

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра обліку і оподаткування

**50 років досвіду в
освітній та науковій сфері**

ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

**МІЖНРОДНИЙ
КРУГЛИЙ СТІЛ**

Том – 1
Тернопіль
28 травня 2021 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра обліку і оподаткування

*50 років досвіду в
освітній та науковій
сфері*

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОГО КРУГЛОГО СТОЛУ

«ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ»

Том – 1
Тернопіль
28 травня 2021 року

УДК 657:658

**Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ЗУНУ,
протокол № 9 від 26 травня 2021 року**

Редакційна колегія:

Дерій В.А., д.е.н., професор
Задорожний З-М.В., д.е.н., професор
Крупка Я.Д., д.е.н., професор
Муравський В.В., д.е.н., доцент
Починок Н.В., к.е.н., доцент
Фаріон В.Я., к.е.н., доцент

Комп'ютерна верстка:

Муравський В.В., д.е.н., доцент

Трансформація бухгалтерського обліку, аналізу та контролю в умовах соціально-економічних викликів: матеріали Міжнародного кругового столу., 28 травня 2021 р. Том 1. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 277 с.

Розглянуті сучасні тенденції розвитку обліку в Україні та за кордоном, відображені проблеми облікової інформації як засобу забезпечення захисту інтересів власника, обліково-аналітичної інформації в управлінні підприємницькою діяльністю, розкриті актуальні проблеми розвитку аудиту та його інформаційного забезпечення, визначені перспективи запровадження сучасних інформаційних технологій в обліку, аналізі та аудиті.

Для науковців, докторантів, аспірантів, студентів а також усіх осіб хто цікавиться проблемами обліку, аналізу, статистики і контролю в системі менеджменту.

Матеріали друкуються мовою оригіналу.

Відповідальність за зміст, достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій

Відповідно до закону про авторські права при використанні наукових ідей та матеріалів цього випуску, посилання на авторів і видання є обов'язковим

© Західноукраїнський національний
університет 2021

ISBN 978-966-654-643-3

ЗМІСТ

ПАНЕЛЬНА ДИСКУСІЯ 1. ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ

**Holovchak H.V., 10
Ganusyk A.I.**

**ACCOUNTING AND INTERNAL CONTROL OF THE CALCULATION
PROCESS AT FULL COST**

Аверкин Я.Ф. 13

**ВІДОБРАЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ
УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВ
ПИВОВАРНОЇ ГАЛУЗІ**

Балазюк О.Ю. 17

**ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМ
«ГНУЧКОГО» УПРАВЛІННЯ**

Бенько І.Д. 20

ОБЛІК ВИДОБУТКУ КОРИСНИХ КОПАЛИН ЗГІДНО МСФЗ

**Богданюк О.В., 22
Лебедько А.В.**

**ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ
ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ**

**Вагнер І.М., 24
Демко І.І.**

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО FINTECH РИНКУ

**Вакульчик О.М., 27
Брайко В.С.**

**ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ BIG DATA АНАЛІЗУ
В АУДИТОРСЬКІ ПРОЦЕДУРИ**

Васильєва В. Г. 30

ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

**Воронко Р. М., 33
Воронко О. С.**

**ДОКУМЕНТУВАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЯКОСТІ**

Гевчук А.В. 35

**АГРАРНА РОЗПІСКА – СУЧАСНИЙ ОБЛІКОВИЙ ІНСТРУМЕНТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ АГРАРНОГО
СЕКТОРУ ДЕРЖАВИ**

**Гоголь Т.А., 38
Сидоренко О.О.**

**ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ СПЛАТИ ШТРАФІВ, ПЕНІ,
НЕУСТОЙОК**

	Грибовська Ю. М., Ходаківська Л. О.	40
КЛАСИФІКАЦІЯ ТА СКЛАД ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ВІДПОВІДНО ДО НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ		
	Грицишин А.В.	42
ОБЛІК ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОЗМЕЖУВАННЯ ЛОГІСТИЧНИХ І МАРКЕТИНГОВИХ ПРОЦЕСІВ		
	Денчук П.Н.	45
КОНЦЕПТУЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОБЛІКУ		
	Євлаш Т.О., Говоруха О.О.	47
ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ		
	Єрмолаєва М. В.	49
СКЛАДАЄМО І ПОДАЄМО ОБ'ЄДНАНУ ЗВІТНІСТЬ		
	Жук Н.Т.	51
АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ ЗАГРОЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ		
	Жукевич С. М., Рожелюк В.М.	54
АНАЛІЗ МАРКЕТИНГОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН ТА ВИКЛИКІВ		
	Журавель Г.П., Шинкарик М.І.	57
ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ		
	Задорожний З.-М.В.	60
ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ У БУДІВНИЦТВІ		
	Коблянська О.І.	61
АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ АНАЛІТИЧНОГО ОБЛІКУ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ		
	Корнилюк Р.В.	63
СКОРИНГОВІ ПРОДУКТИ АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ YOUCONTROL ДЛЯ АНАЛІЗУ КОНТРАГЕНТІВ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ		
	Корогаєв С.Л.	66
ТОВАРИЩЕСТВА СОБСТВЕННИКОВ В БЕАРУСИ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА		
	Коротунова А. Г.	70
ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ		

	Костишин Н.С.	73
УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА УМОВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ		
	Коцупатрий М.М., Бірюк О.Г.	75
ЩОДО ДИВІДЕНДНОЇ ПОЛІТИКИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ		
	Крупка Я.Д.	78
ОБЛІК РЕЗЕРВІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ ВИТРАТ		
	Кулинич М. Б., Матвійчук І. О.	81
ЗМІНА МЕТОДИЧНИХ ОСНОВ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ		
	Кундря-Висоцька О.П.	83
АДАПТАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ДО УМОВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ		
	Куцик П. О.	85
СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК В ІНФОРМАЦІЙНОМУ НАПОВНЕННІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ КОМПАНІЇ		
	Кізима Т. О., Кізима А. Я.	87
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ		
	Лазаришина І.Д.	90
ЗНАЧЕННЯ АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПОДОЛАННІ ДИСБАЛАНСІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ		
	Лукановська І. Р.	91
ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ		
	Люба О.І.	93
МИТНА ВАРТІСТЬ: ПОНЯТТЯ, ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ		
	Мельничук І. В., Мужевич Н.В.	96
ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА		
	Мороз Ю.Ю., Цаль-Цалко Ю.С.	99
ОБЛІКОВА СИСТЕМА ПІДПРИЄМСТВА ЯК СУКУПНІСТЬ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ТА ІНІЦІАТИВНИХ ВИДІВ ОБЛІКУ		
	Озеран А. В., Озеран В.О.	102
ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ		

ДОХІД В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ОДЕРЖАННЯ ПРИБУТКУ	Окренець В. Ю.	105
ОСОБЛИВОСТІ ГРУПУВАННЯ ВИТРАТ ЗА ЕЛЕМЕНТАМИ ДЛЯ ЦІЛЕЙ УПРАВЛІННЯ	Омецінська І.Я.	108
DEFI ЯК ФОРМА ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ: АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ	Панасюк В. М.	110
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ БУХГАЛТЕРСКОГО АНАЛИЗА ЭФФЕКТИВНОСТИ МОДЕРНИЗАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЯ	Панков Д.А., Матюш И. В.	114
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФІНАНСУВАННЯ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА	Пилипенко Л.М., Сороковий П.М.	117
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ СПЛАТИ ОРЕНДНОЇ ПЛАТИ В РОЗМІРІ БІЛЬШОМУ, НІЖ ВИЗНАЧЕНО ДОГОВОРОМ	Попко Є.Ю.	119
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОЇ ЗВІТНОСТІ	Починок Н. В.	122
ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ОБЛІГАЦІЯМИ	Пугаченко О.Б., Прибора Б.І	124
СИСТЕМА ОБЛІКУ ВИМАГАЄ КАРДИНАЛЬНОГО ОНОВЛЕННЯ	Пушкар М.С.	127
АУТСОРСИНГ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ	Підлипна Р.П.	130
ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ У ЖИТЛОВОМУ БУДІВНИЦТВІ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ	Римар Г.А.	132
ВИЗНАЧЕННЯ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	Савчук В.К.	136
ОБЛІКОВА МЕТОДОЛОГІЯ : ЗМІНИ ПОТРІБНІ ЧИ НЕОБХІДНІ?	Семанюк В. З.	139

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ РЕАЛИЗАЦИИ АНТИКРИЗИСНЫХ МЕР В КАЗАХСТАНЕ	Сембиева Л. М.	142
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА	Сисюк С.В.	148
ПОТРЕБА В УДОСКОНАЛЕННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗПОДІЛУ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ – ПРЕРОГАТИВА СЬОГОДЕННЯ	Струк Н. С.	151
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	Фаріон В.Я.	153
ЗУСТРІЧНІ ЗВІРКИ ЯК СПОСІБ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ	Фоміна Т.В.	153
ГАРМОНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	Цаль-Цалко Ю.С. Мороз Ю.Ю.	159
ВПЛИВ СИСТЕМИ ОБЛІКУ НА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ	Цегельник Н.І.	162
ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	Чік М. Ю., Бойко Р. В.	165
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ РЕКВІЗИТИ УКРАЇНСЬКИХ БАНКНОТ	Швець В. Є.	167
АНАЛІТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ	Шевчук Н. С.	170
ПРОВЕДЕННЯ РЕІНЖИНІРИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	Шурпенкова Р.К., Сарахман О.М.	172
ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЗА УМОВ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ	Яковець Т.А.	174
ОЦІНКА РИЗИКООРІЄНТОВАНИХ ОПЕРАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ЇХ АНАЛІЗУ	Яцишин С. Р.	176

**ПАНЕЛЬНА ДИСКУСІЯ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА
КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ПАНДЕМІЧНИХ, ЕКОЛОГІЧНИХ, ГІБРИДНИХ ТА
ІНШИХ СОЦІАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ**

COVID-19 PANDEMIC AND ITS IMPACT ON AUDIT QUALITY	Abir Jazza	180
ACCOUNTING EDUCATION IN THE USA	Lebedinsky Alex, Melnyk Nataliya	182
БЕЗПЕКОВА СКЛАДОВА ТАКСОНОМІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	Василішин С.І.	185
ОСВІТА – СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ЧИННИК І ПРОВІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	Гарашук О.В., Куценко В.І.	188
КОНСЕРВАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	Гуцаленко Л.В.	191
ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ПРАКТИКА РОБОТИ ГОЛОВНОГО БУХГАЛТЕРА ПІДПРИЄМСТВА	Дерій В. А.	194
ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	Єршова Н.Ю.	197
НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ	Івасечко У. В.	200
ДО ОСНОВ УКРАЇНСЬКОЇ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	Жук В. М.	203
ВПЛИВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ БУХГАЛТЕРА НА ФОРМУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ТА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ	Знак Н., Гуменна-Дерій М.В.	206
ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»	Кулинич М. Б. Сафарова А. Т.	209

	Кундеус О. М., Зарудна Н. Я.	211
ОБЛІК ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ В ЧАС КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ		
	Лаговська О.А.	213
БУХГАЛТЕРСЬКА ПРОФЕСІЯ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ		
	Кушнір Л.А.	215
ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ		
	Лукинів З. В.	217
ОРЕНДНІ ВІДНОСИНИ В ПЕРІОД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ		
	Мазіна О.І.	219
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ПРАВА КОРИСТУВАННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ		
	Малишкін О.І.	221
ЧИ МАЄ БУТИ ОБ'ЄКТОМ ДОСЛІДЖЕНЬ ОБЛІКОВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ ЕКОЛОГІЧНА ЗВІТНІСТЬ?		
	Малюга Н.М., Шкуліпа Л.В.	224
ВАЖЛИВІСТЬ XBRL У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ		
	Марчук У. О., Павловська Х. Ю.	227
ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ГОЛОВНОГО БУХГАЛТЕРА В ПРАВОВОМУ ПОЛІ УКРАЇНИ		
	Муравський В. В., Шевчук О.А.	230
ПРИНЦИПИ ОБЛІКУ У РЕАЛІЗАЦІЇ КІБЕРЗАХИСТУ ПІДПРИЄМСТВ		
	Назарова І.Я.	233
ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОКОРПОРАТИВНОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ		
	Осмятченко В.О.	236
ДУАЛЬНА ОСВІТА В ПІДГОТОВЦІ ОБЛІКОВЦІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ		
	Остапчук С.М.	238
ТРАНСФОРМАЦІЇ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БУХГАЛТЕРА: ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІР		

	Павелко О.В., Дорошенко О.О.	241
АДАПТАЦІЯ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА ДО УМОВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ		
	Пелех У.В.	243
ШЛЯХИ ІТ ТРАНСФОРМАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ЗАГРОЗ		
	Садовська І.Б., Нагірська К.Є.	245
ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ФУНКЦІЙ ОБЛІКУ		
	Семенішена Н.В.	247
ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПРИЧИНИ ТА ЧИННИКИ		
	Сисоєва І.М.	249
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ		
	Сокіл О.Г.	252
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ ЗАСОБИ МОНІТОРИНГУ ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЛОКАЛІЗАЦІЇ В РЕЗУЛЬТАТІ ПАНДЕМІЇ COVID-19		
	Тарабан Н.О.	254
ВПЛИВ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЗА ЧАСІВ ПАНДЕМІЇ НА ЗБУТ ГОТОВОЇ М'ЯСОПЕРЕРОБНОЇ ПРОДУКЦІЇ		
	Тенюх З.І.	256
ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕРА В СУЧАСНИХ УМОВАХ: НОВІ ВИМОГИ ЧИ ОБМЕЖЕННЯ?		
	Ходзицька В.В.	260
НЕФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ: АНАЛІТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ		
	Хорунжак Н.М.	262
ОБЛІК В СФЕРІ ОСВІТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ		
	Хоча Н.В.	265
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ		
	Шевчук В.О.	268
НООСФЕРНА ПАРАДИГМА ОБЛІКУ: «ТОЧКИ ОПОРИ» І ВЕКТОРИ УТВЕРДЖЕННЯ		
	Шендерівська Ю. Л.	272
ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕРА В РИМСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ		
	Ясишена В.В., Пилявець В.М.	274
СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ		

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ

УДК 657

Holovchak H.V.,
PhD in Economics, Associate Professor of Accounting and auditing department
at Ivan Franko National University of Lviv
Ganusyk A.I.,
Student

ACCOUNTING AND INTERNAL CONTROL OF THE CALCULATION PROCESS AT FULL COST

The results of the enterprise directly depend on the income received and expenses incurred. Accounting in a broad sense should not only provide information to determine the result of work, but also to develop a rational system of collecting and processing information, ie to offer the most optimal way of knowing the objects of study. As for the calculation of the financial result of the period, its result will directly depend on how fully and systematically we calculate the costs. Moreover, this is actually the choice of the most effective method of cost accounting for the company.

After analyzing this system of calculation and calculation, you can get the following estimates according to the specified criteria [2, p. 65], [3, p. 375].:

Table 1

Characteristics of the system of accounting and calculation at full cost

Criterion	Rating
Labor intensity	Not time consuming
Formation of production cost of production (works, services)	All production costs are included: both fixed and variable
Formation of expenses of the period	All administrative and marketing costs are included: both fixed and variable
Budgeting	It is impossible to accurately predict costs, the change of which is directly proportional to changes in production volumes (works, services)
Analysis of the factors influencing the change of the final result of the activity	The difficulty of determining the impact of reducing or increasing variable costs on the end result when making a management decision
Ability to recognize the break-even point and conduct a cost-volume-profit analysis	Not possible
Validity and quality of management decisions	Effective for making long-term management decisions
Control	Provides control of links between production and sales in the long run, but is not suitable for the short term

With the method of calculation at full cost, the calculation of the production cost of the unit: Raw materials - UAH 62; Salaries of the main production staff - UAH 41; Variable production overheads - UAH 35; Fixed production overheads (17,250,000 / 1,000,000) - UAH 17,25; Total unit cost = UAH 155,25.

Natural production units were chosen as the basis for the distribution of production overheads. The distribution base is a cost or in-kind indicator in proportion to which indirect costs are distributed. Wherever costs are incurred, they must be allocated or prepared for distribution by product type.

In the method of calculating variable costs, the calculation of the production cost per unit of output: Raw materials - UAH 62; Salaries of the main production staff - UAH 41; Variable production overheads - UAH 35; Total unit cost = 138 UAH.

Here is an example of the formation of the «Statement of financial results» in different systems of accounting for production costs and product calculation, using the source information given in table 2.

Table 2

Information on the company's activities for the year

№	Indexes	Indicator
1.	The planned volume of production, units	1,000,000
2.	The actual volume of production, units	950,000
3.	Volume of sold products, units	850,000
4.	The balance of finished products at the beginning of the period, \$	0
5.	Unit price, UAH	350
6.	Variable costs per unit of output, UAH	
6.1	Raw materials	62
6.2	Wages of the main production staff	41
6.3	Variable production overheads, UAH	35
7.	Variable costs of sales per unit of output, UAH	43
8.	Fixed sales costs, UAH	8,500,000
9.	Fixed production overheads, UAH	17,250,000

The report on the financial results of the system for total and variable losses are given in table 3.

The difference in operating profit when applying these methods is: 119,625,000 – 117,900,000 = 1,725,000 UAH. This can be explained by the fact that fixed production overheads when using the method at full cost settle in the balance of finished products at the end (100,000 units × 17.25 = 1,725,000 UAH.), And with the method of variable costs the entire amount of fixed costs included in the costs of the period at the time of their occurrence.

Table 3

Statement of financial results

At full cost			At variable costs		
№	Indicator	indicator value	№	Indicator	indicator value
1.	Revenue from sales (850,000 * 300)	297,500,000	1.	Revenue from sales (850,000 * 300)	297,500,000
2.	The balance of finished products at the beginning	0	2.	The balance of finished products at the beginning	0
3.	Manufactured products	147,487,500	3.	Manufactured products	131,100,000
4.	The balance of finished products at the end	15,525,000	4.	The balance of finished products at the end	13,800,000
5.	The cost of goods sold	131,962,500	5.	The cost of goods sold	117,300,000
6.	Adjustments for fixed production overheads (1,000,000 - 950,000) * 17.25	862,500	6.	Variable sales costs	36,550,000
7.	Adjusted cost of goods sold	132,825,000	7.	Total variable costs	153,850,000
8.	Gross profit	164,675,000	8.	Marginal income	143,650,000
9.	Variable sales costs	36,550,000	9.	Fixed production overheads	17,250,000
10.	Fixed sales costs	8,500,000	10.	Fixed sales costs	8,500,000
11.	Total operating costs	45,050,000	11.	Total fixed costs	25,750,000
12.	Operating profit	119,625,000	12.	Operating profit	117,900,000

When choosing one or another calculation system, it is necessary to take into account that the method of accounting and calculation at full cost is relevant in the case when the company participates in price competition, or when the price of products is tied to full costs. Effective accounting policies enable management to properly perform its responsibilities for overseeing, conserving resources, reporting and meeting current legislation.

The main problem with internal cost control is that companies often do not have a clear understanding of how to organize control, which creates a number of problems. The main reasons for this are the following: the lack of effective control parameters, employees with appropriate qualifications, methods, systems of evaluation indicators, etc. In order to strengthen control, special attention should be paid to verifying the economic efficiency and feasibility of operations of enterprises, because the heads of individual departments sometimes do not understand the essence and effectiveness of decisions. The control of current economic activity should be

carried out comprehensively, so specialists who know the economics and technology of production should do this.

As the system of internal control affects, in general, both the financial condition and the results of business entities, to ensure the objectivity, truthfulness, impartiality, quality of conclusions and proposals adopted because of inspections, it is necessary to reduce, or completely prevent the influence of subjective factors on the participants of the control process. To do this, it is necessary to optimize the organizational structure of both the control process as a whole and each of the control procedures.

Therefore, in order to implement an effective system of internal control of expenditures, it is first necessary to develop internal standards and regulations for control, to automate it and to improve the regulatory framework for internal control. The system of internal control affects both the financial condition and the results of economic activity, in order to ensure the objectivity, impartiality, quality of conclusions and proposals adopted because of inspections, internal control should be based on a defined concept. Therefore, it is necessary to optimize the organizational structure of the entire control process and each control procedure.

References

1. Kaminska T. G. Accounting and information aspect of calculating the costs of operating activities. Efficient economy. 2018. Vip. 7. URL:http://www.economy.nayka.com.ua-/pdf/7_2018/9.pdf (appeal date: 06.04.2021).
2. Kulnych M. B. Interrelation of calculation methods and cost accounting methods in domestic and international accounting practice. Agrosvit. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University. 2014. Vip. 7. S. 63–67.
3. Linnyk O. I. Modern domestic and foreign practice of calculating the cost of production, accounting and management of production costs of the enterprise. Economy and society. 2016. Vip. 6. S. 373–378. URL:http://www.economyandsociety.in.ua/jo-urnal/6_ukr/64.pdf (appeal date: 27.03.2021).
4. Polyak V. V., Grin V. P. Cost calculation and cost management. Economics. 2019. Vip. 1. URL:<https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.01.03.html> (appeal date: 2.04.2021).

УДК 657.47

Аверкин Я.Ф.,
аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ВІДОБРАЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВ ПИВОВАРНОЇ ГАЛУЗІ

Управлінський облік включає в себе також і аналіз інвестиційної діяльності, прогнозування витрат доходів фінансових результатів від інвестиційної діяльності на певну перспективу. На основі отриманих даних від бухгалтерських служб досліджуваних підприємств проведено аналіз інших

витрат та інших доходів за 2017-2019 рр.(табл.1).

Таблиця 1.

Динамічний аналіз управлінського обліку інвестиційної діяльності

Показники	ТЗОВ «Рівень ЛТД»			ТЗОВ «Опілля»			ПрАТ «Славутський пивоварний завод»		
	Роки			Роки			Роки		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Інші витрати, тис. грн	-	-	-	-	-	-	4	0	0
Інші доходи, тис. грн.	-	-	-	-	-	-	0	0	0

Джерело: сформовано автором на основі фінансової звітності підприємств

На основі отриманих даних виявлено, що лише на ПрАТ «Славутський пивоварний завод» в 2017 році інші витрати становили 4 тис. грн. спілкуючись з головним бухгалтером досліджуваного підприємства встановлено, що ці кошти були спрямовані на покращення стану основних засобів. Проте віднесення цих витрат на рахунки має дискусійний характер.

Зважаючи на той факт, що основними рахунками витрат інвестиційної діяльності є 97 «Інші витрати» і, на нашу думку 96 «Втрати від участі в капіталі», то рахунками з обліку доходів від цієї діяльності слід вважати 71 «Інші доходи» і 72 «Доходи від участі в капіталі». Фінансовий результат від цієї діяльності пропонуємо узагальнювати на рахунку 793 «Фінансовий результат від інвестиційної діяльності».

Варто також наголосити, що Задорожний З.-М. В. зазначає, що назву субрахунка 741 «Доходи від реалізації фінансових інвестицій» доцільно змінити на «Доходи від реалізації довгострокових фінансових інвестицій», оскільки на рахунку 74 «Інші доходи» повинні обліковуватися доходи від вибуття всіх видів необоротних активів. Поточні фінансові інвестиції до останніх не належать, оскільки є оборотними активами. Крім цього, вважаємо за доцільне розширити структуру доходів, які узагальнюються на субрахунку 746 «Інші доходи звичайної діяльності». До числа таких доходів на наш погляд, слід віднести одержані штрафи, пені, неустойки за невиконання договорів поставки необоротних активів, отримання майнових комплексів, фінансових інвестицій [1].

В останні роки відбулися кардинальні зміни в обліку інших витрат та інших доходів. Перш за все, це те, що доходи і витрати від реалізації матеріальних і нематеріальних оборотних активів відповідно до вимог національних стандартів обліку визначаються відповідно в складі інших операційних доходів та інших операційних витрат. Крім цього до інших доходів нині відносяться доходи від зміни вартості фінансових інструментів та доходи від відновлення корисності активів, а до інших витрат відповідно витрати від зміни вартості фінансових інструментів і витрати від зменшення корисності активів.

На нашу думку, субрахунки 742 «Дохід від відновлення корисності

активів» та 972 «Витрати від зменшення корисності активів» слід перейменувати відповідно на «Дохід від відновлення корисності необоротних активів» і «Витрати від зменшення корисності необоротних активів». Ця пропозиція пов'язана з тим, що на рахунках 745 і 97 повинні відображатися зміни саме в складі необоротних активів, а для аналогічного руху оборотних активів повинні використовуватися відповідно рахунки 71 «Інший операційний дохід» і 94 «Інші витрати операційної діяльності».

Оскільки на сьогодні втрати від надзвичайних подій відображаються в складі тільки інших витрат, тобто в складі витрат інвестиційної діяльності, то, на нашу думку, необхідно внести зміни до чинного порядку обліку таких витрат.

Якщо в результаті надзвичайних подій будуть втрачені оборотні активи запаси, малоцінні та швидко-зношуючі предмети, готова продукція, такі втрати доцільно обліковувати на рахунок 94 «Інші витрати операційної діяльності», а не рахунку 97 «Інші витрати». Чинний порядок обліку надзвичайних витрат необґрунтованого збільшує витрати інвестиційної діяльності і тим самим зменшує фінансові результати від інвестиційної діяльності. Водночас, на нашу думку, частину витрат періоду операційної діяльності не доцільно списувати в повному обсязі на фінансові результати операційної діяльності. Так, зокрема, повністю списуються адміністративні витрати на зменшення фінансового результату від операційної діяльності хоча адміністрація здійснює керівництво не тільки операційною й інвестиційною діяльністю. У зв'язку з цим частина цих витрат повинна зменшувати фінансові результати інвестиційної діяльності. Податок на прибуток аналогічно в повній сумі списується на фінансовий результат операційної діяльності, хоча це може бути прибуток від інвестиційної діяльності, то виникає питання чому податок пов'язаний з ним зменшує фінансовий результат операційної діяльності?

На нашу думку доцільно змінити назву рахунків 97 і 74 інших витрат і інших доходів на «витрати інвестиційної діяльності» і «доходи інвестиційної діяльності», що власне підтверджується позицією Мельничук І.В., що за структурою субрахунків на рахунках 74, 97 мають обліковуватися переважно доходи і витрати, які пов'язані з реалізацією, списанням, переоцінюванням необоротних активів і фінансових інвестицій, що є об'єктами інвестиційної діяльності [3, с. с.97].

Управлінський облік витрат, доходів та фінансових результатів від інвестиційної діяльності доцільно вести в розрізі аналітичних рахунків до субрахунків рахунків 72 «Дохід від участі в капіталі», 74 «Дохід від іншої інвестиційної діяльності», 96 «Витрати від участі в капіталі», 97 «Інші витрати інвестиційної діяльності».

З.-М. Задорожний та І. Омецінська зазначають, що доходи і витрати від участі в капіталі належать до інвестиційної діяльності, тому їх недоречно об'єднувати на одних рахунках разом з іншими витратами і доходами вищеназваної діяльності. Витрати і доходи з рахунків 72, 74, 96 і 97 потрібно списувати на субрахунок 793 «Фінансовий результат інвестиційної діяльності».

До цього субрахунка варто відкривати два аналітичні рахунки 7931 «Фінансовий результат від участі в капіталі» і 7932 «Фінансовий результат від іншої звичайної діяльності» [2].

Для відображення інвестиційної діяльності в системі управлінського обліку пропонуємо сформувати внутрішній звіт, який сприятиме більш чіткій деталізації отриманого ефекту в ході означеної діяльності (табл.2).

Таблиця 2.

Внутрішній звіт відображення інвестиційної діяльності в управлінському обліку

Вид інвестиції	Витрати пов'язані з інвестиціями	Доходи пов'язані з інвестиціями	Результат (+;-)
Фінансові інвестиції, тис. грн:			
- внесення капіталу до статутних фондів підприємств, тис. грн			
- внесення капіталу в дохідні види грошових інструментів, тис. грн			
- внесення капіталу в дохідні види фондів інструментів			
Капітальні інвестиції, тис. грн			
Реінвестиції, тис. грн			
Всього інвестицій, тис. грн			

Джерело: сформовано автором

На нашу думку, доцільно змінити назву рахунка 96 «Втрати від участі в капіталі» й рахунок 97 «Інші витрати», оскільки саме вони узагальнюються на цьому рахунку. Крім цього у нормативних документах немає визначення поняття «втрати», а є лише визначення витрат. Замінити рахунків 96 і 72 пропонуємо списувати не на рахунок 792 «Результат фінансових операцій», а рахунок 793 перейменувати його на «Фінансовий результат від інвестиційної діяльності».

Література

1. Задорожний З.-М. В. Внутрішньогосподарський облік в будівництві: методологія та організація. Дисертація на здобуття наук. ступ. д.е.н., спеціальність 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності), 2007. – 472 с.

2. Задорожний З.-М., Омецинська І. Проблемні аспекти обліку фінансових результатів у будівництві. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2020. Вип. 3. С. 225–237. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.03.225>

3. Стан і перспективи розвитку бухгалтерського обліку в умовах глобалізації: моногр. З.-М. В. Задорожний, Я.Д. Крупка, В.А. Дерій та ін.] за наук. ред. д.е.н., проф. З.-М. В. Задорожного. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 192 с.

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМ «ГНУЧКОГО» УПРАВЛІННЯ

Традиційні системи управління жорсткі та інструктивні, сьогодні вони втрачають сенс і незабаром втратять актуальність, їм на зміну приходять гнучкі системи управління. Зокрема, в азіатських країнах з культурою сильної влади бізнес керує досить авторитарно. Наприклад, у найбільших текстильних компаніях у Бангладеш, робочі кланялися, коли в цех заходить керівник. [1] У Європі та США більшість великих компаній використовує системний менеджмент – суміш проектного підходу і процесного управління, запорукою такого підходу є легкість у масштабуванні бізнесу, шляхом делегування повноважень та чітких вказівок і контролю їх виконання у відповідності до інструкцій.

За авторитарність і системність в управлінських системах доводиться платити втратою оперативної реакції на виклики сучасного світу. Компанії, які не вміють швидко реагувати на нові обставини, відразу ж втрачають темп, перестають відчувати ринок і зрештою гинуть. Таким викликом для багатьох підприємств стала пандемія COVID-19 та карантинні обмеження [2].

Навіть в прогресивній Кремнієвій долині традиційні моделі управління ще зберігаються. Але зміни у підходах до управління вже відчутні, зокрема, багато вітчизняних компаній процесно і проектно управляють тільки усталеними продуктами, а у ході інноваційних розробок керуються новими процедурами, правилами та процесами, які дістали назву гнучких систем управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дає змогу прийти до висновку, що останнім часом у систему менеджменту підприємств активно впроваджуються гнучкі методи управління, що базуються на Agile- методології.

У перекладі з англійської Agile – «гнучкий, спритний, швидкий», і в загальному вигляді під цим словом розуміють набір цілей та принципів того, як необхідно реалізовувати будь-які проекти. Ця гнучка система управління зародилась і розвивалась у галузі розробки програмного забезпечення, однак сьогодні виходить далеко за рамки ІТ-індустрії.

Незважаючи на те, що дана методологія найчастіше розглядається, як методологія управління проектами для розробників програмного забезпечення, досвід провідних компаній доводить, що вона є універсальною і може запропонувати багато переваг для інших секторів. Гнучка система управління забезпечує чіткість, зменшує кількість відхилень і дає управлінню інструменти для швидкого реагування в сучасних умовах, що змінюються.

Для ефективного здійснення управління необхідне відповідне обліково-інформаційне забезпечення, яке має на меті надавати комплексну характеристику всіх об'єктів обліку та узагальнення даних, що надходять до керівництва. Саме такий підхід дозволить сформуванню обліково-інформаційного середовища, що сприятиме ефективному управлінню.

Основоположними поняттями в гнучкому управлінні на основі Agile є ряд цінностей та принципів, що лежать в основі цієї методології, і на основі яких будуються конкретні практики та інструменти. І шлях, який обирає компанія у напрямку до Agile, виглядає так, як зображено на рис. 1.

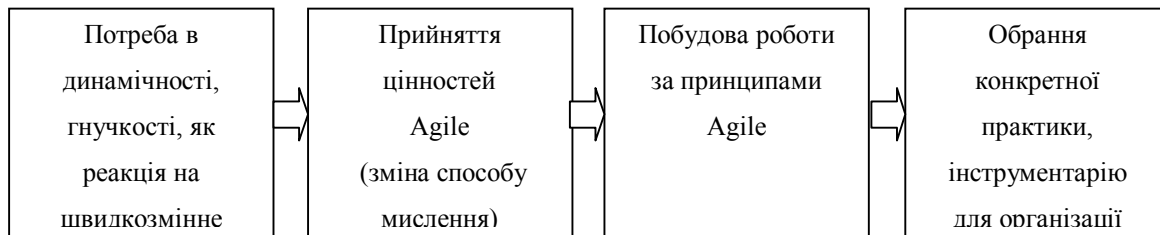

Рис.1. Етапи впровадження Agile-методології у компанії

Джерело: складено автором

Управління проектом, який реалізується на базі Agile-методології, починається з затвердження статуту та визначення основних вимог до кінцевого продукту. Однак, на відміну від традиційного підходу, перелік вимог не є остаточним та незмінним, частина з них може виникати вже у ході розробки та тестування. Розробка здійснюється з використанням коротких ітерацій (спринтів), метою яких є створення базової версії продукту та отримання відгуків від замовника, базуючись на яких визначаються завдання для наступної ітерації.

Практика доводить, що використання Agile-методології має принаймні дві проблеми, що виникають в системі обліку. По-перше, на етапі планування досить важко оцінити вартість майбутнього продукту, так як перелік вимог до продукту коригується протягом усього процесу розробки.

По-друге, відгуки про продукт, що розробляється, є надзвичайно важливими і саме вони є визначальними при окресленні термінів проекту. За такого підходу досить важко розділити фази розробки самого програмного продукту і обслуговування його після реалізації.

Наявність таких проблем досить часто призводить до появи одного з наступних негативних наслідків:

- блокування певних подій, що є наслідком застосування Agile-методології, з боку облікового відділу;
- компанії приймають рішення не відображати певні події, щоб уникнути ускладнення;

– реалізація детально описаних процесів, збільшує накладні витрати та зменшує ефективність співпраці між обліковим відділом та безпосередніми розробниками програмного забезпечення.

Отже, не дивлячись на те, що процеси системи гнучкого управління мають позитивний вплив на продуктивність праці та ефективність бізнесу загалом, у вітчизняних компаніях виникають ситуації коли такі процеси не узгоджуються з потребами та вимогами фінансової документації, і в такому випадку блокуються фінансовим відділом. Як наслідок, замість того, щоб адаптувати систему обліку, яка виконує сервісну функцію для управління до його потреб, обліковий відділ ігнорує особливості такої системи і не відображає дані особливості в обліку. Такий підхід призводить до автономної роботи різних відділів одного підприємства, що встановлює на підприємстві певні обмеження можливостей.

Ряд аспектів узгодження обліку з гнучкими підходами в управлінні заслуговують на особливу увагу, так як напрям стрімко розвивається, а у вітчизняній практиці механізм співіснування обліку в умовах гнучкого управління прописаний досить умовно.

Наявність певної галузевої дискусії щодо оновлення відповідних стандартів, щоб зробити їх більш придатними для гнучкого середовища, безумовно присутня, однак, такі оновлення зазвичай включають кілька років планування, обговорення, пропозицій та відгуків фахівців галузі. Це означає, що в найближчому майбутньому компанії, що використовують гнучкі моделі в управлінні, повинні на внутрішньому рівні попередньо обговорювати правила роботи з обліковими відділами, щоб обрати з можливих варіантів узгодження облікових вимог та принципів гнучкого управління найприйнятніші.

Література

1. Задорожний В. Гнучкість як порятунок: чим замінити системний менеджмент, що помирає - k.fund media. K.Fund Media. URL: <https://kfund-media.com/gnuchkist-yak-poryatunok-chym-zaminyty-systemnyj-menedzhment-shho-pomyrae/> (дата звернення: 25.05.2021).

2. Крупка Я.Д. Бухгалтерський облік після пандемії. Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Ужгород, 16 квітня 2020 р.). Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 267 с. ISBN 978-617-7825-10-3. С. 44-46.

3. Balaziuk O., Sysoieva M., Pilyavets V. Control and accounting aspects of introducing agile-methodology for software development projects. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2020. Vol. 3, no. 34. P. 92–100. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i34.215413> (date of access: 15.05.2021).

4. Manifesto for agile software development. Manifesto for Agile Software Development. URL: <http://agilemanifesto.org/> (дата звернення: 15.05.2021).

Бенько І.Д.,
к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ОБЛІК ВИДОБУТКУ КОРИСНИХ КОПАЛИН ЗГІДНО МСФЗ

Багато питань формування фінансової звітності, пов'язані з діяльністю видобувних компаній, виникає через особливі умовий, в яких працюють ці компанії. Їх фінансова звітність повинна відображати ризики і вигоди, властиві цій галузі. Однак у той же самий час економічні угоди, спрямовані на зниження цих ризиків, можуть обумовлювати і виникнення додаткових труднощів, пов'язаних із складанням фінансової звітності.

Тісно пов'язані з питаннями фінансової звітності, наступні питання:

- високий ступінь ризику;
- слабкий зв'язок між ризиками і вигодами;
- великий проміжок часу між витратами і видобутком;
- висока вартість окремих проектів;
- унікальні типи договорів про розподіл витрат;
- посилений контроль і регулювання з боку держави;
- економічні, технологічні і політичні чинники.

Особливості бухгалтерського обліку в видобувній промисловості зумовлені специфікою даної галузі, яка полягає в тому, що:

- значні кошти залучено на всіх стадіях розробки родовищ корисних копалин;
- витрати на розвідку і розробку родовищ виникають до отримання доходу;
- розвідка може бути невдалою, або розробка родовища може бути економічно недоцільною, в результаті чого понесені витрати є збитками;
- витрати окупуються протягом кількох звітних періодів;
- після завершення терміну експлуатації родовища більшість виробничих об'єктів не мають залишкової вартості, таким чином амортизація залежить не від часового фактору, а від об'ємів видобутку корисних копалин;
- значні витрати можуть виникнути після закінчення розробки родовища, у зв'язку з необхідністю відновлення ландшафту.

Активи розвідки та оцінки (Exploration and evaluation Assets) – це видатки на розвідку та оцінку, визнані як активи відповідно до облікової політики суб'єкта господарювання.

У відповідності з МСФЗ 6 підприємство повинно визначити політику відносно затрат, які слід визнати активами розвідки і оцінки корисних копалин, і застосовувати таку політику послідовно.

При виборі цієї політики слід розглядати рівень, до якого затрати можуть бути пов'язані з пошуком конкретних запасів корисних копалин.

МСФЗ 6 дозволяє підприємству застосовувати існуючу облікову політику щодо розробки і оцінки корисних копалин. Ця політика може застосовуватися навіть у тому випадку, якщо вона не співпадає з порядком обліку аналогічних затрат, які розглядаються існуючими МСФЗ, або концептуальною основою МСФЗ. Підприємство, яке бажає внести зміни в свою облікову політику, може зробити це тільки у тому випадку, якщо в результаті цих змін облікова політика підприємства буде більше відповідати порядку обліку аналогічних затрат відповідно до МСФЗ. Згідно МСФЗ 6 при початковому визнанні активи розвідки і оцінки слід відображати за собівартістю.

Наприклад право на буріння розглядається як нематеріальний актив, а транспортні засоби і бурові установки є матеріальними активами. При здійсненні діяльності у цій сфері компанії часто укладають договори про спільну експлуатацію родовищ. В такому випадку компанії об'єднують свої окремі частки в обмін на долу участі в єдиному підприємстві, яке буде управлятися спільно з метою підвищення ефективності. Коли окрема територія стає предметом угоди про спільну експлуатацію, то сторони повинні розподілити між собою затрати і продукцію у відповідності із відсотковими долями згідно з угодою. Затрати і продукція, що пов'язані із територією, але не є об'єктом угоди про спільну експлуатацію, розподіляються відповідно до ліцензії.

Договори про розподіл продукції є угодою між національною нафтовою компанією чи урядом країни, на території якої знаходиться родовище та підрядною організацією про проведення розвідки і видобутку з нафтогазових родовищ у відповідності до умов договору, при цьому видобуті мінеральні ресурси розподіляються між двома сторонами. У таких країнах право на володіння мінеральними ресурсами, що знаходяться в надрах землі, не переходять до підрядника. Взамін цього підрядник отримує право на відшкодування своїх витрат і отримання частки прибутку від діяльності, пов'язаної з розвідкою та видобутком. Правильний розподіл витрат за поточний період потребує детальної інформації про умови договору стосовно такого розподілу.

Література

1. Бенько І.Д. Особливості застосування міжнародних стандартів фінансової звітності у телекомунікаційних компаніях. Облік, аналіз і аудит в контексті Європейської інтеграції України: монографія /за ред. М.С.Пашкевич; М-во освіти і науки України; Нац.гірн.ун-т. Дніпропетровськ: НГУ, 2015.361. С.82-102. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/132412309.pdf>

2. Лучко М.Р., Бенько І.Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2016. 370 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/16824>

3. Benko I.Peculiarities of applying IFRS in domestic practice: present day realities. Accounting in Ukraine under implementation of the European legislation : monograph / Under the guidance of Doctor of Economics, Professor Mykhailo Luchko. Ternopil : TNEU, 2017. 232 p. S.34-46. ISBN 978-966-654-446-2. URL:<http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/13055/1/Monografiya%28eng.%29.pdf>

Богданюк О.В.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри статистики та економічного аналізу,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,

Лебедько А.В.,

студентка,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Потреба в консолідованій фінансовій звітності та її значення в Україні виникли з появою холдингових компаній, концернів, інших груп, а також акціонерних товариств зі значною кількістю дочірніх компаній. Однак представлення консолідованої фінансової звітності стало реальним лише з прийняттям національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зокрема НП(с)БО 2 «Консолідована фінансова звітність» [3]. До цього часу групи компаній, пов'язані системою участі, складала консолідовану фінансову звітність, використовуючи традиційний метод, використовуючи елементи консолідації.

Метод підготовки консолідованої фінансової звітності є досить складним, оскільки необхідно усунути елементи, тобто наслідки угод між групами-членами не включаються до консолідованої фінансової звітності, лише активи та пасиви, доходи та відображаються витрати третіх осіб. Тому, щоб отримати правдиву інформацію про діяльність групи, необхідно впровадити єдині процедури бухгалтерського обліку та контролю для консолідації на рівні групи [1, 2]. На сьогодні створено велику кількість підходів до формування консолідованої фінансової звітності: на основі індивідуальної фінансової звітності компаній або за допомогою консолідованої системи бухгалтерського обліку [4].

Посилення конкуренції на внутрішньому ринку та загострення економічної боротьби на міжнародному (зовнішньому) ринку є важливою передумовою централізації та консолідації капіталу суб'єктів господарювання, який, враховуючи специфіку їх відносин та діяльності, консолідується фінансова звітність. Значення консолідованої фінансової звітності зростає не лише для власників групи компаній, але й для компанії, яка здійснює цивільний контроль за їх діяльністю.

Особливою проблемою, з якою стикаються транснаціональні корпорації в Україні при складанні консолідованої фінансової звітності, є те, що їх компоненти - фінансова звітність організаційних підрозділів - номіновані в різних валютах. Для складання зведеного балансу компанії, що складається з материнської компанії однієї країни та дочірніх компаній іншої, необхідно, щоб елементи обох балансів були деноміновані в одній валюті, як правило, у валюті материнської компанії. Процес переказу пов'язаний з деякими проблемами, які

виникають через те, що курси валют не є фіксованими, тобто виникає питання про те, скільки обмінного курсу слід використовувати при переказі з однієї валюти в іншу, якщо на момент курсу купівлі відрізняється від поточної норми. На практиці активи та зобов'язання перетворюються з використанням курсу відкриття або закриття. Однак, у світовій практиці не існує загальних принципів, згідно з якими чітко визначений тип валютного курсу застосовувався б для передачі вартості певних видів активів. Тому це питання залишається невирішеним.

На жаль, консолідація в Україні практично не розвивається й є на дуже низькому рівні. Це пов'язано з низкою різних причин, ключовою з яких є низька роль комерційних користувачів облікової інформації в процесі визначення принципів і стандартів бухгалтерського обліку та звітності, а також тим, що головна роль у цьому процесі грають державні установи.

Консолідована фінансова звітність для зовнішніх користувачів - це додаткова інформація, яка знімає обмеження окремої фінансової звітності. Тому при розробці організації та методології складання консолідованої фінансової звітності необхідно враховувати всі характеристики консолідованої фінансової звітності. В цілому організація складання консолідованої фінансової звітності визначає методологію складання консолідованої фінансової звітності, технологію складання консолідованої фінансової звітності та суб'єктів звітності.

Таким чином, процес консолідації включає певні процедури консолідації, тобто певну послідовність бухгалтерської звітності, у свою чергу процедура консолідації визначається як частина процесу консолідації та являє собою сукупність бухгалтерських операцій і дій методологічних та організаційний характер та взаємозалежність.

Література

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 27 «Консолідована та окрема фінансова звітність» URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_045
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 10 «Консолідована фінансова звітність» Редакція від 01.01.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_065
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 628 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13>
4. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2013 р. № 336/22868 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

Вагнер І.М.,
к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та оподаткування,
Університет банківської справи,
Демко І.І.,
к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та оподаткування

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО FINTECH РИНКУ

Двадцять перше століття знаменується розвитком не лише науки та техніки, але і появою та зростанням обсягів ринку FinTech послуг. Поштовх до глобальних змін на ринку фінансових послуг спричинила світова фінансова кризи 2008 року, за рахунок розповсюдження цифрових технологій, скорочення довіри до звичних фінансових посередників у посткризовий період та зміни пріоритетів клієнтів щодо швидкості, доступності і зручності одержання фінансових послуг. Саме ці фактори і визначають актуальність дослідження сучасного ринку фінансових послуг з урахуванням появи FinTech інновацій.

Для того щоб розглянути тенденції розвитку глобального FinTech ринку слід використати результати масштабного опитування понад 22000 користувачів Інтернету у 20 країнах світу, проведеного у 2017 р., компанією «Ernst&Young». відповідно до даного опитування, було з'ясовано, що понад 33% користувачів є активними користувачами Fintech послуг. Крім того, в країнах, що розвиваються, таких як Південна Африка, Мексика, Бразилія, Індія, Китай, ступінь проникнення Fintech послуг склав 46%, що значно більше в порівнянні із середнім рівнем (28%) для розвинутих країн світу [1].

Регуляторним підґрунтям для широкого росту FinTech є імплементація Європейським союзом другої Директиви про платіжні послуги або PSD2 у січні 2018 року. Саме тоді, набули чинності новітні правила, які зруйнували монополію банку на дані своїх користувачів. Це дало можливість «торговцям», таким як Amazon, одержувати необхідні дані рахунку споживача з його банку – але тільки за присутності відповідного дозволу. PSD2 вимагає також посилення перевірок власних даних при оплаті в Інтернеті.

Якщо аналізувати глобальний ринок фінтех у 2018 році, то можна простежити певну динаміку, так максимальна інвестиційна активність у грошовому вимірі становило більше 120 млрд дол. США. Цей історичний максимум був отриманий завдяки мегаугоді — 14 млрд дол. США склали інвестиції до китайської компанії «Ant Financial» та 12.9 млрд дол. США склала угода купівлі компанією «Vantiv» компанії «Worldpay».

Розглядаючи перше півріччя 2019 року, слід відмітити, що таких масштабних угод не прослідковувалося, проте, відповідно до звіту аудиторсько-консалтингової компанії «KPMG» «The Pulse of Fintech H1 2019» глобальні інвестиції в фінтех-компанії становили 37.9 млрд дол. США, що було здобуто завдяки укладенні 962 інвестиційних угод, що перевищило показник 2017 року [2]. У середині 2020 року було проведено інакше, не менш

масштабне дослідження, згідно якого, серед 500 стартапів (вартістю понад мільярд доларів) у світі, 70 – представники сфери фінтех, у 2019 році - було всього 50. Найдорожчим стартапом є Stripe, який, на сьогоднішній день, оцінюється майже вдвічі більше, ніж Deutsche Bank – \$36 млрд. Компанія створила платформу для прийому платежів і виведення коштів. Серед її клієнтів такі технологічні гіганти як Amazon, Google і Spotify. Слід відмітити, що у ТОП-5 найдорожчих стартапів світу також увійшли One97 (\$16 млрд), Chime (\$14,5 млрд), Robinhood (\$11,7 млрд) і Klarna (\$10,65 млрд).

Величезного зростання, серед всіх фінтех-компаній, набувають мобільні банки, серед яких найбільш відомішими є: Chime, Revolut і N26. Німецький N26 присутній в 26 країнах і на сьогоднішній день обслуговує близько 3,5 млн клієнтів. Якщо аналізувати сферу грошових переказів, то в ній лідерські позиції займає британський фінтех-стартап Transferwise з капіталізацією \$5 млрд. Саме він пропонує міжнародні онлайн-перекази з низькими комісіями і вигідним обмінним курсом. Так, у 2019 році середня комісія за переказ грошей становила близько 0,7%. Фінтех сектор проводить революційні дії і на ринку акцій. Стартапи Weltsparen або Deposit Solutions (Savedo, Zinspilot) пропонують доволі високі процентні ставки по облігаціях в європейських країнах, ніж традиційні банки. Такі платформи як Robinhood, Trade Republic, Free Broker і Smart Broker спричинили серед молодих інвесторів торговий бум.

Що стосується інвестицій у фінтех, то у першому півріччі 2020-го року, вони зосередилися на довгострокові тенденції, включаючи зростаючу важливість API та відкритих даних, а також стирання меж між фінтех, великими провайдерами та постачальниками платформ. В свою чергу, інвестиції підкреслили прискорення цифрових тенденцій, таких як цифрові платежі та цифрові бізнес-моделі. Як і очікувалося експертами, платежі і надалі залишалися першочерговим та конкурентоспроможним сектором для інвестування в fintech у 2020 році, тоді як regtech мав тенденцію до зростання, оскільки корпорації прагнуть краще керувати ризиками. В подальшому, збільшення застосування моделей цифрових фінансових послуг, ймовірно, у найближчі роки, також стимулюватиме інвестиції в допоміжні сфери, такі як: запобігання шахрайству, управління цифровими ідентифікаційними даними та кібербезпека [3].

Відомі світові банки виражають занепокоєння про те, що фінтех компанії витіснять їх з ринку. Саме тому, велика кількість фінансово-кредитних установ розробляють сумісні програми щодо подальшої співпраці. Для прикладу, Deutsche Bank разом з Google проєктують систему хмарних сервісів [4].

На нашу думку, враховуючи вищезазначені фактори, збільшення обсягів електронної комерції та беручи до уваги значну кількість людей, що не є частиною банківської системи та недоотримують бажаний обсяг послуг, труднощі, з якими зіштовхується банківський сектор при обслуговуванні мікро та малого бізнесу й людей, що проживають у віддалених районах, на ринку з'явився незаповнений фінансовий сегмент, що надає помітні інвестиційні можливості фінтеху. Загалом, слід виокреслити основні тренди фінтеху, що представлені, на сьогоднішній день, на ринку (рис. 1) [5, с. 44-49].

Рис. 1. Основні тенденції розвитку FinTech ринку

Отже, враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, про суттєве зростання інвестицій у FinTech ринок, глобалізацію процесів в галузі – злиття, об'єднання в екосистему і асиміляція ноу-хау в традиційний банкінг. Значною мірою це було продовженням тенденцій останніх п'яти років. У відповідь традиційні фінансові установи намагаються конкурувати, збільшуючи темпи інновацій і цифровізації різними способами, що триватиме й у 2021-2023 роках. Враховуючи всі ці процеси, незворотнім є приріст кількості інвестицій в фінансово-технічний сектор і стрімке зростання цього сегмента.

Література

1. EY Fintech Adoption Index. Ernst & Young, 2016 URL: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Fintech-adoption-index-key-findings/\\$FILE/EY-Fintech-adoption-index-keyfindings.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Fintech-adoption-index-key-findings/$FILE/EY-Fintech-adoption-index-keyfindings.pdf)
2. Офіційний сайт "KPMG", дослідження "The Pulse of Fintech 2019". URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/07/pulse-of-fintech-h1>
3. Піврічний аналіз тенденцій глобальних інвестицій у секторі фінансових технологій. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <https://home.kpmg/ua/uk/home/insights/2020/09/pulse-of-fintech-h1-20-fintech>
4. А. Гошоватюк. Кількість Фінтех-єдинорогів в світі виросло: названі найдорожчі компанії. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <https://psm7.com/uk/fintech/kolichestvo-fintex-edinorogov-v-mire-vyroslo-nazvany>
5. Р.В. Безпалій. Фінтех інновації: передумови становлення та сучасні тенденції. Інвестиції: практика та досвід № 2/2021. С. 44-49.

Вакульчик О.М.,
д.е.н., професор, зав. кафедрою обліку, аудиту, аналізу і оподаткування;
Брайко В.С.,
аспірант,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ BIG DATA АНАЛІЗУ В АУДИТОРСЬКІ ПРОЦЕДУРИ

В теперішньому діловому середовищі, яке характеризується постійними кризами, повільним зростанням і невизначеністю, компанії стикаються з кількістю проблем більшою, ніж будь-коли. Це вимагає створення корпоративної культури, яка враховує різноманітні ризики, а також встановлення ефективних методів управління ризиками і контролю.

В науковій спільноті немає єдиної позиції щодо необхідності впровадження аналітики великих даних в аудиторську практику. Так, М. Вернер та Н. Герке [1] вважають, що використання сучасних методик обробки великих баз даних докорінно змінить порядок проведення аудиту. Застосування програм, що забезпечують проведення аналітичних процедур, змінить роботу аудиторів, порядок формування цін на аудиторські послуги. Оponentами даної теорії є Д. Аппельбаум та Ж. Джанг [2], які наголошують, що в аудиті відсутні великі бази даних і, відповідно, немає необхідності у використанні передових технологій.

«Великі дані» - це термін, який використовується для опису величезного портфеля інформації, який росте експоненціально. У доступному для огляду майбутньому великі дані здійснять значний вплив на продуктивність компаній, їх прибутковість і методи управління ризиками з метою зменшення імовірності їх настання. Однак великі дані самі по собі мають обмежену цінність, поки вони не будуть оброблені та проаналізовані (рис. 1).

Вплив результатів аналізу великих даних об'єктивно підвищує якість і актуальність аудиту, проте, базове використання самої методики було раніше ускладнене у зв'язку з відсутністю ефективних технологічних рішень, наявністю можливих проблем з обробкою даних і настороженістю з приводу збереження інформації і її конфіденційності. Однак останні технологічні досягнення в області аналітики великих даних дали можливість переосмислити спосіб проведення аудиту (табл. 1) [2].

Трансформований аудит вийде за рамки вибіркового тестування та включатиме в себе аналіз всієї сукупності релевантних аудиту даних (транзакційна активність і основні дані ключових бізнес-процесів), використовуючи інтелектуальну аналітику для забезпечення більш високої якості аудиторських доказів. Аудиторська діяльність в даний час знаходиться на етапі трансформації – на стику традиційних підходів до аудиту і процесу

інтеграції даних підходів в систему аналітики великих даних. І в більшій мірі поточний формат аудиту можна порівняти з відправкою компакт-дисків поштою, тому що інформація, яка є предметом аудиту, в даний час спершу виконує шлях від джерела до аудиторської фірми і тільки згодом стає предметом аналізу. Необхідним елементом у цьому процесі є створення інтелектуальних аудиторських технологій, взаємодіючих з центрами обробки даних компаній, що аудуються, і транслуючих готові результати аналітики аудиторським фірмам. Однак технології для реалізації подібних проєктів все ще знаходяться в стадії розробки, і в даний час аудиторська аналітика є результатом обробки великих масивів даних клієнтів у традиційному середовищі – всередині аудиторських фірм [1].

Рис. 1. Цикл аналізу великих даних

Таблиця 1

Big Data та їх вплив на формування аудиторських доказів

Тип даних	Поточна практика	Потенційна майбутня практика
Нефінансові дані	В аудиті використовується доволі нечасто, або використовується з аудиторським судженням, яке вимагає подальшого тлумачення	Прогнозна аналітика для допомоги аудитору під час визначення бізнес ризиків, допомога у виявленні шахрайства та в оцінці поточної діяльності.
Фінансові дані	Аудитори збирають і тестують зразки операцій та використовують професійне судження на тих ділянках, які важкі для тестування (наприклад, оцінка управління суб'єктом господарювання)	Інструменти можуть перевірити 100% операцій. Виявити аномалії або несподівані шаблони транзакцій. Це допоможе провести додаткові тестові роботи, можливо, виявлення шахрайських операцій.

Існує цілий ряд перешкод для успішної інтеграції аналітики великих даних в аудит, хоча вони і не є непереборними.

По-перше, це збір даних: перешкодження аудиторам в ефективному і менш ресурсозатратному способі збору даних клієнта веде до неможливості і недоцільності використання аналітики в аудиті. Компанії вкладають значні кошти в захист своїх даних за допомогою багаторівневих процесів утвердження і технологічних способів захисту інформації. В результаті, процес отримання згоди клієнта на надання даних аудиторам може зайняти значну кількість часу. Цілком можлива відмова від надання доступу до інформації або неохоче надання даних з міркувань безпеки, що також перешкоджає ефективній інтеграції аналітики великих даних в аудиторські процедури.

По-друге, це аналітичні процедури, які вивчають обґрунтованість взаємозв'язків в статтях фінансової звітності, щоб виявити відхилення від очікуваних тенденцій. Однак міжнародні стандарти аудиту не поширюються на використання аналітики на основі великих даних для надання «істотних доказів». Раніше методів аналізу великих даних не існувало, в зв'язку з чим в рамках стандартів великі дані не розглядалися в якості джерела аудиторських доказів. Ця прогалина створює невизначеність щодо релевантності та застосовності аналітичної інформації при наданні чогось більшого, ніж орієнтовні дані. Перевірка достовірності даних, що використовуються для аналізу: у міру отримання аудиторами інформації від клієнта, вони визначають її технічну точність і повноту, а також доцільність використання в якості аудиторських доказів. Це відноситься, як до отримання друкованих документів (наприклад, контрактів), так і електронних даних.

Але аналітика аудиту, заснована на великих даних, не використовує і не покладається на звіти, створені системою, замість цього відповідні основні та транзакційні дані добуваються безпосередньо з вихідних баз даних. Хоча стандарти і містять деякі вказівки в цій області, вони не могли передбачити тип і обсяг даних, які використовують аудитори. Неминуча наявність обмежень щодо того, якою мірою аудитори можуть добувати докази з процедур, які можуть бути виконані з використанням таких даних.

В кінцевому рахунку, аудит майбутнього може виглядати зовсім інакше, ніж аудит теперішній. Аудитори зможуть використовувати великі масиви даних і аналітику для кращого розуміння бізнесу, виявлення ключових областей ризику і забезпечення більш високої якості і охоплення, забезпечуючи при цьому велику цінність для бізнесу. Але для досягнення цієї трансформації професія повинна буде тісно співпрацювати з ключовими зацікавленими сторонами – від компаній, які вони перевіряють, до регуляторів і законодавців стандартів.

Література

1. Werner, M., & Gehrke, N. (2015). Multilevel process mining for financial audits. *Ieee Transactions on Services Computing*, 8(6), 820–832.
2. Аппельбаум Д., Big Data and analytics in the modern audit engagement: research needs / Аппельбаум Д., Коган А., Васархельй М. // *Auditing: A Journal of Practice and Theory*. 2017,. вып. 36, № 4, с. 11-27.

ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

Безпаперові технології займають важливе місце в автоматизації бізнес-процесів підприємства. Документообіг — одна з ділянок підприємства, що поглинає безліч ресурсів.

Майже у кожному відділі компанії є співробітники залучені до документообігу. Це, передусім, бухгалтери та директори, а також співробітники відділу продажу та супроводження клієнтів, логісти і офіс-менеджери. Вони обмінюються:

- договорами з клієнтами та партнерами, постачальниками послуг;
- додатковими угодами про зміну умов співпраці, тарифні пакети тощо;
- первинними документами — рахунками й актами [1].

Усі вони витрачають багато часу і зусиль на паперові процеси замість виконання пріоритетніших завдань бізнесу — наприклад, проведення більшої кількості зустрічей з потенційними клієнтами [1].

Електронний документообіг (ЕДО) — це сукупність автоматизованих процесів для роботи з документами в електронному вигляді із застосуванням кваліфікованого електронного підпису. З ЕДО можна підписувати, відправляти і отримувати документи онлайн, а також зберігати їх у хмарі або на серверах компанії. Обмін електронним договором не тільки законний і абсолютно безпечний, але і ефективний для бізнесу [1].

Підготовку до електронного документообігу слід розпочинати з чіткого планування стадій та етапів впровадження, починаючи з аналізу процесу документального оформлення фінансово-господарської діяльності за минулі періоди. Найкращим способом при цьому є аудиторська перевірка. Однак за певних умов можна обмежитися детальним обстеженням документообігу в господарській, фінансовій та виробничій діяльності підприємства і лише після усунення недоліків починати впроваджувати електронний документообіг. Чітке планування процесу впровадження електронного документообігу дає можливість усунути ряд проблем ручного документообігу, але при цьому виникають нові специфічні проблеми уже самого електронного документообігу [2]. Первинні документи, складені в електронній формі, застосовуються у бухгалтерському обліку за умови дотримання вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг [3]. Електронний документ створюється з дотриманням вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг [4]. Порядок електронного документообігу визначається державними органами, органами місцевого

самоврядування, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності згідно з законодавством [5].

Суб'єкти електронного документообігу, які здійснюють його на договірних засадах, самостійно визначають режим доступу до електронних документів, що містять конфіденційну інформацію, та встановлюють для них систему (способи) захисту. В інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних системах, які забезпечують обмін електронними документами, що містять державні інформаційні ресурси, або інформацію з обмеженим доступом, повинен забезпечуватися захист цієї інформації відповідно до законодавства. Якщо в процесі організації електронного документообігу виникає необхідність у визначенні додаткових прав та обов'язків суб'єктів електронного документообігу, що не визначені законодавством, такі права та обов'язки можуть встановлюватися цими суб'єктами на договірних засадах [5]. Суб'єкти електронного документообігу повинні зберігати електронні документи на електронних носіях інформації у формі, що дає змогу перевірити їх цілісність на цих носіях. Строк зберігання електронних документів на електронних носіях інформації повинен бути не меншим від строку, встановленого законодавством для відповідних документів на папері [5]. При зберіганні електронних документів обов'язкове додержання таких вимог:

1) інформація, що міститься в електронних документах, повинна бути доступною для її подальшого використання;

2) має бути забезпечена можливість відновлення електронного документа у тому форматі, в якому він був створений, відправлений або одержаний;

3) у разі наявності повинна зберігатися інформація, яка дає змогу встановити походження та призначення електронного документа, а також дату і час його відправлення чи одержання.

Електронна взаємодія фізичних та юридичних осіб, яка потребує відправлення, отримання, використання та постійного зберігання за участю третіх осіб електронних даних, аналоги яких на паперових носіях повинні містити власноручний підпис відповідно до законодавства, а також автентифікація в складових частинах інформаційних систем, в яких здійснюється обробка таких електронних даних та володільцями інформації в яких є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації державної форми власності, повинні здійснюватися з використанням кваліфікованих електронних довірчих послуг [6].

М.Е.Дос вирішує усі труднощі паперового документообігу. М.Е.Дос пропонує готові (коробкові) та індивідуальні рішення для інтеграції з обліковою системою. За необхідності увесь функціонал ЕДО може бути доданий на ваш сайт — у кабінет користувача у вигляді віджету або фрейму. Програма М.Е.Дос під'єднана до платформи ПТАХ, яка завдяки єдиним стандартам забезпечує можливість обмінюватися документами користувачам різних софтів. Нині до платформи під'єднані програмні рішення — М.Е.Дос, FlyDос, вебсервіс СОТА, Fredo [1]. Для повноцінного обміну в програмі

М.Е.Дос реалізовано можливість надіслати контрагенту посилання на документ на e-mail. Посилання можна відкрити у будь-якому браузері та без реєстрації переглянути його, підписати чи відхилити з коментарями. М.Е.Дос дозволяє суттєво скоротити час на підписання документів зі співробітниками, наприклад, своїх філій, які перебувають в іншому місті чи населеному пункті. Програма М.Е.Дос дозволяє повністю автоматизувати обмін документами з державою та бізнесом. Електронний документообіг дозволяє:

– зменшити вплив людського фактора: людям притаманно робити помилки, бо ми не роботи. Чим більше учасників процесу, тим більший вплив людського фактора — помилок, зіпсованих, втрачених та несвоєчасно доставлених документів;

– суттєво скоротити показники дебіторки: документи надходять до контрагента миттєво, а отже оплата за надані послуги надходить своєчасно;

– збільшити рівень контролю: користувач системи електронного документообігу може у реальному часі відстежувати статуси документів;

– пришвидшити пошук документа: пошук потрібного документа в електронному архіві займає лічені хвилини [1].

Таким чином, електронний документообіг має виконувати три основні функції документообігу [2]: доставку документів за призначенням; забезпечення працівників підприємства управлінською інформацією, що міститься в документах; проведення багаторівневого контролю над виконанням документів.

Література

1. Електронні договори та угоди. Все, що потрібно знати про електронний обмін. Частина 1. URL: <https://medoc.ua/blog/elektronni-dogovori-ta-ugodi-vse-shho-potribno-znati-pro-elektronnij-obmin-chastina-1>. (Дата звернення 23.05.2021).

2. Ніколашин А.О. «Проблеми електронного документообігу та шляхи їх вирішення». URL: <http://magazine.faaf.org.ua/problemi-elektronnogo-dokumentooobigu-ta-shlyahi-ih-virishennya.html>. (Дата звернення 23.05.2021).

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996–XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>. Редакція від 14.11.2020. (Дата звернення 23.05.2021).

4. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ МФУ від 24.05.1995 р. № 88. Редакція від 03.08.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>. (Дата звернення 23.05.2021).

5. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. Редакція від 07.11.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>. (Дата звернення 23.05.2021).

6. Про електронні довірчі послуги: Закон України № 2155-VIII від 05 жовтня 2017 р. Редакція від 13.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>. (Дата звернення 23.05.2021).

Воронко Р. М.,
д.е.н., доцент,
завідувач кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування,
Воронко О. С.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет

ДОКУМЕНТУВАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЯКОСТІ

Для встановлення абсолютної та порівняльної величини суттєвості виявлених помилок за підсумками контролю аудиторам потрібно скласти робочі документи, які стосуються її визначення.

Система управління якістю аудиту повинна забезпечуватися шляхом документування аудиторських процедур та враховувати особливості діяльності аудиторських фірм за сферами діяльності. Зокрема, важливо звертати увагу на першочергові завдання аудиторських фірм, котрі спеціалізуються на обслуговуванні замовників за видами діяльності і забезпечують виконання визначених вимог щодо: документування аудиторських процедур з урахуванням галузевих особливостей діяльності підприємств; розробки регламентів підтвердження спеціалізації аудиторів і параметрів контролю якості виконання аудиторами завдань з аудиту суб'єктів бізнесу з вимогою дотримання принципу незалежності; запровадження базових підходів до документування і контролю якості зі сторони професійних громадських організацій з метою використання розроблених програм атестації аудиторів відповідних галузей діяльності.

Міжнародний стандарт аудиту 230 “Аудиторська документація” надає визначення аудиторської документації як записів виконаних аудиторських процедур, відповідних отриманих аудиторських доказів та висновків, яких дійшов аудитор [1].

Документування аудиторських послуг покликане забезпечити виконання таких функцій:

- обґрунтування тверджень в аудиторському звіті та свідчення про відповідність виконаних процедур аудиту діючим стандартам;
- координація процесу управління, нагляду і контролю за якістю проведення аудиторської перевірки;
- сприяння виробленню методологічного підходу до процесу аудиторської перевірки;
- надання допомоги аудиторській групі в процесі проведення аудиту.

Робоча документація повинна містити методику проведеної аудиторської перевірки, проведені під час перевірки тести, зроблені аудитором висновки й прийняті рішення та пропозиції.

Зміст процесу документування аудиторських послуг значною мірою залежить від професійного судження аудитора, оскільки немає ні можливості, ні потреби документувати кожне спостереження чи обстеження.

Необхідно забезпечити достатній рівень розкриття та деталізації процедур аудиту у робочій документації аудитора для того, щоб:

1) забезпечувати можливість контролю якості процесу проведення аудиторської перевірки;

2) мати змогу надати належне обґрунтування аудиторського звіту;

3) підтвердити відповідність проведеної перевірки міжнародним стандартам аудиту;

4) забезпечити ефективну допомогу аудиторам-наступникам у плануванні і проведенні подальших перевірок підприємства;

5) використовувати її як довідковий матеріал для обґрунтування і надання пояснень щодо змісту проведеної перевірки.

До основних проблемних аспектів, які стосуються розвитку документування аудиту і потребують удосконалення потрібно віднести: виділення документування як одного з основних методів аудиту із встановленням логічних зв'язків між документуванням господарських операцій в обліку і документуванням в аудиті; позбавлення недоліків документування процедур проведення контролю господарської діяльності з врахуванням сучасного стану планування аудиторського процесу, оформлення результатів аудиту і його проміжних та заключних етапів; особливий статус діяльності окремих аудиторських фірм і формальність контролю їх діяльності зі сторони державних інституцій, які спричиняють неоднозначність процесу документального забезпечення аудиту; відсутність спеціалізованих методик документування аудиту в окремих галузях економіки негативно позначається на документуванні процесу аудиту та спеціалізації аудиторської діяльності.

Комплексна система документального забезпечення управління якістю аудиту повинна бути орієнтована на регулятивне забезпечення і дотримання корпоративної культури.

Удосконалення документування аудиту мають забезпечувати відповідні фахівці які отримують базові знання у закладах вищої освіти. Разом з тим, досягнення усвідомлення потреби організованого розвитку документування як окремого елементу методу аудиту є відповідним фундаментом інституціональних основ аудиторської діяльності.

Література

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016-217 років – [пер. з англ.]. К. : МФБ, АПУ. URL: <http://apu.com.ua/1151-miznarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-2016-2017>.

Гевчук А.В.,
д. е. н., доцент, перший проректор,
Вінницький фінансово-економічний університет

АГРАРНА РОЗПISKA – СУЧАСНИЙ ОБЛІКОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ДЕРЖАВИ

За даними Державної служби статистики України станом на 27 грудня 2019 р. експорт аграрної продукції в грошовому еквіваленті сягнув 18,07 млрд. дол. США, що становило 43,4 % від загального обсягу вітчизняного або на 32,9 % більше за аналогічний період минулого року [1]. Проте, незважаючи на високі показники діяльності, а також тенденцію до зростання світових цін на аграрну продукцію, агробізнес у своїй діяльності стикаються з ймовірністю виникнення специфічних ризиків (погодні умови, якість та ціна продукції, логістичні обмеження). З позиції агробізнесу, можна із впевненістю стверджувати, що ці ризики вплинуть на загальний результат та можливість розвитку. Так, негативний фінансовий результат до оподаткування продемонстрували за три квартали 2020 року великі і середні підприємства двох галузей: сільського, лісового і рибного господарства (-43,3 млн грн) і освіти (-2,7 млн грн) [1]. З позиції кредиторів виникає питання повернення ресурсів, наданих агровиробникам на кредитних умовах, що сприяє до пошуку нових інструментів забезпечення вчасних розрахунків.

Таким чином, одним із можливих варіантів подолання кризи неплатежів в сфері сільськогосподарського виробництва є впровадження в обіг аграрних розписок. Так, станом на лютий 2020 року агровиробниками оформлено 1506 аграрних розписки на суму 11,1 млрд. грн. З моменту впровадження аграрних розписок за їх рахунок в аграрний сектор залучено понад 605 млн. дол, а їх загальна кількість становить 2209 [2]. При цьому 60% всіх укладених аграрних розписок є фінансовими, і середній розмір зобов'язань за однією фінансовою аграрною розпискою – 5,8 млн. грн, за товарною – 8,4 млн. грн [3]. Варто зазначити, що на території України 53% від усієї кількості аграрних розписок видано середніми та 36% малими сільськогосподарськими виробниками під заставу певного виду продукції (кукурудза, соняшник, пшениця, соя, ріпак.) [4]. Однак для нового способу розрахунків ще не напрацьовано дієвого нормативного забезпечення щодо реалізації ефективного механізму функціонування аграрних розписок як сучасного облікового інструмента забезпечення розрахунків та зобов'язань аграрного сектору держави.

Питанням примусового виконання аграрних розписок, їх сутність як інструменту кредитування та залучення фінансових ресурсів присвячено дослідження багатьох науковців. Незважаючи на високу оцінку наукового пошуку питання обґрунтування сутності, складових аграрної розписки та механізму використання як інструменту розрахунків потребує вивчення. Так,

визначення поняття «аграрна розписка» міститься в Законі України «Про аграрні розписки» і визначає як товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах [5]. Дане визначення, з юридичної точки зору, не обґрунтовує, до якої юридичної категорії належать аграрні розписки: до цінних паперів, до інструментів виконання зобов'язань чи застави, інструментів кредитування, фінансування, розрахунків або до інших об'єктів.

Кредит можна визначити як елемент позикового капіталу банку у грошовій формі, що надається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового використання. Спільним між кредитуванням і аграрною розпискою є сторони (боржник і кредитор) [5], дотримання ознак забезпеченості, строковості та цільового використання, однак ознака поверненості та платності не виконується.

Щодо тотожності аграрної розписки із альтернативним способом фінансування, то зауважимо, що відповідно до сутності - фінансування проявляється у забезпеченні наявним грошовим капіталом для використання в комерційних цілях. Так, порівнюючи сутність аграрної розписки та фінансування зазначимо кардинальні відмінності, і за сутністю схожі на інші інструменти – вексель, забезпечення та виконання зобов'язань.

На нашу думку, аграрну розписку можна вважати інструментом виконання розрахункових зобов'язань та доцільно розглядати також, як інструмент забезпечення зобов'язань, де заставляється боржником майно (в нашому випадку – це майбутній урожай), як визначено ЗУ «Про аграрні розписки» [5].

Крім того, в наукових джерелах розглядаються підходи ототожнення аграрної розписки як цінного паперу, як договір та як об'єкт цивільного права. Однак жоден нормативний документ не ототожнює аграрні розписки із цінними паперами, а її конструкція не відповідає ознаці нормативної визначеності, що прямо вказує на неможливість назвати її цінним папером.

Юридичний підхід до сутності аграрної розписки полягає в ототожненні із специфічною формою договору, де наявність кредитора і боржника помилково ототожнює із двостороннім договором, однак на практиці даний інструмент забезпечення розрахунків є одностороннім, оскільки відбувається нотаріальне посвідчення одного підпису – боржника. Зауважимо, що обґрунтуванням змін до законодавства є підсилення фіскальної ролі аграрної розписки, а не уточнення економічної сутності, що призведе до зміни в порядку оцінки розрахункового документа, оскільки прирівняє її до сучасного фінансового інструменту щодо забезпечення розрахунків та зобов'язань аграрного сектору держави [6]. Однак оцінка ознак аграрної розписки та приведення узагальненої характеристики товарних та фінансових аграрних розписок дозволить встановити її сутність як об'єкту бухгалтерського обліку та економічного аналізу, що в комплексі, забезпечить безпечне використання виробниками агробізнесу та сприятиме ширшому впровадженню в практичну діяльність кредиторів. Відповідно нами сформовано облікові моделі використання аграрних розписок [6] (рис. 1).

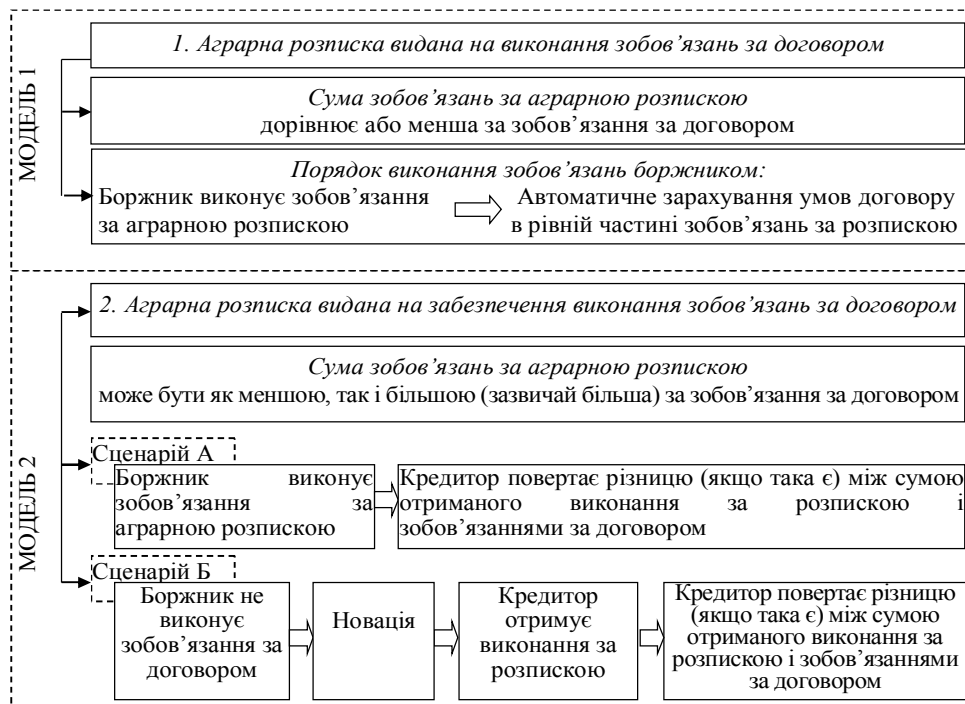

Рис. 1. Облікові бізнес-моделі використання аграрних розписок[6]

Проведені дослідження дозволили обґрунтувати сутність аграрної розписки та довести, що аграрні розписки: 1) не є цінними паперами, інструментом кредитування або фінансування; 2) за своєю правовою природою є документом, який оформлює частину складних договірних правовідносин, укладених між боржником та кредитором за договором застави, укладений між тими ж особами; 3) не є окремим договором та не створює договірного правовідношення, недійсність основного договору спричинює недійсність аграрної розписки; 4) однак - є інструментом виконання розрахункових зобов'язань та інструментом забезпечення зобов'язань.

Література

1. Агропредприятия потеряли свыше 43 млрд грн. 2019. URL: <https://novavlada.info/biznes/novosti/agropredpriyatiya-poteryali-svyshe-43-mlrd-grn>
2. Державне підприємство «Аграрні реєстри». URL: <https://agroregisters.com.ua/statistics/>
3. Аграрные расписки взяли планку в 8 млрд грн. AgroPortal. 2019. URL: <http://agroportal.ua/news/vlast/agrarnye-raspiski-vzyali-planku-v-8-mlrd-grn/>
4. Семенюк С.Я. Аграрні розписки – ефективний шлях залучення коштів в агробізнес. Юридичний портал.2018.URL: https://protocol.ua/ua/agrarni_rozpiski_efektivniy_shlyah_zaluchennya_koshtiv_v_agrobiznes/
5. Про аграрні розписки. Закон України від 27.07.2017 р. № 1982-VIII / Відомості ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>
6. Гевчук А.В. Аграрна розписка як альтернативний інструмент забезпечення розрахункових операцій підприємств АПК. Інтернаука. Міжнародний науково-практичний журнал. Серія Економіка. 2019. № 12 (32). С. 33-41.

Гоголь Т.А.,
д.е.н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Сидоренко О.О.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Національний університет "Чернігівська політехніка"

ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ СПЛАТИ ШТРАФІВ, ПЕНІ, НЕУСТОЙОК

Суб'єкти господарювання для забезпечення безперервного та ефективного функціонування укладають відносини з іншими контрагентами у вигляді підписання договорів чи в інший законний спосіб та зобов'язані додержуватись вимог законодавства України. Водночас, досить часто виникають обставини, за яких одна зі сторін не виконує свої зобов'язання (або виконує зобов'язання не повною мірою (часткове виконання), або іншим чином порушує вимоги договорів чи нормативно-правових актів України), що призводить до виникнення витрат, пов'язаних з оплатою штрафів, пені, неустойок, визначених безпосередньо у договорі або нормами чинного законодавства України.

Згідно Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку [1] облік визнаних штрафів, пені, неустойок ведеться на субрахунку 948 "Визнані штрафи, пені, неустойки". Водночас, згідно п. 140.5.11 Податкового кодексу України фінансовий результат до оподаткування платника податку на прибуток збільшується "на суму витрат від визнаних штрафів, пені, неустойок, відшкодування збитків, компенсації неодержаного доходу (упущеної вигоди), нарахованих відповідно до цивільного законодавства та цивільно-правових договорів, у тому числі у сфері зовнішньоекономічної діяльності, на користь осіб, які не є платниками податку (крім фізичних осіб, які є платниками податку на доходи фізичних осіб), та на користь платників податку, які оподатковуються за ставкою 0 відсотків відповідно до пункту 44 підрозділу 4 розділу XX "Перехідні положення" цього Кодексу, а також на суму штрафів, пені, нарахованих контролюючими органами та іншими органами державної влади за порушення вимог законодавства"[2].

Аналіз вище наведеної норми Податкового кодексу України дає змогу зробити висновок, що сплата штрафів, пені, неустойок може мати різні обліково-податкові наслідки для платника податку на прибуток залежно від того, на користь кого сплачені такі штрафні санкції. Так, якщо штрафи, пеня, неустойка сплачується на користь іншого платника податку на прибуток, податок якого оподатковується за основною ставкою (18 %), то суб'єкту господарювання при здійсненні коригувань на різниці, визначені Податковим кодексом України, не потрібно таку суму відносити на збільшення фінансового результату звітного періоду. Аналогічно слід діяти при нарахуванні штрафів, пені, неустойок на користь фізичних осіб. Проте,

при нарахуванні штрафів, пені, неустойок на користь неплатників податку на прибуток чи платників податку на прибуток за ставкою 0 відсотків згідно п. 44 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України, або на користь контролюючих чи інших органів державної влади, необхідно збільшувати на суму таких штрафних санкцій фінансовий результат звітного періоду.

У зв'язку з вище наведеним, та з метою зменшення трудомісткості складання Податкової декларації з податку на прибуток підприємств, в тому числі через забезпечення можливості використання даних синтетичного та аналітичного обліку безпосередньо для її складання, пропонуємо додати субрахунки наступного порядку до субрахунку 948 з такою деталізацією:

— 9481 "Визнані штрафи, пені, неустойки на користь платників податку на прибуток за ставкою 18 %";

— 9482 "Визнані штрафи, пені, неустойки на користь платників податку на прибуток за ставкою 0 % згідно п. 44 підрозділу 4 р. XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України";

— 9483 "Визнані штрафи, пені, неустойки на користь платників податку на прибуток за ставкою 0 % згідно інших положень Податкового кодексу України";

— 9484 "Визнані штрафи, пені, неустойки на користь платників податку на доходи фізичних осіб";

— 9485 "Визнані штрафи, пені, неустойки на користь контролюючих органів та інших органів державної влади за порушення вимог законодавства";

— 9486 "Визнані штрафи, пені, неустойки на користь неплатників податку на прибуток (крім платників податку на доходи фізичних осіб), в тому числі у сфері зовнішньоекономічної діяльності".

За умови застосування таких субрахунків, суб'єкт господарювання платник податку на прибуток, при нарахуванні (сплаті) штрафів, пені, неустойки зобов'язаний буде збільшити фінансовий результат звітного періоду на суму таких санкцій, що обліковуватимуться за субрахунками 9482, 9485 та 9486.

У результаті проведеного дослідження виявлено, що процес нарахування та сплати штрафів, пені, неустойки має різні обліково-податкові наслідки, які є недостатньо вивченим в частині організації обліку з врахуванням вимог Податкового кодексу України. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне введення субрахунків наступних порядків до субрахунку 948 "Визнані штрафи, пені, неустойки", використання яких, на нашу думку, дозволить отримати більш деталізовану інформації щодо таких штрафних санкцій, створить підґрунтя для аналізу, контролю та ефективного управління ними, а також буде сприяти зменшенню трудомісткості складання декларації з податку на прибуток.

Література

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Офіційний сайт Верховної Ради України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

2. Податковий кодекс України. Офіційний сайт Верховної Ради України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

Грибовська Ю. М.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю

Ходаківська Л. О.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,

Полтавський державний аграрний університет

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА СКЛАД ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ВІДПОВІДНО ДО НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ

Класифікацію та склад витрат виробництва визначено нормативно-правовими актами, затвердженими Міністерством фінансів України. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» витрати, що виникають у процесі звичайної діяльності, поділяються на витрати від:

- операційної (основної) діяльності;
- інвестиційної діяльності;
- фінансової діяльності [1].

У складі витрат, пов'язаних з операційною діяльністю виокремлюють:

- собівартість реалізованої продукції;
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати.

На підставі п. 11 НП(С)БО 16 «Витрати» собівартість реалізованої продукції складається з:

- виробничої собівартості продукції, яка була реалізована впродовж звітного періоду;
- нерозподілених постійних загальновиробничих витрат;
- наднормативних виробничих витрат [2].

Виробнича собівартість продукції включає:

1. Прямі матеріальні витрати:

- сировина та основні матеріали, що утворюють основу створюваної продукції;
- купівельні напівфабрикати і комплектуючі вироби;
- паливо та енергія;
- будівельні матеріали;
- запасні частини;
- тара й тарні матеріали;
- допоміжні та інші матеріали, які безпосередньо належать до конкретного об'єкта витрат.

2. Прямі витрати на оплату праці:

- заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, які безпосередньо відносяться до конкретного об'єкта витрат;

- заробітна плата за окладами й тарифами, премії та заохочення, матеріальна допомога, компенсаційні виплати, оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу, інші витрати на оплату праці.

3. Інші прямі витрати:

- відрахування на соціальні заходи;
- плата за оренду земельних і майнових паїв;
- амортизація;
- втрати від браку, які включають вартість остаточно забракованої з технологічних причин продукції (виробів, вузлів, напівфабрикатів), зменшеної на її справедливую вартість, та витрат на виправлення такого неминучого браку.

4. Змінні загальновиробничі витрати – витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо пропорційно (або майже прямо) до зміни обсягу діяльності.

5. Постійні розподілені загальновиробничі витрати – витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності [2].

Виробничу собівартість продукції зменшують на:

- справедливую вартість супутньої продукції, яка реалізується;
- вартість використаної на підприємстві супутньої продукції в оцінці її можливого використання.

Конкретний перелік та склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції прописують у наказі про облікову політику підприємства. На основі отриманих даних про собівартість продукції проводять розрахунок планової ціни реалізації продукції, яка включає:

- виробничу собівартість;
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- плановий прибуток (рентабельність);
- податки передбачені законодавством (ПДВ, акцизний збір).

Отже, виробнича собівартість продукції включає лише витрати, безпосередньо пов'язані з її виробництвом, а в частині витрат на управління – тільки розподілені загальновиробничі витрати. Усі види непрямих витрат, які безпосередньо не пов'язані з виготовленням продукції (адміністративні та збутові витрати, інші операційні витрати діяльності підприємства) не включають до складу виробничої собівартості. За виробничою собівартістю оцінюють готову продукцію та незавершене виробництво, яке входить до складу запасів.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z036-13>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.

ОБЛІК ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОЗМЕЖУВАННЯ ЛОГІСТИЧНИХ І МАРКЕТИНГОВИХ ПРОЦЕСІВ

В умовах постіндустріальної економіки визначальним критерієм фінансово-господарської успішності суб'єктів господарювання та одержання конкурентних переваг на ринку є оптимізаційне оперування матеріальними та інформаційними потоками. Реалізація готової продукції завершує кругообіг матеріальних цінностей. Гроші, які були інвестовані у процес придбання матеріальних цінностей, їх переробку на етапі виробництва, повертаються до складу оборотних активів підприємства. Різниця між початково вкладеними і одержаними коштами при реалізації готової продукції є грошовим виміром операційного прибутку суб'єкта господарювання. Реалізація є фізичним процесом переміщення товару від продавця до покупця разом із передачею права власності і зворотно – грошей.

Концептуально важливим є підхід, за якого збутову діяльність слід розглядати як процес організаційно-економічних операцій, що містить логістичний аспект (транспортування, складування, управління запасами, обслуговування замовлень), та маркетинговий аспект (дослідження й аналіз кон'юнктури ринку, визначення обсягів збуту, вибір та управління каналами розподілу), і здійснюється для досягнення економічних результатів від реалізації продукції споживачам та створення позитивного іміджу підприємства на ринку [1]. Маркетингове спрямування збутової діяльності позиціонує матеріальні цінності як об'єкт ринку.

Основним завданнями логістики збуту (розподілу, дистрибуції) як органічної частини виробничої та інформаційної діяльності у загальній системі управління підприємством є: пошук каналів подальшого розвитку виробництва і забезпечення його прибуткової діяльності; підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства шляхом оптимізації наявної збутової мережі з урахуванням таких критеріїв, як належна підготовка товару до продажу (по суті, йдеться про продовження процесу виробництва) шляхом підвищення ефективності системи постачання; оптимізація швидкості оформлення та обробки замовлень, підвищення рівня логістичного сервісу, зменшення кількості рекламаций, штрафів тощо [2].

Двоєдине позиціонування збутового процесу як логістичної та маркетингової діяльності потребує ефективної системи управління підприємством. Зовнішні та внутрішні виклики, ініційовані логістикою та маркетингом, що стоять перед керівництвом підприємства, потребують вироблення дієвої збутової політики підприємства. Врахування змін зовнішнього і внутрішнього середовища в умовах динамічних трансформацій

постіндустріальної економіки потребує прийняття оперативних управлінських рішень у сфері збуту. Оперативне управління логістичною і маркетинговою компонентами збутової діяльності ґрунтується на своєчасній, достовірній та релевантній обліковій інформації. Модернізація управління процесом збуту готової продукції потребує адаптації методики бухгалтерського обліку одночасно до вимог логістики та маркетингу. Інформаційна модель обліку та управління збутовою діяльністю в умовах розмежування логістичних і маркетингових процесів відображена на рис. 1.

В системі обліку і управління логістичними процесами визначальне місце належить пошуку та забезпечення умов реалізації продукції (робіт, послуг) і їх транспортування до покупців чи замовників.

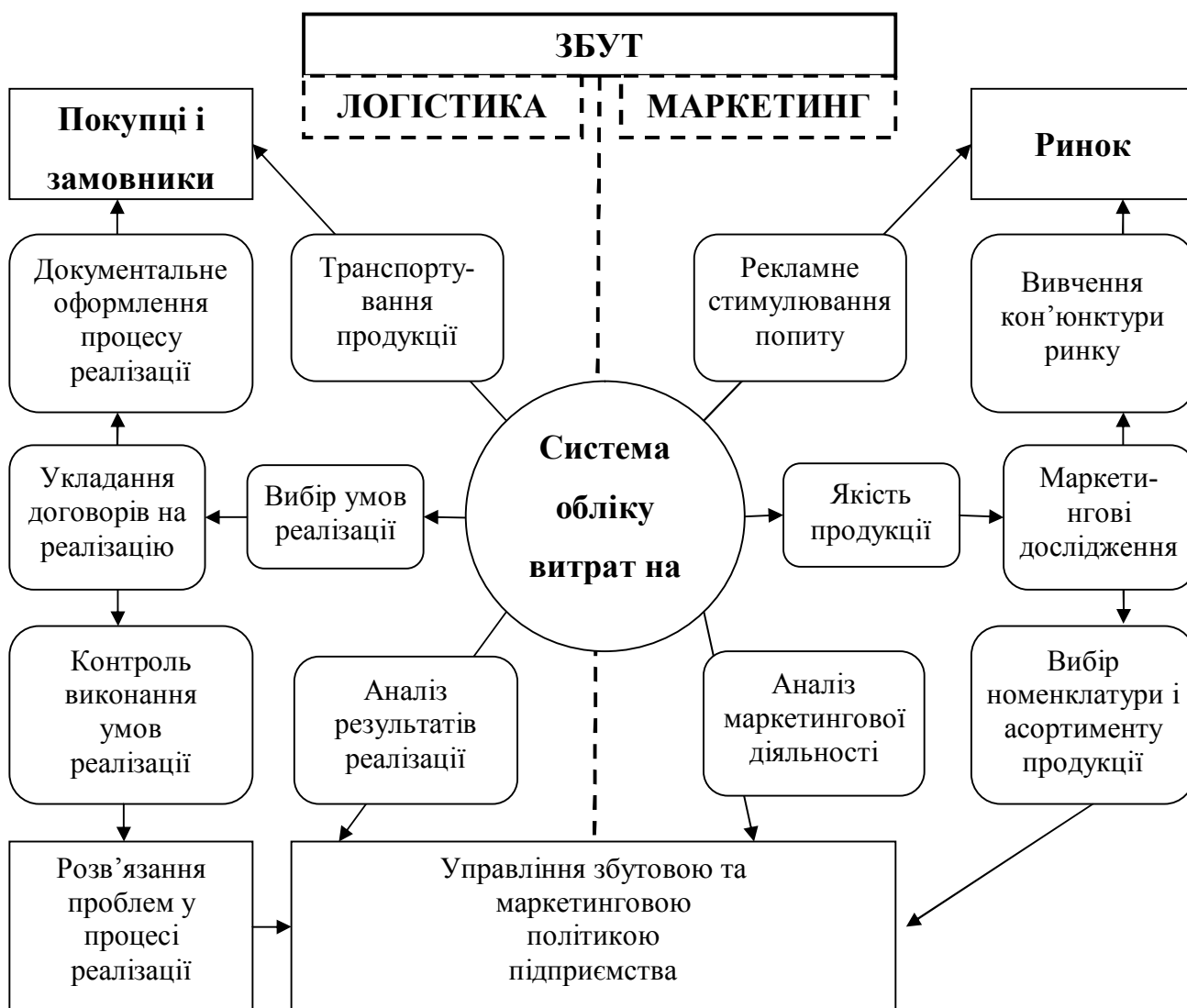

Рис. 1. Логістичне та маркетингове розмежування витрат на збут в обліку та управлінні підприємством

Укладання договорів на реалізацію, контроль за їх виконанням, документування та облік процесу збуту продукції (робіт, послуг) формує інформаційне середовище для управління збутовою політикою підприємства.

На відміну від логістики, де кінцевим об'єктом збутової діяльності є покупці чи замовники, маркетинг спрямований на дослідження ринку та просування на ньому товарів. Основою маркетингових процесів збутової діяльності є ринкове позиціонування продукції (робіт, послуг) через забезпечення їх якості, оптимальної номенклатури і асортименту, дизайну і упаковки, позитивного іміджу і т.д., що забезпечує досягнення конкурентних переваг на ринку. Облікова інформація про збутові витрати маркетингового спрямування використовується для визначення ефективності заходів ринкового просування продукції (робіт, послуг), у тому числі рекламних кампаній, та управління маркетинговою політикою підприємства загалом.

Диференційоване спрямування збутових витрат можливе через використання окремих облікових документів для обліку логістичних і маркетингових операцій. В кожному виді документів можуть бути ідентифіковані факти господарської діяльності, які стосуються або логістичної, або маркетингової діяльності. Документальне забезпечення операцій з виникнення збутових витрат логістичної природи є стандартизованими та активно використовуються підприємствами кондитерської промисловості. Зокрема, для обліку об'єктів, які використовуються для збутових цілей, застосовуються: «Розрахунок амортизації основних засобів» – амортизація необоротних активів; «Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів» – вартість переданих матеріалів; «Акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів» – вартість переданих МШП; «Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт» – витрати на відрядження; «Табель обліку використання робочого часу» і «Розрахунково-платіжна відомість» – заробітна плата персоналу та багато інших. Натомість, чинними нормативно-правовими документами не конкретизовано перелік облікових документів, які підтверджують витрати на збут маркетингового спрямування. Аналітичний облік витрат на збут повинен здійснюватися за кожною статтею витрат, що сприяє оперативному аналізу понесених витрат на збут та своєчасно приймати ефективні управлінські рішення [3, с. 33].

Використання розмежування логістичних та маркетингових витрат на збут в обліку дає змогу ефективно та своєчасно проводити структурний, динамічний аналіз та оцінку відхилення від планових показників і на їх основі приймати оперативні управлінські рішення щодо оптимізації збутової діяльності підприємства.

Література

1. Комеліна О.В., Гаманко Р.С. Логістичне управління збутовою діяльністю підприємства: концептуальний підхід. Мукачівський державний університет. 2017. Випуск № 13. С.518-524.
2. Карий О. І. Інформаційне забезпечення управління логістичними витратами на підприємстві : дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01. Львів, 2004. 211 с.
3. Подмешальська, Ю. В. Облік витрат на збут [Текст] / Ю. В. Подмешальська, В. А. Степаненко // Інвестиції: практика та досвід. Київ, 2018. № 24. С. 31-35.

Денчук П.Н.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

КОНЦЕПТУЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОБЛІКУ

У сучасних умовах господарювання система обліку знаходиться в стані розвитку і вдосконалення, постійно регулюється державними органами, суспільством і безпосередньо ринком. Це пояснюється пануванням в економіці кінця ХХ - початку ХХІ століть інформаційно-технологічної парадигми, котра характеризується переходом від технологій ґрунтованих на дешевих джерелах енергії до технологій - на дешевих джерелах інформації.

Регулювання означає підпорядкованість певним правилам, постулатам, принципам. Ці проблеми розглядаються у наукових працях як зарубіжних (Андерсен Х., Ван Бреда М.Ф., Друрі К., Колдуелл Д., Нідлз Б., Метьюс М.Н., Перера М.Х., Хендриксен Е.С., Бакаєв А.С., Безруких П.С., Палій В.Ф., Соколов Я.В., Ткач В.І., Шнейдман Л.З.), так і вітчизняних науковців (Чумаченко М.Г. Пушкар М.С., Сопко В.В., Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф. та ін.).

Сучасні концепції, що характеризують стан, розвиток і вдосконалення обліку можна об'єднати в дві загальносвітові тенденції: уніфікація обліку; диференціація обліку. Ці дві концепції вдосконалення обліку останні 100 років розвивались паралельно:

- уніфікація, стандартизація, гармонізація, трансформація, тобто в напрямку універсалізації обліку з виконанням різноманітних функцій;
- диференціація, що призвела до виникнення декількох видів управлінського обліку.

Гармонізація обліку досягається через функціонування таких інституцій: Комітет по розробці міжнародних стандартів бухгалтерського обліку; Міжнародна федерація бухгалтерів (міжнародні стандарти обліку, аудиту, етики, освіти, підготовки спеціалістів); Організація Об'єднаних Націй (нормативні документи по бухгалтерському обліку для міжнародних корпорацій); Союз європейських бухгалтерів та ін. Кожна з цих організацій упорядковує облік через систему стандартів, які носять, як правило, рекомендаційний характер. В кінцевому підсумку, стандартизація – обмежений набір альтернативних методів для підтримки гнучкості бухгалтерського обліку [1, с. 565]. Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку до 2000р. ставив завдання гармонізації національних бухгалтерських стандартів, через вироблення якісних рішень облікових завдань, які потім повинні стати основою для уніфікації національних стандартів [2, с. 71].

В даний час широкого поширення в обліку набуває теорія конвергенції – поступового стирання відмінностей між основними світовими системами обліку, що найбільшою мірою відноситься до Міжнародних стандартів

фінансової звітності (МСФЗ) та американської системи ГААР. Світовий і вітчизняний досвід свідчить, що застосування МСФЗ може бути ефективним при їх використанні для обмеженого кола підприємств (в Україні для Публічних акціонерних товариств та підприємств емітентів цінних паперів) і при наявності добре підготовлених фахівців в галузі обліку. Проте, без достатнього часу на підготовку одночасної конвергенції можлива серйозна загроза якості застосування нових стандартів в короткотерміновій перспективі, на відміну від поетапного підходу, в межах якого перетворення облікових систем відбувається поступово [2, с. 74, 76].

Основні напрями диференціації обліку і його вдосконалення пов'язані із забезпеченням інформаційної управлінської складової через розв'язання трьох основних завдань: оперативного управління; тактичного управління; стратегічного управління.

Диференціація – поділ на окремі частини, форми, стадії, привела до появи декількох систем управлінського обліку (стандарт-кост, директ-костінг, таджер-костінг та ін., системам стратегічного, адаптивного, хедж, сітьового обліку), в той час як об'єктами уніфікації обліку є: міжнародна фінансова звітність, міжнародний фінансовий облік, фінансовий сітьовий облік (створюється та вдосконалюється міжнародними і національними компаніями в комп'ютерних мережах).

Концептуальний підхід в напрямку диференціації обліку забезпечує вдосконалення об'єктів обліку з метою створення управлінсько–стратегічних систем, які базуються на використанні переваг сітьової економіки. Об'єктами вдосконалення при цьому виступають: управлінський облік; стратегічний облік (контролінг); ситуаційний облік; адаптивний облік; хедж облік; сітьовий облік управлінського спрямування.

Тенденції до вдосконалення обліку, через наявність двох концептуальних підходів характеризуються усуненням відмінностей при уніфікації обліку та зростанням відмінностей при диференціації обліку, що дозволяє зробити висновок про направленість до зближення та інтеграції на основі єдиної інформаційної складової, що підтверджується такими визначальними аспектами: об'єкти вдосконалення (міжнародний фінансовий облік, звітність, менеджмент); напрями зближення (прозорість обліку і звітності, комерційна таємниця); тенденції вдосконалення (нівелювання відмінностей); тенденції розвитку (стратегічна і фінансова орієнтація); створення єдиної інформації для прийняття оперативних, тактичних і стратегічних рішень; виникнення та розвиток сітьового обліку.

Література

1. Метьюс М.Р., Перера М.Х. Теория бухгалтерского учета: Учебник: Пер. с англ.; Под ред. Я.В. Соколова, И.А. Смирнова. М.: Аудит, ЮНИТИ, 1999. 663 с.
2. Шнейдман Л.З. От гармонизации к конвергенции национальных стандартов с МСФО. Бухгалтерский учет, 2003. №11. С.71-78.

Євлаш Т.О.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри технологій виробництва
і професійної освіти,
Говоруха О.О.,
к.е.н., доцент кафедри туризму, готельної
і ресторанної справи,
Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Цифровізація нашої держави досягла обліку трудової діяльності працівника, що згідно із останніми змінами до законодавчих актів України здійснюватиметься в електронній формі [1]. Так, з червня 2021 р., протягом п'яти перехідних років, усі роботодавці, мають подати до Реєстру застрахованих осіб відомості з паперових трудових книжок (довідок тощо) про трудову діяльність своїх працівників у вигляді сканованих або оцифрованих копій з обов'язковим накладанням страхувальником або застрахованою особою кваліфікованого електронного підпису.

Загалом електронна трудова книжка є цифровим аналогом паперової та в перспективі надасть змогу зменшити витрати на ведення паперового документообігу та призначати автоматично пенсії (без звернення). Крім того, доступ до інформації про трудову діяльність у випадку електронної трудової книжки значно спрощується.

Проте, на нинішньому етапі її впровадження залишаються дискусійними та не в повній мірі визначеними значний перелік питань. Одним з яких є надана можливість застрахованій особі власноруч вносити відомості щодо своєї трудової діяльності через вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду України. Також за працівником зберігається право «подвійного» ведення трудової книжки як у електронному, так і паперовому вигляді. На наш погляд, застраховані особи передпенсійного віку будуть використовувати можливість паралельного з електронним ведення.

Слід зазначити, що оскільки після внесення відомостей про трудову діяльність роботодавець зобов'язаний видати оригінал паперової трудової книжки працівникові на руки під підпис, тому паперова форма буде заповнюватися виключно на вимогу працівника паралельно із електронною формою та лише протягом строку працевлаштування.

На рис. 1 структуровано інформацію, яку формуватимуть в електронній трудовій книжці на кожну застраховану особу.

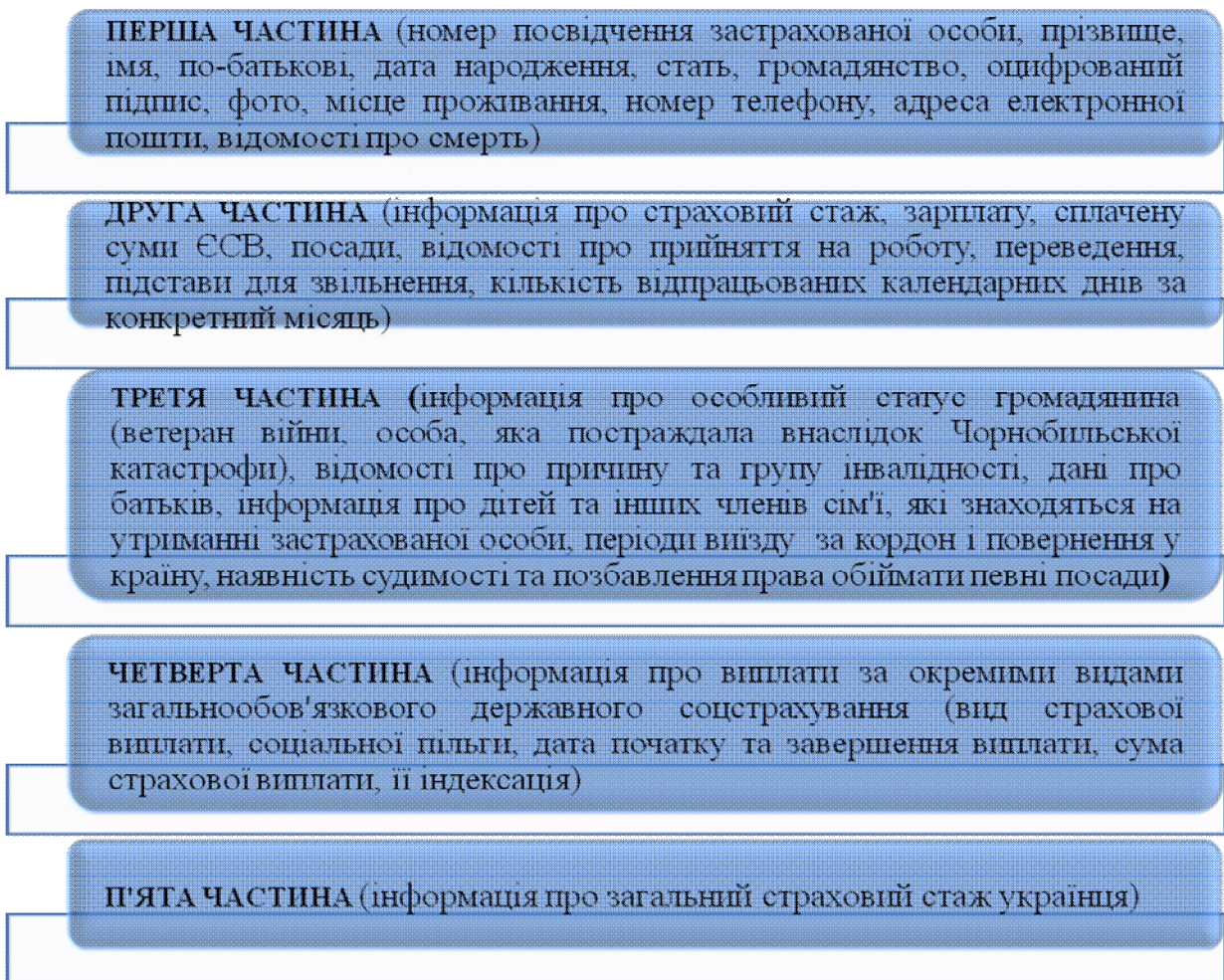

Рис. 1. Структура електронної трудової книжки

Переглянути наявну про себе інформацію, в т.ч. свій трудовий чи застрахований стаж можна на порталі електронних послуг Пенсійного фонду України (portal.pfu.gov.ua), де можна не тільки ознайомитися з інформацією, але й надати запитання через форму звернення. Також, з метою максимальної зручності та охоплення аудиторії, Пенсійним фондом України розроблено мобільний додаток «ПФУ» для системи Андроїд, який можна завантажити через Google play.

Як бачимо, держава намагається значно спростити та зробити більш прозорою систему доступу до власних даних, щодо набутого стажу та призначення виплат за віком. Крім того, ведення електронних трудових книжок усуне негативні наслідки втрати трудової книжки, її фізичного пошкодження, фальсифікації чи внесення недостовірних відомостей. Проте, маємо констатувати, що остаточного скасування паперових книжок не відбулося.

Література

1. Закон: Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі» №1217-IX від 10 березня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1217-20#Text>.

Єрмолаєва М. В.,
к.е.н., доцент,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Полтавський державний аграрний університет

СКЛАДАЄМО І ПОДАЄМО ОБ'ЄДНАНУ ЗВІТНІСТЬ

Подання звітності завершає бухгалтерські процедури звітного періоду. У відповідності до діючого законодавства бухгалтерська служба підприємства формує і фінансову, податкову, статистичну та спеціалізовану звітність [1]. Перманентна дискусія точилася щодо відображення інформації про розрахунки підприємства з ФСС, за Єдиним соціальним внеском, за Податком на доходи фізичних осіб та військовим збором.

Фондами соціального страхування питання звітності було врегульовано у 2018 році Постановою № 28 від 12.12.2018 р. «Про деякі питання обліку заборгованості страхувальників зі сплати страхових коштів до Фонду соціального страхування України». Звітуються перед ФСС тільки ті підприємства і організації, які мають заборгованість перед Фондом [2].

Порядок формування і подання податкової звітності регламентується Податковим кодексом України. При цьому обсяги і види податкової звітності визначаються системою оподаткування, яка обрана конкретним господарюючим суб'єктом. Питання формування інформації до форм державного статистичного спостереження регулюються відповідними нормативними документами Державного комітету статистики України. Форми державного статистичного спостереження можна поділити на універсальні, які подаються всіма підприємствами і організаціями та специфічні, які складаються за галузевим підпорядкуванням. Відповідно, обсяги статистичної звітності для різних суб'єктів господарської діяльності будуть відрізнятися.

Останнім часом набуло актуальності питання надання інформації щодо нарахуванні і сплати Єдиного соціального внеску, Податку на доходи фізичних осіб та військового збору. Об'єднує ці податки та платежі те, що базою їх нарахування є заробітна плата працівників. Відповідно, логічним було б відображення даних в єдиній звітній формі. Починаючи з 2021 року таке об'єднання відбулося.

Вперше об'єднана звітність подавалась до 11 травня 2021 року. Зміни звітних форм відбулися відповідно до Наказу МФУ від 15.12.2020 р. № 773 «Про внесення змін до Наказу міністерства фінансів України від 13 січня 2015 року № 4». В першу чергу слід звернути увагу на зміну назви звітної форми. Тепер форма носить назву «Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків-фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску».

Оновлений розрахунок складається з основної частини та 6 додатків. Перший розділ основної частини заповнюють суб'єкти підприємницької

діяльності і наводять інформацію про суми нарахованої заробітної плати найманих працівників і суми нарахованого ЄСВ в розрізі місяців звітного кварталу. Другий та третій розділи заповнюють окремі категорії роботодавців, організації яких не є комерційними підприємствами. Основна інформація про нарахування і сплату ЄСВ, ПДФО та військового збору відображається у додатках Д1, 4ДФ, Д5 та Д6.

В чому полягає особливість відображення інформації в оновленій формі? У попередніх періодах звітність за ЄСВ подавалася щомісячно. Оновлена форма складається поквартально, але дані наводяться в розрізі за кожний місяць звітного кварталу. Сподівання на зменшення навантаження на облікову службу підприємства не справдилися, оскільки обсяги роботи не зменшилися.

Подання звітності може здійснюватись або в електронній формі з використанням КЕП або на паперових носіях з додаванням даних в електронній формі. Особливою умовою є те, що якщо Податковий розрахунок містить не більше 5 рядків, то його можна подавати на паперовому носії. Практичний досвід першого складання і подання об'єднаної звітності показав певні проблеми, які виникли під час подання звітності в електронній формі.

Бухгалтери-практики скаржаться на недосконалість наявного програмного забезпечення щодо подання Податкового розрахунку. Під час подання звітності виникло багато технічних проблем, не завжди у бухгалтера була можливість вчасно подати звітність, оскільки в електронному кабінеті відображались помилки, виправлення яких було досить складною процедурою. Проблемні моменти також виникали про поданні об'єднаної звітності ФОП. Так, бланк декларації оновився, але на сьогодні звіт перевіряє і Пенсійний фонд України і податкова. Відповідно виникли неузгодження між цими структурами і ФОП отримали квитанцію № 2 з помилкою або взагалі не отримали.

Вважаємо, що запровадження об'єднаної звітності є беззаперечно позитивним моментом, оскільки в єдиному звітному документі наводиться інформація щодо нарахованих доходів громадян та їх оподаткування. Це дійсно зручно і суттєва інформація розміщена в єдиному документі. З іншого боку, недосконалість програмного забезпечення, несвоєчасне його оновлення та несвоєчасне інформування платників податків призвели до виникнення проблем як технічного так і методичного характеру.

Література

1. Єрмолаєва М. В., Скиданенко Ю. Д., Трушина А. Ю. Річний фінансовий звіт: вплив міжнародних стандартів на його зміст і форму. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра : Василенка. Харків, 2017. Вип. 185: Економічні науки. С. 200-215.

2. Про деякі питання обліку заборгованості страхувальників зі сплати страхових коштів до Фонду соціального страхування України ; Постанова Правління Фонду соціального страхування України від 12.12.2018 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0028890-18#Text> (Дата звернення 23.05.2021).

Жук Н.Т.,
аспірантка кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ ЗАГРОЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Різноманіття підходів щодо визначення поняття «фінансова безпека підприємств» дає можливість виділити та зазначити пріоритетність аналізу та оцінки фінансових загроз з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства. Особливо це актуально в умовах фінансової кризи, зростанням нестабільності, глобалізацією економічного простору, і, як наслідок, збільшення кількості загроз у вигляді нестабільності фінансових ринків, аномальних варіацій цін на енергоносії та інших дестабілізуючих факторів. Господарюючі суб'єкти спіткнулись з необхідністю принципово нових підходів щодо забезпечення безпеки свого розвитку.

Безпека підприємства передбачає безперервний, збалансований його стійкий розвиток, що забезпечується за допомогою ефективного використання усіх видів наявних ресурсів, яке відображається в позитивних значеннях фінансових показників, таких як рентабельність, платоспроможність, ліквідність, ділова активність, показники використання основних і оборотних коштів та інші [1]. Система показників, що визначає фінансову безпеку підприємства характеризується різноманіттям, важко підлягає структуризації, їх значна кількість не завжди несе необхідне інформаційне навантаження.

Виходячи з того твердження, що фінансова безпека це стан (обставини), за якого фінансам підприємства нічого не загрожує, зауважимо, що будь-який стан має властивість змінюватися під впливом різних чинників. Відтак, і стан фінансової безпеки, значною мірою, є явищем тимчасовим [2].

Загроза втрати фінансової безпеки підприємства – реальні чи потенційні можливості прояву деструктивного впливу різноманітних чинників на фінансовий розвиток підприємства, що призводить до певної економічної шкоди (збитку).

Серед основних загроз фінансової безпеки підприємства можна виділити:
– загроза втрати ліквідності підприємства, що визначається за допомогою коефіцієнта поточної ліквідності;

– загроза втрати фінансової самостійності підприємства, що визначається коефіцієнтом автономії і значенням коефіцієнта плеча фінансового важеля;

– загроза зниження ефективності діяльності підприємства, втрата його дохідності та здатності до самоокупності і розвитку;

– загроза старіння об'єктів основних засобів за рахунок «проїдання» амортизаційного фонду. Визначається рівнем інвестування амортизації;

– загроза накопичення боргів з причини невчасної інкасації дебіторської заборгованості, що відстежується показником її оборотності;

– загроза використання неефективної кредитної політики в частині дебіторської та кредиторської заборгованості, коли мають місце прострочені зобов'язання покупців, наслідком яких є збільшення боргів підприємства перед кредиторами. Ця загроза виявляється за допомогою співвідношення оборотності кредиторської та дебіторської заборгованості;

– загроза неплатоспроможності підприємства – характеризується наявністю грошових засобів;

– загроза зниження дохідності та ринкової вартості підприємства – визначаються шляхом розрахунку показників середньозваженої вартості капіталу у відповідності з рентабельністю активів підприємства;

– загроза руйнування вартості підприємства – відстежується за допомогою показника економічної доданої вартості;

– загроза зниження рівня ділової активності (широта ринків збуту продукції, репутація підприємства, відповідність показників господарської діяльності плану, забезпечення заданих темпів росту, рівень ефективності використання капіталу, стійкість економічного росту тощо);

– загроза збільшення впливу фінансових ризиків на фінансову безпеку підприємства, що пов'язано з швидкою зміною економічної ситуації в країні і кон'юнктури фінансового ринку, розширенням сфери фінансових відносин, появою нових фінансових технологій і інструментів [3].

Аналіз фінансової безпеки здійснюється за допомогою показників, що характеризують фінансовий стан: показники майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості і незалежності, ділової активності, рентабельності. [4]. А оцінка фінансових загроз з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства визначається за допомогою: коефіцієнта поточної ліквідності; коефіцієнта автономії; плеча фінансового важеля; рентабельності активів; рентабельності власного капіталу; показника розвитку підприємства; темпів росту прибутку; темпів зростання виручки; темпів росту активів; оберненості дебіторської та кредиторської заборгованості; достатньої кількості грошових коштів на рахунках господарюючого суб'єкта (платоспроможності); середньозваженої вартості капіталу; економічної доданої вартості.

До найбільш важливих критеріальних характеристик фінансової безпеки підприємства, які слід аналізувати в процесі управління, можна віднести [5]:

1. Обсяги фінансових ресурсів підприємства.
2. Джерела формування фінансових ресурсів підприємства.
3. Напрями та обсяги використання фінансових ресурсів підприємства.
4. Співвідношення доходів і витрат підприємства.
5. Співвідношення обсягів внутрішніх і зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів підприємства.
6. Обрана стратегічна і оперативно-тактична модель фінансування активів підприємства.

7. Рівень фінансового ризику та обсяги формованого прибутку підприємства.

8. Якість формованого прибутку і її достатність для самофінансування підприємства.

9. Частка і якість позикових коштів у складі фінансових ресурсів підприємства.

10. Наявність резервів і здатність підприємства швидко забезпечити мобілізацію фінансових ресурсів з різних, насамперед внутрішніх, джерел.

11. Гнучкість системи фінансового планування підприємства.

12. Здатність фінансової системи підприємства до необхідних змін під впливом зовнішнього і внутрішнього середовища.

Оскільки вказані показники тісно пов'язані між собою, необхідне їх системне визначення, а їх сукупні результати можуть дати об'єктивну картину фінансових загроз підприємства.

Отже, фінансова безпека є системою кількісних та якісних параметрів фінансового стану підприємства, які комплексно відображають рівень його фінансової захищеності. Фінансова безпека підприємства відображає аспект його певного фінансового стану, відповідно рівень його фінансової захищеності в певний момент часу; фінансовий стан підприємства, який характеризує його фінансову безпеку, відображається певною сукупністю параметрів; параметри системи фінансової безпеки підприємства вимагають чіткої кількісної і якісної формалізації.

Література

1. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Фролова. Суми. ДВНЗ "УАБС НБУ", 2015. 332 с.

2. Управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі в умовах невизначеності: колективна монографія / За заг. ред. А. С. Крутової. Х.: Видавець Іванченко І. С., 2017. 264 с.

3. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с.

4. Жукевич С.М., Кудлаєва Н.В. Діагностика фінансового стану в системі управління підприємством / Вісник Донбаської державної машинобудівної академії 2009. № 1 (4Е). с. 234 – 246. URL:<http://www.nbu.gov.ua>

5. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль, ТНЕУ, 2016. 304 с.

Жукевич С. М.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Рожелюк В.М.,
д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

АНАЛІЗ МАРКЕТИНГОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН ТА ВИКЛИКІВ

Маркетингове середовище знаходиться в постійному русі: виникають нові ринкові можливості й загрози, вони змінюються і можуть зникати. Для підприємства є важливим і необхідним здійснювати моніторинг і оцінку ситуації з метою вчасного реагування на загрози й можливості. Це потребує фахового управління підприємством загалом та маркетингом зокрема. Управління маркетингом – це практичне здійснення ретельно продуманої інтегрованої політики підприємства на ринку, яка включає організацію, аналіз, планування, проведення та контроль заходів, спрямованих на досягнення певних цілей підприємства на ринку таких як, отримання прибутку, зростання обсягу збуту, збільшення частки ринку [1].

Управління маркетинговим середовищем – це безперервний та циклічний процес, що дозволяє гнучко адаптуватися до змін та коригувати маркетингові рішення. Ефективність управління маркетинговою діяльністю підвищується з прийняттям аналітично обґрунтованих рішень з використанням методів і прийомів. Відтак, однією із функціональних складових управління є аналіз маркетингового середовища. Основне завдання аналізу маркетингового середовища є в синегетичному ефекті від застосування методів й прийомів, які дають можливість узгодити вплив середовища, потреби цільового ринку, мету та потенціал підприємства.

Процес аналізу маркетингового середовища передбачає: аналіз основних чинників маркетингового середовища з метою визначення напрямів безпосереднього їх впливу; оцінка стану середовища та передбачення небажаних чинників, які можуть виникнути; дослідження специфічних чинників середовища, в якому функціонує підприємство; аналіз стратегічних позицій фірми; аналіз маркетингових можливостей та загроз; визначення необхідної для підприємства стратегічної позиції, рекомендації щодо формування маркетингової стратегії.

Аналіз маркетингового середовища здійснюється у такій послідовності: виявлення потенційних релевантних змін маркетингового середовища, визначення природи, напрямів, розміру та важливості змін, прогнозування можливого впливу та наслідків змін, формування відповідних стратегічних дій. Здійснення маркетингового аналізу вимагає розгляду основних підходів до середовища господарюючого суб'єкта та його складових компонентів. При цьому слід враховувати, що параметри середовища – це комбінація факторів, які перебувають у постійному русі, що особливо актуально в умовах кризової економіки.

Опрацювання літературних джерел з цих питань дозволило прослідкувати дві основні концепції – неієрархічну та ієрархічну моделі середовища [2].

Неієрархічна модель містить декілька певних пов'язаних між собою і невідпорядкованих один одному елементів, які розташовані поза підприємством. Особливістю в ній є твердження про наявність елементів, які так чи інакше впливають на визначення цілей, розподіл ресурсів і формування місця підприємства (іміджу) на ринку. Увага приділяється взаємодії між компонентами зовнішнього середовища. Наявність такої моделі зумовлена ще й тим, що межі зовнішнього та внутрішнього середовища є умовними, дещо розмитими внаслідок взаємопроникнення елементів організації та середовища.

Томпсон А.А. та Стрікленд А.Дж. стверджують, що дослідження проводиться за двома основними напрямками:

1) вивчається ситуація в галузі і умови конкуренції в ній (за умови, що компанія діє в одній галузі чи сфері діяльності), тобто макросередовище;

2) вивчається ситуація всередині самої компанії та її власна конкурентоспроможність (мікросередовище) [3].

На думку авторів [4] зовнішнє середовище (оточення бізнесу) складається із двох частин:

- макросередовища (або віддалене середовище);
- мікросередовище (галузеве або ближнє оточення).

Макросередовище, стверджують науковці, – включають (поєднують) загальні фактори, які безпосередньо (прямо) не стосуються короткострокової діяльності підприємства, але можуть впливати на його довгострокові рішення.

Зустрічається й дещо інший підхід до поняття середовища [5], яке розглядається як аналітичний етап маркетингової діяльності і уточняється, що „організаційне оточення (навколишнє середовище організації) – це всі сили і організації, з якими фірма стикається у своїй повсякденній стратегічній діяльності. Буквально все, що присутнє поза і всередині фірми, може бути включене у дане поняття, тому що всі елементи середовища можуть здійснити вплив на фірму”.

Макросередовище включає загальні фактори, які не стосуються прямо короткострокової діяльності підприємства, але впливають на його довгострокові рішення. Мікросередовище охоплює всі зацікавлені групи, які прямо впливають чи знаходяться під безпосереднім впливом основної діяльності підприємства. Це акціонери, постачальники, місцеві організації, конкуренти, покупці, кредитори, профспілки, торгові та інші організації. Розглянувши теоретичні підходи щодо зовнішнього оточення, його структурування ми дійшли висновку, що незважаючи на різноманітність понятійного апарату вони носять практично однакове змістове навантаження. Аналіз зовнішнього середовища передбачає оцінку зовнішнього середовища за такими напрямками:

- оцінка змін, які впливають на маркетингову стратегію;
- визначення чинників, які є загрозою для поточної маркетингової діяльності підприємства;
- виявлення чинників, що розширюють можливості досягнення загальноорганізаційних цілей шляхом коректування плану.

Основним призначенням зовнішнього аналізу є вивчення і розуміння можливостей і загроз, які можуть виникнути для підприємства на сьогодні і в майбутньому, а також визначити маркетингові альтернативи.

Розглянемо основні теоретичні підходи до аналізу внутрішніх можливостей підприємства. Томпсон А.А., Стрікленд А. Дж. пропонують здійснити аналіз стану компанії, тобто оцінити конкретну її стратегічну позицію, що дасть відповідь наступні питання:

- наскільки ефективна діюча маркетингова стратегія;
- в чому сила та слабкість компанії, які в неї є можливості та загрози;
- чи є ціни і витрати компанії конкурентоспроможними;
- чи міцна конкурентна позиція компанії;
- які проблеми є у компанії.

Внутрішнє середовище є джерелом життєвої сили і містить в собі той потенціал, який дає можливість організації функціонувати, а відповідно, існувати і виживати у визначеному проміжку часу. Одночасно воно може бути джерелом проблем і, навіть, гибелі організації, якщо відсутній ефективний механізм її функціонування... Вивчення внутрішнього середовища повинно бути направлено на розкриття тих можливостей і загроз, які скриваються в середині організації. Це вивчення сильних і слабких сторін організації, які слугують базою конкурентоспроможності організації. Найбільш важливими компонентами внутрішнього середовища, тобто складовими є: організація управління; виробництво; маркетинг; фінанси; кадри; організаційна культура [6].

Отже, із вищеписаних теоретичних підходів до розуміння середовища ми можемо зробити висновок про різноманітність у поглядах. Слід відмітити, що незважаючи на деякі розбіжності вони носять однакове змістове навантаження. Практична цінність цих підходів – різна для різних суб'єктів господарювання, різних галузей народного господарства, що вимагає індивідуального дослідження середовища, як об'єкту маркетингового аналізу.

Література

1. Бутенко М.В. Маркетинг URL: <https://pidruchniki.com/1584072040014/mar>
2. Штефанич Д., Братко О., Дячун О., Лагоцька Н., Окрепкий Р. Маркетинговий аналіз. Тернопіль: Економічна думка, 2011, 267 с.
3. Томпсон А. А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник для вузов. М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. 578 с.
4. Дмитрієв В. Компоненти маркетингового середовища вишу. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/znanosv/2012/txt/dmytriev.pdf>
5. Котлер Ф., Келлер К. Л. Маркетинг менеджмент. Экспресс-курс. 3-е изд.. СПб. : Питер, 2016. 480 с.
6. Красиля Д. Модель маркетингового дослідження конкурентного середовища/ Траектория науки. 2015. № 4. URL:<http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/19>.

Журавель Г.П.,
к.е.н, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Шинкарик М.І.,
канд. фіз.-мат.наук, доцент, перший проректор,
Західноукраїнський національний університет

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Вітчизняна економіка перебуває у затяжній кризі. Для виходу із цієї кризи потрібен розвиток нової парадигми економічних відносин між державою, зацікавленими інвесторами, які мають фінансові ресурси та потенційно готові їх вкладати, підприємствами і банківськими організаціями.

Необхідно відзначити, що побудова вищезазначених відносин базується на інформаційних даних системи бухгалтерського обліку, що має забезпечувати користувачів оперативною, достовірною та доречною інформацією. За таких умов бухгалтер не лише стає фінансовим радником, а й бере участь у формуванні управлінської політики, значну частину робочого часу приділяє прогнозуванню, плануванню, прийняттю рішень, контролю в забезпеченні системи управління необхідною інформацією.

Інформатизація та інтелектуалізація економічних відносин вимагають від суб'єктів ринку нових знань і навичок, а також нового мислення, що покликані полегшити адаптацію суспільства до умов і реалій постіндустріалізації. Як свідчить практика, інформатизація економічних відносин впливає на спосіб та якість життя всіх суб'єктів ринку, що не просто трансформує життя суспільства, але і сприяє перебудові самого процесу економічних відносин між його членами.

Історія розвитку бухгалтерського обліку показує, що він є самостійною галуззю наукових знань, яка має певні системоутворюючі ознаки і є частиною системи економічних наук. Бухгалтерський облік є самостійною прикладною економічною наукою і певною галуззю практичної суспільної діяльності. Протягом багатьох століть бухгалтерському обліку відводилась важлива роль в розвитку економічних відносин у різних системах виробництва. Враховуючи його роль облік вважався філософією усього бізнесу, його мовою. Американський економіст Р. ФАУЛКІ зауважив, що Бухгалтерський облік – безпомилковий суддя минулого, неодмінний керівник теперішнього і постійний консультант майбутнього кожного підприємства. І. ШЕР, американський економіст констатував: Бухгалтерський облік стоїть вище за всі науки і мистецтва, бо всі мають в ньому потребу, а він ні в кому не має потреби; без бухгалтерського обліку світ був би не керованим і люди не змогли б розуміти один одного. Іспанський вчений, теоретик бухгалтерського обліку XVII ст. БАРТОЛОМЕО ДЕ СОЛОЗАНУ стверджував, що бухгалтер – справжній економіст. ДЖ. ФЕРГЕСОН, американський економіст відзначав, що для оптимального вирішення економічних і фінансових проблем суб'єктів підприємництва потрібна своєчасна та об'єктивна

інформація про перебіг і результати їхньої господарської діяльності. Основним джерелом такої інформації є бухгалтерський облік.

Відомий французький вчений Жан Батіст Дюмарже в 1944 р. (1874—1946), автор "позитивної" теорії бухгалтерського обліку на відміну від юридичної доктрини обліку, створив міжнародний герб бухгалтерів (рис.1), який складається з трьох фігур: сонця — бухгалтерський облік освітлює господарську діяльність; ваг — баланс; кривої Бернуллі, яка символізує те, що облік, який виник одного разу, буде існувати вічно, та девізу: "Наука, довіра, незалежність!"

Рис. 1. Міжнародний герб бухгалтерів

Свідченням визнання державою заслуг і праці фахівців-бухгалтерів, які наполегливо і професійно роблять вагомий вклад у реформування обліку—приведення національної системи бухгалтерського обліку і звітності у відповідність до потреб ринкової економіки та міжнародних стандартів фінансової звітності Указом Президента України в державі встановлено професійне свято День бухгалтера.

Бухгалтерський облік як наука і практична діяльність тісно пов'язаний з великою сукупністю фундаментальних і прикладних дисциплін. Теорія обліку передусім опирається на філософію, що вивчає найбільш загальні закони розвитку суспільства і пізнання. Такі закони визначають розвиток теорії і практики бухгалтерського обліку, для яких важливе значення мають такі онтологічні та гносеологічні напрями філософських знань, що використовуються з метою пізнання суспільного буття, економічних взаємовідносин та побудови інтелектуальних моделей щодо таких взаємозв'язків. Бухгалтерський облік опирається на широку законодавчу базу, що регулює діяльність у підприємницькій сфері. Законодавчо-правова регламентація розглядається не тільки як метод, а і як принцип управління підприємством. Тому юридичні науки повною мірою використовуються при формуванні правового поля бухгалтерського обліку підприємств і організацій.

Принципи побудови бухгалтерського обліку його теоретичні основи повинні враховувати постулати економічної теорії, вимоги до умов дії об'єктивних економічних законів з метою нівелювання впливу суб'єктивних факторів. Свідоме, цілеспрямоване використання економічних законів є

домінуючим. Держава не може скасувати економічні закони, але може створювати передумови для дії об'єктивних законів, змінивши умови. Це досягається, по-перше, вдосконаленням права власності, господарського механізму, за допомогою державного управління. Економічні закони незалежні від свідомості, але залежні від свідомої діяльності людей. Механізм використання економічних законів передбачає передусім пізнання їхньої сутності, умов дії та вимог, на основі чого формується економічна політика, виробляється економічна програма. Механізм використання економічних законів є прерогативою господарського механізму. Політика повинна бути концентрованим виразом економіки, а не навпаки – економіка концентрований вираз політики. Політична економія відігравала важливу роль в адміністративній економіці де держава регулювала економічні відносини виходячи із принципу політичної доцільності. Оцінюючи глибокий зміст Бухгалтерського обліку давньогрецький філософ Платон писав, що Бухгалтерський облік – це практична політекономія.

Академік НААН Жук В.М. зазначає, що запозичені з економік розвинених країн "правила гри" не дали українській обліковій системі очікуваних, задекларованих результатів. Продовжує зменшуватися роль бухгалтерського обліку на всіх рівнях управління. Бухгалтерська складова втрачає вагу в економічній науці. Знижується соціальний статус бухгалтерів-практиків. У країні сформувалася тенденція ігнорування попереднього наукового обґрунтування та обговорення нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку. Досі не розроблено Концепцію розвитку бухгалтерського обліку в Україні [1, с.5]. З професором Жуком В.М. не можливо не погодитись. Перенесення із країн з розвинутою ринковою економікою, з утвердженими багаторічними культурно-демократичними принципами законів і стандартів організації і ведення Бухгалтерського обліку в наших вітчизняних умовах не дає очікуваних результатів. Існує тіньова економіка, корупція, як наслідок дефіцитний державний бюджет, низький приріст ВВП, дефіцитний торговий баланс, обмеженість інвестицій.

Основою не тільки вищевикладених, а і проблем вітчизняного обліку є упущення і недооцінка важливості саме його теоретичної складової. Тільки теорія здатна сформулювати переконливі аргументи і напрямки вирішення проблем [1, с.11]. Я.В.Соколов, відзначаючи значимість бухгалтерів-вчених, стверджував, що «праця бухгалтерів-практиків заслуговує на повагу. Проте все або майже все, що вони роблять на практиці – це заслуга теоретиків. Саме вони створили теорію обліку» [2]. Дальший розвиток теорії Бухгалтерського обліку повинен бути пов'язаний із постулатами економічної теорії з соціально-економічною поведінкою людини в суспільстві.

Література

1. Жук Валерій Миколайович. Розвиток теорії бухгалтерського обліку: інституціональний аспект: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. – 408 с.
2. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 496 с.

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ У БУДІВНИЦТВІ

Розвиток вітчизняної економіки, її входження у світову глобалізаційну економіку тісно пов'язані із розвитком основних фондоутворюючих її галузей. До них, перш за все, можна віднести капітальне будівництво. Збільшення обсягів виконаних будівельно-монтажних робіт (БМР) і введення об'єктів в експлуатацію веде до необхідності збільшення випуску будівельних матеріалів, продукції чорної та кольорової металургії, хімічної та меблевої промисловості.

Зростання обсягів виконання БМР вимагає чіткого обліку витрат будівельних підприємств. У цій ділянці обліку підприємств будівельної галузі назбиралося багато проблемних питань, пов'язаних із визнанням витрат, використанням методів ведення обліку, відображенням їх у внутрішній та фінансовій звітності тощо.

Чинна в Україні система кошторисних нормативів державно-будівельних норм не відповідає структурі витрат, визначених системою Положень (стандартів) бухгалтерського обліку України (ПСБО). Названа невідповідність призводить на практиці до великих труднощів при проведенні аналізу витрат на будівництво об'єктів, особливо на рівні управлінського обліку, який вимагає значної їх деталізації та аналітики.

Перелік витрат, які є складовими договірної ціни на будівельну продукцію і нормуються, є значно ширшими та суттєво відрізняються від витрат, у розрізі яких ведеться облік.

Так, зокрема відповідно до пункту 4.7 Правил, прямі витрати у вартості будівництва визначаються за ДСТУ-НБД 1.1-2. Решта витрат, які враховуються у вартості будівництва, визначаються розрахунково. Згідно з п.4.8.1 Правил, до таких витрат належать:

- загальновиробничі витрати;
- витрати на зведення та розбирання титульних тимчасових будівель та споруд або пристосування та використання наявних і новозбудованих будинків, будівель та споруд сталого типу;
- витрати на виконання будівельних робіт у зимовий період;
- витрати на виконання робіт у літній період;
- інші витрати замовника і підрядних будівельних організацій, пов'язані зі здійсненням будівництва;
- витрати на утримання служби замовника;
- витрати на підготовку експлуатаційних кадрів;
- витрати на проектно-вишукувальні роботи та авторський нагляд;

- кошторисний прибуток;
- адміністративні витрати будівельних організацій;
- ризики усіх учасників будівництва;
- витрати, пов'язані з інфляційними процесами [1].

Уважно проаналізувавши зазначений перелік, приходимо до висновку, що його можна було б дещо укрупнити і на стадії складання договірної ціни. Так, зокрема, витрати на виконання робіт у літній та зимовий періоди, можна було б відображати у складі прямих матеріальних витрат і витрат на оплату праці, скоригувавши при цьому відповідні кошторисні норми. Витрати на зведення та розбирання тимчасових титульних споруд доцільно залишити як окрему калькуляційну статтю. Такі витрати після закінчення будівництва об'єктів рекомендовано включати в їх собівартість пропорційно до суми прямих витрат на цих об'єктах.

Витрати на підготовку експлуатаційних кадрів доречно об'єднати із загальновиробничими витратами. Щодо витрат на утримання служби замовника, авторський нагляд, ризики всіх учасників будівництва, витрат, пов'язаних з інфляційними процесами, то їх доцільно узагальнювати у складі адміністративних витрат.

Кількість складових витрат договірної ціни значно скоротиться після врахування вищеназваної пропозиції. Звичайно, ця пропозиція вимагає внесення суттєвих змін у Правила, особливо щодо визначення витрат, що розраховуються розрахунковим способом. Але в умовах використання нових комп'ютерних програм вона не спричинить додаткових трудовитрат.

Література

1. Національний стандарт України. Правила визначення вартості будівництва. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0293858-13#Text>.

УДК 657

Коблянська О.І.,
к.е.н., доцент кафедри облікових технологій і оподаткування,
Університет банківської справи,
Навчально-науковий інститут банківських технологій і бізнесу.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ АНАЛІТИЧНОГО ОБЛІКУ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

При розгляді аналітичного обліку експортних операцій необхідно зазначити, що його організація є досить складним процесом, який ускладнюється тим, що основний бухгалтерський документ П(С)БО 21 [1] не вказує можливі кореспонденції рахунків, які повинні використовуватися при обліку експортних операцій. При здійсненні експортних операцій доходи і

витрати обліковуються на тих самих рахунках, що й доходи і витрати при реалізації вітчизняним покупцям.

Для відображення специфіки експортних операцій доцільним є відкриття і ведення субрахунків першого, другого, а іноді й третього порядку. Наявність таких субрахунків полегшить підприємству контроль за рухом і цілісністю експортних товарів, контроль за розрахунками, а також допоможе у складанні бухгалтерського балансу по експорту товарів, робіт, послуг, котрий є складовою бухгалтерського балансу основної діяльності. При здійсненні операцій з експорту на практиці виникає ситуація, коли товар вже відвантажений, але ще не отриманий другою стороною. Адже можна продати товар, наприклад, 9 січня (тобто відвантажити зі складу), а нести відповідальність за нього, згідно з умовами договору, до 29 березня відповідно до умов поставки DDP (доставлено, мито сплачено). Тобто виникає поняття “товари в дорозі” чи “товари відвантажені, ризики за якими належать продавцю”. На сьогодні відображати облік таких товарів на позабалансовому обліку 02 “Активи на відповідальному зберіганні” не передбачено Інструкцією про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань та господарських операцій підприємств та організацій [2]. Тобто при відвантаженні продукції на експорт маємо ситуацію, коли момент списання товару і момент оприбуткування у покупця не збігається з їх фактичним рухом у складському обліку.

На сьогодні на рахунках 26 і 28 відображаються рахунки економічно неоднорідних сум, що є методично некоректним і призводить до ускладнення бухгалтерського обліку експортних операцій, а також аудиту таких операцій. Тому вважаємо, що для урахування специфіки експортних операцій необхідно діючий план рахунків доповнити рахунками 261 “Готова продукція, відвантажена на експорт” та 287 “Товари відвантажені на експорт”. На рахунках 261 та 287 буде відображатися фактична собівартість продукції і товарів, відвантажених на адресу іноземного покупця, права власності на які ще не перейшли до покупця.

Бухгалтерський облік має бути побудований таким чином, щоб у ньому знайшли відображення всі моменти виконання контракту на поставку експортної продукції і товару, а відвантажені, але не реалізовані продукція і товари обліковувалися по етапам руху. У зв’язку з цим вважаємо, що для своєчасного інформування користувачів про рух експортної продукції і товарів, а також здійснення контролю за їх зберіганням у дорозі, необхідно до рахунку 261 “Готова продукція, відвантажена на експорт” відкривати два наступні субрахунки 2611 “Готова продукція, відвантажена на експорт на території України” та 2612 “Готова продукція, відвантажена на експорт за кордоном”; до рахунку 287 “Товари відвантажені на експорт” відкривати два наступні субрахунки: 2871 “Товари відвантажені на експорт на території України” і 2872 “Товари відвантажені на експорт за кордоном”, і відображати фактичну собівартість продукції і товарів, відвантажених на експорт іноземному покупцю, право власності на які ще не перейшло до покупця. Для посилення

контролю за рухом експортних продукції і товарів і виконання умов контрактів доцільно до рахунків 2611, 2612, 2871 і 2872 відкривати додаткові аналітичні субрахунки по географічним сегментам, конкретному виду продукції, товару і конкретній країні реалізації. Це дозволить здійснити ефективний контроль за рухом продукції та товарів по закріпленим сегментам і аналізувати фінансовий результат та рентабельність продажу по конкретному виду продукції, товару і конкретній країні реалізації.

По аналогії аналітичний облік по рахунку 362 "Розрахунки з іноземними покупцями і замовниками" необхідно вести таким же чином, як і по рахункам 261 і 287, тобто по географічним збутовим сегментам в розрізі країн (країн СНД, Європи, Америки, Африки, Азії та інші), покупців, контрактів та товарів.

Вважаємо, що організація аналітичного обліку по рахунку 362 за географічними сегментами збуту дозволить вирішити такі завдання:

- надання інформації зовнішнім і внутрішнім користувачам про стан розрахунків з іноземними покупцями;
- надання інформації для розрахунків основних показників прибутків або збитків по кожному товару, контракту, контрагенту і країні в цілому.

Таким чином запропоновано вдосконалення методики аналітичного обліку експортних операцій з розробкою субрахунків до бухгалтерського обліку експортних операцій, яка передбачає поєднання хронологічного та систематичного обліку записів з метою більш якісного інформаційного відображення експортних операцій у фінансовій звітності.

Література

1. П(С)БО № 21 "Вплив змін валютних курсів", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 10 серпня 2000 р. № 193 зі змінами і доповненнями.

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом від 30 листопада 1999р. №291.

УДК 336.7 - 330.4

Корнилюк Р.В.,

д.е.н.,

фінансовий аналітик YouControl,

СКОРИНГОВІ ПРОДУКТИ АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ YOUCONTROL ДЛЯ АНАЛІЗУ КОНТРАГЕНТІВ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Трансформація та удосконалення системи бухгалтерського аналізу та контролю в сучасних умовах невизначеності, що супроводжуються стрімким ростом обсягу інформації, не можливий без ефективної автоматизації збору, систематизації та аналізу даних з відкритих джерел, у тому числі з офіційних

державних реєстрів. Онлайн-сервіс YouControl, який був створений у 2013 р. дозволяє отримувати та аналізувати дані більше ніж зі 100 українських та іноземних офіційних джерел даних.

Поширення знань про відкриті дані, ризикоорієнтований підхід до аналізу контрагентів, комплаєнс та бізнес-розвідку в умовах діджиталізації повністю відповідає місії нашої компанії – сприяти розширенню міжнародної співпраці шляхом формування прозорого бізнес-середовища. Дана місія є основою бізнес-моделі компанії: оплата користувачів допомагає розвивати аналітичні інструменти та дає можливість безкоштовно користуватися системою журналістам, громадським активістам, студентам та науковцям [1].

Аналітична онлайн-система YouControl формує повне досьє на кожну компанію України на основі відкритих даних, відстежує зміни в держреєстрах та візуалізує зв'язки між афілійованими особами. Серед важливих елементів модулів нашої онлайн системи з перевірки ризиків контрагентів, які можуть бути корисними для аналізу у бухгалтерській сфері, слід відзначити наступні:

- Картка контрагента складається з 15-ти спеціалізованих вкладок, в яких міститься інформація у вигляді досьє: реєстраційні відомості, статус платника податку, податковий борг, ліцензії та дозволи, судові рішення, тощо.

- Експрес-аналіз контрагента — результат аналізу контрагента за більш ніж 500 ризик-факторами. Система самостійно аналізує основні дані про компанію та присвоює відповідне маркування, що залежить від рівня рекомендованої уваги до комплаєнс-ризиків (червоний, жовтий, зелений).

- Моніторинг – це автоматичний робот, який відстежує зміни в держреєстрах про кожного доданого в моніторинг контрагента. Ці зміни приходять на е-мейл користувача.

- Ринки: інструмент дозволяє складати вибірки контрагентів на основі різних даних з відкритих реєстрів за багатьма критеріями.

- Пошук зв'язків дозволяє знаходити зв'язки між двома контрагентами за різними типами зв'язків (засновники та бенефіціари, директор або підписант, правонаступники, філії, ПІБ, адреса, телефон), також автоматично здійснити пошук афіліатів обраної юрособи.

- Групи: інструмент, що дозволяє ділитись списками контрагентів для утворення спільного інформаційного простору команди.

- Список реєстрів – довідник аналітика, в якому зібрані прямі посилання на 169 українських та 250 світових реєстрів, а також зазначено, які дані містяться в цих реєстрах.

- YouControl People – перший цифровий інструмент для перевірки та управління ризиками співпраці з фізичними особами, містить широкий набір відкритої інформації про фізичних осіб.

Підприємства України за допомогою скорингових інформаційних продуктів системи YouControl мають змогу більш ефективно долати, а головне не допускати, такі хронічні проблеми вітчизняного бізнесу як ріст токсичних активів, штрафи через співпрацю зі схемними клієнтами для СПФМ, ріст дебіторської заборгованості, зрив контрактів, низька благонадійність клієнтів у

корпоративному секторі. Тендерні замовники отримують можливість швидко і точно виявляти ненадійних виконавців з низькою фінансовою стійкістю, а внутрішні та іноземні інвестори – отримують комплексну інформацію про фінансовий стан і ринкову потужність українські компанії. Скорингові продукти аналітичної системи YouControl такі як ExpressAnalysisScore, FinScore, MarketScore, CreditLimit створюють додаткову цінність для користувачів шляхом автоматизації відповідно процесів фінансового моніторингу, експрес-аналізу фінансової стійкості, боргового навантаження та ринкової потужності фірм.

Розглянемо детальніше кожен із наявних скорингових продуктів.

1. **FinScore** – це інтегральний індекс фінансової стійкості підприємства скоринговий індекс фінансової стійкості компанії, розрахований аналітичним відділом YouControl, що базується на 20 фінансових індикаторах, які комплексно показують стан ліквідності, платоспроможності, рентабельності та ділової активності компанії. Завдяки поєднанню сучасних методів machine learning, neural networks, логістичного регресійного моделювання та фінансового аналізу індекс FinScore з року в рік підтверджує високу сигнальну здатність із прогнозування ймовірності банкрутства компаній - компанії, у яких були гірші значення даних показників, банкрутували значно частіше, ніж їхні конкуренти протягом 2011-2020 рр. Значення індексу FinScore може варіюватись у діапазоні від 1 (D - мінімальна фінансова стійкість) до 4 (A - максимальна фінансова стійкість) залежно від значень фінансових індикаторів компанії. Модуль FinScore став першим в Україні інтегральним аналітичним скоринговим продуктом для оцінки фінансового стану кожної компанії з погляду імовірності банкрутства на основі відкритих фінансових даних [2]. Попередні схожі продукти були нестандартизованими точковими рішеннями, не завжди тестувалися на основі аналізу історії банкрутств компаній, вимагали додаткового залучення фахової експертизи або ж мали фрагментарний характер.

2. **Market Score** - це інтегральний індекс ринкової потужності підприємства від YouControl, що ґрунтується на 10 індикаторах, які комплексно відображають ринкову частку компанії, її місце в галузі та динаміку росту у порівнянні з конкурентами. Індекс свідчить про ринкову потужність компанії відносно інших у галузі. Мета створення індексу – швидко і всебічно відобразити величину досліджуваної фірми у процесі оцінки контрагентів, а також показати її динаміку за тривалий період.

3. **ExpressAnalysis Score** — аналітичний скоринговий показник, сформований на основі розрахованих значень факторів експрес-аналізу від YouControl. Індекс ExpressAnalysis підсумовує отримані результати експрес-аналізу компанії і миттєво вказує на рекомендований рівень уваги, яку варто приділити користувачу для подальшого дослідження компанії, застосовуючи інструментарій системи YouControl, а також дані з інших джерел інформації. У результаті автоматизованого аналізу сотень факторів благонадійності, кожне підприємство отримує власну категорію індексу експрес. Варто зазначити, що

ExpressAnalysis Score базується виключно на факторах експрес-аналізу контрагента без залучення фінансових індикаторів, що використовуються для розрахунку FinScore чи MarketScore. Отже, найбільш повне розуміння сутності компанії-контрагента з погляду фінансової безпеки можна скласти шляхом порівняння і зіставлення трьох незалежних скорингових продуктів:

- ExpressAnalysis (індекс комплаєнс-факторів експрес-аналізу)
- FinScore (скоринговий індекс фінансової стійкості компанії)
- MarketScore (скоринговий індекс ринкової потужності компанії).

4. **Credit Limt** або модуль “Кредитоспроможність клієнта” — інформаційний продукт з автоматизованої оцінки, що дає уявлення про те, який додатковий обсяг кредиту (позики, позички, товарного кредиту тощо) можна видати компанії, щоб вона у майбутньому мала змогу повністю і в строк повернути його. Інструмент буде корисним для працівників банків, які можуть отримати швидко оцінку масштабу потенціалу компанії з додаткового залучення кредитування; працівників логістичних, дистрибуційних, виробничих підприємств для загального розуміння який максимальний обсяг товарного кредиту можна видати досліджуваній компанії; інвесторам для експрес-оцінювання боргового потенціалу потенційних цілей для інвестицій та моніторингу динаміки боргового тягаря наявних компаній.

Таким чином, базуючись на офіційних джерелах інформації, отриманої із державних реєстрів, у поєднанні з іншими джерелами аналітичних даних, інтегральні скорингові індекси дають змогу в максимально короткий строк оцінити благонадійність, кредитоспроможність, ринкову частку та динаміку зростання компанії у порівнянні з іншими компаніями на ринку, що особливо важливо при імплементації кращих практик KYC (“Know Your Customer”) для формування на підприємствах цілісної системи аналізу благонадійності та попередження ризиків у процесі взаємодії з контрагентами.

Література

1. Офіційний сайт YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua/> .
2. Як YouControl створив FinScore. Financial Club. 2017. URL: <https://finclub.net/releases/yak-youcontrol-stvoriv-finscore.html>

УДК 334.722.2 : 336.2 : 657

Коротаев С.Л.,

д.э.н., профессор, партнер аудиторской компании,
ЗАО «АудитКонсульт», Республика Беларусь

ТОВАРИЩЕСТВА СОБСТВЕННИКОВ В БЕАРУСИ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

Как показывает практика аудита, в Республике Беларусь имеет место большое количество проблемных вопросов, связанных с ведением учета и

налогообложением в товариществах собственников (ТС), позиционируемых как некоммерческие организации, что обусловлено:

- целевым финансированием ТС;
- возможностью осуществления ТС предпринимательской деятельности;
- особенностями налогообложения некоммерческих организаций.

Несмотря на отдельные публикации специалистов [1-3], а также нормы законодательства, регламентирующие вопросы учета и налогообложения в некоммерческих организациях [4-8], ряд вопросов требует подготовки конкретных ответов, которыми субъекты хозяйствования могли бы руководствоваться.

Указанные обстоятельства обусловили выбор темы исследования, результатом которого явились следующие выводы и предложения:

1. Если ТС осуществляет в установленном законодательством порядке предпринимательскую деятельность, оно должно обеспечить отдельный учет расходов, обусловленных уставной деятельностью, для осуществления которой ТС было создано, а также учет доходов и расходов по предпринимательской деятельности.

2. Под доходами от предпринимательской деятельности ТС следует понимать доходы, получаемые ТС от выполнения им работ (оказания услуг), которые «выходят за рамки» обязанностей ТС в отношении его членов, предусмотренных законодательством.

3. Расходы ТС на содержание и обслуживание общего имущества ТС как затраты по уставной деятельности ТС должны аккумулироваться на счете «Обслуживающие производства и хозяйства» с последующим их списанием в дебет счета «Целевое финансирование». Финансирование таких затрат должно осуществляться за счет вступительных, целевых, членских взносов, обязательных платежей членов ТС, доходов от деятельности ТС и иных источников, не запрещенных законодательством.

4. Учет услуг, оказываемых ТС третьим лицам, следует осуществлять в общем порядке, применяемом при оказании услуг в рамках предпринимательской деятельности, – с аккумулированием затрат, связанных с оказанием услуг, на счете «Основное производство», последующим их списанием на счет «Доходы и расходы по текущей деятельности» и формированием финансового результата.

5. Выручка по услугам, связанным с содержанием и обслуживанием общего имущества ТС, у товарищества не формируется, поскольку, независимо от того, кем выполняются такие услуги (собственными силами или силами привлеченных сторонних организаций), их следует квалифицировать как прямые обязанности товарищества по обеспечению сохранности, содержания и пользования общим имуществом ТС, для осуществления которых оно и было создано.

6. Полученную ТС чистую прибыль от осуществления предпринимательской деятельности следует использовать на цели, определенные уставом общества.

Направление чистой прибыли от осуществления предпринимательской деятельности на выполнение уставных задач ТС следует отражать в учете записью по дебету счета «Нераспределенная прибыль (непокрытый убыток)» и кредиту счета «Целевое финансирование».

7. Покрытие убытка ТС, полученного от осуществления предпринимательской деятельности, за счет имеющихся средств целевого финансирования, аккумулируемых для ведения ТС уставной деятельности, не имеет экономического смысла и может быть расценено как нецелевое использование средств.

8. Учитывая принципиальные особенности учета и налогообложения операций, связанных с осуществлением ТС уставной и предпринимательской деятельности, представляется целесообразной разработка и утверждение нормативного правового акта, регламентирующего эти особенности.

Структурно-логическая схема организации бухгалтерского учета и налогообложения в ТС, разработанная применительно к нормам действующего законодательства и с учетом сделанных в ходе проведенного исследования выводов, представлена на рис. 1.

Литература

1. Статкевич, Г.В. Расчеты с товариществом собственников жилых помещений: бухгалтерский учет и налогообложение / КонсультантЭкспресс. Аналитика, 2009, № 05.

2. Дедюля, Т.М. Налог на прибыль: налогообложение некоммерческих организаций / Налоги Беларуси, 2020, № 17.

3. Шикина, О.Н. Образец учетной политики товарищества собственников // КонсультантПлюс : Беларусь / ООО «Юрспектр», Нац. центр правовой инф. Респ. Беларусь. – Минск, 2020.

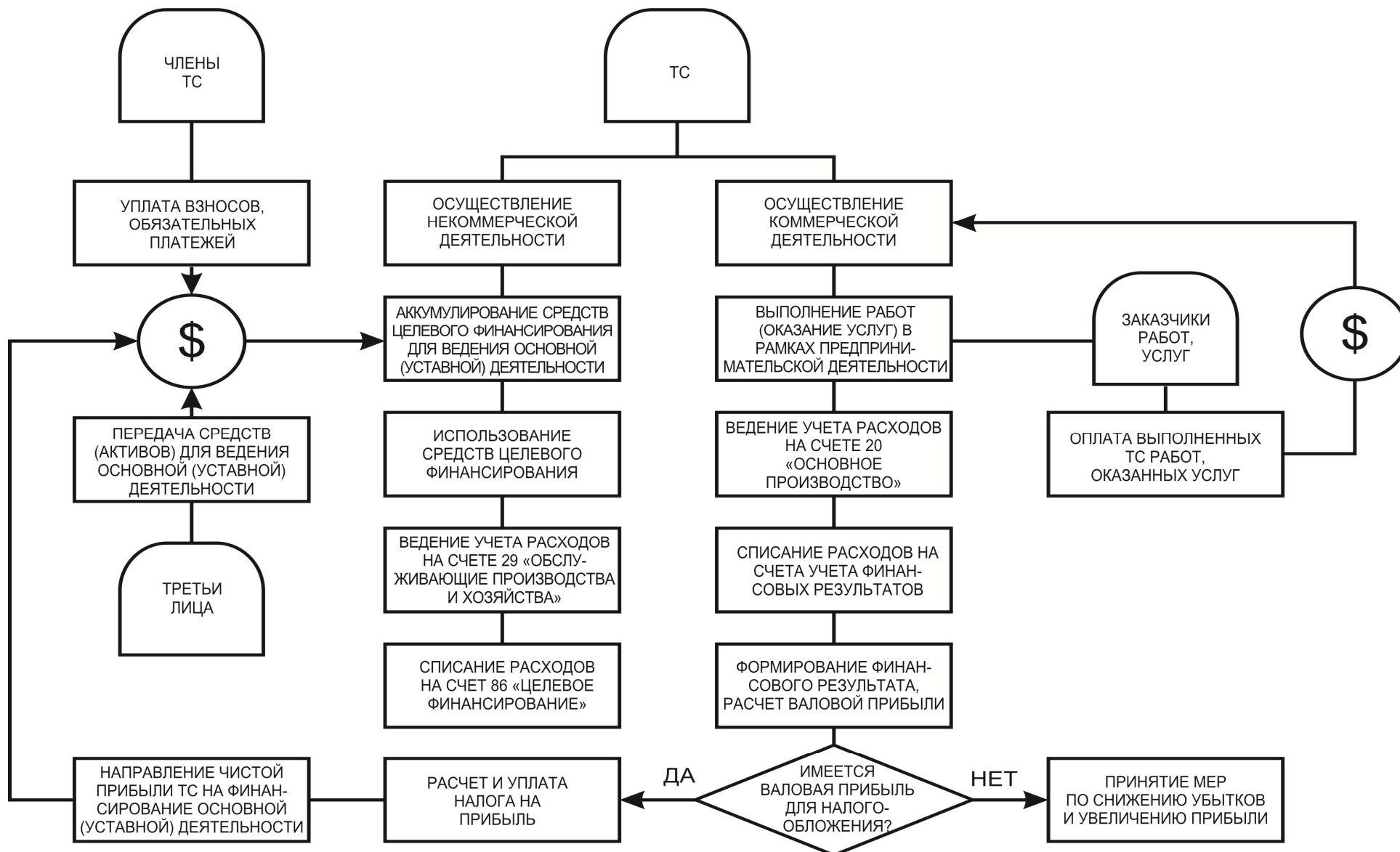
4. О совместном домовладении : Закон Респ. Беларусь, 08.01.1998, № 135-З.

5. Гражданский кодекс Республики Беларусь : Кодекс Респ. Беларусь, 07.12.1998, № 218-З.

6. Жилищный кодекс Республики Беларусь : Кодекс Респ. Беларусь, 28.08.2012, № 428-З.

7. Инструкция о порядке применения типового плана счетов бухгалтерского учета : утв. постановлением Мин-ва финансов Респ. Беларусь, 29.06.2011, № 50.

8. Налоговый кодекс Республики Беларусь (Особенная часть) : Кодекс Респ. Беларусь, 29.12.2009, № 71-З.

Рис. 1. Структурно-логическая схема организации бухгалтерского учета и налогообложения в ТС

Коротунова А. Г.,
магістр обліково-фінансового факультету,
Науковий керівник: **Пісоченко Т. С.**, кандидат економічних наук,
Миколаївський національний аграрний університет

ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

В умовах інтеграції України до європейського і світового фінансового простору стабільність у забезпеченні держави продовольчою, а у визначених межах і економічною, екологічною, енергетичною безпекою перебуває у прямій залежності від умов ефективного господарювання підприємств аграрної сфери, які зі своєю базовою складовою – сільським господарством, є основними системоутворюючими важелями в національній економіці. Враховуючи сучасні реформативні зміни останньої, а, також, підвищення рівня інтенсивності ринкового оточення, розширення конкуренції, виникає необхідність у проведенні планування і організації інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, ефективність яких залежить від налагодженості на підприємствах порядку визначення витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в ринкових умовах.

Тема дослідження знайшла своє відображення у працях таких вчених як: Баришевська І. В. [1], Дубініна М. В. [2], Мезенцева Н. М. [3], Нечипорук Л. А. [4]. У публікаціях науковців закладено теоретичну основу розкриття інформації про порядок визначення витрат на виробництво сільськогосподарської продукції за вітчизняної практики. Дане питання залишається актуальним і потребує подальшого дослідження з урахуванням змін фінансово-економічних умов. Виробничий процес завжди зосереджений на використанні двох складових – робочої сили і засобів виробництва, які у майбутньому безпосередньо перетворюються на кінцевий продукт. У зв'язку з цим, можна провести межу між витратами підприємства на створення продукту і витратами суспільства. Витратами виробництва є ті з них, які обумовлюються створенням продукту. Водночас суспільними витратами на створення продукту є додаткова праця, втілена в додатковий продукт. Загальною економічною категорією є витрати виробництва благ. Процесом виробництва є продуктивне споживання чинників виробництва, заміщення яких є необхідною умовою процесу відтворення [1,2].

Порядок визначення витрат на виробництво сільськогосподарської продукції пов'язаний з їх економічною природою, перебуває у залежності від конкретних умов, однак, склад їх елементів може бути наперед визначеним. Так, номенклатуру статей витрат в основних галузях сільськогосподарського виробництва можна представити за допомогою рис. 1.

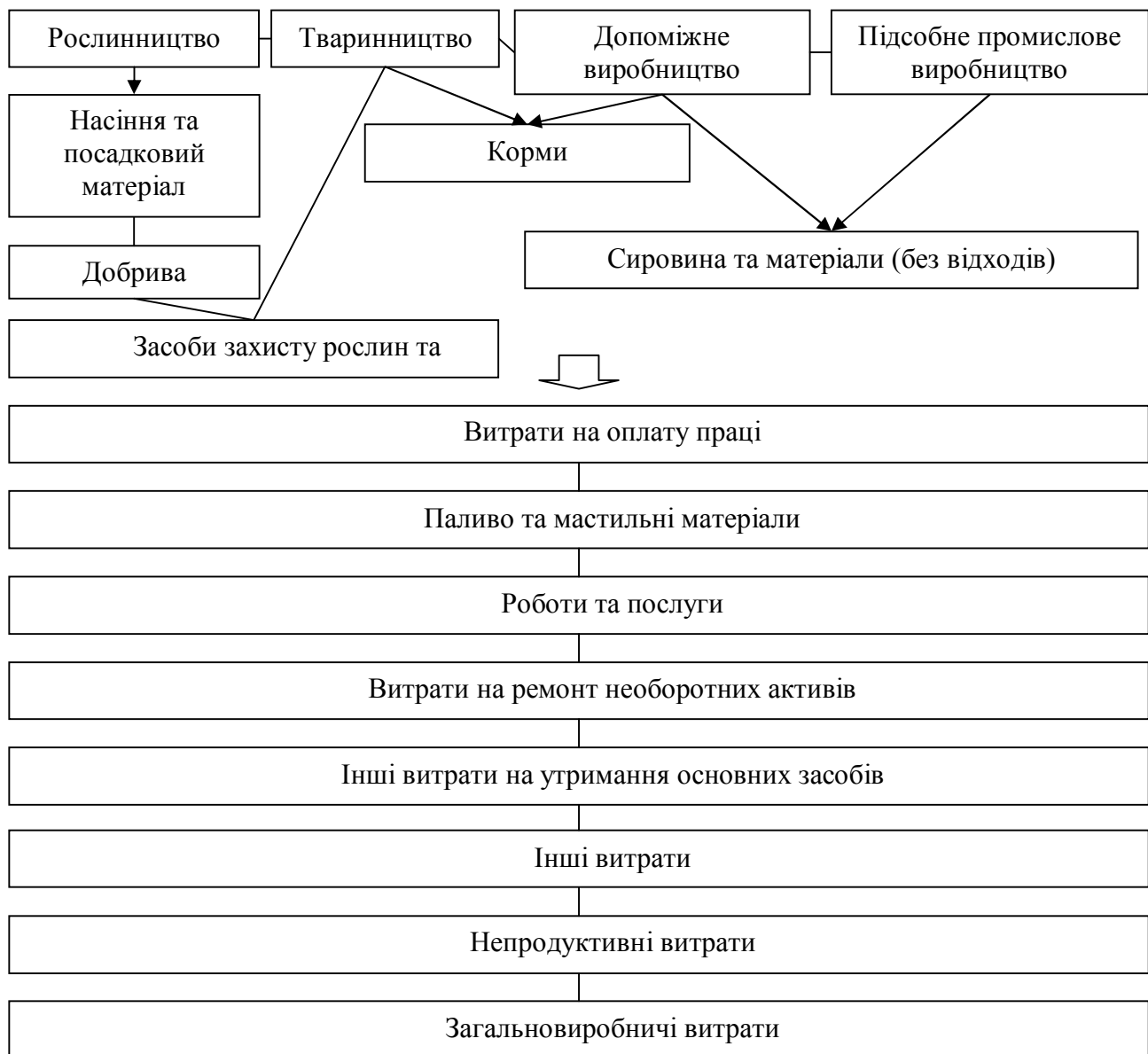

Рис. 1 Номенклатура статей витрат в основних галузях сільськогосподарського виробництва

Джерело: розроблено автором на основі матеріалів [3]

Отже, за номенклатурою статей витрат в основних галузях сільськогосподарського виробництва можна провести оптимальне їх визначення. При цьому рекомендуємо використовувати виключно нормативний метод, оскільки тільки він спроможний забезпечити використання науково-обґрунтованих норм продуктивності трудових і матеріальних ресурсів у тандемі з природними, технічними і технологічними особливостями виробництва кожного підприємства у сількому господарстві. Так, на нашу думку, доцільною є така послідовність:

- встановлення зональних нормативів витрат на основі зональних технологічних карт (здійснити коригування для кожного з господарств за допомогою поправочних коефіцієнтів);

- виділення зон, природно-кліматичних особливостей, які обумовлюють розбіжності в урожайності і технології вирощування;
- визначення основних чинників диференціації затрат у регіонах та підприємствах шляхом аналізу вихідних даних для кількісного визначення чинників, що спроможні здійснити вплив на диференціацію витрат;
- здійснення підбору даних відповідно до нормативів продуктивності і витрат трудових і матеріальних ресурсів;
- провести розрахунок технологічних карт на основі автоматизації за регіонами на 100 га посіву у кожній групі робіт за двома варіантами, тобто для мінімального та максимального рівня чинників, які диференціюють витрати;
- провести розрахунок поправочних коефіцієнтів у кожній групі робіт за всіма чинниками [4].

Такий порядок визначення витрат є дієвим засобом для розробки стратегії виробництва сільськогосподарської продукції, оскільки за його допомогою можливе складання бізнес-планів, оптимальний підбір складу машинно-тракторного парку, прогнозування загальної величини прибутку, порівняти декілька варіантів і вибрати рішення близьке до оптимального з точки зору рівня рентабельності. Крім того, нормативну собівартість продукції рослинництва можна продеференціювати відповідно до регіонів та підприємств під впливом об'єктивних нормоутворюючих чинників, до яких можна віднести такі як ґрунтово-кліматичні умови, якість земель, яка істотно різниться за зонами. Дане явище зумовлює необхідність застосування в різних кліматичних зонах різних агрозаходів. А, також, розбіжності в технології вирощування культур за зонами обумовлює розбіжності в структурі машинно-тракторного парку тощо. Таким чином, у процесі дослідження з'ясовано, що ключовими чинниками покращення порядку визначення витрат на виробництво сільськогосподарської продукції є оптимальна організація номенклатури статей витрат відповідно до встановлених нормативів.

Література

1. Баришевська І. В., Богачук М. І., Резніченко А. М. Теоретичні аспекти управління витратами на сільськогосподарських підприємствах. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/theoretical-aspects-of-expenditure-management/>. Дубініна М. В., Мачильська Л. В. Інституціональне забезпечення управління витратами виробництва продукції тваринництва. Збірник наук. праць ЧДТУ. 2014. №34 (1). С. 138–143.
2. Мезенцева Н. М., Серікова Т. А. Формування витрат сільськогосподарської продукції в сучасних умовах господарювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип.3(20). С. 496–504.
3. Нечипорук А. А. Регіональні особливості організації нормування праці в рослинництві. URL: <http://ir.znau.edu.ua/bitstream/>.

**УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА УМОВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ**

Сучасна економіка країни перебуває у постійних нестабільних процесах, в умовах диспропорцій між очікуваним та фактичним станами ринку, які гостро постали в результаті світової пандемії коронавірусної хвороби. Такі дисбаланси вимагають від усіх суб'єктів господарювання посиленої уваги до своєї діяльності, знань та умінь управлінського персоналу приймати рішення в кризових ситуаціях. Наслідком неспроможності частини підприємств пристосуватися до нових умов постало їх закриття, банкрутство. Інші – намагаючись хоч якось адаптуватися до реалій ринку, заледве втримали свої конкурентні позиції. При цьому, управлінському персоналу постійно потрібно шукати нові інструменти удосконалення своєї діяльності, і, як наслідок, забезпечення отримання прибутків.

Одним із методів визначення чинників підвищення ефективності діяльності підприємств є постійне застосування елементів аналізу та системної діагностики процесів господарювання, пошуку резервів отримання доходів, шляхів оптимізації витрат. В системі загальної оцінки діяльності будь-якого суб'єкта господарювання вагоме значення має безпосередній аналіз доходів від усіх видів його діяльності. Це пов'язано з низкою причин:

по-перше, дохід безпосередньо впливає на загальний фінансовий результат господарювання підприємства, який може бути як позитивний, так і негативний;

по-друге, кожен із видів доходів у структурі діяльності підприємства займає певну питому вагу.

Тому, за сучасних умов невизначеності актуальною постає потреба у своєчасній, оперативній та об'єктивній діагностиці кожного з видів доходу діяльності суб'єкта господарювання.

Для проведення ефективного, комплексного аналізу доходів слід чітко окреслити його мету та встановити перелік завдань, вирішення яких сприятиме досягненню поставленої мети. Разом з цим слід визначити ряд показників, що підлягатимуть дослідженню.

Зазвичай головною метою аналізу доходів діяльності будь-якого підприємства є оцінка кінцевих результатів його господарювання, визначення основних причин, їх коливань у динаміці й порівняння з подібними підприємствами в регіоні, а також із показниками підприємств-конкурентів. За сучасних складних умов господарювання необхідним під час аналізу постає пошук резервів як збільшення прибутку, підвищення рентабельності й визначення конкретних заходів на перспективу, так і виявлення можливостей

покрити збитки й уникнути банкрутства. Від того, наскільки якісно буде проведено аналіз доходів, зокрема доходів від реалізації продукції, визначено основні чинники, які його забезпечують, залежить майбутня результативність діяльності підприємства.

На нашу думку, дохід сучасного підприємства зможе продемонструвати своє зростання, якщо суб'єкт господарювання запровадить у своїй діяльності наступні чинники:

- ефективну логістику підприємства, що включає максимальну оптимізацію каналів розподілу, стимулювання збуту продукції, застосування прогресивних видів рекламної діяльності, що відповідають запитам споживача, проведення оцінки їх ефективності та результативності;

- упровадження систем обміну інформацією між внутрішніми підрозділами та зовнішніми суб'єктами на базі формування сучасних інформаційно-аналітичних систем та масштабного застосування новітніх ІТ-технологій;

- високоефективну рекламу, яка спрямована на розповсюдження необхідної для реалізації продукції підприємства інформації, підтримку репутації та іміджу підприємства, формування довіри споживачів до нього, створює надійне підґрунтя для освоєння та завоювання ринку;

- дієву організацію управління, спрямовану на підвищення показників безпечності та якості продукції, продуктивності праці та ефективності виробництва, побудову фірмової культури суб'єкта господарювання, що являє єдину команду зі спільною метою, шляхом заохочення досягнень кожного працюючого, своєчасне стимулювання та мотивування ініціативної та відповідальної праці, іміджу та престижу підприємства, покращення комунікаційної діяльності, соціально-психологічного клімату тощо.

Урахування впливу чинників на формування доходу дозволить досягнути нового, якісно вищого рівню підготовки рекомендацій для оперативного та стратегічного управління доходами суб'єкта господарювання.

Таким чином, вирішення проблем аналізу реалізації продукції та отримання доходів від такої реалізації в умовах посиленого режиму економії і ресурсозбереження можливе за наявності у менеджменту підприємства своєчасної, повної, реальної інформації про чинники, що здійснюють вплив на собівартість, а також майбутні фінансові результати від реалізації продукції.

Найважливішим показниками аналізу доходів діяльності суб'єкта господарювання є забезпечення користувачів необхідною та достовірною інформацією для послідовного контролю за якістю продукції, аналіз впливу факторів на розміри виручки від реалізації й схвалення управлінських рішень, що у наслідку є передумовою формування правдивої інформації про фінансові результати діяльності підприємства. Саме підвищення якості продукції є одним із основних шляхів покращення ефективності виробничого процесу, що залежить від матеріалів виробництва та стимулювання працівників і вимог споживачів.

Коцупатрий М.М.,
к.е.н., професор, професор кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу,
Бірюк О.Г.,
к.е.н., доцент, професор кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ЩОДО ДИВІДЕНДНОЇ ПОЛІТИКИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Питання нарахування і виплати дивідендів у фермерських господарствах (юридичних осіб) є важливим для членів фермерського господарства так як вони стимулюють ефективність їхньої діяльності, а також підлягають оподаткуванню. Дивіденди – платіж, що здійснюється юридичною особою, в тому числі емітентом корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів чи інших цінних паперів, на користь власника таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку [1, пп.14.1.49]. В бухгалтерському законодавстві дивіденди – частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства [2].

Слід зауважити, що ні в Законі України «Про селянське (фермерське) господарство» [3], ні в Законі України «Про фермерське господарство» [4] не наводиться інформація про доходи членів фермерського господарства у вигляді дивідендів внаслідок розподілу прибутків. У зв'язку з цим питання щодо виплати дивідендів членам фермерського господарства необхідно висвітлювати в статуті фермерського господарства.

Головним документом, який дає право на виплату дивідендів, методика і порядок їх нарахування є Статут фермерського господарства. У ньому мають бути вказані всі члени фермерського господарства та частка кожного із них у складеному (статутному) капіталі. Виходячи із вимог чинного законодавства дивіденди можуть виплачуватися лише емітентами корпоративних прав. Корпоративні права – права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами [1, пп.14.1.90].

Водночас у статуті фермерського господарства має бути вказана також можливість виплати дивідендів та періодичність їх виплати. Якщо в статуті фермерського господарства не вказано розмір часток кожного члена фермерського господарства та можливість виплати дивідендів, то виникає ризик визнання виплачених доходів дивідендами внаслідок розподілу прибутку (а це впливає на їх оподаткування).

Дивідендна політика – складова загальної фінансової політики підприємства, яка спрямована на оптимізацію пропорцій між тією часткою отриманого прибутку, що йде на споживання, і тією, яку капіталізують.

На наш погляд, метою розробки дивідендної політики фермерського господарства є встановлення оптимальної пропорції між поточним споживанням прибутку членами фермерського господарства і його капіталізацією для максимізації ринкової вартості господарства та забезпечення його стратегічного розвитку.

Найбільш розповсюдженими теоріями, пов'язаними з механізмом формування оптимальної дивідендної політики в розвинутих країнах є:

- ✓ теорія незалежності дивідендів (Ф. Модільяні та М. Міллера);
- ✓ теорія переваги дивідендів (М. Гордона та Д. Лінтнера);
- ✓ теорія мінімізації дивідендів (теорія податкових переваг);
- ✓ сигнальна теорія дивідендів (теорія сигналізування);
- ✓ теорія відповідності дивідендної політики складу акціонерів (теорія клієнтури).

Основними типами дивідендної політики є такі:

- ✓ консервативний (залишкова політика дивідендних виплат; політика стабільного розміру дивідендних виплат);
- ✓ помірний (компромісний) – політика мінімального стабільного розміру дивідендів з надбавкою в окремі періоди; політика стабільного рівня дивідендів;
- ✓ агресивний (політика постійного зростання розміру дивідендів).

Проведеними дослідженнями нарахування і виплати дивідендів фермерськими господарствами Черкаської області, в якій функціонує понад 1 400 фермерських господарств, встановлено наступне.

Частина фермерських господарств не має в Статутах положень про дивідендну політику, тому відповідно не нараховує і не сплачує дивіденди членам фермерських господарств. Таку позицію фермерські господарства обґрунтовують тим, що у зв'язку із значними витратами коштів на сплату відсотків за кредитами банків, вони змушені залишати всі кошти отриманого чистого прибутку на розширення матеріально-технічної бази господарств.

Значна частка фермерських господарств застосовує консервативний тип дивідендної політики – невисокий стабільний розмір дивідендних виплат. Це дає можливість фермерським господарствам направляти понад 70 відсотків чистого прибутку на розвиток матеріально-технічної бази господарств.

Лише незначна частина фермерських господарств застосовує агресивний тип дивідендної політики – понад 75 відсотків чистого прибутку направляється на виплату дивідендів членам фермерських господарств.

Встановлено, що окремі фермерські господарства весь чистий прибуток направляють на виплату дивідендів. В таких господарствах членам фермерських господарств взагалі не нараховується заробітна плата і не розподіляється чистий прибуток на доходи членам цих господарств. Це пов'язано з оптимізацією єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (члени фермерських господарств вже отримують пенсії).

Необхідно зауважити, що нараховані членам фермерського господарства дивіденди оподатковуються податком на доходи фізичних осіб і військовим збором. У фермерських господарствах, які сплачують єдиний податок, ставка податку на доходи фізичних осіб на нараховані дивіденди складає 9 відсотків, а у тих, що сплачують податок на прибуток – 5 відсотків. Водночас при капіталізації дивідендів у фермерських господарствах вони звільняються від оподаткування податком на доходи фізичних осіб. Суми нарахованих (включаючи і суми капіталізованих) дивідендів оподатковуються військовим збором за ставкою 1,5 відсотка.

Таким чином, дивіденди нараховуються і виплачуються у переважній більшості фермерських господарств, а їхня дивідендна політика враховує потреби їх капіталізації та забезпечення стратегічного розвитку.

Література

1. Податковий кодекс України Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. Дата оновлення: 15.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 25.05.2021).
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 року №290. Дата оновлення: 29.09.220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 25.05.2021).
3. Про селянське (фермерське) господарство: Закон України від 20.12.1991 №2009-XII. Дата оновлення: 15.05.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2009-12#Text> (дата звернення: 25.05.2021).
4. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 №973-IV. Дата оновлення: 21.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (дата звернення: 25.05.2021).
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV. Дата оновлення: 15.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 25.05.2021).

Крупка Я.Д.,
д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ОБЛІК РЕЗЕРВІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ ВИТРАТ

Терміни «резерви», «забезпечення» увійшов у вітчизняну облікову термінологію порівняно недавно, як і поняття «надзвичайні події», «надзвичайні доходи і витрати». В Україні така нова термінологія вводилась в облікову лексику, переважно, з прийняттям національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Часто резерви ототожнюють із забезпеченнями. Це зумовлено найперше різним перекладом одного й того ж терміну «provisions», що використовується у міжнародному стандарті МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». Під забезпеченнями там, як й у вітчизняному НП(С)БО 11 «Зобов'язання», розуміються зобов'язання з невизначеними сумою і часом погашення на дату балансу, а зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, призведе до зменшення ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди. У пункті 13 НП(С)БО 11 зазначається, що забезпечення створюють для покриття майбутніх операційних витрат за умови, якщо:

- на дату балансу в підприємства є зобов'язання за майбутніми витратами, сума та/або дата погашення яких не відома;
- передбачається, що погашення цих зобов'язань у майбутньому призведе до зменшення ресурсів, що втілюють у собі економічні вигоди;
- суму таких зобов'язань можна визначити розрахунковим способом.

З позиції бухгалтерського обліку метою створення забезпечень є дотримання принципу обачності, за яким підприємству слід уникати заниження своїх витрат і зобов'язань та завищення своїх доходів та вартості активів. Такі очікувані у майбутньому витрати підприємство зобов'язане забезпечувати за рахунок попереднього резервування коштів. Іншою метою створення забезпечень є дотримання принципу відповідності, а також рівномірності розподілу витрат між звітними періодами.

На жаль, відповідно із затвердженими змінами до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 5.10.2017 року і принцип обачності, і принцип відповідності виведені зі складу основних принципів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Керуючись даними змінами до основного Закону, тепер їх можна застосовувати лише як інші принципи, що визначені міжнародними або національними стандартами бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності.

Принцип відповідності й надалі має бути основним, оскільки невідповідність між доходами і витратами може суттєвим чином вплинути на фінансові результати діяльності підприємств. Недотримання цього принципу може призвести до фальсифікації показників звітності, негативно відбитися на платоспроможності та фінансовій стійкості суб'єкта господарювання.

У свою чергу, дотримання принципу обачності особливо важливе під час коронавірусної пандемії, коли світ і світова економіка стали менш відкритими, вільними, безпечними та захищеними. Світовий бізнес став більш обачливим та менш ризиковим, що призвело до зниження прибутковості багатьох компаній, необхідності збільшення страхових запасів. Такі страхові заходи мають забезпечуватися саме створенням різних видів резервів, довгострокових та поточних забезпечень.

Теперішня система обліку в Україні, діючий План рахунків передбачає створення кількох видів забезпечень, що використовуються для відшкодування таких майбутніх витрат і платежів:

- на виплату відпусток працівників;
- додаткове пенсійне забезпечення;
- виконання гарантійних зобов'язань;
- реструктуризацію діяльності підприємства;
- виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів;
- на забезпечення матеріального заохочення;
- відновлення земельних ділянок та інших.

Резервування коштів на оплату чергових відпусток чи матеріального заохочення працівників проводиться давно з метою рівномірного розподілу витрат на оплату праці між звітними періодами. Інші види забезпечень є новими, стосуються особливих умов діяльності підприємств.

Довгострокові і короткострокові забезпечення у фінансовій звітності відображаються у складі відповідних зобов'язань. Проте між даними обліковими категоріями існують суттєві відмінності. Головна відмінність забезпечення від реального зобов'язання полягає у певній невизначеності щодо суми і строків майбутніх видатків, а то й контрагентів щодо таких зобов'язань. Наприклад, відображаючи в балансі зобов'язання щодо забезпечення гарантійних ремонтів, ми ще не знаємо кому будуть потрібні такі послуги, їх вартість і чи взагалі виникне потреба в такому гарантійному обслуговуванні. Іншими словами, такі забезпечення, що входять до складу зобов'язань, не можуть бути ідентифікованими в аналітичному обліку. Вони негативно впливають на показники фінансової стійкості, ліквідності та, загалом, інвестиційної привабливості суб'єкта.

Тому в обліку слід чітко розмежовувати забезпечення під реальні майбутні витрати та резервування коштів для покриття можливих витрат з невеликим рівнем імовірності. Таке розмежування значною мірою залежать від професійного судження менеджменту компанії та його облікових оцінок, які можуть постійно змінюватися. Також треба брати до уваги податкове законодавство, яким встановлені певні обмеження стосовно витрат, що

впливають на величину прибутку до оподаткування чи інші податки. Обліковими стандартами забороняється створювати забезпечення на покриття збитків підприємства. Тому забезпечення для покриття непередбачуваних збитків і втрат, а також, якщо забезпечення складно ідентифікувати чи передбачити можливість і час їх настання, відображати у складі власного капіталу як страхові резерви. Такі резерви у формі резервного капіталу створюються переважно із чистого прибутку чи інших джерел для страхування діяльності підприємства. Його формування є обов'язковим для господарських товариств. Розмір резервного капіталу визначається засновницькими документами, але не може становити менше ніж 25 % розміру зареєстрованого статутного капіталу, а для акціонерних товариств – 15 %.

Резервний капітал створюється для покриття можливих у майбутньому непередбачуваних збитків, втрат. Він може використовуватися також для збільшення статутного капіталу, на виплату дивідендів за привілейованими акціями за недостатності нерозподіленого прибутку, погашення зобов'язань при ліквідації товариства або на інші цілі, що передбачені законодавством. За рахунок коштів резервного капіталу можуть покриватися витрати і збитки, пов'язані з ліквідацією браку, недоробок, втрати від непередбачуваних надзвичайних подій. На важливість резервного капіталу треба загострювати увагу зараз, в час пандемії коронавірусу, яка призвела до паралічу багатьох видів бізнесу, скорочення комунікаційних зв'язків між контрагентами, застосування дистанційних методів ведення бізнесу і управління. Збільшення розмірів резервного капіталу створило б певні гарантії своєчасного покриття непередбачуваних збитків і втрат, виплати компенсаційних витрат за простої під час пандемії, сплати різних боргів та погашення інших видатків, які можна вважати та обліковувати як надзвичайні витрати.

Ще одним резервним джерелом покриття надзвичайних витрат може служити створений на підприємстві резерв сумнівних боргів. Він вважається інструментом страхування ризиків від непогашення дебіторської заборгованості боржниками підприємства. Його створення передбачене НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». На відміну від забезпечень, кошти яких резервуються за рахунок поточних витрат діяльності, чи резервного капіталу, створеного власниками з чистого прибутку чи інших джерел, резерв сумнівних боргів формується за рахунок інших витрат операційної діяльності та використовується для покриття сумнівних і безнадійних боргів. В умовах пандемії величина таких боргів зростає через неплатоспроможність багатьох контрагентів. Тому для зниження ризиків неплатежів важливо використовувати передбачений обліковими стандартами механізм резервування коштів.

Загалом, резерви та забезпечення не можна вважати тотожними поняттями ні за їх змістом, ні формою та джерелами наповнення. Резервування на підприємстві, окрім створення забезпечень під постійні зобов'язання з невизначеними сумою і часом погашення, має проводитись й на покриття сумнівних та безнадійних боргів, надзвичайних витрат і втрат від неочікуваних подій та операцій.

Кулинич М. Б.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Матвійчук І. О.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ЗМІНА МЕТОДИЧНИХ ОСНОВ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Світова цифровізація охоплює всі сфери діяльності суспільства, у тому числі і економічні системи на мікро- і макрорівнях. Уся інформація, яка генерується господарюючим суб'єктом, потребує обліково-аналітичного опрацювання і інтерпретації. А це неможливо без автоматизації облікової і аналітичної системи. В умовах розвитку цифрової економіки піддаються значним змінам і об'єкти обліку і аналізу, методичні підходи у вивченні цих об'єктів. Це пов'язано із зростанням кількості показників, що характеризують не тільки економічну сторону бізнесу, а й соціальну, екологічну відповідальність, системність і якість корпоративного управління, наявність нефінансових об'єктів, таких як: організаційний, людський, інноваційний, репутаційний капітали, які забезпечують базу для створення вартості.

Бухгалтерський облік, поряд з фінансовим аналізом і аудитом виступають одними з найбільш вдалих сфер впровадження технології блокчейн, що потребує внесення змін і коригувань в систему нормативно-правового регулювання, інформаційного забезпечення, кадрових перестановок. Перехід до повної цифровізації в першу чергу зумовлює необхідність підготовки кваліфікованих кадрів, а також впровадження самих інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі підготовку необхідного обладнання.

Слід виокремити напрями впровадження цифрових технологій у бухгалтерському обліку [1]:

1. Зміна системи бухгалтерського обліку в організаціях. Розробка облікової політики в організаціях різного типу.

2. Використання цифрового активу як інноваційного об'єкту бухгалтерського обліку. Цифрові активи виступають одним з видів нематеріальних активів, що пов'язано з урахуванням інформації про об'єкти, які не мають матеріально – речової форми (франшиза, лояльність клієнтів, тощо), їх можна розглядати як цифрові активи, але при цьому вони часто не є обліковими об'єктами, і крім того, виникає проблема оцінки їх вартості.

3. Ряд питань пов'язаний і з інтелектуальним капіталом, а саме з його урахуванням і оцінкою його вартості.

Сучасна бізнес-аналітика, яка орієнтується на зміни бізнес-моделей та вимоги стейкхолдерів, характеризується наступними тенденціями [2]:

- Включення в бізнес-аналіз алгоритмів стратегічного аналізу, в тому числі алгоритмів аналізу конкурентного становища компанії на основі стратегічного

підходу, оцінки ризиків і погроз. Для цих цілей можуть використовуватися, окрема, методи спресе-аналізу, бенчмаркінг, інші методи стратегічного аналізу.

- Зміна складу критеріїв оцінки бізнесу: на зміну оцінці бізнесу через показники фінансової ефективності, а в подальшому фундаментальної та ринкової вартості використовують критерії, що відображають ступінь задоволення інтересів широкого кола стейкхолдерів, а не тільки постачальників фінансового капіталу. У зв'язку з цим виникає необхідність оцінювати вартість компанії в рамках стейкхолдерського підходу до аналізу.

- Нові тенденції в оцінці факторів підвищення ефективності компанії. Одним з ключових критеріїв успішності бізнесу становить його здатність генерувати інновації. Відбувається формування нових ринків, при цьому конкурують не товари і технології, а системи управління, що спираються на цифрові платформи. Ключовими критеріями оцінки успішності компаній стають показники оновлення бізнесу в усіх аспектах, індикатори цифровізації компанії, показники динаміки її розвитку та ефективності інвестиційної діяльності.

- Зміна складу аналітичних фінансових показників у зв'язку зі зміною достовірності і значущості показників фінансової звітності. Це пов'язано зі зміною структури активів і витрат компанії, зниженням надійності показників активів і прибутку у зв'язку зі збільшенням у їх складі нематеріальних компонентів. Таким чином, ключові фінансові показники традиційного аналізу - прибуток і капітал - перестають бути основою оцінки бізнесу внаслідок волатильності та ненадійності їх оцінки.

- Зниження значимості аналізу виробничого капіталу, а саме основних засобів і запасів, оскільки їх питома вага в складі активів і роль у створенні вартості неухильно знижується. Гострою необхідністю є аналіз нефінансових видів капіталу, що є ключовими компонентами утвореної бізнесом вартості.

Таким чином, вказані особливості визначають нові риси сучасного обліку і аналітики, зокрема:

- прогностичний характер, що базується на оцінці зовнішнього середовища, конкурентного положення компанії та моделюванні майбутнього розвитку бізнесу;

- орієнтованість на стейкхолдерський підхід, що передбачає оцінку задоволеності стейкхолдерів;

- використання в якості основних фінансових баз грошових потоків, виручки, зобов'язань, оборотного капіталу, оскільки саме вони стають найбільш достовірними фінансовими показниками діяльності компанії.

Література

1. Приображенская В. В. Влияние цифровой экономики на развитие компетенций в области бухгалтерского учета. Финансовый журнал. 2019. № 5. С. 50–63. DOI: 10.31107/2075-1990-2019-5-50-63 <http://oaji.net/articles/2020/8467-1595189921.pdf>

2. Когденко В.Г. Методика финансового анализа компаний цифровой экономики. Учет. Анализ. Аудит. 2018;5(3):94-109. DOI: 10.26794/2408-9303-2018-5-3-94-109

АДАПТАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ДО УМОВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Ключовим маркером розвитку сучасної облікової системи є динамічний розвиток цифрової економіки, а, відповідно, широке використання цифрових ресурсів у роботі підприємства, іншими словами – цифровізація (діджиталізація). У результаті відбувається перевизначення технологій і бізнес-процесів для вдосконалення робочого середовища співробітників, взаємодії із замовниками та іншими учасниками діяльності сучасного підприємства.[1] Відповідно, адаптуючись у такому середовищі, підприємства змінюють та удосконалюють свою бізнес-комунікацію як внутрі, так, і на ринку. Як результат, створюються нові бізнес-моделі, у яких облік як інформаційна система, отримує інструменти і канали зв'язку для цифрового обліку.

Слід відміти, що в обліку процеси цифровізації проходять швидше, ніж у інших сферах, оскільки облік – це мова бізнесу, а цифрові технології, передусім, впливають на ділове спілкування. Відтак, облікова система логічно еволюціонує під впливом розвитку та ускладнення інформаційних взаємозв'язків у процесі бізнес-комунікацій та під впливом глобальних методологічних змін, яких зазнає сучасна облікова система.

Логіка такої еволюції з точки зору інфраструктури викладена на наступному рисунку 1.

Рис.1. Схема логіки виокремлення інфраструктури в обліковій системі сучасних бізнес-комунікацій

Зауважимо, що розвиток облікової інфраструктури є закономірним результатом розширення облікової методології у контексті дії інституційності теорії бухгалтерського обліку, яка передбачає найрізноманітніші інтерпретації за необхідності.

Отже, облікова інформаційна інфраструктура, охоплюючи усі бізнес-процеси на підприємстві, є важливою ланкою, що безпосередньо впливає не лише на їх якість, підвищення ефективності роботи підприємства в цілому, а й на рівень бізнес-комунікацій із контрагентами на ринку. Саме тому, питання про потребу у формуванні якісної, оптимальної інформаційної інфраструктури є потенційно актуальним.

В силу того, що логіка розвитку облікової інфраструктури залежить від конкретних чинників мікро- чи макрорівня, то доцільним поки є визначення та позиціонування конкретних маркерів такої інфраструктури, що органічно у подальшому стане базою формування тих чи інших моделей облікової інфраструктури (за потребою).

Логічно, що розширення інформаційного потенціалу зумовлює розвиток теорії і вдосконалення практики ведення бухгалтерського обліку. Іншими словами, в умовах інформатизації суспільства бухгалтерський облік як система знань та практична сфера діяльності зазнає значних змін, іншими словами – відбувається процес адаптації сучасного обліку до умов цифровізації.

Безумовно, формат інформаційних технологій має ряд переваг як у самому веденні обліку, так і у вдосконаленні інфраструктури інформаційного забезпечення усіх користувачів. [2] По-перше, застосування хмарних технологій забезпечує миттєвий доступ до інформації у хмарі незалежно від часу і місцезнаходження. По-друге, такі технології забезпечують максимальне прискорення обміну даними бухгалтерського обліку. По-третє, хмарне сховище безпечно за умови захисту доступу до даних. По-четверте, бухгалтерський облік у хмарі підіймає бізнес-інтелект на новий рівень, оскільки надає можливості постійного доступу до бухгалтерських даних та їхнього використання для звірки та аналізу, формування звітів.

Література

1. Управлінські інформаційні системи в обліку та оподаткуванні. В.М.Краєвський, Л.В.Титенко, Т.М.Паянок, Н.В.Параниця, С.В.Богдан. Навчальний посібник.- Ірпінь, 2020, - 294 С.

2. Кундря-Висоцька. Інформаційна інфраструктура сучасних бізнес-комунікацій в бухгалтерському обліку VI Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 20-й річниці створення кафедри аудиту «Облік, аналіз, аудит та оподаткування в умовах сталого розвитку», 2020 р. м. Київ, КНЕУ: - С. 425 – 427.

Куцик П. О.,
д.е.н., професор, ректор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
Львівський торговельно-економічний університет

СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК В ІНФОРМАЦІЙНОМУ НАПОВНЕННІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ КОМПАНІЇ

Філософія цифрової економіки нерозривно пов'язана з осмисленням ролі інформації як сучасної філософської категорії, що виявляється первинною, у багатьох випадках, до нових ідей, а також процесу використання, поширення та впровадження. Тому облікова сфера компанії повинна розглядатися як предмет інноваційної економіки для набуття нових можливостей шляхом гнучкої адаптації облікових інструментів до змінюваних інформаційних потреб управління. В обліковій системі здійснюється оцінка прийнятих рішень на різних рівнях управління з точки зору відповідності загальної стратегії підприємства. Цю функцію найбільше виконує стратегічний управлінський облік, який являє собою широкомасштабний підхід, орієнтований на майбутнє і спрямований у зовнішнє середовище.

Дослідження, проведені відомим вченим А. Бімані [1], свідчать, що на сьогоднішній день найбільш популярними інструментами управлінського обліку, які широко запроваджуються у багатьох країнах світу, є облік за стадіями життєвого циклу продукту (life cycle costing), збалансована система показників (Balanced Scorecard), калькулювання за видами операцій (activity-based costing), управління за цільовою собівартістю (target costing). Стратегічний управлінський облік вирішує також низку внутрішніх проблем організації, пов'язаних з використанням нефінансових показників. Він розглядається й через призму нематеріальних чинників створення вартості.

Значна частина вчених вважає, що стратегічний управлінський облік слід сприймати як облікову систему, призначену для підтримки виконання стратегії і забезпечення конкурентоспроможності компанії. Австралійський вчений З. Хок (Z. Hoque) пише з цього приводу, що стратегічний управлінський облік повинен “допомагати управлінській команді приймати стратегічні рішення й оцінювати результативність організації” [2]. Ці завдання сьогодні реалізуються за допомогою систем стратегічного вимірювання результативності (strategic performance measurement systems), засобів управління компетенціями (competence management) та процесно-орієнтованого управління витратами (ABM).

Основною метою сучасного стратегічного обліку є надання інформації про всі суттєві події, які можуть бути використані у множині моделей прийняття рішень та максимально реалістичне прогнозування майбутніх подій за даними про зміни у зовнішньому середовищі компанії.

Інформація стратегічного обліку є важливою складовою наповнення бізнес-моделі компанії, яка є популярною у середовищі менеджерів і бізнес-аналітиків. Це пов'язано з бажанням користувачів корпоративної звітності зрозуміти, за рахунок яких чинників фірми створюють конкурентні переваги і заробляють гроші.

Якщо інформацію про бізнес-моделі подавати дуже стисло, вона наврядчи буде корисною для зацікавлених сторін, а якщо наводити її розгорнуто і докладно, є ризик розкрити комерційну таємницю конкурентам і зашкодити комерційним інтересам компанії. Окремі вчені і практики вважають, що бізнес-модель повинна розкривати ключові зрушення (зміни) в економічній діяльності компанії та її оточенні, які прямо впливають на фінансові результати. Але економічні моделі можуть бути, по-перше, неточними (менеджери компанії не завжди добре розуміють причинно-наслідкові зв'язки між змінами у бізнесі та отриманими фінансовими результатами), а, по-друге, неактуальними через швидке старіння даних за умов сучасних ринкових відносин. Отже, бізнес-моделі подібного гатунку доцільно розглядати, радше, як певні робочі гіпотези, які будуються на інформації стратегічного обліку.

Наші дослідження практики оприлюднення інформації про бізнес-моделі компаній у різних країнах світу виявили існування, щонайменше, трьох різних підходів. Перший з них трактує бізнес-модель як структуру взаємозв'язків компанії, яка описує її ключові транзакції з різними групами зацікавлених сторін, включаючи покупців, постачальників і підрядників [3].

Другий підхід розглядає бізнес-модель як спосіб створення та фіксації цінності [4], коли у центрі уваги перебувають процеси і структури, які "пов'язують" між собою результати створення цінності та використані для цього технології, а вона повинна допомагати менеджерам зрозуміти, які технології потрібно застосувати для отримання бажаних результатів і які технології дають найкращі результати з погляду створення цінності.

Третій підхід розглядає бізнес-модель компанії як інструмент організаційного дизайну. Це означає, що бізнес-модель розглядається як певний шаблон для налаштування різних елементів усередині компанії. Такими організаційними елементами можуть бути ціннісна пропозиція, вхідні та вихідні потоки ресурсів, масштаб діяльності (вертикальний і горизонтальний), географічне охоплення ринків, споживачі, способи організації діяльності тощо [5]. Згідно з цим підходом, головна ідея бізнес-моделі полягає у висвітленні того, як компанія організовує діяльність навколо певної технології і яким чином досягає потрібних результатів.

Ключовими поняттями, які визначають зміст бізнес-моделі, є бізнес-логіка процесів створення цінності та стейкхолдерів (зацікавлених сторін), для яких, власне, й створюється цінність. Д. Дж. Тіс (D. J. Teece) відзначає, що бізнес-модель відображає архітектуру доходів, витрат і прибутків, пов'язаних з створенням цінності та логіку діяльності і демонструє, як бізнес створює та постачає цінність для клієнтів [6].

Згідно з трактуванням, викладеним у МСФЗ 9, модель бізнесу компанії не змінюється від намірів менеджменту щодо деяких фінансових інструментів. Зазначена умова не передбачає зміну класифікації і розгляд окремо кожного інструменту. У такому разі потрібно враховувати, що деякі компанії можуть мати декілька бізнес-моделей для управління такими інструментами. Наприклад, компанія може мати один портфель інвестицій, управління яким провадиться для надходження контрактних грошових потоків, а ще один, управління яким провадиться з метою продажу та отримання змін справедливої вартості.

Таким чином, бізнес-модель це формальне (структуроване) відображення логіки, якою користується компанія при створенні цінності для своїх зацікавлених стейкхолдерів, яка може відображати: відомості про напрями та види діяльності компанії; види продукції, що виробляється компанією, та ринки, на яких ця продукція знаходить збут; постачальників і покупців; особливості відносин між зацікавленими сторонами компанії тощо. Інформаційною основою формування такої бізнес-моделі є дані стратегічному управлінському обліку.

Література

1. Bhimani A. Management Accounting and Organizational Excellence / A. Bhimani. – UK : Management Press International, 2002.
2. Hoque Z. Strategic Management Accounting: Concepts, Processes and Issues / Z. Hoque. – Oxford: Chandos Publishing, 2001.
3. Zott C., Amit R. The fit between product market strategy and business model: implications for firm performance. Strategic Management Journal. 2008. Vol. 29. No. 1. P. 1–26.
4. Shafer S. M., Smith H. J., Linder J. C. The power of business models. Business Horizons. 2005. Vol. 48. No. 3. P. 199–207.
5. Yip G. S. Using strategy to change your business model. Business Strategy Review. 2004. Vol. 15. No. 2. P. 17–24.
6. Teece D. J. Business Models, Business Strategy and Innovation. Long Range Planning. 2010. Vol. 43. P. 172–194.

УДК 657

Кізима Т. О.

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,

Кізима А. Я.,

к.е.н., доцент, декан факультету фінансів та обліку,

Західноукраїнський національний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Підприємницька діяльність в Україні бере свій початок з 1991 року і передбачає право особи здійснювати діяльність, кінцевою метою якої є можливість отримувати прибуток. Така діяльність в Україні провадиться згідно

чинного законодавства і її дозволено вести як за допомогою створення юридичної особи у різних організаційно-правових формах, так і надається можливість зареєструватись фізичною особою-підприємцем, котрий може функціонувати як на загальній, так і (при дотриманні певних обмежень) спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності є яскравим втіленням на практиці стимулюючої функції податків. Проте слід акцентувати, що, як і будь-яке суспільне явище, вона не є однозначною, адже інтереси держави і платника податків, безумовно, різняться. Держава, яка насамперед зацікавлена в реалізації фіскальної функції податків, прагне зібрати якомога більше податкових надходжень з метою формування достатніх обсягів фінансових ресурсів. Тому спрощена система оподаткування для держави не завжди є вигідною як з позиції порівняно невеликих обсягів податкових надходжень, так і з позиції ускладненого податкового контролю за фінансово-господарською діяльністю суб'єктів малого підприємництва. З позиції малого бізнесу, позитивними сторонами спрощеної системи оподаткування є: можливість самому обирати форму оподаткування залежно від обсягу доходу, виду діяльності, кількості працюючих, розміру податків, які необхідно буде сплатити; менша кількість податкової звітності і спрощений порядок обліку доходів і витрат, що дозволяє економити час і кількість персоналу; значно менша імовірність порушень податкового законодавства і, відповідно, накладання фінансових санкцій.

Для підприємця необхідно вже на стадії реєстрації визначитись, на якій формі оподаткування вигідніше знаходитись: на загальній зі сплатою податку на доходи фізичних осіб чи на спрощеній (єдиному податку). Загальноприйнятим є той факт, що на загальній основі вигідніше функціонувати, коли у підприємця є значні витрати, тому що їх враховують при визначенні бази оподаткування. Тому підприємці, які займаються виробничою діяльністю і у яких значна сума витрат припадає відповідно на сировину для виробництва, або ті які займаються торгівлею і відповідно мають великі витрати на оплату праці, транспортування, зазвичай вибирають загальну систему зі сплатою податку на доходи фізичних осіб.

Крім того, необхідність функціонування на загальній системі може бути викликана тією причиною, що не всі види діяльності можна здійснювати на спрощеній системі (наприклад, торгівля товарами, які належать до підакцизних). Відповідно, спрощену систему застосовують у випадку наявності незначних витрат у підприємницькій діяльності внаслідок того, що ці витрати не враховуються при обчисленні бази оподаткування. Такою діяльністю, скажімо, може бути діяльність у сфері послуг або торгівля продукцією власного виробництва. Але «застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності призводить до перенесення податкового тягаря на фізичних осіб або інших суб'єктів господарювання на загальній системі оподаткування» [1, с. 46].

Порядок функціонування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності регламентується главою 1 «Спрощена система оподаткування, обліку

та звітності» розділу XIV «Спеціальні податкові режими» Податкового кодексу України, згідно якої «спрощена система оподаткування, обліку та звітності - особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених пунктом 297.1 цього Кодексу, на сплату єдиного податку на визначених умовах, з одночасним веденням спрощеного обліку і звітності» [2]. Метою її створення з самого початку було спрощення порядку адміністрування: полегшення ведення бухгалтерського і податкового обліку, документації щодо фінансово-господарської діяльності, сплаті меншої кількості податків, термінах здачі звітності, відсутності реєстраторів розрахункових операцій, оптимальних ставках оподаткування. Єдиний податок, як правило, не розглядався (і у майбутньому не має розглядатись) лише з позиції наповнення бюджету і, відповідно, посилення податкового контролю за діяльністю малого бізнесу. Він насамперед має виконувати соціальну функцію, сприяти зайнятості населення шляхом створення робочих місць на підприємствах малого бізнесу.

Слід зазначити, що держава робить певні кроки для полегшення умов діяльності підприємців на єдиному податку. Так, наприклад, неодноразове збільшення обсягів річного доходу в ідеалі мало б сприяти не лише підвищенню ефективності діяльності суб'єктів малого підприємництва, але і наповненню дохідної частини бюджетів за рахунок надходжень від єдиного податку внаслідок збільшення обсягів операцій, які раніше не показувались (щоб не перевищити граничну межу доходу і не перейти на загальну систему оподаткування). Такий крок мав би бути достатнім, щоб не вводити реєстраторів розрахункових операцій для більшості суб'єктів малого підприємництва внаслідок того, що новий обсяг доходу мав би стимулювати бізнес не ховати обсяги своєї фінансово-господарської діяльності в «тінь».

Відтак вважаємо, що в оподаткуванні малого підприємництва доцільно застосовувати принцип мінімального втручання у їхню фінансово-господарську діяльність, тобто немає сенсу в жорсткому його адмініструванні внаслідок того, що у суб'єктів малого підприємництва є визначені законодавством параметри діяльності, у тому числі і в оподаткуванні, і вони платять встановлені податки, створюють робочі місця, з яких теж платяться податки. Тому переконані, що це і є найбільш дієвим способом регулювання діяльності суб'єктів малого бізнесу.

Література

1. Дмитрів В. І. Особливості застосування спрощеної системи оподаткування в Україні. Економіка та митно-правові відносини. 2017. Вип. 2. С. 41-49.

2. Податковий Кодекс України : закон України від 02 грудня 2010 р. №2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Лазаришина І.Д.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри
статистики та економічного аналізу,
НУБіП України

ЗНАЧЕННЯ АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПОДОЛАННІ ДИСБАЛАНСІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Глобалізація є системоутворюючим фактором для викликів ХХІ століття. Стратегічно значущим завданням є необхідність здійснення докорінної трансформації сучасної глобальної світової системи, що характеризуватиметься постіндустріальною, з переважанням наукоємних виробництв, гуманітарно спрямованою, екологічно безпечною та соціально справедливою економікою [1,с.10]. Як зазначають Головачова О.С. та Хапатнюковський М.М., на тлі загострення глобальних дисбалансів та кризових явищ значно актуалізувався науковий дискурс щодо регуляторної здатності держави в умовах глобальної відкритості утримувати макроекономічну стабільність та ефективну систему протидії деструктивним екзогенним впливам. Глобальні дисбаланси, безпосередньо впливаючи на економічний розвиток України, поглиблюють її традиційні внутрішні асиметрії. Враховуючи довгостроковий характер походження внутрішніх деформацій у структурі виробництва та зовнішньоекономічного сектору України, для їх подолання необхідним є комплекс заходів коротко-, середньо- та довгострокової дії, які здатні забезпечити в якості завдання на окреслену перспективу пом'якшення структурних асиметрій [2,с.13]. Політико-правові, соціально-економічні, технологічні, демографічні й екологічні виклики призводять до появи і поглиблення дисбалансів відповідних підсистем за умови несвоєчасного їх моніторингу та реагування. Відповідно виникає і зростає рівень структурної асиметрії національної економіки, що призводить до сповільнення динаміки ВВП, кризових явищ у тих чи інших секторах економіки. Зростає рівень загрози некерованості економічними процесами, посиленням ролі недержавних інститутів, недостатнього рівня інституційних впливів на економічні суб'єкти. Для подолання цих негативних явищ слід впроваджувати інноваційні стратегії на державному рівні і рівні окремих підприємств. Реалізація цих завдань потребує системної аналітичної підтримки на макро- та мікрорівні економіки України.

На сьогодні недостатньо дослідженими залишаються ряд економічних викликів і дисбалансів з позицій їх аналітичної оцінки та розробки адекватного методичного забезпечення. Для цього слід активізувати обґрунтування інструментарію пошукової функції економічного аналізу, розвивати використання економіко-математичного моделювання. Також варто враховувати, що продукуватися аналітична інформація повинна з позицій забезпечення заходів коротко-, середньо- та довгострокової дії.

Недостатньо розглядаються у наукових дослідженнях особливості реалізації принципів економічного аналізу прояву окремих дисбалансів та їх сукупності на мікрорівні. Сучасний етап еволюції економічного аналізу характерний розвитком традиційних і появою нових, відповідно до об'єктів його видів – аналізом доданої вартості, аналізом бізнес-процесів, корпоративним аналізом, бенчмаркінгом т.і, що потребує генерації інноваційних підходів до методичних засад аналізу та його інформаційного, технічного і кадрового забезпечення.

Література

1. Виклики глобалізації XXI ст. та стратегія соціально-економічного відродження України : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 24 травня 2016 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. у-т, 2016. – 224 с.
2. Головачова О.С., Хапатнюковський М.М. Вплив глобальних дисбалансів на зовнішньоторговельні пріоритети України /Виклики глобалізації XXI ст. та стратегія соціально-економічного відродження України : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 24 травня 2016 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. у-т, 2016. – 224 с.

УДК 657

Лукановська І. Р.,
к.е.н., докторант кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Електронна комерція є достатньо новим явищем в українській економіці, а процес державного регулювання її оподаткування тільки розпочинається. Наразі особливого підходу з цього питання не передбачено. В загальному при оподаткуванні електронної комерції діють традиційні (аналогічні як до звичайних суб'єктів виробництва) ставки.

Електронна комерція безумовно створює конкуренцію іншим торговельним підприємствам. Тому в питаннях оподаткування виникає конфлікт інтересів. Прихильники введення преференційних податків в сфері електронної комерції вважають, що це позитивний крок. А опоненти навпаки стверджують, що це призведе до дискримінації традиційних роздрібних торговців. У зв'язку з цим підприємницька торговельна сфера матиме певні перешкоди, якщо норми оподаткування будуть відрізнятися.

Українське законодавство щодо оподаткування міжнародної електронної комерції має запозичити позитивний зарубіжний досвід. Система оподаткування електронної торгівлі повинна бути простою та прозорою, а

також базуватися на загальноприйнятих міжнародно-правових нормах й стандартах. На сьогоднішній день підходи до оподаткування електронної комерції не реалізовано. На нашу думку, перш за все, слід:

- ввести лічильники для фіксації кількості контенту;
- розробити механізм адміністрування;
- ввести спеціальний електронний податок на всі види електронної комерції;
- здійснювати оподаткування контенту інформації.

У зв'язку з подіями останнього року спостерігається стрімкий ріст Інтернет-торгівлі (електронної торгівлі). Так, експерти прогнозують, що вплив коронавірусу стане довгостроковим стимулом для розвитку електронної комерції. Нові покупці продовжать купувати товари онлайн, тому що це зручно, швидко і безпечно (за рахунок безготівкової оплати і гарантованого повернення грошей у разі, якщо товар не підійшов).

Так, пандемія корона вірусу 2020 р. прискорила зростання електронної комерції в світі, а фактичні продажі в Інтернеті досягли такого рівня, який до 2022 р. і не очікувався. В свою чергу, у 2019 р. 1,92 млрд. осіб придбали товари чи послуги в Інтернеті, а обсяг електронного роздрібного продажу у всьому світі перевищив 3,5 трлн. дол. США, і прогнозується, що доходи від електронної роздрібно торгівлі зростуть до 6,54 трлн. дол. США в 2022 р. [1, с.48]

Аналітики заявляють, що індустрія електронної комерції стане найбільшим бенефіціаром пандемії коронавірусу. Очікується, що рівень проникнення, який наразі складає 15%, до 2025 року збільшиться до 25% (за даними MarketWatch) [2]. Однак через негативний вплив пандемії протягом наступних п'яти років прогнозується закриття 100 тис. звичайних магазинів.

Електронна торгівля асоціюється з постійним застосування знижок та бонусних систем. А це є одним з проблемних аспектів обліку в міжнародній електронній комерції, адже знижка впливає на ціну товару. Якщо йдеться про реальне зниження ціни товару, вартість якого до моменту надання знижок була вищою, то зазвичай застосовуються рахунки 704 «Вирахування з доходу» та 702 «Дохід від реалізації товарів». Також, якщо облік ведеться за продажними цінами, то зміна (коригування) собівартості реалізованих товарів може відобразитися на рахунку 285 «Торгова націнка», у вигляді зменшення суми торгової націнки. За вимогами Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (далі – МСБО) 18 «Дохід», знижки зменшують дохід від реалізації й не включаються до складу витрат підприємства.

Сьогодні міжнародна електронна торгівля стимулює виникнення нових форм і методів оподаткування та обліку у бік вирішення протиріччя між постійним розвитком цієї торгівлі і модифікацією національних податкових систем. Україні важливо приєднатися до світової спільноти для визначення ефективного способу стягування податків, в т.ч. ПДВ з операцій, що

здійснюються або укладаються вітчизняними компаніями чи споживачами за межами країни.

Література

1. Лакіза В. В., Бала Р. Д. Особливості застосування електронної торгівлі суб'єктами господарювання в умовах міжнародної економічної діяльності. Ефективна економіка. 2020. Випуск 11. С.45-54. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2020/55.pdf
2. ТОП трендів електронної комерції у 2020 році. URL: <https://psm7.com/uk/e-commerce/top-trendov-elektronnoj-kommercii-v-2020-godu.html>
3. Електронна комерція: українське зростання [Електронний ресурс]. Вісник. Офіційно про податки : офіційне видання Державної фіскальної служби України. – Режим доступу : <http://www.visnuk.com.ua/ua/news/id/2860>.
4. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII (в редакції від 26.04.2017 р.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.

УДК 657

Люба О.І.,

аспірантка кафедри обліку та оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

МИТНА ВАРТІСТЬ: ПОНЯТТЯ, ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Однією із основних складових при митному оформленні та митному оподаткуванні товарів виступає поняття митної вартості. Адже від правильності визначення митної вартості залежить сума митних платежів, які будуть сплачуватись при митному оформленні товарів.

Досить часто при визначенні митної вартості виникають конфлікти між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та представниками державного органу влади. Перші за рахунок зменшення митної вартості намагаються знизити суми податків та зборів, що підлягають до сплати при митному оформленні товарів, це тим самим дасть можливість збільшити прибутки, другі - за рахунок підвищення митної вартості намагаються наповнити державний бюджет. Тому питання митної вартості є одним з найактуальніших в митному та податковому законодавстві і потребує його врегулювання та дослідження.

Основним законодавчим документом в Україні, що надає визначення митної вартості та регулює порядок її формування є Митний Кодекс України (МКУ), який вступив в дію у 2012 році.

Згідно із ст. 49 Митного Кодексу, митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є вартість товарів, що

використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари [1].

Декларант самостійно визначає митну вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України відповідно до норм цього Кодексу.

Відповідно до ст. 57 даного Кодексу, визначення митної вартості товарів, що ввозяться в Україну відповідно до режиму імпорту, може здійснюватися за шістьма методами (один основний, п'ять другорядних).

При застосуванні для митного оформлення основного методу митна вартість визначається за ціною договору (контракту) щодо товарів, що імпортуються. У випадку використання другорядних методів, митна вартість визначається:

- за ціною договору щодо ідентичних товарів;
- за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів;
- на основі віднімання вартості;
- на основі додавання вартості (обчислена вартість);
- резервний.

Кожен наступний метод можна застосовувати лише у випадку, якщо митна вартість не може бути визначена на основі попереднього методу. Коли не можливо застосувати жоден із п'яти вище перелічених методів, тоді застосовують резервний метод.

Досить часто трапляються випадки, коли митні органи у разі неможливості застосування основного методу визначення митної вартості звертаються одразу до резервного, ігноруючи при цьому положення і норми МКУ.

Перед застосуванням другорядних методів проводяться консультації між митним органом та декларантом щодо митної вартості. Слід зазначити, що дані консультації повинні носити конфіденційний характер, проте на практиці не завжди обидві сторони дотримуються цих вимог.

Заявляючи митну вартість під час декларування товару, декларант або уповноважена ним особа, зобов'язані подавати достовірні відомості про визначення митної вартості, які мають бути документально підтвердженими.

Згідно із ст. 53 МКУ основними документами, що підтверджують митну вартість товарів, є:

- зовнішньоекономічний договір (контракт) або інший документ, що його замінює;
- рахунок-фактура або рахунок-проформа;
- банківські платіжні документи (у разі сплати рахунку за товар);
- інші платіжні документи, що підтверджують вартість товару;
- транспортні документи (у разі якщо витрати на транспортування не включені у вартість товару);
- документи на страхування;
- імпортна ліцензія (у випадку, якщо товар підлягає ліцензуванню).

У випадку, якщо дані документи не містять повних відомостей про заявлену митну вартість товару митний орган відповідно до МКУ має право вимагати від декларанта або уповноваженої ним особи надати інші додаткові підтверджуючі документи.

Контроль за правильністю визначення митної вартості покладається на митні органи. За результатами здійснення контролю митний орган або визнає заявлену декларантом або уповноваженою ним особою митну вартість, або приймає рішення про її коригування. Дане рішення видається в письмовій формі, у ньому митний орган повинен обґрунтувати неможливість застосування попередніх методів визначення митної вартості, а також неможливість використання основного методу визначення митної вартості. Дуже часто трапляються випадки, коли митний орган при винесенні рішень не дотримується вимог щодо його оформлення, що призводить до виникнення конфліктних ситуацій між сторонами декларування.

Декларант має право не погодитись із рішенням по коригування митної вартості та оскаржити його в судовому порядку.

Більша частина спорів, що стосуються заявленої декларантами митної вартості або винесення рішення про її коригування розглядаються в судовому порядку, що створює незручності для суб'єктів, не даючи можливості вільно провадити свою діяльність.

Слід зазначити, що порушення митного законодавства при заявленні митної вартості мають місце як зі сторони суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і зі сторони працівників митних органів. Серед порушень, що здійснюються першими можна назвати фальсифікації документів, що підтверджують заявлену митну вартість, що стосується порушень з другої сторони, то це зловживання службовими обов'язками, невиконання норм і законів митного законодавства. Досить часто митний орган відмовляється визнати заявлену митну вартість, посилаючись на так звані «ризики», що спрацьовують при митному оформленні товарів, а також на цінову інформацію, що вже наявна в «базі». Вирішити цю проблему можна було б надавши доступ суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності до Єдиної автоматизованої інформаційної системи і тим самим дати їм можливість довести заявлену митну вартість на етапі митного оформлення товару. Для того, щоб не допустити зловживань, що мають місце при митному оформленні товару та винесенні рішення про коригування митної вартості потрібно мінімізувати вплив людського чинника на процедуру декларування. Все це дасть можливість уникнути зловживань при митному оформленні як зі сторони суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і зі сторони державних органів влади.

Література

1. Митний кодекс України. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

2. Биков О.І. Формування інституту митної вартості в митному законодавстві / О. І. Биков // Митна справа. - 2015. - №2. - С. 75-82.- Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2015_2_13

3. Микитенко Т. В. Контроль митної вартості після випуску товарів у вільний обіг / Микитенко Т. В. // Митна безпека. - 2018. - Вип. 2. - С. 123-136. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cussec_2018_2_14.

4. Поєдинок В.В. Митна вартість в механізмі тарифного регулювання ЗЕД / В. В. Поєдинок // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2014. - Вип. 27(2). С. 25-29. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_27%282%29__7.

УДК 657.471

Мельничук І. В.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри обліку і оподаткування,

Мужевич Н.В.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,

Західноукраїнський національний університет

ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Функціонування підприємств в сучасних ринкових умовах господарювання супроводжується постійними змінами економічних умов та фінансових ринкових позицій. За цих обставин підтримка належного рівня економічної безпеки та завчасне виявлення економічних ризиків та загроз забезпечує уникнення негативних впливів на діяльність підприємства і його фінансовий розвиток на довгострокову перспективу. Саме тому діагностика економічної безпеки на сьогодні є важливим напрямком антикризового управління, що визначає напрями подолання кризових явищ та загроз банкрутства. Відтак, механізми виявлення та оцінки економічної безпеки в кризових і передкризових ситуаціях, аналіз поточного фінансового стану на предмет виявлення економічних загроз та небезпек підтримує належний рівень економічного розвитку та сприяє підвищенню фінансової стійкості суб'єктів господарювання, дає впевненість забезпечення його сталого розвитку.

Основною проблематикою в питаннях діагностики економічної безпеки є вибір методичного підходу та інформаційної бази для аналізу. На сьогодні не існує єдиного підходу щодо цілісної системи оцінки економічної безпеки підприємств. Різні підходи щодо діагностики економічної безпеки дають багатоваріантність аналітичних оцінок в різноманітних інтерпретаціях. В даний час цій проблематиці присвячені праці І. О. Бланка [1], В. А. Дерія [2], І. В. Минчинської [3], В. М. Панасюк і Н. Б. Москалюк [4] та ін.

Загалом щодо діагностики економічної безпеки можна виділити два проблемні моменти:

1. Вибір методів оцінки економічної безпеки.

2. Інформаційна база для аналізу економічної безпеки.

Загальноприйнятою інформаційною базою для експрес-діагностики економічної безпеки вважають показники фінансової звітності. Однак, для проведення фундаментального фінансового аналізу необхідні також дані обліково-аналітичної системи підприємства, тобто доповнення даними синтетичного та аналітичного обліку та/або розшифровка відповідних статей фінансової звітності (рис. 1).

Аналіз принципів оцінки інформації бухгалтерського обліку визначає їх характеристику в двох напрямках: а) на споживача інформації; б) на прийняття рішення. Щодо першого напрямку, то визначити ряд характеристик, які повинна мати інформація, дещо складно, оскільки до користувачів інформації входять не лише висококваліфіковані спеціалісти, які на її основі можуть приймати рішення, а й менш кваліфіковані – інвестори, кредитори, які недостатньо орієнтуються в економічній і фінансовій ситуації на підприємстві. Другий напрям також має велике значення, хоча довго він недооцінювався. Важливо, щоб інформація була придатною для сприйняття та мала практичне застосування в управлінні й прийнятті рішень.

Рис. 1. Структура системи інформаційного забезпечення діагностики економічної безпеки на підприємствах

Стосовно методичних підходів щодо оцінки економічної безпеки, то на сьогодні існує велика кількість методик, які відрізняються об'єктами спостереження, масштабами дослідження, складністю та, відповідно, етапами проведення аналізу, переліком індикаторів (показників), та складністю розрахунків тощо. Разом з тим, один з дослідників експрес-діагностики як методу оцінки кризових станів та виявлення загроз банкрутства І. О. Бланк визначає, що основою методу такої діагностики є раннє розпізнання ознак кризи та її масштабів. Запропонована методика включає використання стандартних методів: горизонтальний, вертикальний та порівняльний фінансовий аналіз фінансових показників; аналіз фінансових ризиків; інтегральний фінансовий аналіз на базі моделі Дюпона [1]. І. В. Минчинська наявні методики узагальнила у дві умовні групи: 1. Фінансово-економічний аналіз платоспроможності підприємства та його можливого банкрутства, який здійснюється на основі фінансових показників. 2. Моделі прогнозування банкрутства, які базуються на використанні однофакторних та багатofакторних функцій дискримінантного аналізу [3, с. 175]. На нашу думку, в процесі поточної діагностики економічної безпеки доцільно приділяти уваги оцінці платоспроможності та ліквідності, оскільки цей напрям дає характеристику фінансової дисципліни суб'єктів господарювання, що особливо важливо для оцінки загроз банкрутства, які впливають з змін, впроваджених у новому Кодексі про банкрутство [5]. Адже, до його затвердження для початку процедури банкрутства потрібна була підтверджена заборгованість на рівні мінімум 300 мінімальних зарплат, а відповідно до змін у Кодексі цей ліміт скасований і відтепер для початку процедури банкрутства дану вартісну межу скасовано. Крім того, підвищується відповідальність менеджменту за фінансовою дисципліною підприємства. Якщо погашення заборгованості перед одним кредитором не дозволяє підприємству виконувати фінансові зобов'язання перед іншими, керівник підприємства-боржника зобов'язаний протягом місяця звернутися до господарського суду для відкриття справи про банкрутство. Якщо він цього не зробить, йому доведеться нести солідарну відповідальність перед кредиторами. Таким чином, даний напрямок діагностики є важливим для передчасної діагностики загроз прострочення платежів та виявлення резервів забезпечення платоспроможності. Також важливим показником економічної безпеки є фінансова стійкість підприємства, в складі якої визначається стан фінансової незалежності суб'єкта господарювання. Значна частина чистих активів або ж частки власного капіталу у співвідношенні до всіх активів більше, ніж 50 %, характеризує мінімальний рівень загроз економічній безпеці та стійкий фінансовий стан з високим рівнем автономії від зовнішніх кредиторів.

Отже, діагностика економічної безпеки підприємства – це обліково-аналітична оцінка фінансового стану суб'єкта господарювання на предмет наявних та потенційних економічних загроз і ризиків зовнішнього та внутрішнього характеру, визначення перспектив і тактичних дій для забезпечення сталого розвитку суб'єкта господарювання. При цьому необхідно врахувати періодичність,

економічність, доцільність та інформаційні потреби менеджменту при створенні комплексної моделі оцінки рівня економічної безпеки, яка може складатись з експрес-аналізу (для поточної діагностики) та фундаментального фінансового аналізу (для підсумкової діагностики на кінець звітного року).

Література

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс. – 2-е изд., перераб. и доп. Киев: Эльга, Ника-Центр, 2004. 656 с.
2. Дерій В. А., Мельничук І. В. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит у системі управління витратами на економічну безпеку. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2019. № 1. С. 197-208.
3. Минчинська І. В. Діагностика кризового стану підприємств в організаційно-правовому механізмі банкрутства. Економічний аналіз. 2012. Вип. 11. Ч. 1. С. 175-182.
4. Панасюк В. М., Москалюк Н.Б., Мельничук І.В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання: навч. посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 264 с.
5. Кодекс України з процедур банкрутства URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>.

УДК 657:658.2(477)

Мороз Ю.Ю.,
д.е.н., професор,
зав. кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Цаль-Цалко Ю.С.,
д.е.н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Поліський національний університет

ОБЛІКОВА СИСТЕМА ПІДПРИЄМСТВА ЯК СУКУПНІСТЬ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ТА ІНІЦІАТИВНИХ ВИДІВ ОБЛІКУ

Самодостатній розвиток будь-якого суб'єкта господарювання здійснюється за допомогою відповідної системи управління з використанням інформаційних ресурсів створених на основі фактів господарського життя різними видами обліку. З метою прийняття управлінських рішень та розподілу створеної доданої вартості для загальнодержавних і територіальних потреб користувачами продукту облікової системи суб'єктів господарювання є їх власники, виконавчі органи управління та трудовий колектив, загальнодержавні та територіальні установи влади, інвестори, покупці та постачальники.

Облікова система формується з переліку окремих видів обліку, які потребують їхнього однозначного трактування, встановлення чітких меж між ними та визначення змісту кожного із них. У працях вітчизняних та зарубіжних

вчених-економістів це питання неодноразово піднімалось, однак і досі невизначено чіткого переліку окремих самодостатніх видів обліку з метою їх практичного застосування для потреб господарської діяльності. Як приклад, якщо більшість вчених і практиків виділяють 3-5 видів обліку, то Дерій В.А. досліджуючи це питання обґрунтував 41 класифікаційну ознаку, які безпосередньо пов'язані з поділом обліку на відповідні сегменти [1]. При цьому залишилися без чіткої відповіді питання, це види чи сегменти обліку і яка структура облікової системи.

За визначенням поняття облікової системи в зарубіжній англійській економічній літературі, то вона складається з персоналу, процедур, прийомів і записів, які використовують для викладу облікової інформації і передачі її до осіб, що приймають рішення [2, с. 241]. Щодо тлумачення поняття «вид», то це різновид в явищі, підрозділ що об'єднує ряд предметів, явищ за спільними ознаками і входить до складу загальнішого вищого розділу [3, с. 381]. Виходячи з цих визначень складовою облікової системи можуть бути тільки окремі види обліку, а не їх сегменти. Поняття сегмент у його значення «відрізок, смуга» чогось цілого, самодостатнього можна використовувати лише по відношенню до складових окремих видів обліку.

Всі види обліку, які використовує суб'єкт господарювання через облікову систему тісно взаємопов'язані. Кожен вид обліку застосовуючи особливі методи відображення та дослідження господарської діяльності і її контролю доповнює один одного.

Використання сучасних комп'ютеризованих систем обробки інформації розширює можливості всіх видів обліку на основі їх спільного предмету, яким є ресурси і здійсненні господарські операції. Введенні в комп'ютеризовані облікові програми господарські операції можуть багаторазово використовуватися всіма видами обліку в єдиній обліковій системі та створювати різноманітні інформаційні продукти для здійснення управління.

Облікова система суб'єкта господарювання формується на обов'язкових та ініціативних видах обліку. До обов'язкових видів обліку, що визначені на законодавчому рівні належать бухгалтерський, податковий і статистичний. Управлінський облік формується на підприємстві за ініціативою власників.

Бухгалтерський облік господарюючого суб'єкта забезпечується двома самостійними його частинами: теорією бухгалтерського обліку і бухгалтерським фінансовим обліком. Теорія бухгалтерського обліку розглядає основоположні принципи бухгалтерського обліку і облікові категорії адекватні сучасному рівню економіки та управління суб'єктами господарювання. Словник Webster's дає більш чітке тлумачення теорії бухгалтерського обліку, як сукупності гіпотетичних, концептуальних і прагматичних принципів, що формують загальну основу природи обліку [4]. Бухгалтерський фінансовий облік – це процес відображення фактів господарського життя пов'язаних з функціонуванням суб'єкта господарювання з метою оприлюднення інформації про його результати діяльності та фінансовий стан відповідно до вимог стандартів бухгалтерського обліку.

Податковий облік – це процес узагальнення господарських операцій для визначення об'єктів оподаткування, податкових платежів та здійснення розрахунків з бюджетом. Він може бути представлений двома видами інформаційних продуктів пов'язаних з обліком об'єктів оподаткування та обліком податкових платежів.

Податковий облік повинен забезпечувати систему реєстрації господарських операцій і відображення інформації про податкові зобов'язання господарюючого суб'єкта з використанням правил одного з чотирьох можливих підходів до його організації.

1. Фінансовий податковий облік – показники податкового обліку формуються виключно із даних рахунків бухгалтерського обліку.

2. Змішаний податковий облік – показники податкового обліку формують на основі даних рахунків бухгалтерського обліку, але з використанням певних їх перерахунків за податковими правилами для цілей оподаткування.

3. Абсолютний податковий облік – показники податкового обліку формуються без участі фінансового обліку.

4. Комбінований податковий облік – показники податкового обліку для частини податків формуються з фінансового обліку, а для інших видів – без участі інформаційних ресурсів рахунків бухгалтерського обліку.

Статистичний облік є комплексом спеціальних процедур збирання даних про діяльність підприємства з використанням інформаційних ресурсів рахунків бухгалтерського обліку, фактів оперативного обліку, організованих спостережень та реєстрів. При цьому в структурі статистичного обліку на підприємстві можна виділити формування інформаційних ресурсів щодо фактів господарського життя та соціальних явищ і процесів.

Однією із найважливіших проблем функціонування підприємства в ринкових умовах є налагодження системного оперативного управління за наявними ресурсами, витратами, доходами, фінансовими результатами та інвестиційно-інноваційними операціями як основного засобу досягнення належної самодостатності. Вирішенню цієї проблеми має сприяти управлінський облік ініційований власником як невід'ємна частина облікової системи підприємства. В законодавчому трактуванні внутрішньогосподарський (управлінський) облік виділяється окремо за межами бухгалтерського обліку як система збору, обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [5]. Для орієнтації управлінського процесу на досягнення цілей підприємства, забезпечення управлінського апарату оперативною, достовірною та максимально повною за фактичними і прогнозними значеннями показників, інтегрованою інформацією для прийняття раціональних рішень необхідно створити підсистеми технологічного (виробничого) та оперативного обліку.

Інформаційний продукт облікової системи та окремих видів обліку підприємства повинен бути ідентифікований з суб'єктами системи управління, що забезпечують самодостатній розвиток господарюючого суб'єкта.

Література

1. Дерій, В. А. Види обліку і відображення в них витрат та доходів підприємств. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2011. № 1(13). С. 107-111.
2. Meigs, Jan R. Williams, Susan F. Haka Financial Accounting / Meigs, Jan R. Williams, Susan F. Haka – New York: McGraw-Hill Education, 2000. 864 p
3. Словник української мови : [в 11 т.]. Т. 1 : А-В / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; ред.: І. С. Назарова [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970. 799 с.
4. Webster's Third New International Dictionary, Unabridged (Springfield, Mass.: G.& C. Merriam, 1961), p. 2371.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#top>
6. Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Цегельник Н. І. Управлінський облік: підручн. Житомир: ПП "Рута", 2015. 632 с.

УДК 657.37

Озеран А. В.,

д.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку
та консалтингу, директор Інституту обліку,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет ім. Вадима Гетьмана»,

Озеран В.О.,

к.е.н., професор, заслужений професор,
Львівський торговельно-економічний університет,
генеральний директор ТОВ «Аудиторська фірма «УкрЗахідАудит»,

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Сьогодні вже можна стверджувати, що цифрові технології є основними двигунами прогресу, адже щодня на міжнародному валютному ринку укладають багатомільярдні доларові угоди з використанням сучасних комунікаційних технологій, включаючи Інтернет. Завдяки всесвітній мережі індивідуальні та професійні інвестори можуть бути максимально наближені до компанії, навіть якщо вони знаходяться на іншому кінці земної кулі. Відповідно, інвестори стають вимогливішими до транспарентності (доступності, прозорості, зрозумілості, порівнянності та швидкості фінансової інформації) про компанію, яка їх цікавить.

Вітчизняні фахівці констатують: безумовним досягненням системи розкриття інформації в Україні є те, що від початку вона була орієнтована на

електронну форму. Найбільш активно в цьому напрямі працюють Міністерство фінансів, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна фіскальна служба України. Однак формати, які використовувалися для підготовки звітності у ці органи були несумісними. Тому було гостро поставлено питання про розробку і впровадження єдиного формату електронної звітності в усі контролюючі та регулюючі органи.

Поряд із проблемою подання фінансової електронної звітності в єдиному ресурсі потребує вирішення також питання єдиного формату її складання, який дозволить зробити звітність більш порівнянною та придатною для аналізу програмними засобами.

Так, Мінфін України Наказом від 13.11.2020 р. № 709 затвердив переклад Таксономії фінансової звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності, який набрав чинності з 01.01.2021 року [1]. Цим наказом встановлено, що на основі таксономії фінансова звітність за МСФЗ складається та подається в єдиному електронному форматі XBRL, який можна віднести до сучасних способів формування та подання фінансової звітності із застосуванням web-технологій для її розміщення в Інтернеті, а також використання гнучкої мови бізнес-звітів XBRL (eXtensible Business Reporting Language - розширювана (гнучка) мова ділової звітності).

За результатами опитування провідних консультантів із інформаційних технологій та фінансових контролерів XBRL визнано однією з найбільш передових технологій, яка, за очікуваннями, впливатиме на провадження господарської діяльності та здійснить переворот у звітності корпорації [2].

Таксономія фінансової звітності – це склад статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю. І розроблена вона, щоб полегшити користувачам фінансової звітності (засновникам, податківцям, управлінням статистики тощо) аналіз даних про діяльність і матеріальний стан підприємства.

Поширення фінансової інформації за допомогою Інтернету створює новий вимір у системі корпоративної звітності. Оперативна, в режимі реального часу, інформація вже цього року може замінити усталену історичну фінансову звітність, яка нині подається компаніями для зацікавлених сторін.

Вже цього року переклад таксономії фінансової звітності за МСФЗ буде застосовуватися підприємствами у випадках, передбачених ч. 1 ст. 12-1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3]. Зокрема, це: підприємства, що становлять суспільний інтерес; публічні акціонерні товариства; суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях; підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Постановою Кабінету Міністрів України № 419 «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності».

Поширенню XBRL у зарубіжній практиці сприяли такі передумови:

1) підвищення вимог зовнішніх користувачів до прозорості, обсягів і швидкості подачі звітності;

2) універсальність облікових систем внаслідок конвергенції національних стандартів фінансової звітності та МСФЗ, у зв'язку з чим зросли потреби складання звітності в електронному форматі;

3) витрати на публікацію фінансових звітів. До появи стандарту XBRL фінансові звіти поширювалися серед користувачів в інтерактивних цифрових форматах (офіційні сайти компаній), додатках (MS Word, Adobe Acrobat) або ж у паперовому варіанті. В останніх випадках з метою використання звітів для аналізу та інших цілей необхідно було спочатку перетворити їх в електронний документ. Це вимагало додаткових витрат часу і створювало проблеми при експортуванні даних з однієї програми до іншої. Крім того, до основних недоліків такого варіанта подання звітності слід віднести:

- проблеми пошуку інформації зацікавленими користувачами;
- складність співставлення звітності різних компаній, оскільки для цього необхідно використовувати цілу низку різноманітних ресурсів, що мають різну структуру та формат розміщення матеріалу.

Середовище використання XBRL охоплює всі ланки ланцюжка забезпечення корпоративної звітності (Corporate reporting supply chain - CRSC), який має відношення до людей та процесів, залучених до підготовки, затвердження, аудиту, аналізу та використання фінансової звітності (рис. 1). Всі ланки цього ланцюжка повинні бути високої якості та тісно взаємопов'язані.

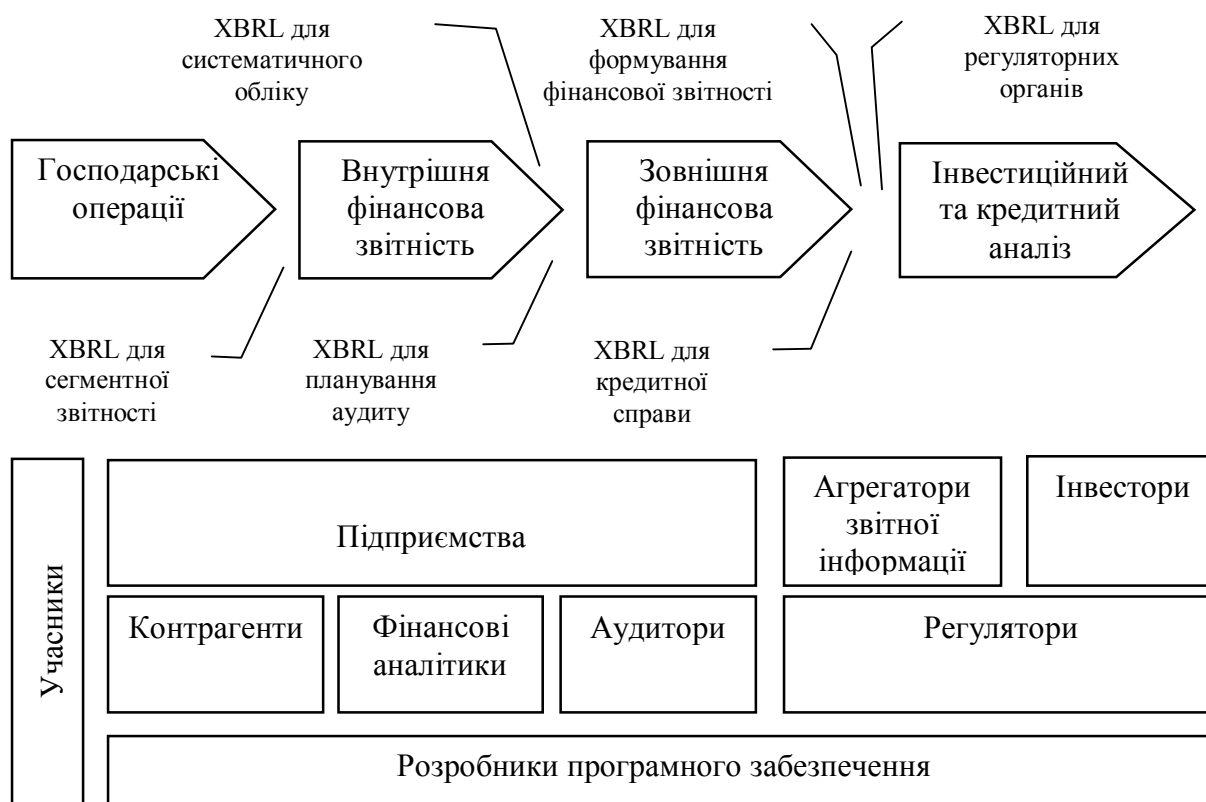

Рис. 1. XBRL у ланцюжку забезпечення корпоративної звітності [авторська розробка]

Формат XBRL однаково зручний як для подачі звітності в державні органи регулювання, так і для оприлюднення звітів на офіційних web-сайтах підприємств, завдяки чому вирішує проблемне питання транспарентності звітності.

XBRL є відкритим стандартом, тобто не вимагається придбання ліцензії для його використання. Цей момент особливо привабливий для виробників програмного забезпечення, які включають стандарти XBRL у свої продукти.

Література

1. Про затвердження перекладу Таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності: наказ Мінфіну України від 13.11.2020 р. № 709. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20709.pdf> (дата звернення: 24 травня 2021 р.)
2. Baldwin Amelia A., B. S. Trinkle The Impact of XBRL: A Delphi Investigation / The International Journal of Digital Accounting Research. 2011. Vol. 11. pp. 1-24.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996. Дата оновлення: 04.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 25 травня 2021 р.)

УДК 657

Окренець В. Ю.,
аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ДОХІД В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ОДЕРЖАННЯ ПРИБУТКУ

До трактування поняття «дохід» існує безліч альтернативних підходів, проте сутність їх в цілому зводиться до того, що це ресурси, отримані компанією в результаті здійснення фінансово-господарської діяльності. Деякі науковці наголошують на те, що доходи це суто грошові надходження, проте, враховуючи наявність в господарських операціях такого поняття як «бартер», доцільно використовувати термін саме «ресурси», які можуть бути грошовими, фінансовими, матеріальними, інтелектуальними тощо.

Хоча у Аристотеля і відсутнє пряме визначення доходів, однак наявна їх класифікація. Зокрема, він виділяв доходи царської, полісної, сатраповської та приватної економіки [1]. Фома Аквінський поділяв погляди Аристотеля щодо справедливої ціни та вважав ренту як різновидом доходу. Однак прибуток, як наслідок від одержання доходу, він розглядав як грішне явище [2].

Представник меркантилізму Т. Мен вважав дохід від торгівлі з іншими країнами джерелом надходження прибутку та збагачення держави. Натомість отриманню доходів капіталістами від мануфактурного виробництва відводив другорядну роль [3].

Чи не перший систематичний підхід до трактування сутності доходу здійснив Ф. Кене в «Економічній таблиці». Науковець приділяв особливу увагу сфері виробництва, вважаючи її джерелом добробуту держави. Він вважав, що виключно праця на землі призводить до створення чистого продукту, що є багатством нації і продукцією, що залишається після понесених витрат [4].

Представники класичної економічної теорії У. Петті, Ж. Б. Сей, А. Сміт та Д. Рікардо вважали, що економічні вигоди зростають не лише внаслідок зменшення витрат у процесі виробництва, а й від збільшення обсягів продажів при обміні. Відповідно, будь-яка суспільно корисна праця могла призвести до одержання більшого доходу. Класики обґрунтували першу теорію засобів існування – теорію заробітної плати. Вони були переконані, що джерелом доходу виступає перш за все сфера виробничо-трудова діяльності.

Д. Рікардо обґрунтував обернену залежність в натуральній чи грошовій формі чистого доданого продукту капіталістів та заробітної плати найманих працівників [5].

Будучи послідовником теорії додаткового продукту У. Петті, Адам Сміт виділив наступні групи доходів:

- дохід найманих працівників – виражена у грошовій та/або натуральній формі плата за працю;
- дохід капіталіста – чистий прибуток або чистий додатковий продукт, що вимірюється в еквіваленті, як результат доходу на капітал та неоплаченої праці найманих працівників;
- дохід землевласника – рента як виражена в грошовій та/або натуральній формі чиста додана вартість, джерелом якої є платежі за використання землі [6].

Маржиналісти Дж. Б. Кларк, Й. Г. Тюнен, Е. Бем-Баверк, У. Джевонс, І. Фішер, В. Парето, Дж. Хікс, Л. Вальрас, А. Маршалл та ін. досліджували питання формування доходу з позиції пропозиції, обміну та споживання на мікроекономічному рівні. Вони переконували, що дохід капіталіста залежить не тільки від підприємця, а й від потреб покупців.

Дж. Хікс надав декілька визначень поняттю доходу, підтверджуючи, що немає універсального та конкретного визначення. Він зазначав, що дохід:

- 1) це максимальна кількість засобів, які можна витратити протягом деякого періоду часу за умови, що, відповідно до наявних очікувань, капітальна вартість (у грошовому виразі) майбутніх надходжень залишиться попередньою;
- 2) це максимальна кількість засобів, які індивід може витратити протягом даного тижня і які він очікує витратити протягом кожного наступного тижня;

3) у відомому ракурсі характеризується невизначеністю [7].

Свій внесок щодо трактування поняття прибуток зробили і неокласики Дж. Кларк, Ф. Хаєк, А. Пігу, Г. Хаберлер. Зокрема, перший досліджував причини появи доходів. Дж. Кларк вважав, що кожному факторові повинна відповідати певна частина вартості продукту та винагороди. Науковець переконував, що дохід кожного фактору пропорційно співвідноситься із кількістю та вартістю його граничного продукту [8].

Р.Р. Коуз, Д. Норт, О. Вільямсон та інші прибічники неоінституціональної економічної теорії при дослідженні категорії доходу відштовхувались від права власності. Саме останнє визначає одержання доходів від безпосереднього використання певних ресурсів чи передачу даної можливості третім особам. Р. Р. Коуз наголошував, що цінність ресурсу визначається числом та вагомістю його переваг [9].

Дж. М. Кейнс у мікроекономіці виділив поняття доходу підприємця, а у макроекономіці – сукупного доходу. Перший він визначив як перевищення цінності готової продукції, проданої впродовж відомого періоду, над первинними витратами виробництва. Прибуток та дохід підприємця вчений використовував як синоніми, розглядав формування та зміну доходу у контексті залежності граничної виручки і граничних або факторіальних витрат. Він також обґрунтував результат функціональної залежності чистого доходу від величини валового доходу та оціночної величини додаткових витрат [10].

Й. Шумпетер зазначав, що економічна сутність будь-якого доходу пояснюється тим, що його джерелом є певна виробнича послуга. Всі різновиди доходів економіст розглядав як заробітну плату. Дохід від виробництва отримує той, хто надає послуги праці або природи. Позитивна різниця між виручкою та витратами – це чистий дохід, який Йозеф Шумпетер вважав ознакою недосконалості. [11].

М. Фрідмен, Ф. А. Хайек, А. У. Філіпс, Д. Ф. Мут та ін. монетаристи, як і кейнсіанці, займались дослідженнями макроекономічних регуляторів доходу. Зокрема, М. Фрідмен виділяв дві категорії доходів:

- перманентний дохід – дохід, що особа планує постійно одержувати на основі соціального статусу, освіти, професійних навичок та інших факторів;
- випадковий дохід – непостійний дохід, що є результатом тимчасової зміни зовнішніх обставин (спадок, виграш в лотерею, знайдені гроші, скарби тощо) [12].

На нашу думку, дохід – це одночасно джерело економічних вигод і наслідок минулих управлінських рішень, а, у більшості випадків, й понесених витрат та фактор формування кінцевого фінансового результату діяльності підприємства за певний період часу.

Література

1. Арістотель. Політика / Арістотель – пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. К.: Основи, 2000. 239 с.
2. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: підручник / за ред. В.Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка – 9-те вид., доповн. К.: Знання, 2014. 710 с.
3. Mun T. England's Treasure by foreign trade, or the Balance of Foreign Trade is the rule of our Treasure // Early English tracts on commerce. 1954. 41 p.
4. Кенэ Ф. Физиократы. Избранные экономические произведения: [пер. с фр., англ. и нем.] / Ф. Кенэ [и др.]; предисл. П.Н. Клюкин. [Юбилейн. изд.]. М.: Эксмо, 2008. 1199 с.
5. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation // Library of Economics and Liberty, 1821. 246 p.
6. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations: A Selected Edition // Oxford Paperbacks. 2008. 1511 p.
7. Хикс Дж.Р. Стоимость и капитал. М.: Прогресс, 1993. 191 с.
8. Кларк Дж.Б. Распределение богатства. М.: Экономика, 1992. 235 с.
9. Коуз Р. Фирма, рынок и право: пер. с англ. М.: Новое изд-во, 2007. 222 с.
10. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. М., 1993. 225 с.
11. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. М.: Прогресс, 1982. 455 с.
12. Фридмен М. Основы монетаризма: под науч. ред. Д.А. Козлова. М.: ТЕИС, 2002. 175 с.

УДК 657.471

Омеціньська І.Я.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри обліку і оподаткування,

Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ГРУПУВАННЯ ВИТРАТ ЗА ЕЛЕМЕНТАМИ ДЛЯ ЦІЛЕЙ УПРАВЛІННЯ

Сучасне підприємство функціонує в нестабільному середовищі, яке зумовлено кризою в економіці, інфляційними процесами, пандемією коронавірусу. У зв'язку з цим, оптимізація витрат, особливо витрат операційної діяльності, стає важливим завданням управлінського персоналу. Ефективне управління операційними витратами сприятиме здійсненню підприємством обґрунтованої цінової політики, підвищенню прибутковості суб'єкта господарювання, його конкурентоспроможності на ринку, дозволить мінімізувати негативні наслідки впливу зовнішнього середовища.

Управління витратами не може бути ефективним без деталізованої класифікації витрат, яка дозволить всебічно дослідити їх структуру та виявити резерви зниження. В науковій літературі виділяють досить широкий спектр класифікаційних ознак для групування операційних витрат. Критерії класифікації виділено також в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 16 «Витрати» і в галузевих методичних рекомендаціях з формування собівартості продукції, робіт, послуг.

З.-М.В. Задорожний та А.В. Грицишин, виділяючи базові класифікаційні ознаки витрат (за способом перенесення вартості на продукцію, за видами продукції (робіт, послуг), за статтями калькуляції, за економічним змістом (елементами витрат), за місцем виникнення витрат, за календарними періодами, за функціями управління, залежно від доцільності їх здійснення) визначають, що поділ витрат за економічними елементами та статтями калькуляції ґрунтується на економічній природі витрат і найбільше використовується на практиці [1, с. 112]. Поділ витрат за елементами є важливим не лише для управління витратами підприємства, але й для формування окремих макроекономічних показників. Це зумовило виокремлення у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) розділу III «Елементи операційних витрат», а також виділення в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку класу 8 «Витрати за елементами». Проте на практиці виникають проблеми з правильним наповненням елементів витрат, що може стати причиною викривлення інформації про структуру витрат. Причиною необґрунтованого відображення величини витрат в розрізі економічних елементів можуть стати як некомпетентність облікового персоналу щодо порядку такого групування, так і недосконалість відповідної нормативної бази.

Відповідно до НП(С)БО) 16 «Витрати» витрати операційної діяльності групуються за такими економічними елементами: матеріальні затрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; амортизація; інші операційні витрати [2]. Групування витрат за елементами є єдиним для всіх галузей економіки, що дозволяє узагальнити статистичні дані про структуру таких витрат в розрізі видів діяльності, регіонів та країни в цілому.

В п. 22 НП(С)БО 16 «Витрати» зазначено, що до складу елемента «Матеріальні затрати» включається вартість витрачених у виробництві (крім продукту власного виробництва): сировини й основних матеріалів; купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів; палива й енергії; будівельних матеріалів; запасних частин; тари й тарних матеріалів; допоміжних та інших матеріалів [2]. Даний пункт необхідно відкоригувати, оскільки до елемента «матеріальні затрати» включається не лише вартість використаних у виробництві виробничих запасів, але й вартість матеріальних ресурсів, які витрачені на інші цілі в межах операційної діяльності. Сюди включається вартість виробничих запасів, витрачених для адміністративних потреб, для збуту продукції (товарів, робіт, послуг), втрати від нестачі матеріальних цінностей під час зберігання тощо. Водночас не включаються до складу

елемента «матеріальні затрати» вартість зворотних відходів, а також запасів, які реалізовано без додаткової обробки на відповідному підприємстві.

Згідно з НП(С)БО 16 «Витрати» до складу елемента «витрати на оплату праці» включаються заробітна плата за окладами й тарифами, премії та заохочення, матеріальна допомога, компенсаційні виплати, оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу, інші витрати на оплату праці, а до складу елемента «відрахування на соціальні заходи» – відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства, відрахування на інші соціальні заходи. При цьому, на нашу думку, у зазначеному стандарті доцільно вказати, що витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи мають бути відображені в межах операційної діяльності підприємства. Це ж стосується елемента «амортизація», що відображає суму нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів. Що стосується елемента «інші операційні витрати», то управління та контроль за такими витратами ускладнюється значним переліком статей, що входять до їх складу. На практиці необхідно чітко дотримуватися норм галузевих методичних рекомендацій з формування собівартості відповідних видів продукції, робіт, послуг щодо структури зазначеного елемента, оскільки НП(С)БО 16 «Витрати» такої інформації не роєриває.

Таким чином, витрати повинні перебувати під постійним контролем управлінського персоналу, а правильне їх групування, в тому числі за економічними елементами, сформує належне інформаційне забезпечення для управління витратами підприємства.

Література

1. Задорожний З., Грицишин А. Логістичні витрати та їх класифікація // Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2017. № 2. С. 109–117.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

УДК: 657

Панасюк В. М.,
д.е.н., професор
професор кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

DEFI ЯК ФОРМА ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ: АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

На початку 2020 року, коли ринок криптовалют перебував під перманентним тиском невизначеності щодо подальшої долі його регулювання,

американський журнал Forbes почав дослідження нового сектору «децентралізованих фінансів», який отримав назву DeFi та який надав нової динаміки розвитку криптовалютної індустрії після тимчасового занепаду в період 2018 – початку 2020 р.р. [1].

Децентралізовані фінанси (DeFi) – відносяться до екосистеми фінансових додатків (проектів), розроблених на різних блокчейнах. Найбільш популярні проекти, побудовані на мережі Ethereum, Tron, Kava, однак також зустрічаються DeFi системи на блокчейні Bitcoin, які виконані на основі RSK (Rootstock – смарт-контракти в мережі bitcoin). Метою розвитку DeFi є перенесення існуючої фінансової системи на блокчейн, що зробить її доступною і відкритою для всього світу [2].

Фактично DeFi – це фінансові інструменти у вигляді сервісів і додатків, створених на блокчейні. Головне завдання децентралізованих фінансів – стати альтернативою банківському сектору і замінити традиційні технології нинішньої фінансової системи протоколами з відкритим вихідним кодом. Тобто відкрити доступ для великої кількості людей до децентралізованого кредитування і нових інвестиційних платформ. І хоча DeFi розглядається як частина спекулятивного сектору, що дозволяє отримувати пасивний дохід від криптовалютних активів, а також економити на комісійних зборах за перекази, кредити і депозити, проте основна ідея даного напрямку – це забезпечення ліквідності, якої так бракує високоволатильним криптовалютичним активам.

До переваг DeFi-проектів, наприклад в системі кредитування, можна віднести Peer-to-peer алгоритм, коли людина з будь-якої точки світу може взяти кредит або покласти на депозит наявні активи. Ефективність цих дій вимірюється через усунення посередників, роботу яких (чи то банкір, чи страховик) в системі децентралізованих фінансів виконує код, він же закон, який встановлює правила і розв’язує можливі суперечки. Гарантом цих операцій виступає децентралізований протокол – блокчейн, на базі якого будується той чи інший проект, а всі стосунки регулюються за допомогою смарт-контрактів.

Цінність платформ в просторі DeFi, на базі яких розвиваються децентралізовані токени, визначається оцінкою фактору (FDV), який вказує або на важливість технології або на продукт чи послугу, яка реалізується в процесі розвитку проекту, а також його ринковою капіталізацією.

У цьому контексті провідними є протоколи, пов’язані з інфраструктурою, які забезпечують поставку даних в екосистемі DeFi. За ними переважають сервіси, пов’язані з грошовим ринком, такі, як децентралізовані біржі і платформи для кредитування. Примітно, що децентралізовані біржі (DEX) набули масштабного поширення завдяки винаходу моделі пулів ліквідності, а не завдяки DEX на ордербуках. Децентралізовані мережі отримують переваги і можуть перемогти в третій ері Інтернету з тієї ж причини, за якою перемогли в першій: завоювавши довіру підприємців і розробників.

Найбільш відомими кредитно-депозитними платформами в сфері децентралізованих фінансів вважаються InstaDApp, BlockFi, Compound.

Останній дозволяє не тільки брати кредити, а й вкладати криптовалюти під 6% річних, на основі чого почали розвиватись такі сервіси як стейкінг та фармінг, що дозволяють отримувати додаткову фінансову вигоду користувачам даних децентралізованих систем. А клієнти BlockFi можуть брати в кредит цифрові активи за звичними кредитними схемами: кредитні чеки або посередники [3].

В основі стейкінгу лежать механізми, які виключають ряд ризиків ринку DeFi. Зокрема, за умовами участі в даних контрактах, на виплати не впливає поточна економічна ситуація та інші зовнішні чинники через особливості PoS-майнінгу, атака з метою злону не має сенсу, а власник може вільно розпоряджатися активами без втрат накопиченого доходу, часті виплати винагород мінімізують операційні ризики. Стейкінг, як правило, базується на стабільних криптовалютах (стейблкоїнах), що в даному випадку надає йому додаткові переваги.

Отже, стейкінг можна оцінити як цифровий аналог традиційного кредитування. Хоча в обох випадках власник передає свої кошти для використання з певною метою без втрати права власності і отримує за це винагороду, але ці два поняття суттєво відрізняються. Перш за все, при стейкінгу криптовалюта не залишає гаманця власника, тому ризик неповернення повністю відсутній, також немає перерозподілу і заміни капіталу борговими зобов'язаннями. Інвестор не тільки зберігає повний контроль над своїми коштами, але і в будь-який час може отримати повну інформацію про стан смарт-контракту.

Таким чином, розвиток DeFi-ринку вказує на те, що даний напрямок спрямований, перш за все, на збереження принципу децентралізації, яка є визначальною для криптовалют. Запровадження стейкінгу в DeFi-проектах дозволяє стати валідатором будь-якому учаснику мережі, і для цього не потрібне дороге обладнання, а відносно невисокий бар'єр входу дає гарантію децентралізації і запобігає компрометації блокчейн-мережі. Окрім того, вводиться алгоритм шардінгу, при якому транзакції в блокчейні перевірятимуть не кожним вузлом послідовно, а шляхом розбиття на фракції. При цьому кожна з цих фракцій буде доручатися для обробки певному валідатору. Тому шардінг є додатковою гарантією для подальшого запровадження ринку децентралізованих фінансів.

DeFi покликаний здійснити революцію в інфраструктурі, яка лежить в основі фінансових послуг та багатьох інших галузей, у тому числі професії аудитора та бухгалтера.

Облікова технологія блокчейн – це система, яка заснована на розподілених книгах обліку, тобто на базі даних активів або трансакцій, якими можна ділитися у численних вузлах мережі, надаючи при цьому кожному учаснику власну копію (зміни відображаються в усіх копіях майже одночасно). Як наслідок, блокчейн створює таку облікову книгу інформації, в якій майже неможливо сфальсифікувати або знищити записи.

Таким чином, він має намір покласти кінець традиційним методам укладення договорів, сплати рахунків, документування у реєстрах та системах

обліку фінансових інструментів. Як зазначається в інтерв'ю заступника міністра цифрової трансформації з питань розвитку ІТ в Україні, а також представника експертної групи з розвитку віртуальних активів Міністерства цифрової трансформації, закон щодо регулювання віртуальних активів проходить етап другого читання в парламенті; окремим законом визначатимуть і правовий статус блокчейн-мереж.

Податки планують стягувати тільки з прибутку від операцій з криптовалютою та DeFi. Згідно із вищезазначеними нормативними документами, криптовалюту та DeFi можна буде передавати у спадок і вносити в статутний капітал юридичних осіб. Сьогодні класифікація криптовалюти описується як «незабезпечений актив», а DeFi – як «фінансовий цифровий актив» [4;5].

З позицій обліку і оподаткування, цифрові активи і зобов'язання, на нашу думку, слід класифікувати на такі групи:

- 1) незабезпечені цифрові активи (BTC, ETH, LTC, XRP, TRX та інші);
- 2) забезпечені цифрові активи (стейблкоїни);
- 3) незабезпечені цифрові зобов'язання (шардінг);
- 4) забезпечені цифрові зобов'язання (стейкінг).

Зважаючи на той факт, що ціна на криптовалюту постійно змінюється, тобто є волатильною, вважаємо доцільним первісно визнавати її за справедливою вартістю, а в подальшому – за переоціненою. Що стосується DeFi, на нашу думку, оцінку необхідно здійснювати лише за справедливою вартістю як при першому визнанні, так і в подальшому.

Виходячи з вищезазначеного, слід констатувати, що у 2020 році через світову фінансову невизначеність та спад на провідних ринках проекти в сфері децентралізованих фінансів отримали величезний імпульс для розвитку. Фактично вони стали для багатьох інвесторів альтернативою доступу до звичних інструментів страхування, управління, прогнозування, деривативів, але в децентралізованій інфраструктурі, яка контрольована не посередниками, а смарт-контрактами. І даний принцип інвестування набуватиме популярності через переваги децентралізації, яка незважаючи на автоматизацію процесів, формує ринки DeFi, що підкоряються тим же законам, що й традиційні.

Література

1) Савченко М. В., Короленко В. О., Порошина О. В. Сучасний стан криптовалюти на глобальній економічній арені та її перспективи розвитку в Україні та світі / Економіка та організація управління. – 2020. – Вип. №4 (36) – С. 48-68 URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/download/7762/7760/> (дата звернення 10.05.2021).

2) Что такое DeFi как на этом заработать? URL: <https://blog.trusteeglobal.com/ru/chto-takoe-de-fi-i-kak-na-etom-zarabotat/> (дата звернення 13.05.2021).

3) Sandner Filip, Decentralized Finance Will Change Your Understanding Of Financial Systems. URL:

<https://www.forbes.com/sites/philippsandner/2021/02/22/decentralized-finance-will-change-your-understanding-of-financial-systems/?sh=13e7403f5b52> (дата звернення 14.05.2021).

4) Закон України №738-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», від 19.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення 18.05.2021).

5) Проект Закону № 3637 «Про віртуальні активи» від 11.06.2020. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110 (дата звернення 18.05.2021).

УДК 658.589:657.62

Панков Д.А.,
д.э.н., профессор,
заведующий кафедрой бухгалтерского учета, анализа и аудита в отраслях
народного хозяйства,
УО «Белорусский государственный экономический университет»,
Республика Беларусь,
Матюш И. В.,
к.э.н, старший преподаватель кафедры учета, финансов, логистики и
менеджмента,
УО «Полоцкий государственный университет», Республика Беларусь

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ БУХГАЛТЕРСКОГО АНАЛИЗА ЭФФЕКТИВНОСТИ МОДЕРНИЗАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЯ

При проведении обширной модернизации предприятия оценка эффективности деятельности субъекта хозяйствования напрямую зависит от эффекта, полученного в результате реализации инвестиционного проекта. Поэтому эффективность модернизации предприятия выступает индикатором оценки эффективности работы организации в целом и характеризуется системой экономических показателей, отражающих соотношение связанных с инвестированием затрат и результатов.

Учетно-аналитический информационный базис, на основании которого оценивается эффективность модернизации предприятия, имеет ряд недостатков. Во-первых, традиционная система бухгалтерского учета формирует информацию о задействованных в процессе модернизации объектах учета (активах, обязательствах, капитале, доходах и расходах) в комплексе с другими хозяйственными процессами, что не позволяет оценить: какие источники финансирования участвовали при реализации проекта по модернизации предприятия; какая прибыль получена в результате реализации проекта по модернизации; какие денежные потоки сопутствовали

модернизации. Во-вторых, современный анализ хозяйственной деятельности оценивает эффективность модернизационных бизнес-процессов исходя из конечных результатов в рамках традиционных показателей (чистый доход, рентабельность инвестиций, внутренняя норма доходности, срок окупаемости и др.), и не содержит методик оценки эффективности, базирующихся на непрерывном процессе движения средств в рамках кругооборота капитала: от инвестирования до формирования прибыли. Важно проводить не только количественное исследование заработанной прибыли, а анализ ее обеспечения денежными средствами, дебиторской задолженностью, иными активами.

Указанные недостатки учетно-аналитической информации снижают эффективность контроля за целевым и рациональным использованием финансовых ресурсов, не позволяют оценить действительный вклад модернизации в формировании финансовых результатов и приращении капитала для целей принятия управленческих решений и разработки финансовой стратегии. Для целей анализа модернизационного бизнес-процесса капитал как совокупность ресурсов необходимо характеризовать одновременно с двух сторон: 1-я – направлений его вложения (объекты модернизации) и 2-я – источников происхождения (источники финансирования модернизации).

Установить взаимосвязи между активным и пассивным капиталом в рамках модернизации предприятия возможно при применении комбинированного методологического подхода, объединяющего методики бухгалтерского учета и анализа хозяйственной деятельности, – бухгалтерского анализа, разработанного Д. А. Панковым [1]. С одной стороны, бухгалтерский анализ использует методы оценки активов, обязательств, капитала, доходов и расходов, применяемых в бухгалтерском учете и основан на бухгалтерской информации о модернизации, формируемой посредством двойной записи и фиксируемой в синтетическом и аналитическом учете. С другой стороны, методика бухгалтерского анализа, основываясь на методологии экономического анализа, позволяет проводить качественную оценку фактических финансовых пропорций, возникающих при модернизации предприятия – соотношение между текущими расходами и инвестициями, между собственными и заемными источниками финансирования модернизации, между прибылью и активами, которые ее обеспечивают, и др. Поскольку бухгалтерский анализ непосредственно интегрирует в себе элементы бухгалтерского учета и экономического анализа, то его метод можно охарактеризовать как компилятивный относительно методов названных научных направлений.

Предметом исследования бухгалтерского анализа является «совокупность причинно-следственных связей, отражающих закономерности кругооборота средств организации в разрезе основных бизнес-процессов и составляющих их хозяйственных операций, отражаемых в системе бухгалтерского учета» [2, с. 67]. Жизненный цикл модернизации предприятия включает бизнес-процессы как по улучшению полезных свойств модернизируемых объектов и их дальнейшему использованию в предпринимательской деятельности, так и по извлечению доходов от использования этих объектов. В связи с этим считается

целесообразным отслеживать бизнес-процессы, связанные с модернизацией, по всему циклу кругооборота капитала. Рассмотрим схему прохождения модернизации по всем стадиям кругооборота капитала на примере промышленного предприятия. Кругооборот капитала при модернизации включает пять последовательных стадий: финансирование, снабжение, производство, реализация, перераспределение финансовых ресурсов:

Следовательно, на основании проведенного исследования особенностей кругооборота средств при модернизации предприятия следует выделить следующие методические принципы применения бухгалтерского анализа, которые должны быть положены в организацию системы бухгалтерского учета как основного информационного источника:

- принцип четкого разграничения финансовых отношений организации по стадиям кругооборота средств в рамках осуществления модернизации, основанный на отслеживании денежных потоков;

- принцип взаимозависимости активов, обязательств, капитала, доходов и расходов, базирующийся на использовании бухгалтерского равенства: Активы (А) = Обязательства (О) + Собственный капитал (К) + Доходы (Д) – Расходы (Р), положенного в основу составления основных форм бухгалтерской отчетности;

- принцип абстрагирования хозяйственных операций нескольких модернизационных проектов друг от друга в бухгалтерском учете, основанный на введении особого аналитического признака в систему рабочего плана счетов;

- принцип информационной идентификации и маркировки хозяйственных операций, обусловленных проведением модернизации предприятия, в общей совокупности хозяйственных операций, осуществляемых в рамках всех видов деятельности, базирующийся на детализации учетной информации по аналитическому признаку.

Применение предлагаемых принципов при организации бухгалтерского учета и формировании учетной информации о модернизационном бизнес-процессе позволит разработать методику бухгалтерского анализа модернизации предприятия, основанную на концепциях поддержания капитала, и позволяющую проводить качественный анализ эффективности проектов, принимать стратегически значимые решения об источниках и условиях финансирования реальных инвестиций, распределении и перераспределении чистых доходов, полученных от модернизации.

Литература

1. Панков, Д. А. Бухгалтерский анализ: теория, методология, методики: пособие / Д. А. Панков, Л. С. Воскресенская. – Минск: Элайда, 2008. – 119 с.

2. Панков, Д. А. Бухгалтерский анализ / Д. А. Панков, Ю. Ю. Кухто. – Минск: А. Н. Вараксин, 2009. – 222 с.

3. Матюш, И. В. Совершенствование информационной базы и развитие методики бухгалтерского анализа эффективности модернизации предприятия / И. В. Матюш // Бухгалт. учет и анализ. – 2020. – № 10. – С. 46–53.

Пилипенко Л.М.,
д.е.н., доцент, професор кафедри обліку та аналізу,
директор інституту адміністрування та післядипломної освіти,
Сороковий П.М.,
аспірант кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФІНАНСУВАННЯ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА

Будівництво житлової нерухомості має низку організаційно-технологічних особливостей, які істотно відрізняють його від інших сфер економічної діяльності суб'єктів господарювання та впливають на організацію і методику бухгалтерського обліку їхньої діяльності. Насамперед, варто відзначити довготривалі терміни операційного циклу та значну вартість об'єктів нерухомості як готової продукції, що зумовлюють необхідність залучення коштів для їхнього зведення ще на ранніх етапах виконання будівельно-монтажних робіт. Таким чином, часовий лаг між оплатою вартості об'єкта житлової нерухомості та фактичним отриманням прав власності на нього й можливості його контролю і використання є доволі тривалим, що уможливорює застосування недобросовісними забудовниками шахрайських схем із заволодіння коштами інвесторів. І, нажаль, такі схеми були реалізовані, як всередині 2000-их рр. (відома афера «Еліта-центр»), так і останніми роками.

З метою запобігання недобросовісній і шахрайській поведінці забудовників в Україні запроваджено більш жорстке регулювання залучення фінансування на будівництво житлової нерухомості. Відповідно до законодавства, забудовник не має права самостійно залучати кошти безпосередньо від інвесторів, як правило, фізичних осіб, на етапах будівництва житла, до введення об'єктів будівництва в експлуатацію. До найпоширеніших законних механізмів залучення фінансування будівництва житла належать:

- створення фондів фінансування будівництва (надалі – ФФБ), фондів операцій з нерухомістю (надалі – ФОН) чи системи ФОН-ФФБ [1];
- емісія безвідсоткових цільових облігацій [2];
- залучення коштів через інститути спільного інвестування (інвестиційні фонди) [3];
- створення житлово-будівельних кооперативів [4].

Більшість з наведених механізмів передбачають залучення у процеси фінансування будівництва ще однієї сторони – фінансової компанії, компанії з управління активами чи житлово-будівельного кооперативу, які фактично виконують роль посередника між інвестором і забудовником, акумулюючи від інвесторів кошти та забезпечуючи нагляд за виконанням забудовником своїх зобов'язань щодо зведення об'єкта житлової нерухомості. Таким чином, відносно прості з економічно-юридичного погляду взаємовідносини з

фінансування житлового будівництва, що охоплювали здебільшого господарські операції двох видів між забудовником та інвестором – сплату грошових коштів (як правило, наперед, тобто аванс) та передачу об'єкта житлової нерухомості і прав власності на нього, стають складнішими, здебільшого тристоронніми, передбачаючи формування спеціальних фондів (ФФБ, ФОН чи корпоративних інвестиційних фондів), емісію цінних паперів (облігацій чи сертифікатів ФОН), додаткові платежі для покриття витрат (винагороди) третьої сторони тощо, а також виникнення специфічних прав довірчої власності.

Очевидно, що ускладнення взаємовідносин у процесах фінансування будівництва житла призводить і до ускладнення організаційно-методичних аспектів бухгалтерського обліку у всіх учасників цих процесів – як у забудовника, так і в посередника чи покупця (якщо ним є суб'єкт підприємницької діяльності, а не фізична особа). З огляду на те, що бухгалтерський облік має економічно-правову природу, на його процедури впливають як економічні аспекти (наприклад, визнання й оцінювання економічних вигод і фінансових результатів від реалізації об'єктів нерухомості у забудовників та від фінансової діяльності у посередників), так і правові, пов'язані з переходом прав власності на фінансові активи, об'єкти управління майном і об'єкти нерухомості. Водночас, певні вимоги до обліку передбачені в законодавчо-нормативних документах. Зокрема, в Законі України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» від 19.06.2003 р. № 978-IV [1] вказано про необхідність обліку управителем майна, отриманого в управління, відокремлено від іншого майна управителя; цей же закон вимагає від управителя вести облік прав вимоги довіртелів ФФБ, а від забудовника – передати управителеві перелік об'єктів інвестування у кожному об'єкті будівництва, які в подальшому фактично стають основними аналітичними критеріями чи безпосередньо об'єктами бухгалтерського обліку господарських операцій у взаємовідносинах управителя й інвестора тощо.

Не зважаючи на доволі жорстке регламентування механізмів залучення фінансування на будівництво житла, порядок бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з ними, належним чином не розкритий у законодавчо-нормативних документах, що актуалізує необхідність наукових досліджень за цією тематикою.

Література

1. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю : Закон України від 19.06.2003 р. № 978-IV.
2. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV.
3. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII.
4. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. №1087-IV.

Попко Є.Ю.,
к.е.н., с.н.с. відділу обліку та оподаткування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ СПЛАТИ ОРЕНДНОЇ ПЛАТИ В РОЗМІРІ БІЛЬШОМУ, НІЖ ВИЗНАЧЕНО ДОГОВОРОМ

На дату отримання в оренду земельної ділянки сільськогосподарське підприємство-орендар дебетує позабалансовий рахунок 01 «Орендовані необоротні активи» на вартість, указану в угоді про оренду (п. 8 П(С)БО 14 «Оренда»). Сума нарахованої орендної плати відображається у складі:

– загальновиробничих витрат (рахунок 91 «Загальновиробничі витрати»), якщо її не можна безпосередньо віднести до собівартості певної сільськогосподарської продукції;

– інших прямих витрат, що формують собівартості (відповідний аналітичний рахунок до рахунку 23 «Виробництво»), якщо сільськогосподарське підприємство на земельній ділянці, яка перебуває в оренді, вирощує одну культуру (п. 14 П(С)БО 16 «Витрати»).

Що стосується підстав для здійснення відповідних бухгалтерських проведення, тобто первинного документу, то часто ним вважають договір оренди. Проте така думка хибна і ось чому.

Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV (далі – Закон № 996), первинний документ – це документ, який містить відомості про господарську операцію. Господарські операції – це факти підприємницької та іншої діяльності, що впливають на стан майна, капіталу, зобов'язань і фінансових результатів (п. 2.1 Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку). Виходячи з вищевикладеного, договір не може бути первинним документом, тому що фіксує домовленість (намір) сторін про здійснення певної господарської операції, а не сам факт її проведення. Більше того підписання договору не змінює стан майна, капіталу, зобов'язань і фінансових результатів жодної зі сторін договору. Такої ж думки дотримується Верховний суд України, зазначаючи, що договір не є первинним обліковим документом для цілей бухгалтерського обліку (Постанова від 15.12.2015 р. у справі № 21-4266а15; від 27.02.2018 р. у справі № 813/1766/17 (ЄДРСРУ № 72486685); від 19.03.2019 р. у справі № 809/1718/15 (ЄДРСРУ № 80580345)).

Такими документами для підтвердження господарських операцій, які зумовлені орендою землі, є, як правило, Акт (підтверджує факт надання в оренду землі в певному періоді (місяць, квартал чи рік)) та платіжне доручення або видатковий касовий ордер (засвідчують оплату за оренду). Проте, як показує практика, через значну кількість орендодавців, сільгосппідприємства не формують такі Акти. В такому разі його роль може виконати Відомість

нарахування орендної плати чи інший первинний документ, форму якого самостійно розробить та затвердить сільськогосподарське підприємство (з усіма необхідними реквізитами, визначеними у ст. 9 Закону № 996). Відсутність контролю за своєчасністю складання первинних документів може призводити до сплати орендної плати в розмірі більшому, ніж визначено договором оренди землі. Тоді в бухгалтерському обліку можливі такі варіанти фіксації господарських операцій.

Варіант 1. Орендна плата нараховується в більшому розмірі, ніж вказано в договорі (12 тис. грн, а не 10 тис. грн), тобто Акт (Відомість, інший первинний документ) складено на суму 12 тис. грн. В такому випадку ніяких переplat за розрахунками із орендодавцем у підприємства-орендаря не виникає, як і дебетового сальдо на субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Таблиця 1

№ п/п	Господарська операція	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Нараховано орендну плату за липень 2020 року	2311	6851	12 000
2	Утримано ПДФО з орендної плати (12 000*18 % = 2 160)	6851	6411	2 160
3	Утримано ВЗ з орендної плати (12 000*1,5 % = 180)	6851	6412	180
4	Виплачено орендну плату (12 000 – 2 160 – 180 = 9 660)	6851	301	9 960

Щодо податкових наслідків відмінностей у сумах орендної плати за договором та Актом, то для сільськогосподарських підприємств, які є платниками єдиного податку, їх немає. Для платників податку на прибуток таке нарахування орендної плати податківці можуть трактувати як неправомірне завищення витрат, а отже, заниження бази оподаткування.

Варіант 2. Орендна плата нараховується в тому ж розмірі, який вказано в договорі, тобто Акт складено на суму 10 тис. грн, але виплачувалася у більшому (видатковий касовий ордер на суму 9 660 грн). В такому випадку за дебетом субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» формується позитивне сальдо, яке засвідчує сплату орендної плати сільськогосподарським підприємством-орендарем наперед.

Таблиця 2

№ п/п	Господарська операція	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Нараховано орендну плату за липень 2020 року	2311	6851	10 000
2	Утримано ПДФО з орендної плати (12 000*18 % = 2 160)	6851	6411	2 160
3	Утримано ВЗ з орендної плати (12 000*1,5 % = 180)	6851	6412	180
4	Виплачено орендну плату (12 000 – 2 160 – 180 = 9 660)	6851	301	9 660

Формування позитивного сальдо за дебетом субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» показано в табл. 3.

Таблиця 3

6851		Т
		0,00
		10 00
		0
2 160		
180		
9 660		
12 000	10 00	0
Сальдо на кінець	2 000	

Сальдо на початок

Відповідно до ст. 531 Цивільного кодексу України боржник має право виконати свій обов'язок достроково, якщо інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства або не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту. Законодавством про оренду землі не заборонено сплачувати орендну плату за земельну ділянку наперед за майбутні періоди. Отже, якщо договором оренди землі не встановлена така заборона, то сплата орендної плати наперед узгоджується з нормами права. Описану позицію підтримують і судді (наприклад, Рішення Олександрівського районного суду Кіровоградської області № 81522777 від 24.04.2019 р.).

Варіант 3. Орендна плата нараховується в тому ж розмірі, який вказано в договорі (Акт складено на суму 10 тис. грн), проте орендодавець отримує від орендаря дві виплати – орендну плату згідно з договором (10 тис. грн) та матеріальну допомогу (2 тис. грн). Нарахування та виплату матеріальної допомоги орендодавцям керівництво сільськогосподарського підприємства часто обґрунтовує як мотиваційно-стимулюючу виплату для підтримання належних відносин з орендодавцями. За такого варіанту на сільгоспідприємстві має бути оформлено відповідний наказ.

Сума допомоги включатиметься до доходу фізичної особи-орендодавця, який буде оподатковуватися як додаткове благо у формі безповоротної фінансової допомоги (пп. «г» пп. 164.2.17 ПКУ).

Таблиця 4

№ п/п	Господарська операція	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Нараховано орендну плату за липень 2020 року	2311	6851	10 000
2	Утримано ПДФО з орендної плати (10 000*18 % = 1 800)	6851	6411	1 800
3	Утримано ВЗ з орендної плати (10 000*1,5 % = 150)	6851	6412	150
4	Виплачено орендну плату (10 000 – 1800 – 150 = 8 050)	6851	301	8 050
5	Нараховано допомогу орендодавцю	949	6852	2 000
6	Утримано ПДФО допомоги орендодавцю (2000*18 % = 360)	6852	6411	360
7	Утримано ВЗ з допомоги орендодавцю (2 000*1,5 % = 30)	6852	6412	30
8	Виплачено з каси допомогу орендодавцю (2 000 – 360 – 30 = 1 610)	6852	301	1 610

Починок Н. В.,
к. е. н., доцент,
в. о. зав. кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОЇ ЗВІТНОСТІ

Сьогодні знання як ключовий фактор для розвитку підприємств, організацій, регіонів, країн та інструментарій вимірювання інтелектуального капіталу набуває все більшого значення та уваги з боку бізнесу, регуляторів та наукової спільноти. Протягом перших двох десятиліть, починаючи з 1994 року було створено численні методи та моделі для вимірювання та фіксації нематеріальної основи створення цінності, що досі займають стійкі позиції в наукових колах.

Однак для того, щоб ґрунтовно зрозуміти знання як основу продуктивної поведінки людей та організацій; для того, щоб потреба у визначенні, вимірюванні та звітуванні про інтелектуальний капітал не стали черговим мейнстрімом, а залишились актуальними, необхідно переглянути фундаментальне питання: що таке знання і яка реальна перспектива звітності, що публічно висвітлює вплив інтелектуального капіталу не лише на економічний розвиток, а й рівень соціальної відповідальності бізнесу?

Протягом понад півтисячоліття – з моменту публікації першого повного звіту про подвійне ведення бухгалтерії у 1494 році монахом-францисканцем Лукою Пачолі – бізнес та інвестиції обчислювали цінність переважно лише на один капітал: фінансовий. П'ятсот років потому, винахід терміну «концепція потрібного критерію» Джоном Елкінгтоном у 1994 році привернув увагу до екологічних та соціальних наслідків бізнесу, стимулюючи появу різних форм та систем ESG, включаючи звітність про стійкість, яка зосереджувала увагу переважно на нефінансовій діяльності компаній.

Все більше інвесторів по всьому світу починають звертати увагу не тільки на дивіденди та прибуток, але і на соціальну та екологічну відповідальність бізнесу, зростає і соціально-відповідальне інвестування. Заява голови фонду BlackRock (активи під управлінням – майже \$ 7,5 трлн) Ларрі Фінка у 2019 році про те, що протягом 5 років (до 2024 року) всі інвестори будуть оцінювати компанії не лише за фінансовими показниками, сьогодні лише посилила свою актуальність. До такого ж висновку: про те, що «для глобального відновлення критично важливими є принципи ESG» прийшли і учасники травневої (2020 р.) онлайн-конференції Financial Times під час панельної дискусії «Відкритий бізнес в епоху COVID-19». За даними PwC, обсяг капіталу відповідального інвестування зростає на третину кожних два роки. При цьому близько половини від усіх керованих активів у Європі

відносяться до активів відповідального інвестування, 83% інвесторів приділяють увагу кліматичному ризику портфельних компаній.

ESG – це фінансово суттєва інформація, навіть якщо вона поступає з нефінансових джерел. Стандартизовані системи формування корпоративної звітності, за якими є можливою оцінка сукупності характеристик управління компанією, при якій досягається приналежність даної компанії до вирішення екологічних, соціальних та управлінських проблем сьогодні змагаються за перевагу, серед яких: звітність Глобальної ініціативи зі звітності (GRI) для розкриття інформації про корпоративну соціальну відповідальність, Міжнародна рада з інтегрованої звітності (IIRC) та Директива 2014/95 ЄС щодо розкриття нефінансової та диверсифікованої інформації та інші регулятори фінансової звітності. Однак взаємодія цих систем звітності та їхній поступальний розвиток є позитивною перспективою для звітності про інтелектуальний капітал, оскільки інформація у різних форматах буде презентована в кожному зі звітів типу GRI та у фінансовій звітності; тобто звітування про інтелектуальний капітал не конкурує з цими формами звітності, але складає важливу частину кожної з них.

Навіть, якщо ми визнаємо, що фінансові ринки почали переходити від вузького фокусу на корпоративному прибутку до підходу, що враховує соціальний та екологічний вплив фірми, інтереси капіталу залишаються центральними.

Важливим аспектом корпоративної звітності є часові виміри інтелектуального капіталу в системі бухгалтерського обліку, що використовуються компаніями для того, щоб зробити видимими знання. Актуальним є питання: як розуміти час і яку роль відіграє час у бізнес-процесах, на які прямо або опосередковано впливає інтелектуальний капітал?

Отже, розуміння того, як і чому показники змінюються з часом, важливіше за саме значення вартості інтелектуального капіталу. Щоб залишатися актуальними в умовах зростаючої інтенсивності знань у роботі та створенні вартості, необхідно переглянути методику вимірювання інтелектуального капіталу та пояснити, які знання створюються в компаніях та за їх межами. Спираючись на перспективу, засновану на знаннях, в процесі вимірювання вартості інтелектуального капіталу варто враховувати наступні критерії: багатовимірність, людський фактор, контекстуальність, тимчасовість та динаміка.

Еволюція способів та методів реалізації бажання організацій робити свій внесок у суспільство загалом, а не просто нарощувати капітал повинна враховувати вимоги часу і бути науково-обґрунтованими. Наприклад, якщо компанії сприяють досягненню цілей сталого розвитку ООН, вони допомагають найбільш вразливим верствам суспільства подолати бідність. Подолання бідності – це благородний та етичний вчинок, але боротьба з бідністю також повинна мати нові форми самовизначення, які допомагають захистити людей від експлуатації, ізоляції та хвороб, а не боротися над ліквідацією наслідків (наприклад, примножуючи капітал фармацевтичних компаній).

Пугаченко О.Б.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет

Прибора Б.І.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ОБЛІГАЦІЯМИ

Внутрішній контроль – це процес постійного впливу на об'єкти через відстеження відхилень та корекції управлінських рішень задля приведення фактичного стану об'єктів до бажаного [4, с. 13].

У складі довгострокових зобов'язань відображаються інші довгострокові зобов'язання – рядок 1515 Балансу (Звіту про фінансовий стан). Дана стаття узагальнює довгострокову заборгованість підприємства, що не включена до інших статей, у яких розкривається інформація про довгострокові зобов'язання. Внутрішній контролер перевіряє щоб у Балансі (Звіті про фінансовий стан) було точно, чітко та належним чином відображено операції за рахунком 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями».

На рахунку 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями» ведеться облік розрахунків з іншими особами за випущеними та сплаченими власними облігаціями строком погашення більше дванадцяти місяців з дати балансу.

Облігація – це цінний папір, що посвідчує внесення його першим власником коштів, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений проспектом або рішенням про емісію цінних паперів (для державних облігацій України – умовами їх розміщення) строк та виплатити доход за облігацією, якщо інше не передбачено проспектом або рішенням про емісію цінних паперів (для державних облігацій України – умовами їх розміщення) [3].

Довгострокові облігації – це облігації, які мають термін погашення більше одного року. Довгострокові облігації можуть бути різних видів: залежно від мети випуску (розрахункові, випущені для рефінансування, консолідовані); залежно від наявності забезпечення чи гарантії (забезпечені (заставні), незабезпечені); залежно від порядку реєстрації (реєстровані (іменні), безкупонні облігації; облігації на пред'явника (безадресні), купонні); залежно від порядку виплати відсотків (прості, доходні, реєстровані (іменні) облігації та облігації на пред'явника); залежно від умов погашення (прості (фіксовані), з послідовним погашенням (серійні), конвертовані) [1, с. 166].

Облігації, як і будь-які інші цінні папери, мають номінальну та ринкову

вартість. Вартість реалізації облігації може не співпадати з її номінальною вартістю. Якщо ринкова вартість облігації перевищує номінальну, різницю називають премією. У випадку перевищення номінальної вартості над ринковою вартістю облігації виникає дисконт. Премія (дисконт) по облігаціях мають бути амортизовані протягом терміну від моменту випуску облігації до її погашення, тобто віднесені на доходи (витрати) підприємства. Продажна ціна облігації може не співпадати з номінальною, що обумовлено квотою у відсотках до номінальної вартості, яка встановлюється компанією-емітентом. Випуск облігацій здійснюється за Рішенням ради директорів з дозволу органів влади та за згодою акціонерів. Термін погашення облігацій може коливатися від 10 до 50 років. При продажі облігацій складається контракт, де визначені термін погашення, відсоткова ставка, строк сплати відсотків, можливість дострокового викупу, конвертації в акції або інші умови.

Платіж по облігаціях складається з: основної суми – погашення частини номінальної вартості облігації (для серійних облігацій); відсотків по облігаціях – нарахування відсотків на номінальну вартість облігації за відповідний період (півроку, рік) [1, с. 167].

Внутрішній контроль правильності аналітичного обліку довгострокових зобов'язань за облігаціями здійснюється за їх видами та термінами погашення.

При перевірці довгострокових зобов'язань за облігаціями необхідно розрізняти такі їх види:

- довгострокові облігації, випущені (реалізовані) за номінальною вартістю – у випадку, коли облігація продається за номінальної ціною, квота становить 100%;
- довгострокові облігації, випущені з надбавкою (премією) – облігації, які реалізовані за ціною, вищою від номінальної, називаються облігаціями, випущеними з надбавкою (премією). Для таких облігацій квота становить більше ніж 100%. Сума премії відображається на субрахунку 522 «Премія за випущеними облігаціями» - це пасивний, регулюючий рахунок. Для рівномірного віднесення суми премії на зменшення фінансових витрат використовується прямолінійний метод нарахування амортизації премії;
- довгострокові облігації, випущені зі знижкою (дисконтом) – облігації, які реалізовані за ціною, нижчою від номінальної, називаються облігаціями, випущеними зі знижкою (дисконтом). Для таких облігацій квота становить менше ніж 100%. Сума дисконту відображається на субрахунку 523 «Дисконт за випущеними облігаціями» - це активний, регулюючий субрахунок. Для рівномірного списання суми дисконту на витрати використовується прямолінійний метод нарахування амортизації дисконту [1, с. 167-169].

При здійсненні перевірки на цьому етапі необхідно здійснити такі контрольні процедури за субрахунками:

- 521 «Зобов'язання за облігаціями» - переконатись, що за кредитом

ведеться облік боргових зобов'язань за номінальною вартістю облігацій, за дебетом – погашення заборгованості за розрахунками з власниками облігацій;

- 522 «Премія за випущеними облігаціями» - пересвідчитись, що за кредитом обліковуються суми одержаних премій (перевищення вартості продажу облігації над її номінальною вартістю) за випущеними облігаціями, за дебетом – амортизація премії з визнанням фінансових доходів;
- 523 «Дисконт за випущеними облігаціями» - підтвердити, що за дебетом ведеться облік наданого дисконту (перевищення номінальної вартості облігації над вартістю її продажу) за випущеними облігаціями, за кредитом – амортизація дисконту з визнанням фінансових витрат.

Внутрішній контроль викупу облігацій і перетворення їх в акції проводиться лише за наявності підстав для операцій такого роду. За умови зниження ринкових відсоткових ставок підприємству стає доцільним достроково викупити раніше випущені облігації і випустити нові з більш низькою відсотковою ставкою. Процедури контролю відображення дострокового викупу облігацій в бухгалтерському обліку наступні: по-перше, встановлення чистої поточної вартості облігацій на дату дострокового викупу шляхом коригування номінальної вартості на: недоамортизовану величину дисконту або премії; недоамортизовану величину витрат на випуск даних облігацій; по-друге, перевірка порядку відображення в обліку виплати грошей (викупу облігацій); по-третє, встановлення механізму визначення прибутку або збитку від дострокового викупу облігацій. При зростанні ринкової ціни акцій конвертовані облігації можуть бути обміняні на звичайні акції. Правилами конвертації облігацій в звичайні акції є: ринкова ціна акцій та облігацій не враховується; акції відображаються за поточною вартістю конвертованих облігацій; недоамортизована премія/дисконт по облігаціях списуються; не визначається фінансовий результат від даної операції (прибуток/збиток); різниця між номінальною та поточною вартістю акцій відображається на рахунку 42 «Додатковий капітал» [1, с. 170-173].

Порядок відображення в обліку довгострокових зобов'язань за облігаціями повинен відповідати методології обліку, тобто рахунок 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями» має кореспондувати за дебетом з кредитом рахунків 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 42 «Додатковий капітал», 46 «Неоплачений капітал», 50 «Довгострокові позики», 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями», 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», 73 «Інші фінансові доходи», 74 «Інші доходи»; за кредитом з дебетом рахунків 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 42 «Додатковий капітал», 45 «Вилучений капітал», 50 «Довгострокові позики», 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 68 «Розрахунки за іншими операціями», 95 «Фінансові витрати» [2].

Література

1. Дергачова В.В., Скоробогатова Н.Є., Шик Л.М. Облік у зарубіжних країнах : [навч. посіб.]. К.: НТУУ «КПІ», 2011. 257 с.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. Наказом М-ва фінансів України від 30 лист. 1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 16.05.2021)
3. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 16.05.2021)
4. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Внутрішній контроль процесів матеріального забезпечення в системі управління підприємством: Монографія / за ред. Г.М. Давидова. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 200 с.

УДК 657

Пушкар М.С.,
д.е.н., професор,
професор кафедри фінансового контролю та аудиту,
Західноукраїнський національний університету

СИСТЕМА ОБЛІКУ ВИМАГАЄ КАРДИНАЛЬНОГО ОНОВЛЕННЯ

Україна поступово входить у постіндустріальну епоху розвитку, яка ґрунтується на використанні інформації про природу, людину та її мислення, що дає можливість розвивати технології, техніку й знання людства для підвищення ефективності практичної діяльності будь – якого підприємства.

На жаль, облік до цього часу не перетворився у розвинуту науку, а залишається, (без перебільшення) простим набором процедур для обробки даних та отримання стандартних економічних показників фінансової звітності, які залишаються десятки а то й сотні років без принципових змін. Збільшення чисельності дослідників (докторів і кандидатів наук) ні в якій мірі не змінюють теорію обліку на краще і тому практика закономірно нехтує такою теорією та шукає незвичних для обліку методів обробки даних у відповідь на зростаючі вимоги менеджерів щодо необхідної для виконання їх роботи інформації в реальному часі. У зв'язку з цим в наш час ключовою і актуальною проблемою облікової науки стає формування нової теорії, адекватної складності економічних процесів постіндустріального суспільства.

Аналіз літературних джерел з різних проблем обліку свідчить про те, що їх тематика на 90% пов'язана з фінансовим обліком (практично цей напрям облікової науки розвивали в різні часи такі зарубіжні та вітчизні автори, як Шерр І.Ф., Шмаленбах Е., Леоте Е.П., Рудановський О.П., Сіверс Є.Є., Кіпарісов М.А., Барац С.М., Лозинський А.І., Помазков М.С., Жебрак М.Х.,

Макаров В.Г., Белобородова В.А., Наринський А.С., Гарифуллін К.М., Мухін О.Ф., Маргуліс А.Ш., Соколов Я. В., Палій В.Ф., Німчинов П.П., Малишев І.В., Валуєв Б.І., Крамаровський Л.М., Мних Є.В., Гуцайлук З.В., Швець В.Г., Сопко В.В., Кіндрацька Л.М., Чумаченко М.Г., Крупка Я.Д., Кузьмінський А.М., Бутинець Ф.Ф., Білуха М.Т., Бондар М.І., Литвин Ю.Я., Левицька С.М., Максимова В.Ф., Нападовська Л.В., Малюга Н.М., Лучко М.Р., Легенчук С.Ф., Голов С.Ф., Дерій В.А., Линник В.Г., Кірейцев Г.Г., Жук В.М., Шевчук В.О., Кужельний М.В., Куцик П.О., Задорожний З.В., Чижевська Л.В., Брадул В.М., Рудницький В.С., Бруханський Р.Ф. та багато інших авторів, список яких надто великий і перерахувати всіх немає можливості, тому прошу вибачення у тих, кого не згадав.

Зрозуміло, що назвати конкретно роботи всіх авторів, які сприяли розвитку облікової науки в Україні, практично неможливо у цих коротких тезах, а дати довільно і випадково кілька робіт лише для формального списку посилок, означав би тенденційний підхід до аргументації своїх тверджень щодо вкладу науку цих авторів, що може бути виправданним лише для молодих і недосвідчених дослідників, які, таким чином, намагаються створити враження ерудитів.

Досвідчені та обізнані з творами зазначених авторів мої колеги без наведення формального списку робіт погодяться з тим, що неймовірно велика кількість книг присвячена виключно «бухгалтерському» обліку, які за своїм змістом, переважно, не відрізняються оригінальністю, оскільки вони трактують, як правило, лише положення стандартів та інструктивних матеріалів, що й робиться до цього часу, але в новій економічній системі України, з цим принципово не можна погодитися.

Мета моїх тез полягає у висуненні та доведенні справедливості гіпотези про неадекватність існуючої, збідненої на інформаційні ресурси парадигми обліку старого зразка, потребам бізнесу в розширенні нестандартної та різнобічної інформації, що викликає гостру необхідність формування нової парадигми на основі ІТ - технологій.

Запізнення з розробкою нової парадигми обліку загрожує бізнесу та суспільству втратою керованості економікою держави в умовах наростання рівня нестабільності середовища та відсутності належного моніторингу діяльності підприємств у просторово – часовому вимірі.

Багаторічні (понад 50 років) досліджень автора еволюції змісту обліку та його ролі в економічній системі країни дозволило зробити певні пропозиції стосовно розвитку системи обліку майбутнього.

Показовим є те, що господарський облік у наші дні знаходиться на тій же стадії розвитку, коли основним методом пізнання виступала класифікація економічних об'єктів підприємства та упорядкування процесів господарської діяльності з допомогою раціональних схем їх відображення, на так званих, рахунках обліку, що відбиває рівень пізнання економіки, принаймні, початку ХІХ століття.

Сучасна облікова наука не применшує і не відкидає значення методів одержання даних про об'єкти господарювання на основі органів відчуття людини, що закономірно відбивало та відбиває емпіричну стадію розвитку науки і було характерним для минулих історичних епох, але, разом з цим, вимагає від науковців доповнення існуючих методів дослідження фактів господарської діяльності новими науковими принципами і методами отримання знань, які можна виразити в теорії абстрактними поняттями і конструкціями.

Обмеження процесу пізнання багатоаспектної діяльності підприємства тільки методом відображення фактів господарської діяльності у схемах кореспонденції рахунків за стандартною класифікацією таких об'єктів як основні засоби, запаси, капітал, персонал, види виробництва, структура собівартості та інших складових єдиного фінансового обліку і нехтування інформаційними ресурсами, отриманими в інший спосіб, є алогічною поведінкою обліковців з точки зору інформаційного процесу в епоху формування інформаційного суспільства та можливостей комп'ютерної техніки.

Вивчення економічної поведінки діючого підприємства тільки на основі звітів фінансового обліку, які складають на основі сальдо на рахунках і субрахунках є, принаймні, не логічним в турбулентному середовищі (інфляція, збитковість бізнесу, надмірне втручання держави в мікроекономіку, нереальність оцінки активів, відсутність інформації для операційного і стратегічного менеджменту, недостатня кваліфікація кадрів тощо), дає спотворену уяву про господарську діяльність, а вірніше, взагалі не дає необхідної інформації, обмежуючись грошовим виміром фактів.

Облікові конструкції на основі чуттєвих образів облікової науки минулих епох не мають суттєвого теоретичного обґрунтування і пізнавального сенсу, оскільки ґрунтуються виключно на методах емпіричного рівня пізнання. Ці методи носять описовий характер і не розкривають сутності змісту науки про облік.

Дослідження науковцями проблем обліку фактично не носять теоретичного характеру, який вимагає розкриття цілісності системи та її теоретичних ідеалізованих об'єктів, які мають особливий сенс (наприклад, таких, як суб'єкт та об'єкт, факти господарської діяльності, згортання та розгортання фактів, формування підсистем обліку, розкриття сутності понять про дані та інформацію, структуру інформаційних ресурсів, роль обліку, як системи зворотного зв'язку, поняття про закони обліку та інші наукові категорії).

Теоретична наука, на відміну від емпіричної, розвивається на основі сформульованої концепції, постулатів, законів та інших взаємопов'язаних елементів науки, у якій є «тверде ядро» теоретичної програми досліджень. Така наука може розвиватися за допомогою дедуктивно-аксіоматичного методу, а утворююче її знання організовується в цілісну ієрархічну систему.

Наука має справу з фактами, але не кожний факт буденної свідомості стає фактом науки, оскільки факт науки є певною переробкою факту буденної свідомості за допомогою теоретичної концепції чи гіпотези. Теоретичні

концепції конкурують між собою відбираючи факти науки з одного й того ж емпіричного матеріалу і які по – різному осмислюються дослідниками (автор скептично відноситься до переважної більшості науковців з обліку стосовно володіння ними науковим апаратом, що перешкоджає їм контактувати з представниками інших наук і запозичувати у них методи отримання фактів і перетворення їх у корисну для бізнесу інформацію.

Поняття факту в обліковій науці, в певному сенсі, тотожне поняттю ідеального об'єкта, з якого отримують інформацію, проте, не можна протиставляти світ «ідеальних» об'єктів реальній дійсності. Будь-який факт обліку знаходить відображення у свідомості працівників і таке відображення виділяється у спеціальну функцію – переробку масиву фактів за певними алгоритмами й отримання інформації про оточуюче середовище.

Рівень відображення фактів господарської діяльності у свідомості менеджерів (нижчий, середній, вищий рівень менеджменту) має активний характер і залежить від розуміння людьми рівня організації системи обліку. У свого чергу, система обліку залежить від свідомості, як необхідності суспільної форми відображення об'єктів. Облікова система діє цілеспрямовано на зовнішній світ з метою перетворення даних про факти в інформацію у відповідності до інтересів підприємства і його системи управління.

Слід нагадати колегам, що облікова наука віднесена до групи наук про управління та адміністрування, що зобов'язує обліковців розглядати основну свою функцію, як механізм для сервісного обслуговування системи менеджменту підприємства.

УДК 657

Підлипна Р.П.,

д.е.н., доцент,

завідувач кафедри фінансів,

Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

АУТСОРСИНГ ВНУТРІШНЬОГО КОНРОЛЮ

В умовах пандемії COVID-19 система внутрішнього контролю набуває неабиякого значення. Підприємствам необхідно адаптуватися до нових економічних умов, керівники повинні не лише забезпечити необхідну підтримку менеджменту з виділенням основних завдань внутрішнього контролю а й вжити всіх необхідних заходів для забезпечення ефективної роботи всієї команди.

У науковій літературі наводяться різні підходи до визначення переліку завдань внутрішнього контролю. Особливо гострими в умовах пандемії можна виокремити такі: контроль процесів виробництва і факторів, що впливають на формування собівартості [3, с. 59], моніторинг, виявлення відхилень фактичних витрат від запланованих та їх аналіз з метою регулювання, коригування планів

[5, с. 180], розподіл ресурсів та оцінка витрат і вигод [8, с. 107], контроль виконання планів, ефективність використання ресурсів, збереження власності [2], пошук шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства і його структурних підрозділів [9, с. 38], формування інформаційно-аналітичної бази та координація діяльності для досягнення цілей управління витратами підприємства [7, с. 25].

Заслужують особливу на увагу визначення завдань внутрішнього контролю витрат у працях Б. І. Валуєва [4, с. 107] та В. А. Дерія [6, с.189]. Основний їх зміст полягає в тому, що завдання внутрішнього контролю – це порівняння планових і фактичних витрат, виявлення відхилень та визначення їх причин, попередження виникнення необумовлених відхилень у майбутньому.

В умовах пандемії виконання поставлених завдань внутрішнього контролю, стає дедалі складнішим, так як керівництво підприємства зосереджує свою увагу на утриманні конкурентних позицій на ринку, на підвищенні ефективності бізнесу, оптимізації витрат та збереженні клієнтської бази.

Тому, доцільним буде, повний або частковий аутсорсинг внутрішнього контролю. Повний аутсорсинг передбачає передачу всіх функцій внутрішнього контролю. Такий формат вибирають малі та середні підприємства. Частковий в свою чергу, передбачає передачу окремих функцій. Такий формат вибирають великі підприємства.

Використання аутсорсингу є ефективним, широко розповсюдженим і досить популярним за висновками відомих фахівців і практиків ринку. Це дасть можливість вирішити завдання в сфері внутрішнього контролю за допомогою залучених кваліфікованих працівників, які в свою чергу допоможуть пристосуватися до змін, адаптувати бізнес-модель, змінити спосіб мислення, знайти баланс між традиційними і новими техніками, дозволить модернізувати і підвищити ефективність бізнесу.

Керівництво, незважаючи на стресову ситуацію та складні обставини, нині мають діяти чітко, послідовно та прозоро, а аутсорсинг внутрішнього контролю має стати взаємовигідним партнерством підприємства.

Практичним результатом застосування аутсорсингу є можливість спрямувати власні ресурси підприємства на виконання тих функцій, які становлять його сильний бік, на те, що компанія вміє робити краще за інших, та надавши зовнішньому виконавцю (аутсорсеру) ті функції, які він вміє виконувати краще за інших [1].

Слід зазначити, що, незважаючи на високу ефективність аутсорсингу, він є достатньо ризикованим способом ведення бізнесу через те, що пов'язаний з радикальними змінами у системі господарювання підприємства. Але реальність 2020-2021 років стрімко змінюється, тому керівництву підприємства потрібно оперативно реагувати на всі зміни. Зокрема, осучаснити процеси внутрішнього контролю.

Література

1. Аалдерс, Р. Аутсорсинг: практическое руководство [Текст] / Р. Аалдерс: – М. : Альпина Бизнес Букс, 2003. – 470 с.
2. Безруких П. С. Учет затрат и калькулирование в промышленности : вопросы теории, методологии и организации / П. С. Безруких, А. Н. Кашаев, И. П. Комиссарова. – М. : Финансы и статистика, 1989. – 223 с.
3. Білуха М. Т. Контроль витрат виробництва на основі впровадження комплексної автоматизації ПЕОМ на прикладі гумотехнічної галузі / М. Білуха, С. Іваніна // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 5. – С. 59-62.
4. Валуев Б. И. Контроль в системе внутрипроизводственного хозрасчета / Б. И. Валуев, Л. П. Горлова, В. В. Муравская.–М.: Финансы и статистика, 1987. – 239 с.
5. Грещак М. Г. Управління витратами : навч.-метод. посіб. / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба. – К. : КНЕУ, 2002. – 131 с.
6. Дерій В. А. Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю : [монографія] / В. А. Дерій. – Тернопіль, ТНЕУ, Екон. думка, 2009. – 272 с.
7. Костирко Р. О. Організація внутрішнього контролю в управлінні витратами машинобудівного підприємства : монографія / Р. О. Костирко, С. В. Щеголькова. – Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 296 с.
8. Костів М. А. Облік та контроль доходів і витрат в управлінні електроламповим підприємством : матеріали VII Міжнар. наук. конф. “Наукові школи світу : сучасний стан, перспективи розвитку”. – Ч. 2 / М. А. Костів, А. В. Озеран. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – С. 102-108.
9. Нападовська Л. Управлінський облік: суть, значення та рекомендації щодо його використання в практичній діяльності вітчизняних підприємств / Л. В. Нападовська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 8-9. – С. 50-63.

УДК 657.471

Римар Г.А.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ У ЖИТЛОВОМУ БУДІВНИЦТВІ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Розвиток ринкових відносин господарювання, жорстка конкурентна боротьба за ресурси та ринки збуту зумовлюють необхідність підвищення ефективності використання виробничо-економічного потенціалу вітчизняних будівельних підприємств. Що в свою чергу, зумовлює радикальне переосмислення змісту, методів та інструментарію управління діяльністю будівельних підприємства.

На нинішньому етапі розвитку економіки важливим є правильно визначити сутність поняття та розуміти економічний зміст категорії витрати,

їхнє місце та функціональну роль у багатоаспектній діяльності будівельного підприємства. Визначення сутності та економічного змісту витрат повинно спрямовуватись на управлінські цілі. Однак, проведені дослідження свідчать про протилежне. У нормативній та науковій економічній літературі визначення понять витрати, собівартість і їхніх видів та їх економічного змісту переважно характеризуються неоднозначність думок у трактуванні понять витрати, витрати виробництва та собівартість, що свідчить про нерозв'язаність проблеми щодо визначення сутності та змісту цих понять, що ускладнює визначення їх місця та ролі у діяльності підприємства.

Вказаним проблемам присвячено наукові дослідження таких відомих вітчизняних вчених: Бойчика І.М, Ф.Ф.Бутинця, Голова С.Ф., Задорожного З.В., Крупки Я.Д., проведені дослідження за проблемою дозволяють стверджувати, що витрати – це вартість різних видів ресурсів, що споживаються для певних цілей з метою забезпечення функціонування та розвитку підприємства.

Оскільки, будівництво відрізняється від інших галузей певними технологічними, організаційними та економічними особливостями, які визначають систему його планування, обліку та аналізу, а саме:

- нерухомість будівельної продукції;
- рухомість будівельних організацій та їх структурних підрозділів;
- індустріалізація й кооперування будівельної продукції;
- індивідуальні та дрібносерійний характер будівництва;
- тривалий цикл будівництва;
- розпорошеність об'єктів;
- використання різних способів експлуатації техніки;
- залежність виробництва від природно-кліматичних умов;
- необхідність складання попередніх проектів на будівництво.

Зауважимо, що формування витрат у будівництві на відміну від інших галузей національної економіки має свої особливості. Так, у собівартості будівельної продукції, завдяки її нерухомості, відсутні так звані позавиробничі витрати, тобто витрати, пов'язані з реалізацією (збутом) продукції. Собівартість будівельно-монтажних робіт – це витрати будівельної організації, безпосередньо пов'язані з виконанням на свій ризик і власними силами будівельних робіт на замовлення підприємств, організацій та громадян. Житлове будівництво різноманітне за технологією виробництва, обсягами робіт, конструкціями, місцевими кліматичними та геологічними умовами, а з цим пов'язана й різноманітність застосування матеріалів, устаткування, проектних і технологічних рішень тощо. Звідси особливість і складність організації житлового будівництва кожного конкретного об'єкта, що також впливає на порядок формування затрат.

Багатоаспектність поняття витрат та їх багатокомпонентність зумовлюють різні підходи до виявлення і аналізу чинників, що формують їх рівень. Так, на думку І. М. Бойчика, основними чинниками формування витрат є технічний рівень виробництва, організація виробництва і праці, зміна структури та обсягу продукції, галузеві та інші чинники [1, с.200].

Ю.С. Цал-Цалко виділяє такий чинник ефективного формування витрат на виробництво продукції як матеріальна зацікавленість працівників у результатах своєї праці [3].

Вважаємо, що необхідно ділити усі чинники, які впливають на формування витрат, на чинники зовнішні (такі як ціни на матеріальні ресурси, умови реалізації продукції, системи й умови оподаткування) та внутрішнього впливу. Важливим чинником формування витрат, є також галузева ознака підприємства.

Зауважимо, що логічним буде почати розглядати чинники, що формують виробничі витрати, з тих які мають безпосередній зв'язок з виробництвом до таких в першу чергу слід віднести масштаби будівництва. Йдеться про сукупну виробничу потужність, диференційовану за видами, кількістю та максимальною віддачею наявних потенційних чинників.

Не менш безпосереднім чинником, що впливає на величину витрат є структура виробничої програми підприємства – характеристика видів послуг, робіт, будівельної продукції, які надаються (виробляються) в певному виробничому періоді із зазначенням їх кількості. Номенклатура продукції, послуг змінюється тільки через тривалі періоди. Що ж до виробничої програми, то їх можна змінювати у відносно короткий проміжок часу. Тобто виробнича програма підприємства регулюється самим підприємством. Її вплив на витрати безпосередньо обумовлені кількістю ресурсів, потрібних для виготовлення продукції. Якщо випуск продукції зменшується або збільшується, відповідно змінюються і витрати засобів виробництва, робочої сили і матеріалів [2].

Суттєвим чинником впливу на формування витрат є організація виробництва, тобто форма його здійснення, яка досить тісно пов'язана з технологією виробничого процесу.

Ще одним вагомим чинником формування витрат виробництва є якість виробництва, яка характеризується властивостями чинників виробництва, які визначають їх придатність для використання у будівництві. Підприємство у якого у розпорядженні є краще технологічне обладнання, персонал з високим рівнем продуктивності праці та відповідні матеріали, має найсприятливіші щодо витрат умови виконання виробничої програми. Тому важливим завданням є добір чинників виробництва такої якості, за якої витрати на одиницю продукції були б мінімальними.

До чинників які також значною мірою впливають на формування витрат виробництва, але в силу своєї природи пов'язані з іншими сферами діяльності підприємства належать: процеси організації збуту продукції, фінансування, кредитування і оподаткування, дослідження й розвиток.

Діяльність підприємства у сфері дослідження і розвитку спрямовані на підвищення якості продукції, чинників виробництва та удосконалення його методів. Отже, вони опосередковано впливають на рівень витрат.

До зовнішніх чинників формування витрат належать ті, на які підприємство не впливає і в своїй політиці повинно сприймати їх як дещо незмінне. Вони відображають вхідні зв'язки системи виробничо-фінансової

діяльності.

Виходячи з концепції єдиного облікового інформаційного простору та особливостей будівельного виробництва, облік витрат розглядається із системних позицій бухгалтерського обліку, що дозволяє виділити наступні основні риси формування облікової системи будівельного виробництва.

1. Будівельний ринок включає такі елементи, як інвестори, замовники, забудовники, підрядники, промислові підприємства з виробництва будівельних матеріалів, проектно-дослідницькі організації й ряд інших. Облікова система повинна відображати цю специфіку: наприклад, у забудовника основний акцент повинен бути зроблений на організацію облікового процесу капітальних вкладень та джерел їхнього фінансування, а у підрядника – на облік власних виробничих витрат, прийнятих субпідрядних робіт, реалізації кінцевої продукції або виконаних етапів робіт.

2. Будівельні організації, як правило, включають підрозділи основного, допоміжного та обслуговуючого виробництв, що визначає традиційно окреме відображення витрат і фінансових результатів.

3. Тривалість у часі виробництва будівельної продукції (тривалість виробничого циклу), що обумовлює специфіку нагромадження витрат і формування собівартості кінцевої будівельної продукції та можливість вибору методу визначення кінцевого фінансового результату.

Отже, від правильного нормування витрат на виробництво в розрізі їх структури залежить правильність визначення вартості будівельної продукції, а особливе значення має правильно обґрунтоване формування витрат, які входять у собівартість будівельно-монтажних робіт.

Література

1. Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І., Піга Ю.В. Економіка підприємства: навч. посібник. – К.: Каравела, 2001. – 124с.
2. Крупка Я.Д., Задорожний З.-М.В., Гудзь Н.В. та ін. Бухгалтерський облік: підручник. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 460 с.
3. Цал-Цалко Ю. Витрати підприємства.: навч.посібник. – Київ, 2002. – 656с.

Савчук В.К.,
д.е.н., професор,
професор кафедри статистики та економічного аналізу,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

ВИЗНАЧЕННЯ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Собівартість як один із найважливіших показників діяльності підприємств постійно знаходиться в центрі уваги економістів-аграрників. Основними дискусійними питаннями залишається необхідність врахування: специфіки формування витрат в сільськогосподарських підприємствах [1]; витрат, пов'язаних з ризиками та невизначеністю умов діяльності підприємств, сервісом і гарантіями споживачам продукції, включенням трансакційних витрат, які досить складно ідентифікувати [2]; критеріїв розподілу витрат на об'єкти обліку - статті, елементи, види продукції тощо. За існуючим теоретичним узагальненням і практикою, деталізація витрат залежить від мети та масштабу калькуляції і вимагає виявлення найбільш витратомістких бізнес процесів, стадій і операцій, баз розподілу непрямих витрат тощо.

Зауважимо, що ми розрізняємо поняття «витрати» і «собівартість». В першому випадку йдеться про кількісний (абсолютний) показник, тобто величину витрат на виробництво всієї продукції, в другому – про якісний (відносний) показник, тобто витрати на одиницю виробленої продукції. У цьому випадку показник, як економічне явище, набуває нових ознак оскільки йдеться не тільки про понесені витрати, а й про обсяг виробленої продукції.

Визначення об'єктивного рівня собівартості передбачає дотримання певних принципів, сформованих У. Шухартом [3], за якими формування собівартості розглядають як замкнутий цикл, що дозволяє не тільки забезпечувати системність процесу обліку для потреб управління витратами, але й пошук можливостей їх оптимізації, в тому числі за рахунок обсягу виробництва продукції. Застосування такого підходу до організації облікового забезпечення управління витратами передбачає проведення попереднього аналізу умов виробництва і розробку стратегії управління витратами; організацію обліку (калькулювання) і контроль витрат; формування звітності та здійснення ретроспективного аналізу, дані якого використовуються для обґрунтування/корегування тактичних і стратегічних управлінських рішень.

За результатами досліджень учених-аграрників недоліки калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції можна розглядати як не дотримання в процесі її виробництва принципів сталого розвитку, і найбільшою мірою екологічних, включаючи природоохоронну діяльність підприємств[4].

Як зауважує професор Дерій В. А. [1], землі сільськогосподарського призначення, зокрема ґрунт, є визначальним чинником формування собівартості продукції рослинництва, якість якого в процесі виробництва може змінюватися. В сучасних умовах, як правило, в бік погіршення, що є наслідком недотримання науково обґрунтованих сівозмін, збільшення частки в структурі посіву зернових та олійних культур, надмірна інтенсифікація виробництва, в першу чергу, за рахунок застосування підвищених доз хімічних добрив і засобів захисту рослин, низької культури землеробства тощо. Діюча методика визначення собівартості не передбачає врахування витрат на виробництво продукції рослинництва, зокрема, пов'язаних із зміною якості ґрунту, зумовленого недотриманням балансу внесення/виносу поживних речовин, а також забрудненням ґрунту шкідливими речовинами.

Для врахування зміни якісних параметрів ґрунту, внаслідок розбалансування вмісту поживних речовин, на перших порах, можна обмежитися визначенням вмісту у ґрунті основних поживних речовин - азоту, фосфору і калію (NPK) до посіву/посадки культур та після їх збирання. В сьогоднішніх умовах вміст поживних речовин у ґрунті визначити не складно і на це не потрібно значних коштів, оскільки розроблені та апробовані методики і є інструменти, які дозволяють оперативно визначати вміст поживних речовин [5]. Для визначення якісних параметрів ґрунту можна скористатися і матеріалами, одержаними з використанням ГС технологій [6], хоча результати про рух поживних речовин будуть менш точними і затратнішими.

Величину витрат від зміни вмісту поживних речовин у ґрунті можна визначати за діючими цінами добрив, які використовує підприємство. У структурі витрат і собівартості зміну балансу поживних речовин доцільно показувати окремою статтею з виокремленням елементів поживних речовин. При цьому величину витрат, зумовлених підвищенням у ґрунті вмісту поживних речовин після збирання урожаю сторнувати з дебета рахунку «Рослинництво», а зменшення показувати як додаткові витрати на вирощування певної культури.

Аналогічний підхід можна застосувати і до визначення вмісту у ґрунті шкідливих речовин. За критерій їх вмісту можна взяти гранично допустимі норми. Якщо вміст шкідливих речовин менший встановлених норм, то витрати можна зменшити (сторнувати з дебета рахунку «Рослинництво» на суму витрат, які б необхідно понести на зменшення/нейтралізацію шкідливих речовин) і навпаки, якщо збільшився вміст шкідливих речовин, то суму витрат збільшують, виходячи із витрат, необхідних для зменшення/нейтралізації контрольованих видів шкідливих речовин.

Врахування зміни якісних параметрів земель сільськогосподарського призначення дало б змогу:

-точніше визначати рівень собівартості одиниці як рослинницької, так і тваринницької продукції, а отже мати змогу ефективніше управляти їх конкурентоспроможністю;

- підвищувати культуру землеробства, через розробку і дотримання науково обгрунтованих сівозмін, систем удобрення та обробітку ґрунту;
- нарошувати виробництво органічної і екологічно безпечної продукції;
- поліпшувати взаємовідносини між власниками земельних ділянок і орендарями/користувачами з врахуванням зміни якості та реальнішої величини грошової оцінки земельних ділянок, а з відкриттям ринку землі – ціною її куплі-продажу;
- оптимізувати, розмір податку за користування земельними ділянками;
- обгрунтованіше визначати напрями та величину державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників;
- налагодити облік і дійовий контроль за якісними параметрами земель сільськогосподарського призначення та дотриманням екологічних вимог, підвищувати рівень і ефективність природоохоронної діяльності підприємств [6].

Література

- 1.Дерій В. А. Теоретико-методологічні засади обліку і контролю витрат та доходів підприємств. «Автореферат дисертації на здобуття ступеня доктора економічних наук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 36 с.
- 2.Садовська І.Б. Розвиток теорії, методології і практики управлінського обліку: інституціонально-інжинірингові аспекти. «Автореферат дисертації на здобуття ступеня доктора економічних наук. – К.: «ЦП «КОМПРИНТ», 2018. -- 39с.
- 3.Shewhart, Walter Andrew. Statistical method from the viewpoint of control. – Washington, The Graduate school, the Department of Agriculture, 1939. -- P. 155.
- 4.Замула І. В., Танасієва М. М., Травін В. В. Моделювання оцінки ефективності природоохоронної діяльності у лісовому господарстві. Статистико-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком економічних суб'єктів: кол. моногр./ за заг. ред. В. К. Савчука. – К.: ФОП Ямчинський О., 2020. – 292 с., С. 171- 211.
- 5.Gaki P., Starodub N.F. The quality of food is a determining factor of human health. //”Екологія – філософія існування людства”. Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м.Київ, НУБіП України, 24-26 квітня 2018 року). –К.: УкрДГРІ, 2018. - - 116с., С. 24-25.
- 6.Машкова Т.В. Обліково-інформаційне відображення якісних параметрів сільськогосподарських угідь. «Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. –К.: «ЦП «КОМПРИНТ», 2016. -- 24с.

ОБЛІКОВА МЕТОДОЛОГІЯ : ЗМІНИ ПОТРІБНІ ЧИ НЕОБХІДНІ?

Розвиток інформаційного суспільства впливає на систему управління підприємством, що потребує достатнього обсягу інформаційних ресурсів. Завдяки використанню інформаційних ресурсів можливо визначити конкурентні переваги та зміцнити позиції на ринку, розробити і реалізувати успішну стратегію розвитку тощо. Такі вимоги щодо отримання інформації для бізнесу не може задовольнити сучасний облік, оскільки він орієнтований на контроль фінансів підприємства і його методологія не пристосована для контролю господарських процесів і тому не відповідає потребам менеджменту та інших користувачів інформації. Облікова теорія в умовах постмодерну, потребує модифікації характеру наукової раціональності, структури економіко-теоретичного знання і характеру взаємодії наукових парадигм. Ідеться про утвердження постмодерністської інтерпретації науки з такими її рисами, як системність, нелінійність, контекстуальність у поєднанні з посиленням концептуально-методологічного плюралізму, який часом набуває характеру «методологічного анархізму» [1, с. 111].

Коли суспільні та економічні відносини мали примітивний характер (наприклад, у доісторичний давній період), то й облікова практика реалізувалася в примітивних або спрощених формах. У міру ускладнення господарської діяльності та суспільних відносин ускладнювалася, структурувалася і змістовно збагачувалася облікова методологія. Можна порівняти облікову науку та її розвиток з розвитком засобів праці – від палиці та кам'яної сокири до гнучких автоматизованих підприємств і суперсучасної електронної техніки та штучного інтелекту. Розвиток технологій не лише змінює передумови для тих чи інших дій персоналу, а й способи обміну і розподілу інформації всередині та за межами підприємства, зумовлює появу нової інформаційної парадигми. Обліковий персонал та економісти у загальній масі не розуміють поки нової економіки і не можуть усвідомити масштабність впливу «нових» факторів на економічні системи різного рівня. Зміни в суспільстві й економіці – це виклик обліковій системі, її вихідним установкам і постулатам.

Однією з визначальних особливостей науки є постійний її розвиток, в усі часи перебуваючи в певному конфлікті з тим, що вже усталене і стало звичним. За постнекласичного підходу до пізнання, властивого постіндустріальному суспільству, визнаються плюралізм методологій та аксіологічна оцінка істини, коли превалюють соціальні цінності та враховується роль невизначеності у процесах самоорганізації [2, с. 633-634]. Економічна теорія вийшла за межі «нормальної науки», переосмислюється її методологія та змінюється система знань. З огляду на кардинальні зміни в економічній науці теорія обліку, як

складова наук економічного циклу, потребує модернізації й нового погляду на структуру власних знань і методологію.

В економічній методології в цілому спостерігається зміна вектору від нормативного методологування до дескриптивних і позитивних методів та визнання епістемологічних, онтологічних проблем оточуючої реальності, врахування міждисциплінарних досліджень. Методологія обліку постіндустріального суспільства орієнтується на пізнання економічної реальності і прогнозування майбутнього стану об'єктів спостереження і спрямована на виявлення причинно-наслідкових зв'язків між фактами економічного життя та їх наслідками. В практичному вимірі облікова методологія це діяльність, яка спрямована на вивчення стану (минулі, теперішні, майбутні події) відкритих економічних систем і ситуацій в умовах невизначеності і динаміки. М. Блауг вдало підкреслює, що «методологія – це не просто яскрава назва для методів дослідження, а вивчення зв'язків між теоретичними концепціями й обґрунтованими висновками про реальний світ; зокрема, методологія – це галузь економічної науки, де ми розглядаємо способи, якими економісти обґрунтовують свої теорії» [3, с. 18].

Постнекласична наука декларує «нову методологічну традицію» (М. Мюрдаль, Б. Колдуелл, Л. Боуленд) за якої пропонується відмовитися від єдиної методології та розвивати методологічний плюралізм, який передбачає вільний вибір методів дослідження та реалізації завдань науки [4, с. 46]. Необхідно зазначити, що існує обґрунтована критика щодо дотримання принципів об'єктивності за цих умов, проте базуючись на загальнотеоретичних принципах та прагматизмі можна визначити межі методологічного плюралізму і впроваджувати дескриптивну методологію. Сучасна методологія не обмежується логічними аспектами дослідження наукового знання і потребує від науковців енциклопедичних знань. Цікавість становлять аспекти історії, психології, соціології науки з метою більш глибокого аналізу і перспектив її подальшого розвитку. Філософія науки ґрунтується на ідеях постпозитивізму, оскільки позитивізм втратив своє пануюче становище. В традиційній парадигмі обліку всі судження є синтетичними, оформленими у певну методологію, яку вважають апіорною, що не створює нового знання (відбувся факт господарської діяльності, відображається наявність конкретних цінностей).

Обліковці упорядковують моніторинговий простір і обмежують його контрольними точками заміру (робочим планом отримання даних) відповідно до потреб, користувачів, що кардинально відрізняється від сучасного стану теорії обліку, де простір спостереження обмежено існуючим стандартним планом рахунків, а методологія є апіорною для облікового працівника. Апіорні уявлення вносять обмеження на рішення, на спостереження, на судження про істинні об'єкти вивчення. Традиційна методологія обліку і подвійний запис є аналітичним судженням, але практичне використання такої методології не означає її адекватності до досліджуваних явищ. Обліковий

моніторинг зараховують до синтетичних суджень, оскільки вони виводяться з досвіду і дають уявлення про предмет.

Переоцінка цінностей в аспекті постнекласичного етапу розвитку науки та постіндустріального розвитку суспільства може суттєво вплинути на систему оцінювання об'єктів обліку: методологія оцінювання має бути позбавлена тотальної стандартизації і єдиного грошового вимірника, а «...суб'єктивна оцінка факту» може бути присутня в системі формування облікової інформації як професійне судження. Об'єктивне різноманіття об'єктів спостереження в економічній системі спричиняє множинність трактувань предмету дослідження та показує потребу у багатоманітності вимірювань, кількісних та якісних оцінок, різноманітних вимірників тощо. Цей факт доводить необхідність прийняття в обліковій теорії множинності методів та визнання конкуренції різних методологічних систем, що сприятиме переходу від моністичної методології до методологічного плюралізму.

Облікова теорія постіндустріального суспільства потребує визначення сукупності методів для досягнення ефективності вирішення поставлених перед нею завдань. Методологія обліку не має чітко окресленого змісту і потребує розширення методологічної парадигми до системи декількох рівнів з певними ступенями загальності, що в поєднанні становлять цілісну систему методів. Методологічний плюралізм приведе до взаємодоповнення різних наукових теорій в обліку на основі системного мислення через багаточисельні взаємодії і відкритість процесу пізнання, позбавлення управлінського імперативу та панування однієї універсальної теорії в аспекті взаємозв'язку редукції та холізму і специфічного облікового способу мислення.

Не ставимо під сумнів очевидність використання методології подвійного запису у підсистемі фінансового обліку, розуміючи що повна відмова від такого методу узагальнення фінансової інформації є недоцільною. Щодо підсистем управлінського та стратегічного обліку, які, власне, створюють основну інформацію для управління підприємством, справедливим є твердження про те, що метод має розвиватися разом з предметом дослідження, а розширення облікової методології є необхідністю. Намагання адаптувати стару систему до нових викликів на основі традиційних підходів до обліку з традиційним мисленням учених не дає можливості перейти до активних пошуків нових методів отримання даних та їхньої обробки за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Література

1. Семанюк В. З. Інформаційна теорія обліку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 392 с.
2. Степин В. С. Теоретическое знание. М., 2000. 744 с.
3. Блауг М. Методология экономической науки, или Как экономисты объясняют. М.: НП «Журнал Вопросы экономики», 2004. 416 с.
4. Проскуріна М. О. Організаційно-економічний механізм культурної індустрії України : монографія. Київ : «Національна академія управління», 2018. 222 с.

Сембиева Л. М.
д.э.н., профессор,
Евразийский Национальный Университет имени Л. Н. Гумилева,
Нур-Султан, Республика Казахстан

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ РЕАЛИЗАЦИИ АНТИКРИЗИСНЫХ МЕР В КАЗАХСТАНЕ

Государственный аудит – это целостная и независимая оценка эффективности деятельности объектов аудита, охватывающая не только финансовые вопросы, но и все направления их деятельности с представлением действенных рекомендаций на основе выявленных недостатков и предложений по управлению рисками.

Целью государственного аудита является выработка рекомендаций для повышения эффективности управления, направленной на совершенствование и повышение эффективности деятельности объекта аудита и использования государственных средств и активов государства на основе оценки деятельности государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора с использованием Системы управления рисками в развитии экономики или отдельных ее отраслей, а также анализ эффективности деятельности государственных органов. В зависимости от субъекта государственный аудит подразделяется на внешний и внутренний аудит.

Ревизионной комиссией во исполнение поручения Главы государства касательно обеспечения мониторинга и контроля за расходованием средств, направляемых на реализацию антикризисных мер на всех уровнях бюджета, в соответствии с Перечнем объектов государственного аудита на 2020 год в ГУ «Управление здравоохранения», и его бти подведомственных организациях проведен государственный аудит эффективности использования бюджетных средств, выделенных на реализацию антикризисных мер по обеспечению борьбы с коронавирусной инфекцией системы здравоохранения»

В рамках антикризисных мер по обеспечению борьбы с коронавирусной инфекцией системы здравоохранения выделено 4 746 465,4 тыс. тенге. Финансирование осуществлялось за счет трех источников: резерва Правительства Республики Казахстан в сумме 1 126 668,0 тыс. тенге, резерва Акима Карагандинской области - 699 989,0 тыс. тенге и областного бюджета в сумме 2 702 579 тыс. тенге. По состоянию на 1 августа 2020 года произведен закуп необходимого медицинского оборудования, лекарственных средств и ИМН, где освоено 3 244 400,5 тыс. тенге или 68,4%.

Государственным аудитом эффективности использования бюджетных средств, выделенных на обеспечение борьбы с коронавирусной инфекцией за период действия чрезвычайного положения и карантинных ограничений выявлены нарушения на общую сумму – 1 100 793,3 тыс.тенге, в том числе:

-финансовые нарушения, подлежащие восстановлению на сумму 2 671,9 тыс. тенге (излишки основных средств ЦБ г.Сатпаев, неверное признание приобретенных активов многопрофильной больницы г. Жезказган);

-неэффективное планирование бюджетных средств на сумму 991 574,3 тыс.тенге (средства не освоены КГУ База специального медицинского снабжения и перераспределены Управлением здравоохранения на капитальные расходы подведомственных организаций);

-неэффективное использование бюджетных средств на сумму 106 537,5 тыс.тенге (КГУ База специального медицинского снабжения заключен договор на приобретение экспресс тестов не предусмотренных Перечнем закупаемых товаров утвержденных Межведомственной комиссией);

-8 процедурных и системных нарушений в области ведения бухгалтерского учета и государственных закупок [1].

Оценка и анализ произведенных затрат показали, что при реализации антикризисных мер имеют место финансовые нарушения, проблемы и недостатки, выявленные в ходе аудита, а именно значительные недостатки и нарушения процедур бюджетного и иного законодательства при планировании расходов, разработке и реализации бюджетных программ в рамках реализации антикризисных мер, что является следствием не надлежащего соблюдения должностными лицами объектов аудита требований и положений нормативных правовых актов Республики Казахстан.

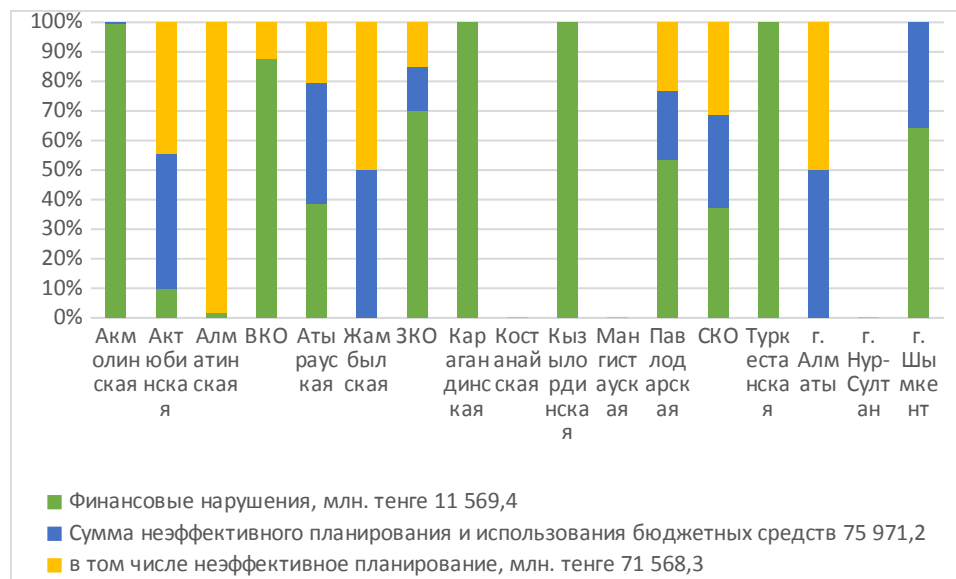
20 ноября 2020 года подведены итоги государственного аудита развития местного самоуправления, оценки четвертого уровня бюджета и использования бюджетных средств и передачи государственного имущества в доверительное управление, реализации антикризисных мер, то есть по расходам местного бюджета. Сумма средств, охваченных государственным аудитом, составляет 3 367 691,0 тыс. тенге. По результатам проверки выявлены нарушения на сумму 125 922,3 тыс. Тенге. В том числе финансовые нарушения 97 455,2 тыс. тенге, сумма неэффективно используемых бюджетных средств – 28 467,1 тыс. Тенге. Кроме того, количество процедурных нарушений составляет 79 единиц.

Рис.1. Сумма средств, охваченных государственным аудитом

Предварительно по результатам аудиторских мероприятий по выделенным средствам на антикризисные меры установлено 87,5 млрд. тенге нарушений, из них:

- 11,6 млрд. тенге - финансовые нарушения;
- 71,6 млрд. тенге - неэффективное планирование;
- 4,4 млрд. тенге - неэффективное использование.

Ри. 2. Охват аудиторного анализа по регионам

По состоянию на 1 сентября 2020 года 4 раза внесены изменения (в мае, июне, июле и августе 2020 года), при этом изменения по объему средств были произведены единожды - в июне 2020 года).

Распределение средств республиканского бюджета, выделенных на реализацию Дорожной карты занятости на 2020 – 2021 годы (по состоянию на 1 сентября 2020 года) млн. тенге.

Таблица 1

Распределение средств республиканского бюджета

Наименование	Бюджет на 2020 год (утвержд. от 09.04)	Уточнение / Корректировка			
		от 06.05.20	от 19.06.20	от 15.07.20	от 15.08.20
Объем бюджетных средств, всего	300 000,0	300 000,0	300 000,0	300 000,0	300 000,0
Министерство труда и социальной защиты населения	281 323,7	281 323,7	282 323,7	282 323,7	282 323,7
Министерство экологии, геологии и природных ресурсов	8 166	8 166	8 166	8 166	8 166
Министерство обороны	0	0	4 965,1	4 965,1	4 965,1
Нераспределенный резерв	10 510,3	10 510,3	4 545,2	4 545,2	4 545,2

По данным Министерства труда и социальной защиты населения средства в объеме 171 431,6 млн. тенге, выделенные за отчетный период, на местном уровне освоены на 96,4% (сумма освоения - 165 174,9 млн. тенге). По Министерству экологии, геологии и природных ресурсов отмечается слабое освоение - на уровне 52,8% (сумма освоения – 1 298,8 млн. тенге), по Министерству обороны оплаченные обязательства отсутствуют (исполнение 0%).

В целях финансирования мероприятий Дорожной карты занятости за счет внебюджетных источников произведено 2 транша на 400 млрд. тенге (по 200 млрд. тенге каждый) из заявленных 700 млрд тенге (первый транш – 25 июня 2020 года, второй транш – 14 августа 2020 года).

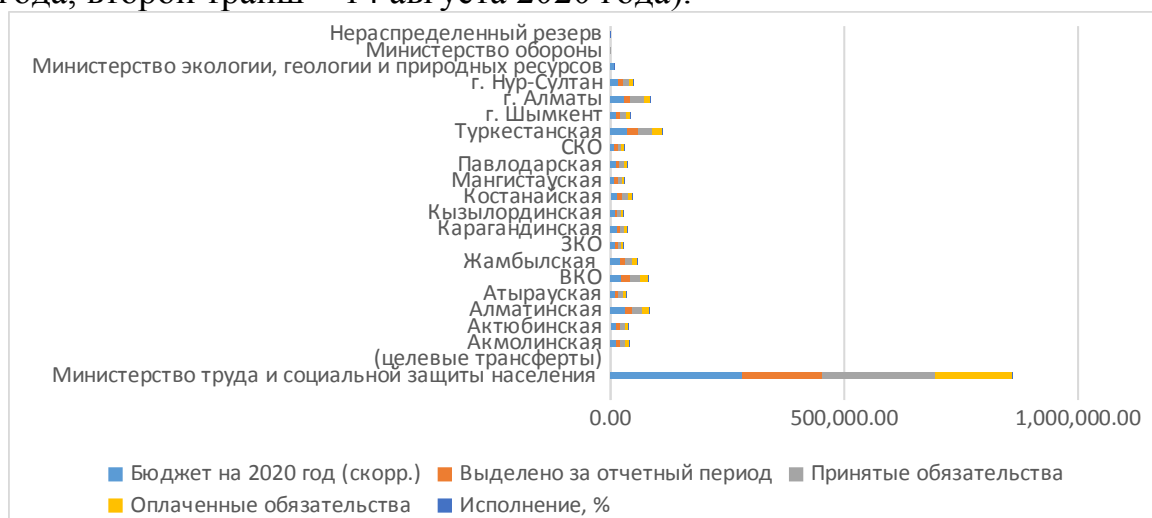

Рис. 3. Результаты деятельности ревизионных комиссий

По данным ревизионных комиссий 361,5 млрд. тенге, привлеченных за счет облигационного займа, освоены на 95,8% (сумма освоения – 346,4 млрд. тенге).

Обращено внимание, что отмеченные Счетным комитетом в рамках мониторинга (июль 2020 года) системные недостатки при реализации Дорожной карты занятости сохранены, работа по их устранению со стороны отраслевого министерства и регионов не проведена, что подтверждается предварительными итогами аудиторских мероприятий [2].

ПЕРВОЕ. Низкий уровень проектов, направленных на создание долгосрочных активов и генерирование финансовых потоков в будущем.

ВТОРОЕ. Превышение затрат на создание одного рабочего места.

ТРЕТЬЕ. Отсутствие или частичное закрепление требований Программы в обязательствах подрядчика.

Общий пакет антикризисных мер, не считая налоговых преференций и поддержки на местном уровне, составит дополнительных 5,9 трлн тг, из которых: 2,5 трлн тг – за счет внебюджетных средств; 3,5 трлн тг — за счет республиканского бюджета планируется обеспечить финансирование по трем направлениям.

Первое. На обеспечение экономической стабильности и режима чрезвычайного положения предусмотрено 1,2 трлн тг. Кроме того, предусмотрено усиление мер по поддержке предпринимательства через субсидирование и гарантирование по кредитам предпринимателей. Это позволит создать порядка 16 тыс. рабочих мест и поступление налогов более чем на 250 млрд тг. Также предусмотрены 30,8 млрд тг на предоставление продуктово-бытовых наборов для отдельных категорий граждан со стоимостью 5 567 тенге. Данной мерой будут охвачены более 2 млн человек. В результате будет продолжено развитие массового предпринимательства, создание эффективной модели трудового посредничества и навыков, включая поддержку социально уязвимых групп населения.

Второе. На мероприятия, связанные с изменением макроэкономических показателей, направляется 315,4 млрд тг.

Третье. На поддержку граждан и экономики, в том числе на реализацию отдельных поручений Главы государства, предлагается направить 293,4 млрд тг. В рамках данных средств планируется реализация ряда мер и проектов, направленных на стимулирование производства, с одновременным улучшением качества жизни и увеличением доходов и спроса.

Эти меры будут реализованы за счет: сокращения расходов республиканского бюджета на 532,8 млрд тг; доведения дефицита бюджета до 3,5% к ВВП - 840,7 млрд тг; При этом потери по доходам республиканского бюджета оцениваются в 1,7 трлн тг.

На финансирование мероприятий по недопущению возникновения и распространения коронавирусной инфекции, а также закуп социально значимых продуктов питания выделено 39,1 млрд тг. Из них на проводимые противоэпидемиологические меры по борьбе с коронавирусной инфекцией выделено в общей сумме 23 468,5 млн тг, из них: на закуп средств индивидуальной защиты, дезинфицирующих средств, лекарственных средств и медицинских изделий – 20 624,9 млн тг; на закуп тепловизоров, лабораторного оборудования и тест-систем для определения коронавируса – 2 712,5 млн тг; на эвакуацию граждан Казахстана из Китая – 131,1 млн тг.

В рамках данных средств регионам целевыми трансфертами на закуп средств индивидуальной защиты, дезинфицирующих средств, лекарственных средств и медицинских изделий перечислено 11 563,9 млн тг, из них почти 30% направлены в гг. Нур-Султан – 1 412,4 млн тг, Алматы – 1 419,9 млн тг, Шымкент – 605 млн тг.

Помимо этого, по поручению Главы государства в рамках уточнения бюджета на 2020 год на противоэпидемиологические меры будут предусмотрены дополнительно 125 283,5 млн тг, из них: 1) 40 609,8 млн тг – на стимулирование работников системы здравоохранения, задействованных в проведении карантинных мероприятий [3].

Национальным Банком принято решение расширить финансирование данной Программы на 400 млрд тенге до 1 трлн тенге, которые будут

направлены на обеспечение продовольственной безопасности и снижение импортозависимости [4].

Уже разработана и начата реализация Программы льготного кредитования для поддержки субъектов МСБ и индивидуальных предпринимателей, пострадавших от введения чрезвычайного положения. В рамках программы банкам были выделены обусловленные вклады сроком до 12 месяцев на общую сумму 600 млрд тг.

В рамках второго пакета мер Национальным Банком ведется работа по нескольким направлениям. В соответствии с поручением Главы государства от 31 марта т.г. в рамках Программы «Экономики простых вещей» будет выделено 100 млрд тенге на проведение весенне-полевых работ сроком на 1 год. Будет увеличен срок погашения облигаций участников программы с 7 лет до 10 лет. В рамках второго пакета антикризисных мер Национальным Банком прорабатывается вопрос финансирования мер по поддержке деловой активности и занятости на сумму 600 млрд тенге с возможным расширением до 700 млрд тенге через приобретение инфраструктурных облигаций АО «НУХ «Байтерек».

Таблица 2

Сколько потратят страны на поддержку экономики в период пандемии

	Финансовая поддержка	Количество зафиксированных случаев Covid-19
США	\$2.2 трлн	209 105
Германия	\$1,2 трлн	77 558
Китай	\$605 млрд	81 554
Великобритания	\$450 млрд	29 474
Россия	\$10,14 млрд	2 777
Казахстан	\$10 млрд	380
Узбекистан	\$1млрд	181

В частности, лидеры стран ЕАЭС подтвердили готовность к продолжению общей работы для устранения негативных последствий пандемии COVID-19, сохранения достигнутого уровня интеграционного сотрудничества и дальнейшего экономического развития государств — членов ЕАЭС, обеспечения социальной и макроэкономической стабильности в странах, поддержания деловой и инвестиционной активности. Что особенно важно, Главы государств выступили за сохранение принципа свободы передвижения товаров, включая социально значимые товары, продукты питания, медицинское оборудование и препараты, медицинские средства индивидуальной защиты. Кроме этого, Президенты стран ЕАЭС нацелены на то, чтобы продолжить оказание содействия друг другу, укреплять системы здравоохранения, проводить совместные научные исследования в области разработки средств профилактики, диагностики и лечения инфекций, совершенствовать алгоритмы взаимодействия при реагировании на эпидемии. В совместном заявлении Главы

государств поручили правительствам, центральным банкам государств ЕАЭС и ЕЭК скоординировать меры по профилактике и предотвращению распространения COVID-19, укреплению экономического сотрудничества, сохранению стабильности функционирования внутренних, в том числе продовольственного, рынков, поддержке граждан и бизнеса для преодоления негативных последствий пандемии COVID-19 [5].

Евразийский межправсовет 10 апреля принял первый пакет мер, направленных на сохранение макроэкономической стабильности, обеспечение жизненно важных потребностей населения, поддержание взаимной торговли и свободы перемещения товаров, реализация которых будет осуществляться правительствами государств союза при участии центробанков во взаимодействии с ЕЭК. В числе этих мер как срочные временные антикризисные меры, так и меры по созданию условий для восстановления и обеспечения дальнейшего развития экономики.

Литература

1. Официальный сайт Министерства финансов РК// minfin.gov.kz
2. Официальный сайт Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета// <https://www.gov.kz/memleket/entities/esep>
3. Официальный сайт Министерства здравоохранения РК// <https://www.gov.kz/memleket/>
4. Официальный сайт Национального Банка РК// <https://nationalbank.kz/>
5. Официальный сайт Евразийской экономической комиссии// <http://eec.eaeunion.org/>

УДК 657

Сисюк С.В.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Підприємства лісогосподарського комплексу мають стратегічне значення для національної економіки, оскільки охоплюють усі процеси, що пов'язані з відтворенням та використанням стратегічного ресурсу держави – лісів. Домінування державної форми власності на підприємствах лісового господарства дає можливість їм одержувати кошти (дотації) із державного бюджету у вигляді цільового фінансування та отримувати доходи від власної діяльності. Специфіка суб'єктів лісівництва накладає відбиток не лише на організацію обліку в них загалом, а й на такий його об'єкт як заробітна плата працівників. Виплати працівникам (заробітна плата з нарахуваннями, соціальні

виплати на оздоровлення, на підвищення кваліфікації та інші) займають значну частку у структурі витрат підприємств лісового господарства. Статистичні дані та дослідження особливостей діяльності лісогосподарських підприємств свідчать, що оплата праці з нарахуваннями складає від 32% до 50 % усіх витрат таких підприємств [1].

Питання організації оплати праці працівників госпрозрахункових підприємств (в тому числі державних), урегульоване ст. 15 Закону України «Про оплату праці», згідно з якою підприємства «самостійно встановлюють у колективних договорах форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат із дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною, галузевими (міжгалузевими) і територіальними угодами» [2]. Організація заробітної плати на державних підприємствах лісової галузі здійснюється поєднанням:

а) державного регулювання (встановлення розміру мінімальної заробітної плати та інших державних норм і гарантій; встановлення розмірів і умов оплати праці керівників підприємств державної та комунальної форми власності; оподаткування доходів працівників; запровадження механізму індексації доходів працівників, Кодексу Законів про працю, Законів України «Про колективні договори і угоди», «Про оплату праці», «Про відпустки»);

б) договірної регулювання (Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні, Галузева угода між Державним агентством лісових ресурсів України і профспілкою працівників лісового господарства України на 2021 – 2025 роки, регіональна угода; колективний договір підприємства; трудовий договір);

в) механізму визначення індивідуальної заробітної плати безпосередньо на підприємстві (в структурному підрозділі) з використанням таких елементів, як тарифна система, нормування праці, форма й система оплати праці.

В державному секторі питання обліку оплати праці регламентує НП(С)БОДС 132 «Виплати працівникам», яке розроблено на основі Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку в державному секторі 25 «Виплати працівникам», що є міжнародним орієнтиром гармонізації та стандартизації бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Але необхідно відмітити, що деякі суб'єкти лісового господарства, незважаючи на те, що вони є державними, використовують в обліковій практиці ПСБО 26 «Виплати працівникам», а, наприклад, Територіальні управління лісових ресурсів і мисливства, як бюджетні установи використовують НП(С)БОДС 132 «Виплати працівникам». В цьому випадку вирішення проблеми лежить в площині формування облікової політики підприємства. При формуванні облікової політики щодо виплат працівникам лісового господарства слід врахувати низку чинників, а саме: наявність різних категорій персоналу; кількість працівників; характер преміювання працівників;

спосіб виплати заробітної плати. Облікова політика повинна охоплювати організаційний, методичний і технічний аспект організації обліку державних підприємств лісової галузі (рис. 1).

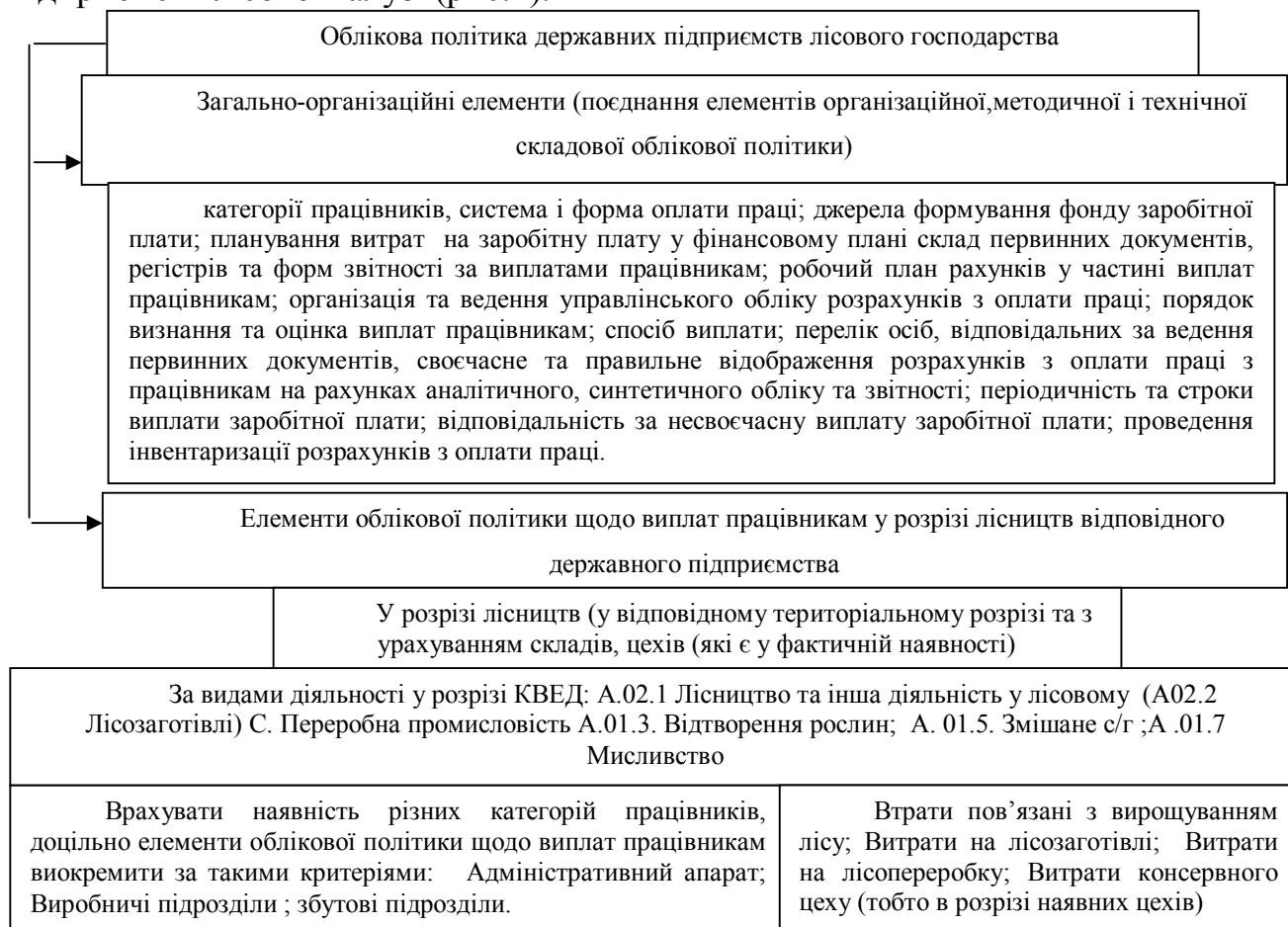

Рис. 1. Систематизація елементів облікової політики щодо оплати праці у державних підприємствах лісового господарства

Таким чином, систематизація елементів облікової політики щодо оплати праці сприятиме поліпшенню якості обробки облікової інформації та підготовки звітності підприємств лісового господарства та забезпечить нормативну основу під час зовнішніх перевірок. Перераховані елементи не є обов'язковими для всіх підприємств, але кожне з них індивідуально підбирає склад елементів, як відповідатимуть специфіці його діяльності.

Література

1. Аудиторський звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності державного підприємства «Конотопське лісове господарство» за період з 01.01.2016 по 30.06.2019 року URL: https://dasu.gov.ua/attachments/audit-reports/2020/2b95dfdc-6a1b-43fb-8b8f-2c0c7e4e54ca_156903.pdf
2. Про оплату праці. Закон України від 24.03.1995 № 108/95- ВР: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Сисюк С.В., Н. Г. Мельник Витрати на управління: історія розвитку облікової категорії. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки , № 4(62). 2012. С.217-219

Струк Н. С.,
д.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОТРЕБА В УДОСКОНАЛЕННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗПОДІЛУ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ – ПРЕРОГАТИВА СЬОГОДЕННЯ

У господарській діяльності підприємств дедалі більшу увагу звертають на проблеми коректного розподілу загальновиборничих витрат між об'єктами обліку, адже правильний їх розподіл забезпечує формування адекватної інформації про собівартість продукції та ефективність здійснення витрат. За таких обставин доцільно обґрунтувати потребу в удосконаленні нормативно-правового регулювання розподілу загальновиборничих витрат на підприємстві. В абзаці 3 пункту 16 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” (НП(С)БО 16 “Витрати”) зазначено, що “нерозподілені постійні загальновиборничі витрати включаються до складу собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) у періоді їх виникнення. Загальна сума розподілених та нерозподілених постійних загальновиборничих витрат не може перевищувати їх фактичну величину” [1]. Проте категоричне твердження “не може” є недоречним. Адже якщо на підприємстві використовують заздалегідь визначений коефіцієнт (ставку) розподілу загальновиборничих витрат (бюджетний, плановий) і наприкінці звітного періоду фактичні загальновиборничі витрати є меншими за бюджетні (заплановані), то твердження, що такого не може бути, є некоректним.

Зокрема, в тексті НП(С)БО 16 “Витрати” варто зазначити, що за економії, або при виявленні зайворозподілених (перерозподілених) загальновиборничих витрат, на їх суму (економії) треба зменшити собівартість реалізованої продукції. Відтак, у додатку 1 до НП(С)БО 16 “Витрати” також треба внести зміни до порядку обчислень за другим звітним періодом, у якому виникають зайворозподілені витрати, з використанням бухгалтерського запису: Дебет рахунка 91 “Загальновиборничі витрати” Кредит рахунка 90 “Собівартість реалізації”. Згідно числового прикладу :

Постійні витрати усього 20 200 грн. Бюджетнорозподілені постійні витрати обчислюємо як добуток фактичної потужності і коефіцієнта їх розподілу: $2 \cdot 10\,500 = 21\,000$ (грн).

Отже 800 грн – зайворозподілені загальновиборничі витрати, які треба списати : Дебет рахунка 91 “Загальновиборничі витрати” Кредит рахунка 90 “Собівартість реалізації”.

Характеристика рахунка 91 “Загальновиборничі витрати” в “Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій” [2] регламентує таку операцію, проте доповнення варто внести й до характеристики рахунка 90 “Собівартість реалізації” у згаданій інструкції, – доповнити текстом, що списання

зайворозподілених загальновиробничих витрат відображається за кредитом рахунка 90 “Собівартість реалізації”. Внаслідок такої операції рахунок 91 “Загальновиробничі витрати” дебетується.

Коментарів потребують й обчислення величин змінних витрат у прикладі розподілу загальновиробничих витрат у додатку 1 до НП(С)БО 16 “Витрати”. Зокрема, доцільно надати пояснення до методики їх обчислення такого змісту:

Якщо фактична потужність менша за нормальну потужність, тоді змінні загальновиробничі витрати визначають за формулою:

$$ЗЗВ = ФП \cdot (Кзв + 1), \text{ де}$$

ЗЗВ – змінні загальновиробничі витрати;

ФП – фактична потужність;

Кзв – коефіцієнт (ставка) розподілу змінних загальновиробничих витрат.

Якщо ж фактична потужність більша за нормальну потужність, тоді змінні загальновиробничі витрати визначають за формулою:

$$ЗЗВ = ФП \cdot (Кзв + 1)$$

Відповідно, у додатку 1 до НП (С)БО 16 “Витрати”, за першим звітним періодом, при коефіцієнті розподілу змінних загальновиробничих витрат 5 грн/машино-годину, фактичній потужності 8000 машино-годин, що є меншою від нормальної потужності (10 000 машино-годин), змінні загальновиробничі витрати визначаємо : $8\,000 \cdot (5 + 1) = 48\,000$ (грн).

У другому ж звітному періоді, при фактичній потужності 10 500 машино-годин, що є більшою від нормальної потужності (10 000 машино-годин), змінні загальновиробничі витрати визначаємо : $10\,500 \cdot (5 + 0,5) = 57\,750$ (грн).

Попри зазначене, у НП(С)БО 16 “Витрати” відсутній чіткий перелік статей змінних та постійних загальновиробничих витрат. Лишень вказані базові критерії для їх виокремлення. Тому на підприємствах виникають проблеми з класифікацією загальновиробничих витрат. Погоджуємося, що повний універсальний перелік змінних і постійних загальновиробничих витрат скласти вкрай важко, проте варто регламентувати типові їх види за певними ознаками, характерними для більшості підприємств. Рекомендовані доповнення до НП(С)БО 16 “Витрати” сприятимуть кращому розумінню процедури розподілу загальновиробничих витрат як у науковій сфері, так і в практичному середовищі. А інформація за рахунком 91 “Загальновиробничі витрати” в “Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій” гармоніюватиме з інформацією за бухгалтерським рахунком 90 “Собівартість реалізації”.

Література

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”. Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999. № 318. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій. Інструкція Міністерства фінансів України від 30.11.1999. № 291. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

Фаріон В.Я.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Успіх діяльності підприємства визначається здатністю раціонально розподіляти й використовувати грошові кошти. Тому прийняття ефективних управлінських рішень можливе лише за умови володіння необхідною інформацією про рух грошових коштів, яку може надати саме бухгалтерська служба. Відповідно, правильно організоване ведення бухгалтерського обліку є важливим елементом для функціонування грошових коштів на підприємстві.

Саме наявність достовірної інформаційної бази служить запорукою вдалого розвитку підприємства та дозволяє запобігати та уникати проблеми фінансової кризи. Зазначеним зумовлюється нагальна потреба у своєчасному повному й достовірному інформаційному забезпеченні оцінки грошових ресурсів з метою попередження настання банкрутства підприємства.

Облікова інформація про грошові кошти та їх еквіваленти як найбільш ліквідної частини оборотних активів підприємства являється однією з основних ланок управлінського процесу, яка спрямована на забезпечення та подальше покращення фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства.

Необхідно зазначити, що будь-яка інформаційно-правова діяльність відбудеться тільки тоді, коли відповідним чином організовані як сама інформація, так і її потоки, сформовані за допомогою вхідних та вихідних інформаційних джерел. Інформація є одним з ресурсів, який має здатність накопичуватися, реалізуватися та поновлюватися. Саме інформація дає змогу приймати своєчасні та обґрунтовані управлінські рішення, формулювати стратегічну мету і завдання банку й координувати дію його структурних підрозділів, спрямовуючи їхні зусилля на досягнення окреслених ціле [1, р. 98].

Без інформації неможливий будь – який процес управління процес забезпечення нею передбачає її збирання, обробки та передачі користувачам для прийняття рішень а також забезпечення її зберігання. Справедливо зазначає Є А. Носова, що інформаційне забезпечення це комплексне поняття яке включає в себе систему засобів пошуку, отримання, накопичення, обробки, зберігання та передачі інформації шляхом створення баз даних для забезпечення процесу управління потрібною інформацією [2, с. 178]. Інформаційними джерелами, які виступають основою процесу забезпечення грошових ресурсів підприємства можна представити у вигляді рисунку 1.

Спочатку охарактеризуємо зовнішні інформаційні джерела. Як показано на рис. 1 до зовнішніх інформаційних джерел відноситься блок нормативно-правової інформації. Вказаний блоку який регламентують здійснення операцій з грошовими коштами включає в себе:

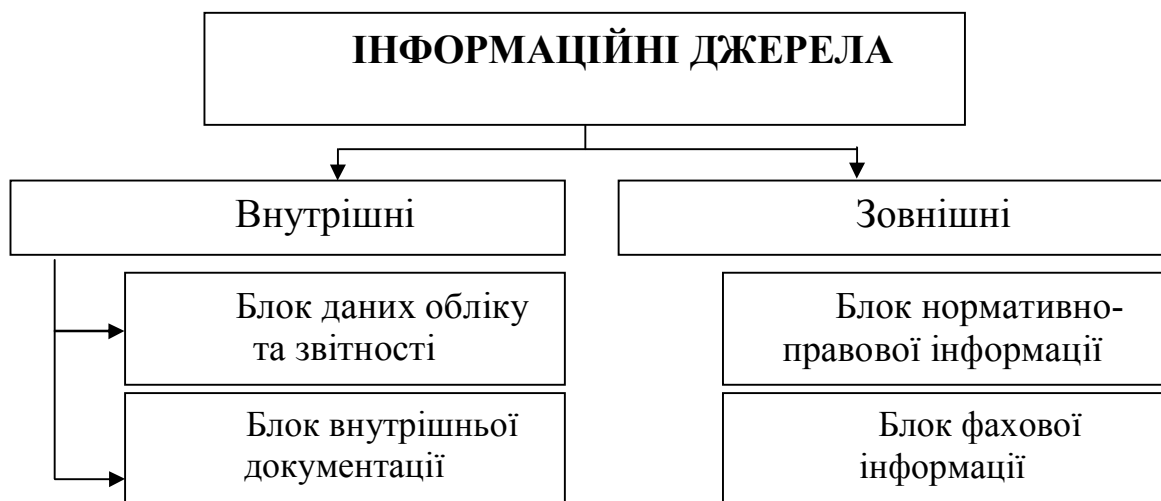

Рис. 1 Джерела інформації для здійснення інформаційно-правового забезпечення грошових ресурсів підприємства [3, с. 40]

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996 - XIV (зі змінами та доповненнями) визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні.

- Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868 (із змінами і доповненнями). Даним Національним положенням (стандартом) визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів.

- Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління Нацбанку України від 29.12.2017 р. № 148 із наступними змінами та доповненнями. Це Положення визначає порядок ведення касових операцій у національній валюті України підприємствами (підприємцями), а також окремі питання організації банками роботи з готівкою.

- Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті від 21 січня 2004 року за № 22 (із змінами і доповненнями). Вказана інструкція встановлює загальні правила, форми і стандарти розрахунків юридичних і фізичних осіб у грошовій одиниці України на території України, що здійснюються за участю банків. Вимоги Інструкції поширюються на всіх учасників безготівкових розрахунків, а також стягувачів, які здійснюють примусове списання коштів з рахунків цих учасників, та обов'язкові для виконання ними. В Інструкції наводяться форми розрахункових документів та порядок заповнення їх реквізитів, визначений час протягом якого вони приймаються банками до виконання, черговість та строки виконання.

- Інші нормативно-правові акти, які розробляються з урахуванням вимог положень (національних стандартів) і затверджуються Кабінетом Міністрів України або Фондом державного майна України.

Щодо блоку фахової інформації, то відмітимо, що до нього відноситься така інформація: професійна інформація стосовно грошових ресурсів (наприклад, наукові публікації, доповіді; першоджерела, доступ до яких здійснюється через бібліотеки, спеціалізовані банки даних та глобальні комп'ютерні мережі); науково-технічна інформація: документальна, бібліографічна, реферативна, довідкова інформація та інші дані в галузі ресурсного забезпечення.

Другу частину інформаційних джерел становлять внутрішні інформаційні джерела. Сюди відноситься блок даних обліку та звітності підприємства. Вказаний блок включає до себе дані бухгалтерського, податкового та управлінського обліку.

Бухгалтерський облік здійснюється підприємствами згідно встановленим Міністерством фінансів України нормам бухгалтерського обліку підприємств і організацій. Підприємства використовують у своїй роботі типовий план рахунків і систему фінансової звітності підприємств і організацій України.

Податковий облік здійснюється відповідно до особливостей оподаткування підприємств в Україні. Управлінський облік здійснюється відповідно до розроблених підприємством нормативів. Система управлінського обліку є найбільш відповідальною системою обліку підприємства. Базуючись на вихідних даних інших облікових систем, вона покликана проводити постійний моніторинг ефективності роботи підприємства в цілому.

Управлінський облік повинен акумулювати дані за певний період. Даних за вибраний період повинно бути достатньо для найбільш повної оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства та окреслення перспектив його розвитку (майбутньої роботи). Управлінський облік повинен задовольняти потреби управлінського персоналу в необхідній кількості достовірної інформації. Ця інформація повинна бути чітко розмежованою за галузями діяльності та сферами компетенції і відповідальності кожного менеджера.

Доречно відмітити, що основною відмінністю організації ведення управлінського обліку є те, що законодавством не регламентуються жодні обов'язкові для виконання умови. Крім того, сама система управлінського обліку та використовувані принципи його організації не повинні розкриватись у фінансових звітах підприємства. Організація управлінського обліку передбачає поєднання документів і управлінського, і фінансового обліку.

Література

1. Farion V., Farion T. Role of accounting information in the system of banking management. *Journal of european economy*. 2013. Vol. 12, № 1. P. 94-106.
2. Носова Є А. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2012. Випуск 27, Т.3. С. 177-185.
3. Мельник В. В., Трухан В. О. Удосконалення інформаційної бази управління ресурсним потенціалом підприємства. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 31 січня 2014 р.)*. У 2-х частинах. Дніпропетровськ: НО «Перспектива», 2014. Ч. 2. С. 39–42.

Фоміна Т.В.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ЗУСТРІЧНІ ЗВІРКИ ЯК СПОСІБ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

Зустрічні звірки не є перевітками. Зустрічні звірки проводяться за своїми спеціальними правилами, відмінними від правил проведення перевірок. Вони проводяться з метою отримання податкової інформації, необхідної у зв'язку з проведенням перевірок. Правова регламентація зустрічних звірок визначена Податковим кодексом України [1] та Порядком проведення контролюючими органами зустрічних звірок [2]. Під час зустрічної звірки:

- здійснюється зіставлення даних, отриманих від платників податків та інших суб'єктів інформаційних відносин, з метою документального підтвердження господарських відносин з платником податків та зборів, а також підтвердження відносин, виду, обсягу і якості операцій та розрахунків, що здійснювалися між ними, для з'ясування повноти їх відображення в обліку платника податків;

- забезпечується отримання податкової інформації, необхідної для визначення відповідності умов контрольованої операції принципу «витягнутої руки» [1].

У 2020 році органами ДПС було проведено 2206 зустрічних звірок, що на 3070 менше проти минулого року. Таке скорочення кількості контрольних заходів відбулось унаслідок запровадження мораторію на перевірки, а навантаження на платників податків у часині перевірок та звірок зменшилося [3, с. 23].

Зустрічна звірка проводиться силами органів ДПС. Завжди є орган ДПС, який ініціює проведення зустрічної звірки (орган ДПС-ініціатор), і є орган служби ДПС, якому відведено роль виконавця, який і проводить зустрічну звірку (він називається орган ДПС-виконавець). Але в певних випадках ініціатор під час проведення зустрічної звірки може обійтися і своїми власними силами.

Зустрічні звірки проводяться у суб'єктів господарювання - контрагентів платника податків, якого перевіряють. Але безпосередньо до суб'єкта господарювання ніхто з представників органів ДПС не приходить для того, щоб провести зустрічну звірку. По суті, зустрічна звірка – це один із способів отримання органами податкової служби інформації. Але це має бути не вся інформація, що стосується господарської діяльності платника податків, а тільки податкова інформація [4, с. 142].

Контролюючим органам заборонено повторно здійснювати зустрічні

звірки з одного і того самого питання.

При отриманні запиту про проведення зустрічної звірки суб'єкта господарювання структурний підрозділ органу ДПС, визначений керівником (його заступником або уповноваженою особою) органу ДПС відповідальним за її проведення (далі – відповідальний підрозділ), у той же день проводить аналіз інформації та документального її підтвердження, які містяться в інформаційних базах даних органу ДПС та справі суб'єкта господарювання.

З метою спрощення процедури проведення зустрічних звірок суб'єктів господарювання (насамперед тих, які віднесені до категорії великих платників податків) за наявності в органі ДПС інформації, зазначеної у запиті органу ДПС-ініціатора, та її документального підтвердження, орган ДПС – виконавець протягом трьох робочих днів проводить на їх підставі зустрічну звірку та складає Довідку про результати проведення зустрічної звірки.

У разі відсутності в органі ДПС – виконавця запитуваної інформації та її документального підтвердження, такий орган протягом двох робочих днів з дня, наступного за днем отримання запиту, надсилає суб'єкту господарювання завірений печаткою запит контролюючого органу на проведення зустрічної.

При отриманні від суб'єкта господарювання інформації, визначеної у запиті, та її документального підтвердження відповідальний підрозділ органу ДПС-виконавця проводить зустрічну звірку суб'єкта господарювання протягом трьох робочих днів з дня, наступного за днем отримання такої інформації та її документального підтвердження.

Якщо суб'єктом господарювання протягом 10 робочих днів з дня, наступного за днем отримання запиту, не надано для проведення зустрічної звірки інформацію, визначену у запиті органу ДПС, то це може бути підставою для проведення позапланової документальної перевірки такого суб'єкта господарювання.

За результатами проведення зустрічної звірки складається довідка про результати проведення зустрічної звірки.

У разі встановлення фактів, що свідчать про непідтвердження господарських відносин платника податків із суб'єктом господарювання або про можливі порушення платником податків норм податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, Довідка про результати зустрічної звірки одночасно із направленням електронних копій надсилається органу ДПС-ініціатору поштою із повідомленням про вручення. При цьому, отримана від суб'єкта господарювання інформація та її документальне підтвердження залишається органу ДПС-виконавцю.

Отримана від суб'єкта господарювання інформація та її документальне підтвердження в подальшому використовується для проведення заходів податкового контролю та повинна бути відпрацьована в комплексі з іншими документами суб'єкта господарювання при проведенні документальної планової або позапланової перевірки суб'єкта господарювання із метою підтвердження повноти відображення результатів здійснених господарських

операцій у податковому та бухгалтерському обліках.

У разі відмови суб'єкта господарювання (законного чи уповноваженого представника) від підписання Довідки (неявки для підписання), посадовими особами органу ДФС складається відповідний акт в довільній формі, що засвідчує факт такої відмови (неявки).

У разі встановлення фактів, що не дають змогу провести зустрічну звірку суб'єкта господарювання у зв'язку із зняттям з обліку, встановленням відсутності суб'єкта господарювання та/або його посадових (уповноважених) осіб за місцезнаходженням (податковою адресою), ненаданням інформації та документів для проведення зустрічної звірки, контролюючий орган (виконавець) в той же день складає акт про неможливість проведення зустрічної звірки суб'єкта господарювання. У разі неможливості проведення зустрічної звірки суб'єкта господарювання, відповідними структурними підрозділами вживаються заходи для встановлення місцезнаходження (місця проживання) суб'єкта господарювання (посадових осіб платника податків або його законних (уповноважених) представників), забезпечення отримання інформації та документів, з метою забезпечення проведення зустрічної звірки.

При отриманні органом ДПС-виконавцем запиту щодо обміну податковою інформацією керівником (його заступником або уповноваженою особою) цього органу в той же день визначаються підрозділи, відповідальні за підготовку податкової інформації, та підрозділ, який є відповідальним за її узагальнення та направлення до органу ДПС-ініціатора. Після отримання податкової інформації, визначеної у запиті, у т.ч. від структурних підрозділів органу ДПС, відповідальний підрозділ здійснює її узагальнення, перевіряє повноту, якість та забезпечує направлення податкової інформації супровідним листом щодо обміну податковою інформацією органу ДПС-ініціатору □5□.

Такий лист направляється органу ДПС-ініціатору протягом п'яти робочих днів з дня отримання такого запиту з обов'язковим зазначенням дати та номера запиту щодо обміну податковою інформацією, назви (ПІБ) та податкового номера платника податків або серії та/або номера паспорта суб'єкта господарювання, щодо якого надається інформація, періоду діяльності, за який надається інформація, джерел отримання, наведенням документів та даних, що її підтверджують, а також іншої інформації, передбаченої у запиті органу ДПС-ініціатора.

Література

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 12.05.2021)
2. Про затвердження Порядку проведення контролюючими органами зустрічних звірок : Постанова КМУ від 27 груд. 2010 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1232-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.05.2021)
3. Публічний звіт ДПС 2020 / Офіційний сайт Державної податкової

служби України. URL: <https://tax.gov.ua/data/files/254936.pdf> (дата звернення: 12.05.2021)

4. Фоміна Т. В., Пугаченко О. Б. Організація і методика податкових перевірок: навчальний посібник. Дніпро : Середняк Т. К., 2020. 292 с.

5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації та проведення органами державної фіскальної служби зустрічних звірок, обміну податковою інформацією при здійсненні податкового контролю : Наказ ДФС України від 17 лип. 2015 р. № 511. URL: <http://sfs.gov.ua/yuridichnim-osobam/podatkoviy-kontrol/nakazi/66306.html> (дата звернення: 13.05.2021)

УДК 657.471

Цаль-Цалко Ю.С.

д.е.н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту,

Мороз Ю.Ю.,

д.е.н., професор,
зав. кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту,
Поліський національний університет

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективна та раціональна організація формування інформаційної бази для управління підприємства, як правило, починається з розробки його облікової політики, що передбачає вибір комплексу методичних прийомів, які використовуються обліковою системою господарюючого суб'єкта.

У вітчизняному законодавстві облікова політика розглядається на рівні підприємства як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. Кожне підприємство самостійно визначає за погодженням з власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику підприємства [2].

В міжнародних нормативних документах, зокрема, в МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [3], використовують термін «облікові політики», що означає конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності.

Порівнявши вітчизняне та зарубіжне законодавство слід відмітити, що в Україні облікова політика формується за кожним об'єктом як сукупність регламентів для потреб ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. У міжнародних стандартах для регулювання питань

облікової політики виділено окремий стандарт МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» відповідно до якого може формуватися облікова політика як окремо до операцій, інших подій або умов чи облікові політики до статей (показників) для складання і подання фінансової звітності. Це чітко окреслює, що регламенти облікової політики стосуються тільки показників і питань складання і подання фінансової звітності. При цьому виникає сумнів у призначенні облікових політик як інструменту, який забезпечує зіставленість фінансової звітності між підприємствами [3]. Як приклад, тільки на балансову вартість активів будуть впливати методи оцінки вибуття запасів, методи амортизації, вартісні ознаки предметів, що входять до складу малоцінних необоротних активів, підходи до переоцінки необоротних активів, перелік створюваних забезпечень майбутніх виплат і платежів тощо.

Міністерство фінансів України рекомендує підприємствам при формуванні облікової політики розглянути 30 регламентів [4], які впливають на ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та визначити їх однозначне трактування.

Бухгалтерський облік передбачає використання в обліковій політиці з нормативних положень одноваріантні регламенти та на вибір окремі регламенти при їх багатоваріантності, а також встановлювати регламенти з власних міркувань в межах правил визначених в діючому законодавстві.

Однак, ця облікова політика є тільки частиною встановлених регламентів, які використовуються обліковою системою підприємства, що включає крім бухгалтерського обліку, обов'язковий податковий і статистичний облік та управлінський облік ініційований власником.

Система управління підприємством та його стейкхолдери потребують гармонізованої системи показників щодо характеристики фактів господарського життя окремими видами обліку. Насамперед, підприємствам необхідна облікова політика для податкового обліку. Розробка прозорої облікової політики для цілей оподаткування значно зменшить можливі протиріччя, які виникають між платниками податків та податковими органами, що виступають від імені держави, особливо в частині формування об'єктів оподаткування. Окремих регламентних підходів потребує облікова політика для формування статистичних показників, які забезпечуються бухгалтерським обліком за напрямами наявності і використання матеріальних необоротних активів, оцінки вартості робочої сили, формування структури витрат, структурного обстеження підприємства тощо.

Особливе місце займає облікова політика в організації управлінського обліку як інструменту забезпечення інформаційних потреб внутрішніх стейкхолдерів. Виходячи з того, що облік є складовою інформаційного забезпечення управління, тобто одним із способів досягнення поставлених цілей перед керованою системою та використання під час планування, прогнозування, організація, регулювання, мотивація, контроль, аналіз, оцінювання та прийняття рішення, можна стверджувати, що за допомогою

облікової політики можна безпосередньо впливати на процес управління підприємством [5, с. 8].

На жаль, до тепер, облікові політики підприємства в сфері створення інформаційних ресурсів не гармонізовані за методикою розрахунку показників, коли не просто явища, але й тлумачення основних їх елементів носять подвійний характер.

К. Робертс, П. Вейтман, П. Гордон [35] відзначають, що гармонізація – це процес, за допомогою якого облік рухається від цілковитої розмаїтості практики. Кінцевим результатом є стан гармонії, коли всі учасники процесу групуються навколо одного можливого методу обліку або навколо обмеженої кількості тісно взаємопов'язаних методів. Кінцевим результатом є стан однаковості [7]. У створенні гармонізованої облікової політики важливе місце займає запровадження єдиної термінології показників в системі інформаційних ресурсів бухгалтерського, статистичного і податкового обліку з метою спрощення взаємовідносин між різними учасниками економічного життя, а також виключення можливості двозначної інтерпретації та непорозумінь, із приводу двох ідентичних явищ господарської практики.

При розробці облікової політики слід враховувати наслідки до яких призведе її реалізація. Суб'єктам господарювання необхідна єдина облікова політика для їх облікової системи з можливістю формування в першу чергу обов'язкових показників для фінансової, податкової і статистичної звітності та створення інформаційних продуктів для внутрішньої системи управління з врахуванням конфіденційної політики управлінського обліку.

Література

1. Правдюк Н.Л., Коваль Л.В., Коваль О.В. Облікова політика підприємств: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2020. 647 с.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#top>
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 (МСБО 8) «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020#top
4. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: Наказ Міністерства фінансів України 27.06.2013 р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text>
5. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посібн. К.: КНЕУ, 2006. 526 с.
6. Кулик В.А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку: Монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2014. с. 373.
7. Blair M.M., Wallman S.M.H. Unseen Wealth: Report of the Brookings Task Force on Intangibles. URL: <http://books.google.com.ua/books?id=jpbFnUPi7L8C&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>.

Цегельник Н.І.,
к.е.н., старший викладач
кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Поліський національний університет

ВПЛИВ СИСТЕМИ ОБЛІКУ НА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ

Лісогосподарська галузь України належить до господарського комплексу, що має стратегічне значення для національної економіки, оскільки охоплює всі процеси, що пов'язані з відтворенням лісу та використанням стратегічного ресурсу – деревинної продукції. Загальна площа лісових ділянок, що належать до Лісового фонду України становить 10,4 млн.га, в тому числі вкриті лісовою рослинністю – 9,6 млн.га [4].

Лісове господарство майже на всіх лісових землях України ведеться спеціалізованими державними та комунальними лісовими підприємствами підпорядкованими великій кількості міністерств, відомств та територіальних громад. В лісовому господарстві і лісозаготівлі на сьогодні господарює більше 3,5 тис. суб'єктів господарювання, з них біля 1 тис. підприємств і більше 2,5 тис. ФОПів. Наразі, стан лісогосподарських підприємств в Україні характеризується низьким рівнем всіх структурних елементів створеної доданої вартості, особливо наявністю значного відсотку збиткових підприємств і одержаних сум збитку. В 2019 році кожне шосте підприємство було збитковим, а загальна сума збитків становила 51,4 млн.грн. при позитивній динаміці починаючи з 2012 року.

Більшість продукції і послуг лісового господарства виробляється підприємствами Державного агентства лісових ресурсів України. Характеристика їх господарської діяльності наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Показники розвитку державних лісогосподарських підприємств Державного агентства лісових ресурсів України

Показники	2017	2018	2019	I півріччя 2020
Кількість суб'єктів господарювання, що належать до сфери управління, усього, з них:	349	348	344	341
✓ працюючі	318	317	310	308
✓ прибуткові – з числа працюючих	297	302	300	276
✓ непрацюючі	31	21	24	23
✓ інформація відсутня	0	10	10	10
Чистий прибуток (збиток), млн. гривень	496,3	475,6	286,0	47,5
Дебіторська заборгованість, млн. гривень	258,0	403,0	641,8	639,1
Кредиторська заборгованість, млн. гривень	1555,0	1862,3	2167,9	2059,2
Загальна вартість активів, млн. гривень	4547,6	5041,5	5267,2	5178,6
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	47632	47342	45354	42110
Середньомісячна заробітна плата, гривень	8673	10990,1	10557,9	9723,4

В першому півріччі 2020 року Державному агентстві лісових ресурсів України було підпорядковано 341 підприємство, в тому числі неприбуткових – 32, не працювало – 23 і 10 – незрозуміло, що здійснювали. За 6 місяців 2020 року державний лісогосподарський комплекс одержав лише 47,5 млн.грн. чистого прибутку.

Показником, що характеризує ефективність діяльності лісогосподарських підприємств є рентабельність. Слід зазначити у 2019 році зменшення рентабельності діяльності у порівняння з 2018 роком з 2,8 % до 1,9 % [4].

За 2019 рік підприємствами галузі сплачено до бюджету 4,9 млрд грн податків, зборів та обов'язкових платежів, що на 0,1 млрд грн (3%) більше, ніж за 2018 рік. З них до Державного бюджету сплачено 3 млрд грн (60%), до місцевого – 1,9 млрд грн (40%). Найбільшу питому вагу в сумі сплачених податків та зборів становить податок на додану вартість – 39% (1,9 млрд грн), рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – 27% (1,3 млрд грн) та податок на доходи фізичних осіб – 21% (1,1 млрд грн). Крім податків, підприємствами галузі за звітній період сплачено 1,3 млрд грн єдиного соціального внеску. Разом сплачено податків та ЄСВ – 6,2 млрд грн. [4]

При вище наведених показниках господарювання лісогосподарська галузь України функціонує в умовах значних ризиків в сфері тіньового обігу деревини, незаконних рубок лісових ресурсів, формування запасів деревостанів, організації облікового процесу і моніторингу лісів, використання можливостей функцій бухгалтерського, податкового і статистичного обліку щодо створення достовірної інформації про наявність лісових ресурсів та результатів їх переробки.

Обсяги незаконних рубок в 2019 році сягнули рекордного значення – 118,0 тис.м³ на 814,2 млн.грн., що майже в 7 разів більше в порівнянні з 2010 роком. В лісах України запаси деревини на 1 га складають 218 м³, це менше ніж в Швейцарії на 127 м³ або 37 % і відповідно 9 місце в Європі.

Рахункова палата України, прямо вказує, що в державі не здійснюється облік лісів, моніторинг їх реального стану, не ведеться державний лісовий кадастр та загалом не забезпечується належна державна політика у сфері лісового господарства [1]. Аудитори дійшли висновку, що через відсутність ведення державного лісового кадастру уповноважені органи не володіють достовірною інформацією щодо якісного та кількісного складу лісового фонду України. Останній державний облік лісів в Україні відбувся до 2011 року, і з того часу його не проводять. Лише за останні декілька років через незаконні вирубки лісів держава зазнала збитків понад 1 млрд. грн. Разом з тим рівень відшкодування завданих збитків не перевищує 3 %. Це може свідчити як про неефективність лісової охорони, так і про корупційні ризики [3].

За оцінками Офісу президента, близько 30 % деревини перебуває в тіньовому обігу і щороку держава отримує до 2 млрд.грн. збитків [2].

У попередженні тіньового обігу деревини важливу роль можуть відігравати оперативнотехнічний, фінансовий, управлінський, податковий та статистичний облік.

Система обліку може забезпечити запобігання тіньового обігу деревини в процесі відводу лісових масивів для лісозаготівлі, де створюються не обліковані запаси деревини та при переробці деревини шляхом налагодження контролю в процесі лісопиляння. Ніде не врахована деревини за результатами рубок в подальшому нелегально реалізується. Незаконний збут не облікованої деревини забезпечує отримання нелегального доходу, котрий в масштабах країни обраховується мільярдами гривень створюючи підстави для розвитку корупції в лісовій галузі. При чому, втрати несе як лісогосподарську підприємство, яке недоотримує дохід від не облікової деревини, так і держава у вигляді зменшення рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

Для організації використання та збереження лісових ресурсів необхідно мати достатню інформацію та ефективно управляти податковою системою, що діє в цій галузі. Така інформація формується обліковою системою лісогосподарського підприємства і особливо бухгалтерським обліком, який є основним інструментом забезпечення достовірного руху лісової продукції. Бухгалтерський облік із системою оподаткування може забезпечити:

1) відображення господарських операцій з оприбуткування деревини на всіх етапах її руху від виділення лісосік до реалізації і споживання готової продукції в лісогосподарському підприємстві;

2) створення ефективного комплексу облікових записів з використанням електронних комп'ютеризованих програм на Єдиній державній платформі облікового процесу деревини;

3) формування інформаційних ресурсів з руху деревини в системі рахунків бухгалтерського обліку;

4) систему раціонального використання податкових платежів через бюджетні програми на розвиток галузі.

Таким чином, спільна інформаційна база всіх видів обліку на лісогосподарських підприємствах повинна забезпечити ефективну систему управління і попередження умов виникнення джерел тіньового обігу деревини.

Література

1. В Україні відсутній облік лісів, моніторинг їх стану та не ведеться державний лісовий кадастр. Рахункова палата. URL: <https://cutt.ly/gj4pQZO>

2. З 1 лютого в Україні має повноцінно запрацювати централізований облік деревини. URL: <https://cutt.ly/ZjUUD90>

3. Звіт про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів на ведення лісового і мисливського господарства, охорону і захист лісів в лісовому фонді та розпорядження об'єктами державної власності, які належать до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів України: Рішення Рахункової палати України від 25.10.2016 р. № 22-1.

4. Публічний звіт Держлісагентства за 2019 рік. URL: <https://cutt.ly/Lj08gCz>

Чік М. Ю.,

к.е.н., доцент кафедри обліку, контролю,
аналізу та оподаткування,

Бойко Р. В.,

к.е.н., доцент кафедри обліку, контролю,
аналізу та оподаткування,

Львівський торговельно-економічний університет

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Сучасні умови господарювання характеризуються високим ступенем ризику здійснення діяльності підприємств різних видів економічної діяльності. З метою своєчасного інформування керівництва для прийняття рішень щодо усунення та зменшення ризиків до прийнятної величини, що виникають під час здійснення діяльності підприємств та управління ними, а також з метою оцінки обґрунтованості та ефективності прийнятих управлінських рішень, виявлення відхилень і несприятливих ситуацій, має бути побудована на підприємстві система постійного спостереження і перевірки роботи підприємства – тобто дієвий внутрішній контроль. Таким чином, внутрішній контроль, виступає формою зворотного зв'язку, за допомогою якого керівництво отримує необхідну інформацію про дійсний стан справ на підприємстві.

Внутрішній контроль є однією із основних функцій управління і є системою постійного спостереження і перевірки роботи підприємства в цілях оцінки обґрунтованості і ефективності прийнятих управлінських рішень, виявлення відхилення і несприятливих ситуацій, своєчасного інформування керівництва для ухвалення рішень по усуненню, зниження ризиків його діяльності і управлінню ними. Внутрішній контроль на підприємствах передбачає моніторинг фінансово-господарських операцій, що здійснюються усіма підрозділами підприємства.

У міжнародній практиці системи внутрішнього контролю базуються на принципах Інтегрованої концепції внутрішнього контролю Комітету спонсорських організацій – COSO (в яку входять такі організації, як АІСРА (Американський інститут дипломованих бухгалтерів), ІА (Інститут внутрішніх аудиторів)). Ця концепція акцентує відповідальність керівництва підприємства за стан системи внутрішнього контролю, встановлює основні поняття й визначення внутрішнього контролю та його ключові компоненти. Роль контролюючого елемента у системі управління зазвичай виконує один із співробітників апарату управління або спеціально організована служба, що займається відповідним напрямом діяльності і наділена необхідними для цього повноваженнями. Будь-які управлінські рішення в системі управління повинні проходити через контролюючий елемент.

Метою внутрішнього контролю підприємств є встановлення достовірних даних первинних документів щодо визначення доходів, витрат і фінансових результатів; повноти і своєчасності відображення первинних даних у зведених документах та облікових регістрах; правильності ведення обліку доходів, витрат і фінансових результатів та його відповідності прийнятій обліковій політиці, достовірності відображення доходів, витрат і фінансових результатів у звітності підприємства, відповідності методики обліку доходів, витрат і фінансових результатів чинним нормативним документам України.

Організація внутрішнього контролю на підприємстві залежить, перш за все, від правової форми підприємства, видів і масштабів діяльності, здійснюваних ним, складності його організаційної структури, наявності достатніх фінансових ресурсів, доцільності охоплення контролем різних аспектів діяльності і відношення керівництва підприємства до контролю.

У процедурному аспекті внутрішній контроль основної операційної діяльності на підприємствах розпочинається з документальної перевірки. Враховуючи організаційно-технологічні особливості діяльності підприємств джерелом інформації для вивчення можуть бути внутрішні розпорядчі документи щодо діяльності підприємств, а також установчі документи підприємства, положення про облікову політику та графік документообігу підприємства, які містять інформацію про діяльність підприємства та його працівників. Перш за все, необхідно вивчити елементи положення про облікову політику щодо питань, які відносяться до формування та обліку основної операційної діяльності з врахуванням організаційно-технологічних особливостей діяльності підприємств.

Стосовно планування внутрішнього контролю на підприємствах, то доцільно призначити відповідальних осіб за здійснення внутрішнього контролю (адже складність об'єкта перевірки вимагає залучення фахівців різних спеціальностей) та підготувати інформаційне і матеріально-технічне забезпечення контрольних процедур.

Внутрішній контроль основної операційної діяльності на підприємствах передбачає також оцінку господарських операцій та інформації про умови функціонування підприємства, відображених у первинних та зведених облікових документах.

За результатами здійснення внутрішнього контролю встановлюється правильність документального оформлення операцій основної операційної діяльності з використанням, як уніфікованих форми первинних документів, які застосовуються підприємствами різних видів економічної діяльності, так і спеціалізованих форм первинної документації. При цьому враховуються критерії доречності, повноти, законності, об'єктивності, обачності, послідовності та достовірності.

Завершальна стадія внутрішнього контролю основної операційної діяльності складається з сукупності контрольних дій щодо організації оформлення результатів контролю в Аналітичній записці, Довідці чи Акті, які повинні містити систематизований виклад виявлених у ході перевірки фактів

порушень. Факти виявлених порушень повинні бути викладені чітко, об'єктивно та в повній мірі, з посиланнями на первинні або інші документи, які зафіксовані за обліком та підтверджують наявність зазначених фактів. В Аналітичній записці, окрім безпосередньо розділів про результати здійснення внутрішнього контролю основної операційної діяльності, надаються рекомендації щодо усунення розбіжностей, здійснення наступних пояснень та виправлень.

З метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень за результатами здійснення внутрішнього контролю основної операційної діяльності необхідно:

- 1) провести підсумкову оцінку діяльності підприємства у частині доходів, витрат, фінансових результатів основної операційної діяльності;
- 2) сформулювати конкретні рекомендації щодо прийняття належних управлінських рішень за висновками внутрішнього контролю основної операційної діяльності підприємства, що відображені у Аналітичній записці;
- 3) розробити організаційно-технічні заходи щодо усунення знайдених недоліків та підвищення ефективності використання виявлених резервів у частині організації та методики обліку витрат і доходів основної операційної діяльності;
- 4) підготувати розпорядчі акти, накази щодо призначення осіб, відповідальних за виконання прийнятих рішень за результати внутрішнього контролю основної операційної діяльності;
- 5) контролювати впровадження у практичну діяльність підприємств пропозицій, що їх було зазначено в Аналітичній записці за результатами внутрішнього контролю доходів, витрат і фінансових результатів основної операційної діяльності.

Надійна система внутрішнього контролю на підприємствах є основним елементом корпоративного управління підприємством, що дає змогу управлінському персоналу приймати адекватні рішення, спрямовані на: вдосконалення організації обліку доходів, витрат і фінансових результатів; оперативне виявлення, запобігання й обмеження операційних, фінансових та інших видів ризиків; забезпечення впевненості у досягненні стратегічних цілей підприємства.

УДК 657

Швець В. Є.,
к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет ім. І. Франка

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ РЕКВІЗИТИ УКРАЇНСЬКИХ БАНКНОТ

Реквізити, у буквальному розумінні з латинської - необхідне чи обов'язкове, використовують в бухгалтерському обліку з метою надання документам юридичної сили [1]. Банкноти, виконуючи функцію грошових

знаків, можна розглядати також у якості уніфікованих документів багаторазового використання. Особливості реквізитів на банкнотах зумовлені вимогами, які забезпечують надійне і багаторазове функціонування паперових грошей. Головною вимогою до банкнот є довіра серед населення. У свою чергу, для забезпечення довіри, необхідно мати гарантію законності та задекларованої цінності у вигляді підпису очільника банку-емітента. Адже на відміну від повноцінних монет, де вартість металу виступала їх гарантованою цінністю, паперові гроші не мають такої цінності, що вимагає підтверджуючого підпису на банкнотах. Другою важливою вимогою до банкнот, які забезпечують грошовий обіг без власної вартості її задекларована вартість та цінність. Тобто наявність номіналу та інформацію про еквівалентну цінність у благородному металі. Третьою важливою вимогою виступає актуальність банкнот, що передбачає наявність на них дати емісії. Унікальність банкнот забезпечується наявністю серії та номера. З метою зменшення ризиків фальшування паперових грошей використовуються застережливі написи щодо відповідальності за підробку банкнот. З плином часу наведені вище вимоги, а відтак реквізити змінюються. Щоб виявити тенденції цих змін, а також зумовлюючі чинники впливу доцільно проаналізувати реквізити, які містили українські банкноти за останніх 100 років.

Запровадження українських кредитних грошей вперше реалізувала Українська Центральна Рада після III-го Універсалу від 7 листопада 1917 р. Цьому проекту передували економічні та політичні процеси [2]. Економічні передумови полягали у потребі грошової маси для вирішення урядом України соціальних питань в умовах інфляції. З іншої сторони - у зв'язку із більшовицьким переворотом в Росії, на територію України розпочався наплив неконтрольованої грошової маси, які емітували більшовики для фінансування своїх популістських гасел. Відтак, 19 грудня 1917 р. приймається рішення про емісію власних банкнот номіналом 100 карбованців. Виконані за проектом Ю. Нарбути перші банкноти УНР містили на лицевій стороні такі обліково-аналітичні реквізити: 1. Офіційна назва держави “Українська Народня Республіка”. 2. Назва і номінал грошової одиниці “Державний кредитовий білет сто карбованців” 3. Золотий вміст карбованця “1 карб містить 17,424 долі щирого золота” (тогочасний натуральний вимірник дорогоцінних металів). 4. Серія і номер банкноти “АД 186”. 5. Зліва підпис-факсиміле очільника банку “Директор Державного Банку Української Народньої Республіки М.Кривецький”. 6. Дата емісії “року 1917”. 7. З правої сторони банкноти - “Скарбник В. Войнилов”. Нижче у кутку продубльовано серію та номер. Слід зауважити, що номінал і задекларований вміст золота було прийнято аналогічно із російською царською банкнотою 100 рублів, але в українській інтерпретації називалась грошова одиниця – карбованець. Це на думку творців перших українських грошей мало б: по-перше, зберегти масштаб цін і, по-друге, не ускладнювало б торгові операції селян, які були переважно неграмотними. На зворотній стороні банкнота містила такі обліково-аналітичні реквізити: 1. Забезпеченість українських банкнот “Державні Кредитові білети Української

Народньої Республіки забезпечуються державним майном Республіки а саме: недрами, лісами, залізницями, державними прибутками, в тім числі прибутками з монополії цукру та інших монополії”. 2. Вказувалась рівноправність банкнот із повноцінними золотими монетами “Державні Кредитові білети Української Народньої Республіки ходять на рівні з золотою монетою”. 3. Застережний запис про відповідальність за підробку банкнот “За фальшування Державних Кредитових білетів винуваті караються позбавленням прав і каторгою”. Зауважимо, що дискусія про реальність емісії державних банкнот в умовах відсутності золотого запасу в Державній Скарбниці тривала доволі довго. І прийняття рішення про функціональне забезпечення кредитних білетів стало унікальним і, чи не вперше у світі, використовувались державні монополії на цукор і зерно (ці монополії було введено ще урядом царської Росії). В умовах існування золотого стандарту, обмін банкнот на золоті монети було усталеним правилом, що посилювало довіру до перших українських грошей. Однак, у період УНР так і не вдалось випустити монети, тоді як паперові знаки емітували усі уряди карбованцевого і гривневого номіналів. Але банкнота 100 карбованців 1917 р. містила найбільше обліково-аналітичних реквізитів.

Після відновлення незалежності, Україна повернулася до емісії державних паперових грошей: від перехідних купоно-карбованців до сьогоднішньої гривні. Що маємо на сьогоднішніх банкнотах України, тобто які реквізити обліково-аналітичного характеру наповнюють, наприклад 100 гривневу банкноту? Перша емісія 100 гривневих банкнот, які було запроваджено у зв’язку з реформою 1996 року містили: підпис Голови Правління банку, серію та номер. Суб’єктивність з приводу відсутності дати випуску банкноти номіналу 100 гривень аргументується тим фактом, що нові зразки цього номіналу 2005 року вже містили рік випуску. Це свідчить про важливість часу емісії. Загалом, кількість обліково-аналітичних реквізитів зменшилась, а ступінь захищеності паперових грошей значно зріс. Важливим чинником сучасного грошотворення стало впровадження цифрових технологій, а результатом – генерація криптовалют. Криптовалюти, на відміну від класичного розуміння обліково-аналітичних реквізитів, обмежені у доступі користувачам, так як банкноти, що неминуче загрожує додатковими ризиками при їх використанні.

Література.

1. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 р. № 88. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>.

2. Гроші України / Р. Шуст, А. Крижанівський, О. Целуйко, В. Швець, О. Вовчак, З. Комаринська]. – К. : Національний банк України, 2011. – 503 с.

АНАЛІТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

Ефективність любого бізнесу залежить від якісного управління ним, та найважливіше, управлінський персонал повинен усвідомлювати процедури та структури управління, причинно-наслідкові зв'язки, розуміти – як, фінансові, екологічні, соціальні, людські, інтелектуальні, виробничі чи управлінські фактори, можуть спричинити фактичний або потенційний матеріально позитивний чи негативний вплив на формування вартості самого підприємства. Ознакою сучасного ефективного управління підприємством є показник, що відображає розмір збільшення (зменшення) вартості підприємства або бізнесу, цей показник є індикатором вдалої управлінської політики на підприємстві та сигналом для інвесторів.

Вартість підприємства являється підсумковим, інтегрованим показником якій поєднує у собі безліч зовнішніх і внутрішніх факторів, що мають прямий чи опосередкований вплив на підприємство та його діяльність. Інтегрована звітність зі свого боку покликана достовірно, неупереджено відображати процеси діяльності та процеси формування вартості самого підприємства на звітну дату, і саме головне надати прогнозу інформацію стосовно вартості, оцінки, цінності самого підприємства у довготривалій перспективі. Адже, управлінський менеджмент, зовнішні і внутрішні стейкхолдери хочуть розуміти фінансовий і нефінансовий стан підприємства, його прогнози і ризики, щоб в подальшому бути здатними до прийняття обґрунтованих і ефективних, своєчасних і адекватних рішень, як для себе, так, і по відношенню до підприємства.

Показник реальної вартості підприємства, бізнесу є вкрай необхідним при визначенні доцільності інвестування, при проведенні реорганізації підприємства, при продажі підприємства, у разі банкрутства та ліквідації, при визначенні кредитоспроможності, при здачі майна в оренду, при оцінці санаційної спроможності та під час приватизації. Ми цілком погоджаємось із Дж. Джонсоном, К. Шоулзі Р. Уїттінгтоном, що реалізація корпоративної стратегії збільшує вартість різних частин організації [3, с. 37]. Відтак стратегічність в управлінні в умовах ринкової економіки забезпечує ефективний розвиток і конкурентоспроможність сільськогосподарських та інших підприємств. Тому, сформована на єдиних облікових принципах інтегрована звітність із висвітленням збалансованої системи показників стане систематизованою основою та інформаційною базою даних для прийняття управлінських рішень стратегічного характеру. З цього питання професор Р.Ф. Бруханський зазначає, що залежно від виду стратегій підприємства та

визначених стратегічних цілей система бухгалтерського обліку може розглядатись як інструмент реалізації стратегії через облікову політику як засобу коригування показників фінансової звітності залежно від потреб власників та менеджменту підприємства [2, 16].

Хітендра Д Варсані і Ваман Віргаонкар досліджуючи показники вартості компаній, вказують на цінність цілісного підходу до оцінки факторів, які охоплюють не тільки макроекономічне середовище підприємства, але оцінку усіх факторів, останніх тенденцій діяльності та настрої на ризик[1].

Відображення справжньої вартості підприємства на практиці має об'єднати в собі всю інформацію стосовно діяльності, грошових потоків, усіх факторів щодо доходності від усіх видів капіталу, перспектив зростання та характеристик ризиків.

Дослідження Р. Каплана і Д. Нортон показали, що підприємства в умовах цифрової економіки які на орієнтуються тільки на фінансові показники приречені до негативного підсумку[4, 16] та звертають увагу на цілі і показники які формуються в залежності від світогляду і стратегії кожної конкретної компанії[4, 17].

Ми пропонуємо розглянути організацію управління бізнес-процесами у формуванні системи вартості підприємства, інвестиційної привабливості через показники інтегрованої звітності із відображенням шести видів капіталу, прогнозів та ризиків, яка сформована за принципами комплексної інтегрованої облікової політики. За такої умови бухгалтерський облік виконує одну із найголовніших своїх функцій надає неупереджену інформацію, необхідну для: управління бізнес-процесами; оцінки бізнес-діяльності, доходності та капіталізації підприємства; оцінки цінності та вартості самого суб'єкта господарювання.

Організація управління бізнес-процесами потребує не простого відображення ідентифікованих факторів, що мають вплив на створення цінності і вартості підприємства, а постійно працювати з ними та враховувати їх вплив у процесі прийняття ділових бізнес-рішень на усіх рівнях ієрархічного управління. Процес управління – це досить складний процес, що передбачає організацію системи комунікацій, планування, розробки стратегії, тактики бізнесової поведінки, а також розробки системи оцінки результатів діяльності. Звертаємо увагу на необхідність раціонального управління ресурсами фінансовими, виробничими, екологічними, соціальними, людськими, інтелектуальними.

Однак добре визначена і підібрана інформація буде спонукати до ефективних, продуманих рішень і дій та істотно поліпшити економічне зростання підприємства. Тому, комплексна інтегрована облікова політика повинна забезпечити систематизацію і цільове визначення показників, які характеризують вплив ідентифікованих факторів на формування вартості підприємства та організувати регулярне надходження цих показників до управлінського персоналу для здійснення моніторингу цільових показників та формування звітності. Усі показники, які необхідні для розрахунку

справедливої цінності, вартості підприємства повинні бути систематизовані та розкриті у річних звітах підприємства. Водночас відображення планових і прогнозних показників, фактичних або у динаміці за визначений період у інтегрованій звітності дозволить здійснювати порівняння показників та сприятиме здійсненню контролю за ступенем реалізації процесу капіталізації підприємства. Адже, бізнес-управління, що спрямоване на збільшення капіталізації підприємства, потребує проведення періодичної оцінки вартості самого підприємства та аналізу змін і факторів, які привели до цих змін.

Література

1. Hitendra D Varsani, Waman Virgaonkar. MSCI's Adaptive Multi-Factor Allocation Model URL: https://www.msci.com/www/blog-posts/factors-in-focus-value-springs/02422569177?utm_source=onemsci&utm_medium=email&utm_campaign=msci-weekly-2021-04-08
2. Бруханський Р. Ф., Параметри розвитку корпоративної стратегічної обліково-аналітичної системи підприємства. Облік і фінанси № 1 (87)' 2020. С.13-19.
3. Джонсон Дж., Шоулз К., Уиттингтон Р. Корпоративная стратегия. Теория и практика. [7-е изд.]. М.: Изд. дом «Вильямс», 2007. 800 с.
4. Каплан Р.С., Нортон Д.П. Сбалансированная система показателей: От стратегии к действию / пер. с англ. ЗАО «Олимп-Бизнес». Москва, 2003. 210 с.

УДК 658.005

Шурпенкова Р.К.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри облікових технологій і оподаткування,

Сарахман О.М.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри облікових технологій і оподаткування,

Університет банківської справи

ПРОВЕДЕННЯ РЕІНЖІНІРИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Реінжиніринг бізнес-процесів дасть змогу суб'єктам господарювання успішно перемагати не лише у конкурентній боротьбі, а і у протистоянні кризовим явищам.

Реінжиніринг бізнес-процесів – це сукупність методів і засобів, призначених для кардинального поліпшення основних показників діяльності підприємства шляхом моделювання, аналізу і перепроєктування існуючих бізнес-процесів. Такий підхід забезпечує новий погляд на цілі процесу, повністю ігноруючи існуючий процес і структуру організації.

Розвиток сучасної економіки носить інноваційно-спрямований характер. Успіху у бізнесі досягають підприємницькі структури, орієнтовані на своєчасне реагування на потреби ринку шляхом переорієнтації на актуальні потреби

споживачів. Адаптація до змінного середовища може вимагати радикальної перебудови як організації ведення наявного бізнесу, так і переходу на принципово нові види діяльності. Постійне нарощування конкурентного тиску, скорочення життєвого циклу технологій, поява альтернативних до існуючих товарів і послуг, агресивне втручання інформаційних технологій у механізм функціонування та розвитку суб'єктів господарювання спонукає бізнес-структури перепроектувати існуючі бізнес-процеси та підходи до управління ними [1].

Тому, в умовах ринкових взаємовідносин перед підприємствами постає завдання забезпечення стійкості розвитку, що можливо завдяки формуванню ефективного механізму управління змінами на підприємстві. Реінжиніринг являє собою сукупність засобів, заходів і методів, у тому числі відповідних інформаційних технологій, призначених для кардинального поліпшення основних показників діяльності підприємства. Впровадження реінжинірингу бізнес-процесів як інноваційного методу управління стратегічними змінами є безперечно актуальним в умовах діяльності вітчизняних підприємств в нестабільних ринкових умовах [2].

Реінжиніринг бізнес-процесів (BPR – Business process reengineering) визначається як «фундаментальне переосмислення і радикальне перепроектування бізнес-процесів для досягнення корінних поліпшень в основних показниках діяльності підприємства».

Метою реінжинірингу бізнес-процесів (РБП) є цілісне і системне моделювання і реорганізація матеріальних, фінансових і інформаційних потоків, направлена на спрощення організаційної структури, перерозподіл і мінімізацію використання різних ресурсів, скорочення термінів реалізації потреб клієнтів, підвищення якості їх обслуговування [3, с. 47].

Реінжиніринг бізнес-процесів – це відтворення основного бізнес-процесу з для покращення випуску продукції, якості або зменшення витрат. Як правило, це включає аналіз робочих процесів компанії, пошук процесів, які є незначними або неефективними, та з'ясування шляхів їх позбавлення або зміни. На відміну від управління або вдосконалення бізнес-процесів, обидва з яких зосереджені на роботі з існуючими процесами, реінжиніринг бізнес-процесів означає принципову зміну зазначених процесів. Це може бути надзвичайно трудомістко, дорого і ризиковано. Якщо не вдасться виконати кожен із цих кроків успішно, спроби змін можуть провалитися [4].

Реінжиніринг інакше називають управлінням з чистого аркуша. Авторами концепції реінжинірингу виступають американські науковці М. Хаммер та Д. Чампі. З їх точки зору, реінжиніринг – це відмова від сталих процедур, свіжий погляд на роботу із створення продукту чи послуги і надання цінності клієнту. Це фундаментальне переосмислення і радикальне перепроектування бізнес-процесів з метою досягнення істотного поліпшення якості функціонування організації. Ключовими показниками реінжинірингу є оптимізація витрат, підвищення якості, рівня обслуговування та оперативності, що забезпечить бізнесу успіх у перспективі.

Реінжиніринг за умови правильного проведення знижує витрати і тривалість циклу на 60 - 90 % та рівень помилок на 40 – 70 %. Даний підхід використовується в тих випадках, коли процес на теперішній момент настільки застарілий, що не варто навіть намагатись його зберегти або покращувати. Підхід використовує можливості, що надаються доступними інструментами процесу, включаючи останні досягнення в сфері механізації, автоматизації та інформаційних технологій і одночасно покращують ці інструменти [2, с.55].

Таким чином, реінжиніринг бізнес-процесів забезпечує максимальне поліпшення і вдосконалення процесів, але в той же час є найдорожчим методом і може бути непосильним для підприємства, а іноді навіть руйнівним через досить високий ступінь ризику.

Література

1. Шурпенкова Р. К. Економічний аналіз. Практикум : Навч. посібник. - Львів: ЛБІ НБУ, 2006.- 254 с.
2. Гончарова О. Реінжиніринг бізнес-процесів як метод процесного управління – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/151_17.pdf
3. Гриненко В. В. Конспект лекцій з курсу «Управління та удосконалення бізнес-процесів» (для студентів усіх форм навчання спеціальності 073 – Менеджмент) / В. В. Гриненко; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018 – 147 с.
4. Business Process Reengineering (BPR): Definition, Steps, Examples – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tallyfy.com/business-process-reengineering/>

УДК 336.671

Яковець Т.А.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін,
Чортківський навчально-науковий
інститут підприємництва і бізнесу ЗУНУ

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЗА УМОВ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Міцним ударом по економіці усіх країн світу стала пандемія COVID-19. Нові виклики постали перед суб'єктами господарювання й в Україні, кожен з яких намагається знайти свій шлях подолання цілого ряду проблем. Значна кількість підприємств зупинили свою діяльність, перш за все це малий й середній бізнес. Чимало підприємств змушені були реорганізувати

внутрішню структуру, звільняти персонал, застосовувати нові стратегії для подальшого функціонування.

За результатами опитування проведеного Спілкою українських підприємців, майже 60% власників бізнесу продовжують діяльність під час карантинних обмежень (переважно великий та середній бізнес), 29% - припинили роботу (характерно для мікробізнесу), 51% підприємств здатні протриматись лише 1 місяць [1]. Виникає потреба удосконалення стратегічного управління підприємством з урахуванням сучасних економічних викликів. Підвищену увагу доцільно приділити всебічному аналізу прибутку (збитку) з ціллю оцінки отриманих результатів для окреслення стратегії управління діяльністю підприємства. Негативний фінансовий результат (збитку) підтверджує, зокрема, недосконалість прийнятих рішень щодо забезпечення результативної діяльності підприємства та не врахування усіх чинників впливу.

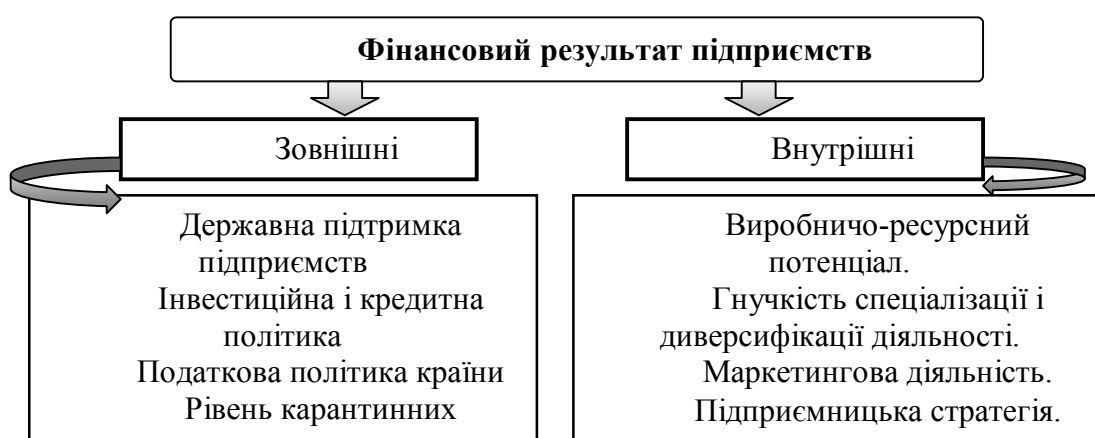

Рис. 1. Чинники впливу на фінансовий результат підприємств*

*розробка автора

Фінансовий результат підприємств з урахуванням карантинних особливостей їх функціонування знаходиться під впливом двох груп чинників: тих, що не мають залежності від діяльності підприємства (зовнішні) та такі, що знаходяться у розпорядженні підприємства (внутрішні) (рис. 1).

В ході функціонування господарюючого суб'єкта окреслюється пріоритетність впливу на фінансовий результат ряду факторів, з яких можна виділити провідні: обсяг і структуру окремого виду продукції, що реалізується, ціну реалізації та витрати на її виробництво та збут.

У сучасних умовах виникає безліч проблем щодо забезпечення ефективного розвитку підприємства та підвищення його конкурентоздатності: який рівень впливу на прибуток зменшення ціни реалізації чи реалізація більшої кількості продукції окремого виду? Який обсяг діяльності сприятиме покриттю витрат? Чи ефективним є оптимізація виробничого персоналу, чи є можливість застосування дистанційної роботи? Який обсяг продукції слід реалізувати для досягнення запланованого прибутку?

Дієвим і практичним засобом визначення взаємозв'язку і взаємозалежності між цими факторами, а отже, й інструментарієм управління фінансовим результатом є давно відома методика аналізу співвідношень «витрати – обсяг – прибуток» (або CVP-аналіз; «Cost – Volume – Profit») [2, с. 91]. Цей вид аналізу вважається одним із найбільш ефективних засобів планування і прогнозування діяльності підприємства. Він дає змогу: оптимізувати пропорції між змінними і постійними витратами; оптимізувати пропорції між ціною й обсягами реалізації продукції; мінімізувати підприємницький ризик; оцінювати та прогнозувати фінансові результати; виявляти резерви [3].

Отже, для досягнення рентабельності в перспективі діяльності підприємств пріоритетність в процесі управління фінансовими результатами доцільно спрямувати на застосування чітких інструментів, а саме: планування і прогнозування прибутку підприємства на основі досягнення оптимальної взаємозалежності постійних і змінних витрат, ціни та обсягів виробництва продукції; розробка програми рентабельності виробництва провідних різновидів продукції, що відповідатимуть вимогам ринку і запитам споживачів, виходячи із існуючих перспектив використання власного ресурсного запасу, що дасть змогу оптимізувати отримання прибутків на одиницю залучених у ресурсів; розробка власної стратегії розвитку з урахуванням чинників впливу.

Література

1. Коронавірус VS бізнес. Сайт Економічна правда. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/04/2/658857/>
2. Одинцова Т.М., Невмержицька О.В., Чаус І.В. CVP-аналіз як інструмент управління фінансовими результатами підприємства. Фінансовий простір. 2013. № 1(9). С. 90–95.
3. Купріна Н. М. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства: теоретичний та практичний аспект. Економіка харчової промисловості. 2018. 10. Вип. 4: 48-57.

УДК 330.131.7

Яцишин С. Р.,

к.е.н., доцент,
докторантка кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ОЦІНКА РИЗИКООРІЄНТОВАНИХ ОПЕРАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ЇХ АНАЛІЗУ

Процес прийняття й виконання управлінських рішень, які мінімізують несприятливий вплив випадкових подій, а також сприяють використанню нових можливостей, що відкрилися, визначено як управління ризиком.

В процесі стратегічного розвитку суб'єкта господарювання управління ризикоорієнтованими операціями (РОО) охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення високого рівня ефективності функціонування цього суб'єкта і мінімізацію (або майже повне усунення) можливих втрат (збитків) в процесі здійснення тих чи інших стратегічних змін.

Одним з актуальних питань теорії управління ризиком залишається питання розробки стратегії. Одним із механізм управління РОО суб'єкта господарювання при формуванні фінансової стратегії його розвитку є блок, що визначає аналіз і оцінку ризико-орієнтованих операцій.

Оцінюючи РОО, слід визнати, що неможливо в більшості ситуацій повністю усунути ризик, а отже, необхідно визначити допустимий рівень ризику – рівень, коли він перестає загрожувати суб'єкту господарювання. Це є основою для концепції прийнятного ризику.

При цьому застосовують такі типи аналізу та оцінки РОО:

- апріорно-стратегічний;
- оперативно-тактичний;
- апостеріорно-системний.

Апріорно-стратегічний аналіз базується на прогнозуванні виникнення РОО та включає розробку сценаріїв розвитку ризикових ситуацій, а також оцінку можливості їх виникнення та тяжкості наслідків.

На підставі проведеного оцінювання здійснюють вибір основних заходів з управління РОО, спрямованих насамперед на зменшення можливості виникнення ризикових ситуацій (запобігання ризикам) та тяжкості їх наслідків (стратегічні методи управління ризиками). Далі відбувається прогнозне оцінювання ефективності запропонованих заходів, на основі якого вносяться уточнення в прогнози ризиків та сценарії розвитку ризикових ситуацій.

Така оцінка РОО проводиться при відсутності реальної інформації про розвиток ризикової ситуації: основним джерелом для обґрунтування вибору розв'язку служать прогнозна або експертна інформація, а також база знань суб'єкта господарювання. Специфіка цих інформаційних джерел полягає в тому, що вони нерідко надають неточну (умовну) інформацію або забезпечують неоднозначний (множинний) вибір рішень. Апріорно-стратегічний аналіз, з одного боку, підвищує роль і значення бази знань суб'єкта господарювання; з іншого боку, некоректні алюзії (стереотипи) й аналогії приводять до росту ризиків прийняття помилкового рішення у фінансово-господарській сфері.

Оперативно-тактичний аналіз реалізується на стадії реалізації заходів щодо управління ризиками, тому його основним завданням є визначення достатності й ефективності прийнятих заходів щодо управління РОО. На цій стадії аналітичні дослідження включають:

- визначення ступеня відповідності між прогнозними сценаріями розвитку РОО і реальністю;
- виявлення нових або додаткових факторів ризику, не включених або не врахованих при проведенні апріорно-стратегічного аналізу;

- оцінку ефективності реалізованих заходів щодо управління РОО й обґрунтування додаткових управлінських рішень (якщо буде така потреба);
- оперативну оцінку ефективності внесених у якості уточнень і конкретизації заходів щодо управління ризиками відповідно до реальної ситуації і її динамікою.

Оперативно-тактичний аналіз ризиків реалізується в умовах високої динаміки реальної інформації про розвиток РОО: основним джерелом для обґрунтування вибору розв'язку служать дані, одержані під час моніторингу діяльності суб'єкта господарювання. Специфіка моніторингової інформації полягає в тому, що нерідко вона неструктурована й неформалізована – тим самим обмежує можливості застосовувати формальні методи обґрунтування прийнятих рішень.

Апостеріорно-системний аналіз ризиків господарської діяльності є основою для формування й розвитку системи управління РОО. Він базується на основі повної та вичерпної інформації про ризикові ситуації, які супроводжували процес фінансово-господарської діяльності чи окремих проектів. У ході цього аналізу формується база знань в області ризиків господарської діяльності:

- перелік можливих РОО;
- структура факторів внутрішнього й зовнішнього середовища та їх комбінація, що викликають виникнення ризиків;
- сценарії розвитку ризикових ситуацій та РОО;
- статистичні дані, що характеризують можливість і наслідки ризикових ситуацій;
- статистика ефективності заходів, прийнятих для управління ризиком і т.п.

Отримана інформація систематизується на основі сформованої системи класифікації ризиків, що, в свою чергу, дозволяє підвищити ефективність управління РОО в цілому за рахунок скорочення часу підготовки управлінських рішень, використання адекватних методів аналізу й рішень.

В залежності від стадії життєвого циклу ризикової ситуації конкретний зміст загальної функції аналізу й оцінки РОО істотно змінюється.

Таким чином, розробка заходів щодо управління ризиками господарської діяльності може бути ефективно реалізована лише в тому випадку, якщо попередньо були проведені аналіз і оцінювання РОО.

Література

1. Аналіз ризику. Вітлінський В.В., Наконечний С. І. Ризик у менеджменті. К.: ТОВ : «Борсфен-М», 1996. С. 24-34.
2. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій. Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 344с.
3. Яцишин, Світлана. Невизначеність як причина виникнення ризику Вектори розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: тренди та перспективи : матеріали Національної науковопрактичної конференції [Тернопіль, 7 листопада 2019 р.]. / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Р. Ф.

Бруханський, Н. П. Чорна [та ін.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 254-256. URL : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/3660>

4. Яцишин С.Р. Ризикоорієнтовані операції в системі обліку: поняття, типологія, методи визначення Сучасні детермінанти фіскальної політики : локальний та міжнародний вимір : III Міжнар. наук.- практ. конф. [м. Тернопіль, 10 вересня 2019 р.] – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. – С.304-307. URL : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/37812>

5. Яцишин С. Р. Види аналізу ризико-орієнтованих операцій та його складові. Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 22 травня 2020 р.] Тернопіль : ТНЕУ, 2020. С.227-229. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/39124>

6. Crouhy M. Galai D., Mark R. Risk management. McGraw-Hill, 2011. 717 p.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ПАНДЕМІЧНИХ, ЕКОЛОГІЧНИХ, ГІБРИДНИХ ТА ІНШИХ СОЦІАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Abir Jazza

Researcher, University Paris Dauphine
Paris, France

COVID-19 PANDEMIC AND ITS IMPACT ON AUDIT QUALITY

A potential impact of the COVID-19 outbreak on audit quality is still underestimated. The implications caused by the pandemic has enabled businesses and companies to adjust drastically including the audit profession due to complexities of financial reporting processes, increased risk and uncertainties thereby resulting in delivering audit engagement via virtual (Financial Reporting Council). However, despite all these changes, commitment to audit quality and auditing standard still remains intact as the standards still suitable for the purpose of covid-19 context.

Audit quality remains very imperative more than ever before in the current uncertain situation in which additional time to enhance audit quality might be required. Therefore, both processes and people required for the audit work must ensure wellness as high audit quality requires high quality personnel due to Financial Reporting Council.

Based on the feedback of Financial Reporting Council we shall mention that the ongoing COVID-19 epidemics has made changes into:

- How the auditor gathers sufficient, appropriate audit evidence, recognising that the planned audit approach may need to change, and alternative procedures developed, particularly ingroup audit engagements. The auditor must be able to gather the necessary evidence to be able to report or consider modifying their audit opinion;

- How the group auditor proposes to review the work of component auditors to meet the requirements in standards, including considering whether alternative procedures can be used: for example, where travel is restricted;

- The auditor's assessment of going concern and the prospects of an audited company, given that uncertainty about the global economy and the immediate outlook for many companies has increased;

- The adequacy of disclosures made by management about the impact on the company of COVID-19, so that users of the financial statements are properly informed, and the company's prospects and how they might be affected are described, recognising the high degree of uncertainty;

In the current COVID-19 situation, many companies have implemented closures and reduced the level of sales. It could be difficult for auditors to assess whether the current situation cast critical doubts on the company's ability to continue as a going concern, or in extreme situations whether the going concern basis itself is still appropriate as a basis for the preparation for corporate financial statement

(KPMG 2020). Due to COVID-19, auditors are more likely to rely on evidence from external sources such as evidence obtained directly from external parties such as customers, suppliers, or banks, which are more reliable than those obtained from clients (PWC, 2020). For example, the account receivable confirmation obtained from client's customers is more reliable than the records prepared by clients. However, the level of reliability of evidence obtained from clients is determined by the reliability of client internal control.

There is a potential threat to audit quality associated with generating many explanations when considering fraud risks (Rose et al., 2019). Given that, generating many alternative explanations does not consistently activate critical thinking and may even have the opposite effect. In addition, auditors will try to rely more on analysis procedures that help them to have a comprehensive understanding of the companies' financial position, thereby reducing the number of detailed tests that are so expensive and take a long time taking into consideration that most of the communications during the COVID-19 pandemic are by emails.

In recent years, the issue of auditors' salaries has also become important due to the major changes in the public accounting industry that have resulted in more complexity and increasing responsibilities and workloads on auditors. Although the salary of the auditor may be significantly attributed to audit quality, a few studies have considered the relationship between the salary of the auditor and audit quality, which is mainly due to data constraints. The efficiency wage theories imply that higher wages should improve audit personnel productivity by either motivating greater effort or attracting higher quality audit personnel. Therefore, it is expected that the COVID-19 pandemic would affect audit personnel salaries, which in return might negatively affect the performance of audit personnel as they would have few motivations to do their duties in the most efficient and effective manner. Any reduction in the salaries of audit personnel can have a potentially negative effect on audit quality.

In conclusion, this abstract discusses how audit quality can be affected by the COVID-19 pandemic. We also give some insights into which potential threats and issues may arrive later when the pandemic disappears. We find that COVID-19 disrupts both formal aspects of audit, i.e., audit procedures documented in audit plans, and informal aspects of audit, i.e., those outside of documented, planned audit procedures. In terms of formal aspects of audit, several audit procedures become impossible as a result of mandatory social distancing, shelter-in-place, travel restrictions, and imposed quarantine periods: these include onsite inspection and physical examination of sampled items, third party confirmations, and inquiries. However, we expect that more research and analysis will be conducted to understand the scale of impact.

Bibliography

1. KPMG. (2020). "COVID-19: Potential impact on financial reporting". Accessed on the 27th of April 2020

2. PWC. (2020). “COVID-19: Responding to the business impacts of Coronavirus”. Accessed on the 27th of April 2020

3. Rose, A. M., Rose, J. M., Suh, I., & Thibodeau, J. C. (2019). “Analytical Procedures: Are More Good Ideas Always Better for Audit Quality?”, Behavioral Research in Accounting.

УДК 657

Lebedinsky Alex,
Dr., Professor of Economics, Department
Chair, Gordon Ford Collage of Business, Western,
Kentucky University, Bowling Green, USA,
Melnyk Nataliya,
PhD, Associate Professor,
Department of Accounting and Taxation,
West Ukrainian National University

ACCOUNTING EDUCATION IN THE USA

The role of an accountant in business is multifaceted, they not only ensure all finance-related responsibilities are accurate and legally compliant but they also are tasked with proactively analyzing risk assessment and companies' efficiency. From individual proprietorships and small businesses to multinational, global corporations, accountants play an integral role. The core philosophy of accountants includes honesty, transparency, and equality. That is why accounting is one of the most popular degrees a national and international student can obtain in the USA [6].

Table 1

Quick Facts: Accountants and Auditors in the USA

2020 Median Pay	\$73,560 per year \$35.37 per hour
Typical Entry-Level Education	Bachelor's degree
Work Experience in a Related Occupation	None
On-the-job Training	None
Number of Jobs, 2019	1,436,100
Job Outlook, 2019-29	4% (As fast as average)
Employment Change, 2019-29	61,700

Source [2].

A person working as an Accountant in United States typically earns around 65,700 USD per year. Salaries range from 32,900 USD (lowest) to 102,000 USD (highest) (see Fig. 1).

This is the average yearly salary including housing, transport, and other benefits. Accountant salaries vary drastically based on experience, skills, gender, or location.

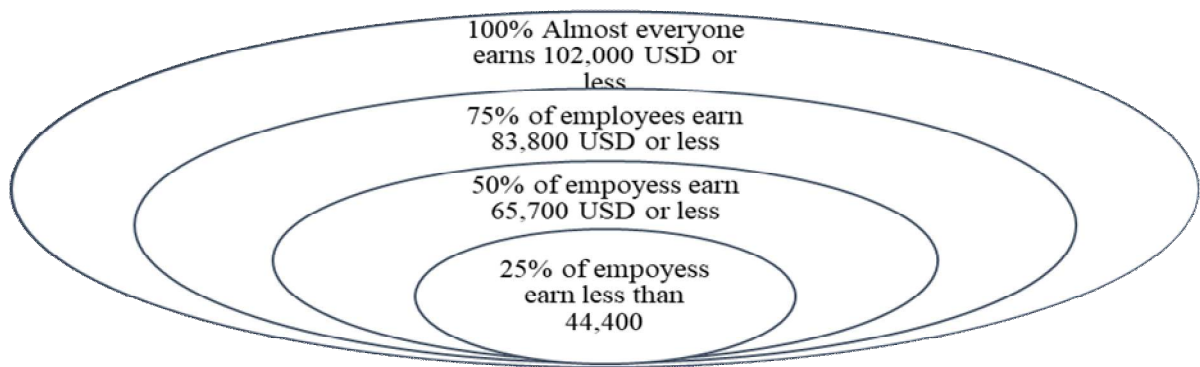

Fig. 1. Accountant salaries distribution in the USA

Source [1]

The USA higher education system is considered one of the best in the world, and offers flexible study opportunities at over 4,000 colleges and universities. USA degrees are recognized worldwide for their academic excellence and enhanced learning experiences [5]. A bachelor's degree in accounting or a related field is typically required to become an accountant or auditor. Bachelor's degrees at a college or university in the USA typically take 4 years to complete. The first 2 years include common required courses, such as math, history, literature, and communications. This develops a broad-based knowledge across many subject areas – an advantage for competing in the global workplace. The final 2 years focus on the “major” subjects. A typical course load for an accounting degree includes Business law, Introductory and advanced level accounting, Taxation, Auditing, Micro and Macroeconomics, Statistics, Money and Banking etc.

US bachelor's degrees are flexibly designed to allow students to change their major after 1 or 2 years. Students can also add on a “minor” (a “mini-major”) in a different subject, study more than one major, or get a head start on graduate studies through an accelerated degree program. Within Accounting degree, students have a huge choice of elective courses and can customize degree according to own interests and strengths [5].

For those contemplating furthering their accounting career post bachelor's degree, earning a master's or PhD in accounting may open up opportunities for both professional and financial growth. That is why after a bachelor's degree students choose to continue on to a master's degree (also called a “graduate” degree). A USA master's degree usually takes 2-3 years to complete, but fast-track 1-year programs are available for some degrees [6].

When the education level of Accountant is High School, the average salary is 49,400 USD per year. While someone with a Certificate or Diploma gets a salary of 56,300 USD per year, 14% more than someone having a High School degree. A Bachelor's Degree gets its holder an average salary of 76,300 USD per year, 36% more than someone with a Certificate or Diploma. Professionals who hold a Master's Degree are rewarded with an average salary of 96,300 USD per year, 26% more than someone with Bachelor's Degree [1].

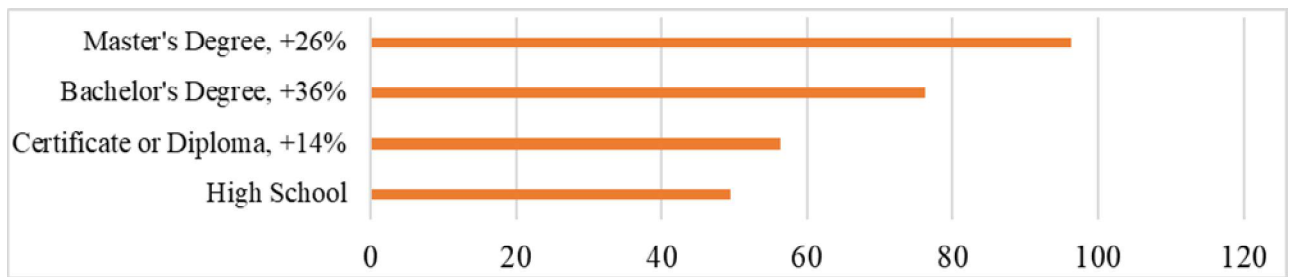

Fig. 2. Accountant average salary difference by education level in the USA
Source [1]

Accountants with master's degrees may have a greater pool of employment opportunities to choose from, including positions as comptroller, actuary, corporate controller, and financial analyst. A master's in accounting prepares individuals planning on becoming a Certified Public Accountant (CPA) [3].

Study bachelor's or master's degree at USA university can give many opportunities to gain real work experience. Most universities have well-developed internship programs and career services. International students are eligible to work off-campus after completing the first year of their degree program and work in on-campus jobs in the meantime. International students can also participate in Optional Practical Training (OPT), which allows study visa-holders to work in the USA in their chosen field for 12 months after graduation [5].

It takes approximately four years to obtain a Ph.D. in accounting. Admission standards may include a minimum GPA and Graduate Management Admission Test (GMAT) score. Advancement post Ph.D. may include teaching- and financial research-based studies within the higher education arena. A Ph.D. may also lead to upper-level employment opportunities, including Chief Financial Officer or an independent financial consultant [6].

The future of accounting education, according to Mark C. Dawkins et al., currently being impacted on several critical dimensions. The educational requirements to take the CPA exam keep changing. Candidates may take the CPA exam with only an undergraduate degree, thus weakening the original intent of the 150-hour educational requirement. Enrollments in Master of Accountancy programs and MBA programs with a concentration in accounting continue to decrease. These trends raise concerns for both the current and future state of masters' level accounting education [4].

The COVID-19 challenge is unprecedented for Colleges and universities in the USA and no one can know when they will return to normal educational activity or to what extent education, as usual, will resume. Anyway, universities need to look beyond the immediate crisis to create effective long-term strategies both to get through the present and to safeguard their futures in the new normal that will follow [3].

References

1. Accountant Average Salary in United States 2021, at <http://www.salaryexplorer.com/salary-survey.php?loc=229&loctype=1&job=998&jobtype=3>
2. Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor, Occupational Outlook Handbook, Accountants and Auditors, at <https://www.bls.gov/ooh/business-and-financial/accountants-and-auditors.htm> (visited May 11, 2021).
3. Bevins F., Bryant J., Krishnan Ch., and Law J. Coronavirus: How should US higher education plan for an uncertain future? at <https://www.mckinsey.com/industries/public-and-social-sector/our-insights/coronavirus-how-should-us-higher-education-plan-for-an-uncertain-future>
4. Dawkins M.C., Dugan M., Mezzio S. Trapnell J.E., The Future of Accounting Education, at <https://www.cpajournal.com/2020/10/12/the-future-of-accounting-education/>
5. US higher education explained. Kaplan International Pathways, at <https://www.kaplanpathways.com/study-abroad/education-systems-explained/usa/>
6. What Are the Requirements for a Career in Accounting? At <https://www.collegechoice.net/faq/what-are-the-requirements-for-a-career-in-accounting/>

УДК 657

Василішин С.І.,

д.е.н., доцент, завідувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва

БЕЗПЕКОВА СКЛАДОВА ТАКСОНОМІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У процесі протидії економічним наслідкам світової кризи, спричиненої пандемією COVID-19, а також посилення впливу ризиків різної природи особливе значення набуває обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою бізнес-суб'єктів, результатом якого є формування інтегрованої звітності, здатної задовольнити інформаційні запити ключових стейкхолдерів. Фінансова звітність є одним з фундаментальних елементів методу бухгалтерського обліку, за допомогою якого можливий аналіз ключових показників розвитку підприємств, галузей та національних економік у цілому.

Згідно з частиною п'ятою ст. 12 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємства, що складають і подають фінансову звітність і консолідовану фінансову звітність органам державної влади та іншим користувачам на їх вимогу на основі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами в єдиному електронному форматі, установленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку [1].

Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку рішенням № 807 від 27.12.2019 р. схвалено таксономію фінансової звітності UA XBRLМСФЗ 2019 [2], форму якої було апробовано на численних підприємствах у тестовому режимі. Проте, як показали тестування та реєстрація суб'єктів звітування в Системі фінансової звітності за методом таксономії, у роботі системи було багато недоліків і технічних проблем, які зможуть суттєво вплинути на коректність подання та обробки звітності. У зв'язку із цим Верховна Рада України підтримала внесення змін до Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] в частині перенесення звітного періоду для подання фінансової звітності на основі таксономії, у результаті чого першим звітним періодом став 2020 р.

В основі таксономії фінансової звітності лежить принцип XBRL (*eXtensible Business Reporting Language*) – програмний стандарт і універсальний спосіб передачі, акумуляції та обміну інформацією міжнародного рівня. XBRL-стандарт покликаний забезпечити оперативне подання й обробку звітності в електронному вигляді та поширений у провідних економічно розвинених країнах світу. Основними стейкхолдерами XBRL-таксономії є державні регулятори, інвестори, звітні суб'єкти й інші публічні користувачі. Виокремлюючи ряд позитивних наслідків таксономії, наголосимо на певних ризиках цього процесу для аграрних підприємств (рис. 1).

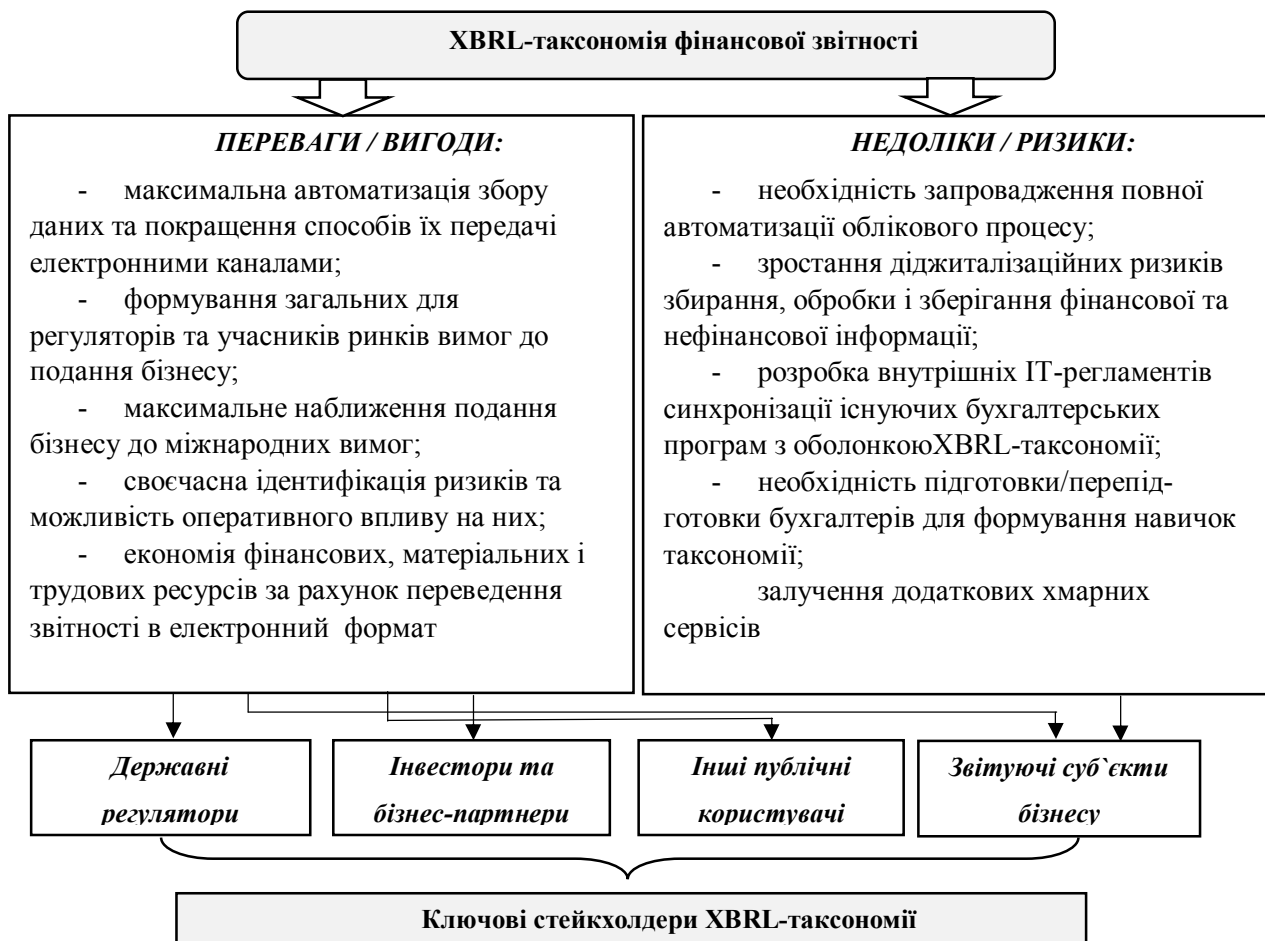

Рис. 1. Вигоди та ризики для ключових стейкхолдерів XBRL-таксономії
Джерело: розроблено автором.

Таким чином, XBRL є стандартом, який використовують багато країн: уведення в дію фінансової звітності зробить систему прозорою та зручною для всіх, однак наявні в процесі її впровадження помилки і недоліки приведуть до розкриття викривлених і недостовірних даних [3].

Детальний аналіз складових елементів XBRL-таксономії дає підстави зробити висновок про суттєве розширення меж фінансових звітів, передбачених нормами НП(С)БО 1 у частині додаткового розкриття інформації, пов'язаної з оцінкою, виявленням впливу та управління ризиками економічної безпеки, що зумовлено імплементацією норм МСФЗ та МСБО.

Зокрема, частина звітів елементу 800 «Примітки» передбачає розкриття інформації щодо ризиків оцінки за справедливою вартістю, фінансовими інструментами, кредитними ризиками тощо (рис. 2). Крім того, окремі елементи звіту з управління також мають додаткове розкриття статей, чутливих до впливу ризиків економічної безпеки.

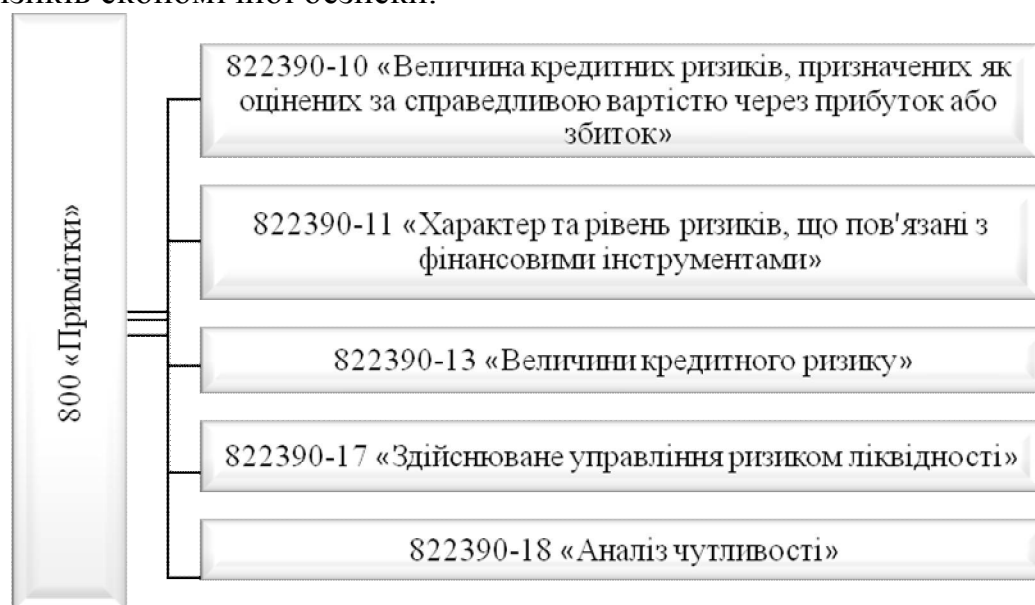

Рис. 2. Безпекові елементи таксономії фінансової звітності
Джерело: систематизовано на основі [2].

На нашу думку, структура Звіту з управління, наведена в інструменті XBRL 2019 р. частково не відповідає запитам стейкхолдерів зміцнення економічної безпеки, оскільки звужує розкриття інформації про ризики, обмежуючись даними щодо ринкового, кредитного ризиків та ризику ліквідності. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне розширення таксономії за допомогою включення до її елементів інформації щодо вразливості підприємства до інфляційного та юридичного ризиків, які, з нашого погляду, є одними з основоположних індикаторів економічної безпеки та достовірності й об'єктивності показників фінансової звітності.

На наше глибоке переконання, в умовах сьогодення саме на інститут бухгалтерського обліку покладено надзвичайно відповідальну місію у досягненні керованості економічних процесів та гарантування економічної

безпеки, що є надзвичайно важливим для збереження існуючих конкурентних переваг та виживання бізнесу в умовах долання наслідків світових економічних криз.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996–XIV від 16.07.1999 р., зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996–14> (дата звернення: 20.05.2021).

2. Щодо схвалення таксономії фінансової звітності UA XBRL МСФЗ 2019: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 807 від 27.12.2019 р. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/shtodo-shvalennya-taksonom-fnansovo-zvtnost-ua-xbrl-msfz-2019/> (дата звернення: 23.05.2021).

3. Балазюк О.Ю., Сисоева І.М. Звіт про фінансові результати: особливості формування та аудиту. Ефективна економіка. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7659> (дата звернення: 23.05.2021).

УДК 330.341 : 37.014.54

Гарашук О.В.,

д.е.н., професор,

Начальник відділу комунікацій
та міжнародного співробітництва,

Державна служба якості освіти України,

Куценко В.І.,

д.е.н., професор,

Заслужений діяч науки і техніки України,

Головний науковий співробітник

відділу природно-техногенної та екологічної безпеки,

Державна установа «Інститут економіки природокористування

та сталого розвитку Національної академії наук України»

ОСВІТА – СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ЧИННИК І ПРОВІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Концепція сталого розвитку сьогодні набула значення інтегративної парадигми в якій має здійснюватись прогрес людства в майбутньому. Її формування обумовлено усвідомленням безперспективності економічних моделей, що ґрунтуються на необмеженій експлуатації природних ресурсів. Натомість головними ресурсами стають інформація та знання, оприбуткувати які неможливо без наявності в державі розвиненої системи освіти, оскільки функціонування інтелектуально-місткого виробництва потребує високоосвічених кадрів В ХХІ столітті освіта перетворилась на багатofункціональне явище, набула важливого стратегічного значення і являє собою інструмент соціально-економічного прогресу. Відповідно, цілком

можливим є визначення освіти як системоутворюючого чинника та провідного інструменту сталого розвитку.

Освіта є серед основних складових якості життя, одним з базових характеристик сучасного суспільства, сучасної цивілізації. Характер, зміст і напрям розвитку освіти обумовлені суспільними потребами, адже вона активно впливає на соціальну структуру країни, її інтелектуальний потенціал. Досвід розвинених країн світу засвідчує, що передумовами найбільш успішної реалізації принципів сталого розвитку є високий освітній рівень населення та значний освітній потенціал країни. В Україні означені характеристики також є достатньо високими, що забезпечується освітньою сферою, яка в нашій країні останнім часом зазнала суттєвих змін, пов'язаних із наближенням її, в рамках процесу європейської інтеграції, до стандартів рівня розвинених країн світу. Це, зокрема, збільшення років навчання середньостатистичного жителя України, інтеграція спеціальностей. Окрім того, на освітній потенціал країни впливають підвищення мобільності випускників та посиленням вимог до їх конкурентоспроможності на ринку праці.

В Україні повну середню і вищу освіту має 92% населення у віці 18 років і старші. Для порівняння зазначимо, що в Німеччині цей показник складає 84%, у Великій Британії – 65%. Проте наявність високих значень цього показника в нашій країні, на жаль, не сприяє зростанню наукоємності валового внутрішнього продукту, обсягу інноваційної продукції – важливих чинників забезпечення сталого розвитку. Якщо США на світовому ринку інноваційної продукції належить 36% загального обсягу, Японії – 30, Німеччині – 17, то нашій країні – менше 0,1%.

Це відбувається через збереження нераціональної структури економіки, яка на сьогодні значною мірою має сировинну спрямованість. Тому видається надзвичайно важливим посилити вплив освіти на прискорення змін парадигми суспільного розвитку: переходу його від індустріального формату до інформаційного й в цьому зв'язку забезпечити підготовку висококваліфікованих, конкурентоздатних, компетентних фахівців, а також їх працевлаштування відповідно до отриманої освіти.

Компетентність, як відомо, це поєднання наступних моментів: наявних знань у певній галузі (знаю що); умінь (операційні цілі – знаю як і розумію); установок (хочу і готовий використати свої знання) [1].

Під час симпозіуму Ради Європи на тему: «Ключові компетентності для Європи» було визначено перелік груп ключових компетентностей, зокрема за такими блоками:

- вивчати, тобто вміти використовувати досвід; організовувати взаємозв'язок своїх знань і впорядковувати їх; реалізовувати свої власні прийоми вивчення; вміти вирішувати проблеми; самостійно займатись навчанням;

- шукати, тобто мати навички використання різних баз даних; отримувати консультації в експертів; одержувати вміти працювати з документами та класифікувати їх;

- думати, тобто організовувати взаємозв'язок минулих і нинішніх подій; критично ставитись до того чи іншого аспекту розвитку суспільства; вміти протистояти непевності та труднощам тощо.

Поряд із тим, у контексті реалізації завдань сталого розвитку зумовлюють необхідність врахування в освіті екологічних аспектів. Адже реальність засвідчує, що всі зусилля з усунення екологічних ризиків досягнуть позитивних результатів лише тоді, коли кожен учасник освітнього процесу усвідомить до яких змін (в тому числі й несприятливих конкретно для нього) можуть призвести ті чи інші його дії або бездіяльність стосовно завдання антропогенного впливу на довкілля.

Шляхами, що забезпечують успішність екологічної освіти можуть бути названі наступні:

- екологізація навчально-виховної діяльності, включаючи тематику екологічного характеру в навчальних дисциплінах;

- необхідність дотримання в навчальному процесі принципів, що забезпечують умотивованість, проблемність, науковість, професійну спрямованість та наочність;

- усвідомленість й активність у навчанні при забезпеченні доступності та самостійності в екологічній підготовці тих, хто навчається;

- успішність використання нових інформаційних технологій в навчально-пізнавальній діяльності як засобу оперативного реагування системи навчання на нові виклики та засобу пізнання об'єктів і процесів у сфері взаємодії освітніх структур із навколишнім середовищем.

В умовах глобальної кризи, наслідки якої наразі є відчутними й для України, проблеми освіти, освітнього рівня населення, розвитку інтелектуального потенціалу країни набувають особливої гостроти та актуальності. Найбільший вплив на освіту кризові явища мають стосовно її фінансового забезпечення. В сучасних умовах, знаючі фінансові можливості України, сподіватись на суттєве покращення фінансування освіти практично не доводиться. Тому сьогодні важливо зосередити увагу на пошуку позабюджетних коштів та ефективному використанні наявних ресурсів.

Поліпшенню фінансового забезпечення та ефективному використанню наявних ресурсів для досягнення сталого розвитку сприяє й запозичення досвіду інших країн. Наприклад, у Франції ще в кінці 70-х років минулого століття впроваджено систему, у відповідності з якою кожна фірма, починаючи з тих, що мають 10 осіб працюючих, зобов'язана витратити на навчання своїх співробітників не менше 1% фонду оплати праці. В Японії фірми з метою підвищення рентабельності свого виробництва постійну увагу приділяють зростанню професійно-кваліфікаційного рівня працівників. На це фірми витрачають 10-12% фонду заробітної плати. Окрім того, у цій країні зазначеній проблемі велика увага надається й на рівні сім'ї. Так, витрати сім'ї на навчання глави сім'ї сягають 20% фондів цієї категорії населення. В Німеччині кожне підприємство до 5% свого обороту спрямовують на підвищення кваліфікації

працівників. Американські корпорації на професійну підготовку своїх працівників витрачають понад 80 млрд. дол. на рік [2].

Водночас, важливо зазначити, що для посилення впливу освіти на забезпечення сталого розвитку важливо дотримуватись наступних принципів: цілісності, безперервності, систематичності, особистісно-орієнтованості, саморозвитку та самоорганізованості.

Все це має сприяти підвищенню ефективності виконання освітою своїх суспільних функцій щодо зростання інтелектуальних ресурсів нації. Таким чином буде можливим забезпечити реалізацію потенціалу освіти як провідного інструменту сталого розвитку.

Література

1. Гельбак А.М. Компетентнісний підхід як основа державних освітніх та європейських орієнтирів // Дискурс здоров'я в освіті: філософія, педагогіка, антропологія, психологія: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 120 річниці з дня народження Миколи Олександровича Бернштейна (16-17 вересня 2016 р.): в 3 т. / за заг. ред. М.Б. Євтуха та М.В. Федорця. – Вінниця: ТОВ „Планер”, 2016. – Т. 1. С. 110-115.
2. Куценко В.І. Україна в лабіринті соціальних проблем: шляхи їх розв'язання // Регіональна економіка. 2000. №4. С. 16-26.

УДК 657

Гуцаленко Л.В.,

д.е.н., професор,

професор кафедри обліку та оподаткування,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

КОНСЕРВАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Основні засоби є важливою складовою матеріальної бази, що забезпечують функціонування суб'єкта господарювання і становлять найбільшу питому вагу активів підприємства.

Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності основним стандартом, що регулює порядок обліку основних засобів є МСБО 16 «Основні засоби». За МСБО основні засоби – це матеріальні об'єкти, які: утримуються для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг, для надання в оренду іншим або для адміністративних цілей; використовуватимуться, за очікуванням, протягом більше одного періоду.

Через пандемію COVID-19 чимало підприємств потрапили в важке економічне становище, тому вимушені тимчасово скорочувати виробництво чи навіть повністю зупиняти його, або шукати інші шляхи скорочення витрат. Одним із таких шляхів є оформлення основних засобів як тимчасово виведених з експлуатації у зв'язку з недоцільністю їх використання або переведення в стан консервації.

Консервацією основних засобів називають комплекс заходів, спрямованих на довгострокове (але не більш як 3 роки) зберігання основних засобів підприємств у разі припинення виробничої й іншої господарської діяльності з можливістю подальшого відновлення їх функціонування (п. 2 Порядку № 1183) [1].

Пандемія COVID-19 має значні глобальні наслідки для економіки, ринків та бізнесу, включаючи волатильність та можливу суттєву невизначеність. За таких непередбачуваних обставин керівництву та фінансовим менеджерам суб'єктів господарювання, що постраждали від цих умов, необхідно буде зосередитись на потенційних наслідках та проміжних звітах.

Тому, зважаючи на обставини, саме консервація допомагає зберегти характеристики основних засобів, які необхідні для їхньої експлуатації в подальшому, оскільки використання таких об'єктів припиняється.

Основними супровідними документами для консервації основних засобів є:

- наказ про консервацію основних засобів і створення комісії;
- техніко-економічне обґрунтування необхідності консервації основних засобів;
- акт про тимчасове виведення основних засобів із виробничого процесу та їх консервацію;
- акт про приймання основних засобів на консервацію.

Крім безпосередньо консервації, щодо основних засобів вживаються додаткові заходи для підтримання законсервованих об'єктів у експлуатаційному стані. При цьому обмежується доступ сторонніх осіб до цих основних засобів або такі об'єкти поміщуються в спеціально відведене для зберігання місце.

На період консервації амортизація основних засобів призупиняється (п. 23 НП(С)БО 7). Державною податковою службою України, внесено роз'яснення щодо консервації основних засобів та амортизації у податковому обліку, де означено, що платники податку, які застосовують положення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, при обчисленні ПНП не враховують амортизацію об'єктів основних засобів, що знаходяться на консервації, капітальному ремонті, модернізації, модифікації, добудові, дообладнанні, реконструкції, при обчисленні ПНП, оскільки період перебування основного засобу на консервації, капітальному ремонті, модернізації, модифікації, добудові, дообладнанні, реконструкції не є строком корисного використання (експлуатації) такого основного засобу [2].

Оскільки в кількості підприємств України вагому частину складають мікро-, малі та середні підприємства, вважаємо за доцільне розглянути вплив пандемії COVID-19 на їх діяльність, як найбільш вразливих представників бізнесу.

Згідно опитування, що було проведено Спілкою українських підприємств та проаналізовано результати Ukrainian Marketing Group, з'ясовано, що 48 % підприємців вважають необхідним послабити обмежувальні заходи, адже карантин тільки має стосуватись людей похилого віку, або тих, що мають

слабкий імунітет; 33% вважають, що краще розглядати індивідуальний підхід до конкретної території, а лише 1% респондентів очікують на повне припинення карантину. Більш наглядно діяльність підприємств в умовах карантину представлено у рис. 1.

Рис. 1. Діяльність підприємств України в умовах карантину (2020 р).
Джерело: сформовано автором на основі даних [3]

Іншим наглядним прикладом є термін продовження діяльності підприємства при карантині та не збанкрутувати (рис. 2).

Зважаючи на інформацію, яка приведена вище, єдиним виходом для тієї кількості підприємств, для яких за період карантинних обмежень довелося скоротити виробництво і продаж товарів, робіт та надання послуг єдиним варіантом є оформлення простою основних засобів, в тому числі і як переведення на консервацію.

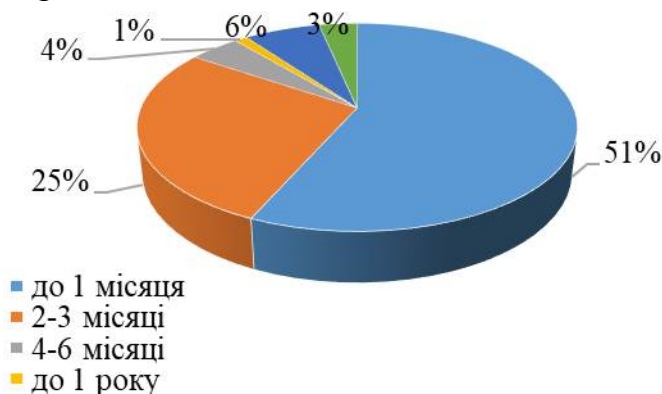

Рис. 2. Термін, за якого бізнес в Україні зможе працювати при карантині і не закриватись (збанкрутувати) (2020 р).
Джерело: сформовано автором на основі даних [5]

З огляду на опитування та на ситуацію, що продовжилась стосовно пандемії у 2021 році – українські підприємства опинились в складних умовах існування, а через закриття бізнесів та суттєвого скорочення персоналу ВВП впав на 5%. Звичайно держава намагається фінансово підтримати власників

бізнесу, однак державні виплати не покривають всіх витрат, і основний фінансовий тягар лягає на власників господарюючих суб'єктів.

Узагальнюючи вище викладене можна дійти висновку, що в умовах кризових явищ та невизначеності, яким є період карантинних обмежень за умов пандемії, зниження витрат господарюючих суб'єктів можливе при консервації основних засобів та зменшення витратної статті (амортизаційні відрахування) на невикористовувані об'єкти. Такі заходи матимуть прямий вплив на зменшення фінансових результатів діяльності та загальної суми оподаткування прибутку господарюючих суб'єктів.

Література

1. Положення про порядок консервації основних виробничих фондів підприємств, затверджене постановою Кабміну від 28.10.97 р. № 1183 URL: https://ips.ligazakon.net/document/kp971183?an=1&ed=2017_06_07 (дата звернення 23.05.2021)
2. Лист ДПС України від 28.12.2019 № 2210/6/99-00-07-02-02-15/ПК http://www.visnuk.com.ua/uploads/assets/files/2020/ipk/2210_ipk_dps.pdf (дата звернення 23.05.2021)
3. Калістратенко А. Коронавірус VS бізнес: половина підприємців протримається на карантині не більше місяця. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/04/2/658857/> (дата звернення 23.05.2021)

УДК 657.1

Дерій В. А.,
д. е. н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ПРАКТИКА РОБОТИ ГОЛОВНОГО БУХГАЛТЕРА ПІДПРИЄМСТВА

Організація бухгалтерського обліку, за нашим переконанням, не є ремеслом, а мистецтвом, якому справжній головний бухгалтер підприємства має вчитись протягом усього свого професійного життя, постійно вдосконалюючи окремі його концепцію, підходи, комунікацію, деталі і вміння.

Заклади вищої освіти України, де готують фахівців за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», нині передбачають у своїх навчальних планах вивчення студентами такої важливої навчальної дисципліни, як «Організація бухгалтерського обліку». Зокрема у Західноукраїнському національному університеті передбачено вивчення цієї дисципліни магістрами першого року навчання першому семестрі. Дисципліна «Організація бухгалтерського обліку»

належить до обов'язкових за статусом навчальних дисциплін. Ця дисципліна спрямована на формування у студентів теоретичних знань про основи організації обліку в підприємстві у період глобальних економічних трансформацій та посилення ризиків виживання людства; організацію його нормативно-правового забезпечення й облікового процесу; організацію обліку активів, власного капіталу і зобов'язань та їх забезпечень; витрат, доходів і результатів діяльності підприємства; організації праці облікового персоналу в підприємстві; інформаційного, технічного й ергономічного забезпечення облікового процесу; планування і регулювання розвитку бухгалтерського обліку на різних рівнях управління економікою.

Для неї у навчальному плані виділено 5 кредитів загальним обсягом 150 годин, з них по 30 годин передбачено на лекції та практичні заняття за 9 темами. Завершується ця дисципліна письмовим іспитом, що складається із 10 тестових завдань і двох практичних завдань, які розміщені у системі МУДЛ та передбачають розширені письмові відповіді студентом у пустих комірках кожного з них. Оцінювання практичних завдань викладач здійснює у ручному режимі після уважного прочитання відповіді та перевірки правильності розв'язання певної задачі.

Під час вивчення організації бухгалтерського обліку варто звернути увагу студентів на специфічні теми, що пов'язані з організацією обліку в сільськогосподарських підприємствах, промислових підприємствах, будівельних організаціях і підприємствах торгівлі, транспортних підприємствах, страхових фірмах, банківських та фінансових закладах, господарських товариствах, матеріальної відповідальності, зовнішньоекономічної діяльності підприємства, обліку в зарубіжних країнах, позабалансового обліку тощо.

В студентські роки (1977-1981 рр.) автора цих тез доповіді, таку дисципліну у вищих навчальних закладах України не викладали. Правда, у навчальній дисципліні «Теорія бухгалтерського обліку» було передбачено окрему тему «Організація бухгалтерського обліку в підприємстві». Так, для прикладу, у підручнику «Загальна теорія бухгалтерського обліку» доктора економічних наук, професора Німчинова П. П. тема 8 присвячена основам організації бухгалтерського обліку. В цій темі висвітлено значення і основні передумови раціональної організації бухгалтерського обліку, організаційні форми його побудови та план цієї організації, керівництво бухгалтерським обліком на рівні країни, права і обов'язки головних (старших) бухгалтерів, шляхи удосконалення бухгалтерського обліку [1, с. 239]. Водночас, з підручником «Загальна теорія бухгалтерського обліку» доктора економічних наук, професора Німчинова П. П. у тому ж році і тому ж видавництві вийшов з друку навчальний посібник доктора економічних наук, професора Литвина Ю. Я. та Полторади В. А. «Организация бухгалтерского учета в сельском хозяйстве» [2]. Цей навчальний посібник був, напевно, першим навчальним посібником із організації обліку в Україні.

Згодом навчальні посібники, курси лекцій, підручники і монографії з організації бухгалтерського обліку видавали відомі українські вчені-економісти Бутинець Ф. Ф., Василюк М. М., Верига Ю. А., Гоголь Т. А., Дерій В. А., Жук В. М., Завгородній В. П., Карпушенко М. Ю., Кужельний М. В., Кузьмінський А. М., Левицька С. В., Ленъ В. С., Ловінська Л. Г., Олійник О. В., Пилипенко А. А., Рожелюк В. М., Садовська І. Б., Свірко С. В., Сопко В. В., Фаріон І. Д., Шигун М. М., Шмигель О. Д., Шпак В. А. та інші.

Після закінчення вищого навчального закладу, у 1982 р. я працював головним бухгалтером колгоспу. Пригадую, що тоді мені дуже бракувало знань з організації обліку, тому мені доводилось навчатись у процесі виконання практичних завдань, що були передбачені посадовою інструкцією головного бухгалтера. У той час допомагали практичні поради головного бухгалтера районного управління сільського господарства, головних бухгалтерів сусідніх колгоспів, заступниці головного бухгалтера цього колгоспу, а також вивчення оригіналів первинних документів, облікових реєстрів, форм бухгалтерської і статистичної звітності, що зберігались у приміщенні архіву підприємства.

Нині наукової та навчальної літератури, на нашу думку, є достатньо, щоб успішний студент через відповідний час став успішним головним бухгалтером підприємства. Проте під час проведення практичних занять викладачу необхідно більше часу приділяти детальній оцінці й аналізу зі студентами різних виробничих ситуацій та формуванню щодо них типових правил поведінки головного бухгалтера, його заступника і рядових бухгалтерів. Було б також добре навести студентам приклади реальних помилок у діях облікових працівників та причин, що призвели до них. Такі приклади студенти, переважно, дуже добре запам'ятовують і вони для багатьох з них є застереженням від великих майбутніх помилок та прорахунків з кадрової, облікової і техніко-технологічної політики, яку систематично повинні здійснювати головні бухгалтери підприємств. Особливо це стосується відповідальності головних бухгалтерів за повноту збереження й умови зберігання майна підприємств, правильність і своєчасність проведення платіжно-розрахункових операцій, достовірність економічних показників у звітних формах, які вони підписують тощо.

Серед останніх наукових публікацій, де йдеться і про організацію обліку, є монографія Царука В. Ю. «Теорія і методологія обліку і аналізу в системі корпоративного управління». Цей автор, ведучи мову про напрямки розвитку бухгалтерського обліку з метою підвищення ефективності реалізації принципів корпоративного управління G20 / ОЕСР, першим з чотирьох (де зафіксований також методичний, техніко-технологічний, теоретичний напрямки) напрямків розвитку бухгалтерського обліку розглядає організаційний. «Організаційний – передбачає необхідність удосконалення організаційної структури бухгалтерського обліку в корпорації у відповідності до принципів корпоративного управління G20 / ОЕСР. Особливо це стосується наступних напрямків: 1). Розподіл сфер відповідальності щодо формування облікової політики корпорації ... та ефективного використання інструментів для

задоволення потреб всіх груп стейкхолдерів корпорації. 2). Розробка та удосконалення порядку формування і подання внутрішньої управлінської звітності для менеджерів різних рівнів управління корпорацією та Ради директорів. 3). Удосконалення порядку складання і оприлюднення зовнішньої звітності ... перед зовнішніми стейкхолдерами. 4). Підвищення етичного рівня працівників бухгалтерської служби корпорації» [3, с. 62].

Ключовими словами у перерахованих вище напрямках є облікова політика корпорації, внутрішня та зовнішня управлінська звітність, етичний рівень бухгалтерів. Відповідно, головний бухгалтер корпорації має надавати їм важливого значення і постійно відстежувати їх. В питаннях організації бухгалтерського обліку головний бухгалтер має відчувати максимальну підтримку з боку керівника підприємства, який повинен прислухатись до його думки, а не ухвалювати вольові управлінські рішення (якщо головний бухгалтер має принципове заперечення). У разі, коли керівник підприємства постійно нехтує думкою головного бухгалтера, тоді останньому варто написати заяву на звільнення і шукати краще місце роботи.

Отже, організація бухгалтерського обліку для майбутніх фахівців з обліку і оподаткування розпочинається із студентської лави закладу вищої освіти та продовжується під час виконання молодими фахівцями своїх функціональних обов'язків на посадах головного бухгалтера, його заступника або рядового бухгалтера підприємства.

Література

1. Німчинов П. П. Загальна теорія бухгалтерського обліку. К.: Издат. объединение «Вища школа», 1977. 240 с.
2. Литвин Ю. Я., Полторадня В. А. Организация бухгалтерского учета в сельском хозяйстве. К.: Издат. объединение «Вища школа», 1977. 175 с.
3. Царук В. Ю. Теорія і методологія обліку і аналізу в системі корпоративного управління: моногр. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2020. 404 с.

УДК 378.14.014.13:657

Єршова Н.Ю.,

д.е.н., професор, професор кафедри економічного аналізу та обліку,
Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Дискусії щодо використання інноваційних методів навчання у вищій школі постійно відбуваються серед науково-педагогічних працівників та учених. Наукові дослідження А. М. Алексюка, Г. П. Клімової, В. Г. Кременя, С. В. М. В. Лисенка, П. Ю. Сауха та ін. присвячені загальнотеоретичним і науково-

практичним проблемам інноваційної парадигми у вищій школі, окремим сучасним формам і технологіям навчання, досвіду та перспективам їх використання в освітній практиці [1-3]. Отже, в сучасному освітньому процесі у вищій школі проблема інноваційних методів навчання залишається однією із актуальних. Але в умовах дистанційної форми навчання, що обумовлюється впровадженням карантинних заходів, пов'язаних із COVID-19 питання кращого досвіду інноваційної освітньої діяльності набуває особливого значення.

В НТУ «ХП» освітня компонента «Аналіз господарської діяльності» належить до блоку спеціальних (фахових) і викладається для студентів, які здобувають перший рівень освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси». В умовах дистанційної форми навчання особливо важливо сформувати у студентів усі необхідні компетенції.

Такими компетенціями є здатність до гнучкого мислення та компетентного застосування набутих знань в широкому діапазоні практичної роботи, використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. А також здатність проводити аналіз господарської діяльності підприємства з метою прийняття управлінських рішень та застосовувати і формувати інформаційну підтримку управління підприємством з використанням сучасного технічного та методичного інструментарію. Формування цих компетенцій багато в чому залежить від методів навчання, які мають об'єднати всі ефективні способи освітнього процесу (здобуття, передачі, продукування знань) і сприяти інтенсифікації та модернізації процесу навчання.

При викладанні освітньої компоненти «Аналіз господарської діяльності» в умовах дистанційної освіти особливої значущості набувають концепції проблемного та інтерактивного навчання, що пов'язані з використанням комп'ютерних систем. В процесі дистанційного навчання студент може комунікувати з викладачем он-лайн, вирішувати проблемні завдання, моделювати ситуації, що сприяє формуванню аналітичного і критичного мислення, розвитку пошукових здібностей.

Серед інтерактивних методів, які доцільно використовувати при викладанні аналізу господарської діяльності в умовах дистанційної форми навчання є такі: брейнстормінг; дискусія; ділова (рольова) гра (студенти перебувають у ролі аналітика, експерта, менеджера); «займи позицію»; коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників; метод аналізу і діагностики ситуації; проблемний метод; робота в малих групах.

У процесі навчання студентів спеціальності «Облік і оподаткування» аналізу господарської діяльності в умовах дистанційної форми навчання важливо приділити увагу розвитку творчої активності тих, хто навчається. Для цього викладачами на кафедрі економічного аналізу та обліку розроблені імітаційні заняття за освітньою компонентою «Аналіз господарської діяльності», які допомагають розкрити суть методики проведення аналізу, розглядаються питання формування аналітичного мислення. В такому аспекті зростає роль викладача як педагога-фасилітатора, що ставить запитання, сприяє, щоб звучали різні думки, точки зору у групі, отже, сприяє студентам

засвоїти знання. Із впровадженням дистанційного навчання, обумовленого карантинними заходами, пов'язаними із COVID-19 в НТУ «ХП» широко застосовуються технологію «онлайн-семінар». Проведення вебінарів для викладання освітньої компоненти «Аналіз господарської діяльності» надає можливість презентувати порівняльні таблиці, презентації, відеоролики тощо. Це надає можливість використовувати інтерактивність, яка забезпечує моделювання функцій доповідача, слухача, що працюватимуть інтерактивно, комунікуючи разом за сценарієм проведення такого семінару. Завдяки інтернет-технологіям така можливість є.

Треба зазначити, що в умовах дистанційної форми навчання та викладання важливе значення має організація самостійної роботи студентів, яка зводиться до виконання курсового проектування. Підчас його виконання викладачу потрібно зосередити увагу на забезпечення таких етапів, як орієнтовний (підготовчий), діяльнісний (виконавчий), контрольньо-корекційний (заключний). Виконання таких етапів забезпечить не тільки якісне виконання та захист індивідуального самостійного завдання, але й уможливіє підвищення рівня індивідуально-психологічної готовності студентів до самостійного навчання, оволодіння навичками роботи з літературою та статистичним матеріалом, формування критичного мислення.

Література

1 Алексюк, А. М. Педагогіка вищої освіти України: історія, теорія: підручник / А. М. Алексюк; Міжнар. фонд «Відродження». – Київ: Либідь, 1998. 558 с.

2 Лисенко М. В. Інноваційна парадигма вищої освіти України за умов переходу до інформаційного суспільства: автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10 – Київ, 2013. 16 с.

3 Єршова Н.Ю. Детермінанта професійної компетентності фахівця з управлінського обліку. «Економіка, фінанси, бухгалтерський облік: сучасний стан і перспективи розвитку». Зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Полтава, 1 лютого 2017 р.) – Полтава: ЦФЕНД, 2017. С. 98- 100.

4 Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / П. Ю. Саух [та ін.] ; ред. П. Ю. Саух. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 443 с.;

5 Єршова Н.Ю. Професія бухгалтера в сучасних умовах. «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія». М-ли Міжнар. Наук.-практ. інтернет-конф., (м. Тернопіль, 27 грудня 2019 р.) – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 274 с.

6 Iershova N. Staffing strategic management accounting at the enterprise. «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я». Тези доп. XXVII міжн. наук.-практ. конф. MicroCAD-2019, 15-17 травня 2019 р.: у 4 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХП».

НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Протягом останніх десятиліть реформування пенсійної системи України стало однією з основних соціально-економічних проблем національної економіки.

Із набранням чинності 1 січня 2004 року Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1], стратегічне запровадження пенсійної реформи в Україні повинно проходити у трьох напрямках: розвитку солідарної системи, створення обов'язкової накопичувальної системи і запровадження добровільної недержавної накопичувальної системи.

Перший рівень системи пенсійного забезпечення (СПЗ) – солідарна система, яка полягає у нарахуванні на фонд оплати праці найманих працівників єдиного соціального внеску (ЄСВ) у розмірах передбачених чинним законодавством. Ці кошти перебувають у розпорядженні Пенсійного фонду України та підлягають перерозподілу для виплати пенсіонерам. Накопичення коштів дана система не передбачає.

Другий рівень - обов'язкова накопичувальна система, що передбачає обов'язкові щомісячні відрахування із заробітної плати працівників. Інвестиційні інструменти цієї системи на сьогодні перебувають на стадії становлення. Система добровільного недержавного пенсійного страхування(НПС)- третій рівень СПЗ. Її основою є недержавні пенсійні фонди (НПФ), куди вкладники на добровільних засадах здійснюють внески. Суми пенсійних внесків обліковуються на індивідуальному пенсійному рахунку і на них нараховується інвестиційних дохід. Через такий інструмент пенсійного страхування вкладник має можливість самостійно розраховувати розмір своєї майбутньої пенсії [2].

Згідно з Державним реєстром фінансових установ, станом на 31.12.2020 р.в Україні функціонує 63 НПФ, 20 адміністраторів та 1 одноосібний засновник, що самостійно здійснює адміністрування створеного ним корпоративного НПФ.

Основні показники діяльності НПФ, згідно з поданими звітними даними, та темпи їх приросту наведено в таблиці 1.

Страховальниками у НПФ можуть виступати фізичні та юридичні особи. Орієнтуючись на досвід економічно розвинених країн світу, вітчизняні роботодавці дедалі частіше включають НПС до соціального пакету працівників. З точки зору бухгалтерського обліку, такі страхові внески є доходом працівника і підлягають оподаткуванню.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів[3]

Показники	Станом на 31.12.2018	Станом на 31.12.2019	Станом на 31.12.2020	Темпи приросту, %	
				станом на 31.12.2019 / станом на 31.12.2018	станом на 31.12.2020/ станом на 31.12.2019
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	68,8	77,1	87,8	12,1	13,9
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	855,3	874,6	883,0	2,3	1,0
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	2 745,2	3 143,3	3 563,7	14,5	13,4
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	2 000,5	2 160,8	2 377,9	8,0	10,0
у тому числі:					
- від фізичних осіб	172,1	222,7	300,7	29,4	35,0
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,3	0,0	50,0
- від юридичних осіб	1 827,7	1 937,3	2 075,5	6,0	7,1
Пенсійні виплати, млн. грн.	809,9	947,4	1 107,4	17,0	16,9
Кількість учасників, що отримали/ отримують пенсійні виплати, тис. осіб	81,3	83,9	87,0	3,2	3,7
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	1 767,7	2 200,0	2 635,7	24,5	19,8
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	1 440,5	1 810,9	2 179,5	25,7	20,4
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	327,2	389,1	456,1	18,9	17,2

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел

Згідно з п.п. 164.2.16 Податкового кодексу України, не включають до суми оподаткованого доходу фізичної особи суму внесків за умови, що їх розмір не перевищує 15 % суми нарахованої заробітної плати фізичної особи протягом кожного звітного податкового місяця, за який сплачується пенсійний внесок та внески до фондів банківського управління але не більш як 2,5 розміру

мінімальної заробітної плати, встановленої законом про Державний бюджет України на відповідний рік, у розрахунку за місяць за сукупністю таких внесків.

Сума, що перевищує менший з двох обмежуючих показників, визнається оподатковуваним доходом працівника. Згідно з п. 164.5 ПКУ, в базу оподаткування її включають з урахуванням коефіцієнта. У 2021 році для ставки податку з доходів фізичних осіб (ПДФО) 18% він становить 1,21951 [4].

У об'єднаній звітності з ПДФО та ЄСВ оподатковувані суми внесків на НПС відображаються з ознакою доходу «124», а неоподатковувані — з ознакою доходу «125».

Суми внесків на НПС, що визнані доходом фізичної особи та підлягають оподаткуванню ПДФО, обкладаються і військовим збором у розмірі передбаченому чинним законодавством. Коефіцієнт для визначення суми збору при виплаті негрошових доходів законодавством не передбачений.

Суми внесків на НПС, які суб'єкти господарювання сплачують за договорами страхування їх працівників, згідно з чинним законодавством, не включають до фонду оплати праці. Відтак, ЄСВ із них не стягується.

Суми страхових внесків з НПС підприємство включає до складу інших витрат операційної діяльності або відображає в обліку залежно від того, у якому підрозділі задіяні застраховані працівники, згідно з П(С)БО 16 «Витрати». Такі витрати відносять на фінансовий результат звітного періоду. Останній, обчислений згідно з п.п. 134.1.1 ПКУ, є об'єктом оподаткування податком на прибуток.

Запровадження трирівневої системи пенсійного страхування збалансує систему пенсійного забезпечення в загальному та підвищить рівень життя українців похилого віку, шляхом формування трьох незалежних джерел фінансування.

Література

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV від 10.12.2020 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.

2. Накопичувальна система пенсійного страхування - [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://www.pfu.gov.ua/od/291578-nakopychualna-systema-pensijnogo-strahuvannya-4/>.

3. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення за 2020 рік. – Режим доступу: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/npf_4_kv-2020.doc.

4. Податковий кодекс України № 2755-VI від 15.05.2021р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

Жук В. М.,
д.е.н., професор, академік НААН,
головний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ДО ОСНОВ УКРАЇНСЬКОЇ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Вітчизняні вчені звикли з радянських часів до «єдиної» теорії бухгалтерського обліку, яку жартома називають «восьмихвісткою» і від технічної «прісності» розбавляють нормативно-регуляторними аспектами чи аспектами системи управління. При цьому ми «спокійно» спостерігаємо різноманіття в теорії бухгалтерського обліку від вчених західних наукових шкіл та намагаємось пояснити ними зміни у вітчизняній обліковій практиці. І у цьому ніби і немає проблем, коли від національної системи бухгалтерського обліку не «вимагати» державницької та суспільної корисності. Проте саме при таких запитах і виникають питання до теорії, якою послуговується вітчизняна облікова наука і практика.

Нам неодноразово зауважували на надуманість інституціональної теорії бухгалтерського обліку, а із вищезазначеним скажуть, що теорія не формується під «вимоги». Так, теорія дає цілісне і системне відображення закономірних істотних зв'язків у бухгалтерській діяльності. І ці зв'язки формуються як з об'єктивних, так і суб'єктивних факторів (вимог). Як із внутрішньосистемних аспектів, так і зовнішніх інституціональних впливів, а відтак і вимог.

Ми заявили про інституціональну теорія бухгалтерського обліку у 2009 році, а у 2013 році сформувавши та оприлюднили її основи в Україні, Російській федерації та Польщі. Розроблена аграрною академічною наукою нова теорія з'явилась насамперед на потребу посилення корисності бухгалтерського обліку в галузевому управлінні, у розбудові економіки держави і громадянського суспільства. Так, саме такі вимоги були у ПНД НААН.

Використання для означення нової теорії дефініції «інститут» має як об'єктивні, так і суб'єктивні підстави. Загалом, цим ми осучаснюємо сприйняття бухгалтерської складової в економічній науці, де інституціональна теорія має триумфальне визнання. Більшість лауреатів Нобелівської премії з економіки у ХХ столітті були саме представниками цього наукового напрямку. І у ХХІ столітті новий інституціоналізм, поведінкова економіка також сформовані на його теоретичних доктринах.

Проте важливішим для назви є те, що в основах нової теорії нами доведено, що бухгалтерський облік відповідає усім характеристикам соціально-економічного інституту, які сформульовані сучасною соціальною та економічною наукою. Ми також довели, що бухгалтерський облік як соціально-економічне явище має складові та їх ієрархічні взаємозв'язки, які характерні для соціально-економічних інститутів. Наша теорія не просто збагачує цілісне і

системне відображення закономірних і істотних зв'язків у бухгалтерській діяльності, а формує вищий щабель її суспільної корисності. Підвищує її значимість на «верхні» щаблі управління, на формування економічної політики, політики сталого розвитку, політики в національних інтересах тощо. З новою теорією зростає і місія бухгалтерського обліку: від забезпечення системи управління до забезпечення сталого розвитку, до забезпечення суспільної корисності. Нова теорія дає для наукової та урядової еліти розуміння залежності розвитку держави від стану визначальних інститутів, серед яких є і інститут бухгалтерського обліку.

Нова теорія формує, які мають бути за змістом стратегічні та програмні документи з розвитку інституту бухгалтерського обліку. Чому інститут бухгалтерського обліку має розглядатись невід'ємною складовою економічної та соціальної політики держави. Чому сучасна бухгалтерська діяльність потребує перегляду сутності свого предмету, функціональності, розширення об'єктів, методів і інструментарію, в тому числі і їх запозичень з суміжних наук і сфер діяльності та обґрунтованих претензій на лідерство бухгалтерської складової в економічній науці і практиці («бухгалтерський імперіалізм» і «бухгалтерський інжиніринг»). Звісно, що така постановка питання викликає радикальні дискусії. Ми сприймаємо їх як вкрай корисні для академічної наукової школи, так і для освітянських наукових шкіл, що сповідують подібну ідеологію розвитку облікової теорії чи є прихильниками її «інституціонального» крила. До таких безперечно відноситься наукова школа Західноукраїнського національного університету з професорами М. Ф. Задорожний, В. А. Дерій, Я. Д. Крупка, М. С. Пушкар, Р. Ф. Бруханський, М. Р. Лучко та інші. Розуміючи проблеми і недосконалість будь-чого нового, у цих тезах хочеться започаткувати дискусію принаймні з приводу трьох явищ (напрямів) інституціоналізації вітчизняного бухгалтерського обліку.

По-перше, щодо стану та перспектив зростання неформальної складової вітчизняного інституту бухгалтерського обліку (яка за інституціональною теорією і визначає зрілість соціально-економічного інституту вцілому). Україна має початкове організаційне оформлення цієї складової інституту бухгалтерського обліку у вигляді громадських професійних об'єднань. Звичайно, ми маємо справу із запозиченими зовні формами, проте ряд таких формувань (САУ, ФАБФ та інші) створені і функціонують без грантової підтримки. Вони за власних переконань беруть активну участь у роботі громадських рад міністерств і відомств України, комітетах Верховної ради України та впливають не тільки на «облікову політику» в державі, а й на економічну та соціальну політику. В сенсі суспільної корисності – це вищий рівень ніж членство в МФБ (тут ми не зменшуємо фактор відповідності вимогам МФБ, а акцентуємо увагу на корисності для своєї держави та нації, що важливіше для інституту з позиції сучасної економічної науки). Питання: то, що ми як наука у цій царині зробили?

По-друге, вихід за межі «сервісної» ролі обліку як однієї з функцій управління. Відповідно до статистичних спостережень та експертних оцінок

Світового банку в Україні близько 0,5 млн. бухгалтерів і вони залишились чи не єдиними фахівцями економічного профілю на підприємствах. Функціональність практикуючих бухгалтерів постійно розширюється на сфери фінансів, кадрового управління, організації й оплати праці, права тощо. Бухгалтери все більше не обслуговують, а безпосередньо здійснюють управління (варто зазначити, що у цій якості вони розглядалися і за радянських часів, коли саме головні бухгалтери очолювали планово-облікові служби підприємств). Зміна управлінської статусності бухгалтерів є ознакою інституціоналізації професії. Це явище яскраво підтверджується і розвитком аудиту (визнаної форми інституціоналізації бухгалтерів) та бухгалтерським аутсорсингом. На зростання бухгалтерської функціональності, посилення позицій на всіх рівнях управління ініціюються зміни навіть у назві нашої професії. За ініціативою професора Р. Ф. Бруханського в Західноукраїнському національному університеті готують програми підготовки бухгалтерів зі знаннями та компетенціями з суміжних спеціальностей. Руслан Феоктистович обґрунтовано доводить, що сучасному бізнесу потрібні «універсальні бухгалтери». А як з цим в інших освітніх наукових школах?

І по-третє, участь бухгалтерської спільноти у забезпеченні сталого розвитку та її першооснови – капіталізації національного багатства. Звісно, що таке питання і не виникає на рівні сприйняття бухгалтерського обліку лише як системи управління. За такого рівня розуміння, бухгалтерський облік не відповідає за те, що на початок 2019 року земельні активи сільськогосподарського призначення були представлені в національних рахунках України в сумі близько 150 млн. дол. США і навіть, якби вітчизняна система бухгалтерського обліку натеper оцінила ці активи за МСФЗ, то сумарно це становило б лише 25 млрд. дол. США. Задумайтесь, лише капіталізація однієї транснаціональної компанії Apple чи Amazon складає понад 1 трлн. дол. США. Однієї із сотень ТНК, а в Україні уся земля лише 25 млрд. дол. США. І це напередодні її вільного ринку.

На поверхні бухгалтерський облік є основою наповнення національних рахунків, проте важливіше, що саме інститут бухгалтерського обліку формує методологію оцінки за «справедливою вартістю». В МСФЗ «свою» методологію заклали інституції ТНК, яким із висококапіталізованими активами байдуже знецінення природничого капіталу, що не є у їх власності. Звісно, при перерозподілі земельних активів до ТНК методологія їх бухгалтерської оцінки в МСФЗ зміниться. То чи має українська система бухгалтерського обліку, його наукова складова розвиватись в руслі глобального (ТНК) інституту бухгалтерського обліку. І, що і по сутності по соціальному сприйняттю є вагомим у відстоюванні національних інтересів: рівень обліку як Системи чи як Інституту? Нещодавно НАН і НААН направили до Президента України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховної ради України звернення й обґрунтування облікового забезпечення капіталізації земель сільськогосподарського призначення (звідки і вищезазначені цифри). Це позиція науки як складової інституту бухгалтерського обліку, позиція, яка спирається на інституціональну теорію бухгалтерського обліку.

Знак Н.,
СРА, СА, фінансовий спеціаліст,
Альбертський енергетичний регулятор, Калгарі, Канада,
Гуменна-Дерій М.В.
к.е.н., докторантка кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ БУХГАЛТЕРА НА ФОРМУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ТА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

В українській практиці інтелектуальні здібності бухгалтера досі не оцінені на належному рівні. Оцінка якості його інтелектуальних здібностей сьогодні визначається через заробітну плату, проте досі заробітна плата бухгалтера розглядається з точки зору пасиву. Виникає питання чому зарплату не можна розглядати також і з точки зору інвестицій, адже бухгалтер, який вкладає свої знання в розвиток та прибуток підприємства до певної міри інвестує в це підприємство. А незадоволений своєю винагородою та заляканий бухгалтер схильний до корупційних дій.

Справедливо зауважує Л.В. Чижевська, що надання бухгалтерами недостовірної завищеної звітності зумовлює появу бухгалтерських скандалів, наслідки яких загострюються тим, що вони стосуються не лише однієї країни, а міжнародного співтовариства в цілому [1, с. 15].

З іншого боку, фальсифікації серед бухгалтерів високорозвинених країн стаються доволі рідше. Вважаємо, що однією із причин є стабільна заробітна плата бухгалтера плюс винагороди за якісне виконання роботи. Звісно, рівень середньомісячної зарплати залежить від кваліфікації бухгалтера та регіону проживання. Середньомісячна заробітна плата бухгалтера в Україні становить 453,16 доларів (тобто 10 332 грн., а курс канадського долара за даними НБУ станом на 24.05.2021р. склав 22,80 грн.). В Канаді цей показник, відповідно, становить 4875 канад. дол. Якщо порівняти середньомісячну заробітну плату бухгалтерів високорозвинених регіонів Канади та України, то цей показник у регіонах Канади вищий за регіони України у понад 10 разів (табл. 1) [2; 3].

Таблиця 1

Середньомісячна заробітна плата бухгалтерів
у найприбутковіших регіонах Канади і України за 2021 рік

Регіони Канади	Зарплата в канад. дол.	Регіони України	Зарплата в канад. дол.
Квебек	5208	Київська обл.	511,93
Саскачеван	5010	Одеська обл.	460,22
Альберта	5000	Львівська обл.	439,47

Джерело: розроблено авторкою на основі [2; 3].

Вважаємо, що низька заробітна плата бухгалтерів є однією із причин «ведення тіньової бухгалтерії». Адже, якби бухгалтера винагороджували з

бокупідприємства чи держави, то поступово тіньову складову можна було б мінімізувати. Оскільки, нині у світі пропагується соціальна відповідальність бізнесу, то і Україна повинна прагнути до цього.

Вчена-економіст Починок Н.В. зазначає, що перехід національних економік до економік обслуговування та економік знань вимагає розуміння того, як сукупність нематеріальних ресурсів, знань, досвіду та інтелектуальної власності впливає на екосистеми з різних точок зору та на різних етапах [4, с. 230]. Погоджуємось з її думкою. Адже вважаємо, що нині інтелектуальний та інформаційний ресурс є тим ресурсом, який управляє матеріально-технічними та фінансовими ресурсами. Через це функції бухгалтера із виконавця, як це було раніше, поступово набувають більш вільнолюбного характеру щодо ухвалення управлінських рішень.

Халф Р. досліджує навички бухгалтера до яких відносить: загальні знання бізнесу, технічний досвід та вміння провидити експертизу, комунікативні навички, адаптованість і гнучкість, творчість та готовність допомагати іншим [5]. Вважаємо, що з психологічної точки зору одна людина не може володіти усіма цими рисами характеру. Якщо бухгалтер має технічний досвід і вміє проводити експертизу на 80%, то творчим він буде лише на 5 %. Через це працедавцям варто було б розглянути, що для них є пріоритетним.

Вдало зауважує Дерій В.А., що навчання фахівців у сфері бухгалтерського обліку має бути спрямоване, насамперед, на вивчення складу, змісту і основних змін у нормативно-правовому забезпеченні ведення бухгалтерського й управлінського обліку підприємства (підприємств), де вони працюють або які обслуговують [6, с. 46]. Погоджуємось, що знання нормативно-правового забезпечення дасть змогу бухгалтеру уникати штрафних санкцій для підприємства. Крім цього, нині бухгалтер повинен опановувати нові прикладні програмні продукти, вивчати галузеві особливості за відповідним напрямком професійної діяльності, брати участь у формуванні звітів із соціальної відповідальності.

Щодо вміння бухгалтера управляти матеріальними, технічними та фінансовими ресурсами, то тут також є низка нових завдань. Так, з появою альтернативних матеріальних і технічних ресурсів виникає потреба в нових підходах щодо їх відображення на чинних чи нових субрахунках та аналітичних рахунках бухгалтерського обліку. Їх оцінка також може містити певні особливості, оскільки, в процесі використання матеріальних і технічних ресурсів можуть виникати непередбачувані обставини. Така ситуація призведе до використання додаткових бухгалтерських документів чи виникнення внутрішніх управлінських звітів. Для прикладу, розглянемо будівельну галузь української економіки. Нині в Україні почали споруджувати багатоповерхові будинки із використанням сонячних панелей. Проте, оскільки даний напрямок є інноваційним, досвід встановлення сонячних панелей на багатоповерхівки у нас відсутній, тому можуть виникнути додаткові затрати. З одного боку, сонячні панелі дорожівартісні, з іншого - їх неефективне встановлення може призводити до додаткових витрат, які повинні відображатись в обліку.

Крім цього, такі витрати потребують нових фінансових вкладень. Звідси, бухгалтер із керівником ухвалюють рішення з яких джерел здійснити залучення нових фінансових ресурсів: з резерву грошових коштів, через позики банків або залучення нових інвесторів. Ці додаткові грошово-розрахункові операції також вимагають інтелектуальних здібностей бухгалтера. Якщо бухгалтер разом із управлінським персоналом детально прописують можливі виробничі ситуації у договорах із інвесторами, то в майбутньому непередбачені обставини можна буде вирішувати оперативніше.

Ще одним нюансом фінансових ресурсів є те, що нині їх варто називати фінансово-технічними ресурсами, а тому бухгалтер потребує значних затрат часу на опанування нових підходів до освоєння програмних забезпечень. Деякі українські підприємства мають намір відмовитись від російського програмного забезпечення «1С: Бухгалтерія», тому актуальним для бухгалтера стає вивчення програми Excel для ведення фінансового обліку. Для прикладу, в Канаді малий бізнес часто застосовує програмне забезпечення Excel для відображення фінансових операцій та формування фінансової й управлінської звітності. А завдяки хмарним технологіям бухгалтери Канади в час пандемії Covid-19 мали змогу повністю вести свою роботу із дому, а тому з'явився досвід щодо управління ресурсами підприємства з однієї локації.

Звідси, можемо зробити висновок, що інтелектуальні здібності бухгалтера потрібно вдосконалювати через постійне навчання. Проте, бухгалтер не робот, а тому потрібно враховувати його психологічний стан, давати відпочинок і заохочувати через преміювання та збільшення розміру заробітної плати, якщо його вміння управляти матеріально-технічними та фінансовими ресурсами збільшують рівень прибутковості підприємства.

Література

1. Чижевська Л.В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку: моногр. Ж.: ЖДТУ, 2007. 528 с.
2. Огляд статистики зарплатні професії “Бухгалтер в Україні”. URL: <https://ua.trud.com/ua/salary/2/3454.html>
3. Accountant Avarage Salary in Canada 2021. URL: <https://ca.talent.com/salary?job=accountant>
4. Починок Н.В. Етапи становлення наукових досліджень інтелектуального капіталу в системі бухгалтерського обліку. Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації: матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф., 14-15 травня 2021 р. Львів: ЛТЕУ, 2021. С. 229-233.
5. HalfR. Accounting Skills You Need to Succeed on the Job URL: <https://www.roberthalf.com/blog/salaries-and-skills/the-accounting-job-skills-you-need>.
6. Дерій В. А. Нормативно-правове забезпечення обліку в підприємствах: організація, навчання фахівців. Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації: матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф., 14-15 травня 2021 р. Львів: ЛТЕУ, 2021. С. 44-47.

Кулинич М. Б.

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,

Сафарова А. Т.

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

Стрімкий розвиток суспільства вимагає особливих підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців в сфері обліку і оподаткування. Це зумовлює потребу в підготовці компетентних спеціалістів, здатних до саморозвитку й швидкої перекваліфікації. Для підвищення ефективності надання освітніх послуг під час викладання дисциплін обліково-аналітичного циклу для студентів потрібно впроваджувати в навчальний процес новітні комп'ютерні технології, які сприятимуть формуванню професійних компетентностей майбутнього фахівця. Значні можливості для цього надає впровадження сучасних мережових технологій і компетентнісного підходу в процес професійного навчання [1].

Сучасні інформаційні технології, що використовуються в освітньому просторі є важливим фактором взаємодії викладача й студентів. Перед двома суб'єктами навчального процесу – тим, хто навчає, і тим, кого навчають, поставлені такі умови: усебічний доступ до інформаційного забезпечення, гнучкість роботи, надоперативність в передаванні й отриманні знань, можливість вчити і навчатися дистанційно, бути комунікабельним й обізнаним з новітніми інформаційними технологіями [2].

Процес такої взаємодії втілюється за допомогою технологій дистанційного навчання. Інформаційно-комунікаційні технології дистанційного навчання - технології створення, накопичення, зберігання та доступу до веб-ресурсів (електронних ресурсів) навчальних дисциплін (програм), а також забезпечення організації і супроводу навчального процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі Інтернету [3].

Необхідність упровадження дистанційних курсів для економічних спеціальностей зумовлена тим, що майбутні фахівці в сфері обліку і оподаткування, є гостро затребуваними на теренах національної економіки. У сучасних умовах господарювання вітчизняні підприємства потребують молодих, енергійних працівників, здатних проаналізувати поточний стан діяльності й запропонувати на перспективу шляхи покращення цього стану, розробити стратегію розвитку господарюючого суб'єкта.

Оскільки гнучкість дистанційного навчання має значні переваги над аудиторним то студент має можливість індивідуально навчатися, обираючи час,

місце та темп навчання його. При цьому здобувач освіти (бакалавр, магістр) може навчатися за індивідуальним планом, що відповідає його особистим потребам, а також суміщати навчання з іншими видами діяльності, використовуючи новітні інформаційні й телекомунікаційні технології. І саме використання можливостей інформаційних технологій необхідне при підвищенні кваліфікації персоналу саме в тому напрямі, який потрібен підприємству. Формуючи компетентності при підготовці фахівців з обліку і оподаткування, важливим фактором є вимоги роботодавців, які потребують від працівників належного застосування професійних знань на практиці відповідно до сучасних умов господарювання. Висококваліфікований фахівець-професіонал повинен виділятися своїм індивідуальним підходом до роботи, стилем у вирішенні ключових питань, володіти системою індивідуальних прийомів, які забезпечують ефективність у його подальшій діяльності.

Майбутній бухгалтер на основі набутих умінь і здатностей повинен справно оперувати інформацією в обліковому, економічному і фінансовому спрямуваннях із використанням сучасних інформаційних технологій.

Дослідження інформаційного забезпечення фахових компетентностей здобувачів освіти спеціальності “Облік і оподаткування” та обґрунтування необхідності використання в навчальному процесі навчально-методичних комплексів ряду облікових дисциплін, створених на платформі Moodle, з представленням розроблених структурних компонентів.

Проблеми сучасної освіти вимагають посилити взаємозв'язок всіх теоретичних досліджень та практичних компонент підготовки, звернути увагу на вимір і оцінку тієї професійної підготовки, що досягнули реальні фахівці, тому що саме від них буде залежати успішність проведення реформ, а в остаточному підсумку - економічний та соціальний розвиток суспільства в цілому.

Література

1. Болюбаш Н. М. Розробка дистанційного курсу засобами інформаційного середовища Moodle / Н. М. Болюбаш // Педагогіка. – 2010. – Вип. 123. – Т. 136. – С. 19–27.

2. Матвійчук Н. М., Шульська Н. М. Соціальні мережі як ефективне середовище викладацько-студентської комунікації в навчальному процесі / Н. М. Матвійчук, Н. М. Шульська // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2017. – Том 58, № 2. – С. 155-168. – 1,15 д.а.

3. Положення про дистанційне навчання затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>

4. Матюха М. М. Інноваційні підходи до підготовки фахівців обліково-аналітичного напрямку в умовах модернізації освіти [Текст] / М. М. Матюха // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. «Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України», 2 жовтня 2015 р. - 2015. - Спец. вип. : Серія «Економічні науки». - С. 203-212.

Кундеус О. М.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Зарудна Н. Я.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ОБЛІК ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ В ЧАС КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Чимало підприємств сфери послуг у період дії карантину не призупиняли свою діяльність та не переводили своїх працівників на віддалений режим роботи через види діяльності, які є життєво необхідними. Але для продовження роботи такі підприємства зобов'язані уживати відповідних визначених законодавством профілактичних заходів, а саме: вимірювати температуру своїх працівників та клієнтів; забезпечувати працівників антисептичними та дезінфікуючими засобами; видавати засоби індивідуального захисту (маски чи респіратори для обличчя, медичні рукавички, захисні костюми тощо). Тобто керівництво повинно забезпечити той мінімум, який необхідний в умовах панування коронавірусу, аби зберегти здоров'я працівників.

Для бухгалтерів постає нове завдання: відображення в обліку таких додаткових витрат та розрахунків податкові наслідків. Отже, розглянемо порядок обліку витрат, що пов'язані із забезпеченням підтримки здоров'я колективу.

Для вимірювання температури необхідний безконтактний (інфрачервоний) термометр, який дозволяє вимірювати температуру на відстані за допомогою реєстрації променів теплового випромінювання. Зазвичай очікуваний строк корисного використання (експлуатації) такого термометра становить понад рік (що дозволяє обліковувати його як необоротний актив на субрахунок 106 «Інструменти, прилади та інвентар»). Проте його вартість варіюється в межах 200 – 1000 грн (що на нашу думку за вартісним критерієм дозволяє його обліковувати у складі малоцінних необоротних матеріальних активів на однойменному субрахунку 112). У такому разі нараховану амортизацію вважаємо за необхідне відображати у складі адміністративних витрат на рахунок 92 (оскільки їх використовують для вимірювання температури працівників різних відділів підприємства, тобто він матиме загальногосподарське призначення). Якщо ж підприємство придбає термометри, за техпаспортом якого очікуваний строк корисного використання (експлуатації) менш ніж рік, вважаємо, що їх потрібно обліковувати у складі запасів на рахунок 22.

Не залежно від того, у складі яких активів (необоротних чи оборотних) відобразатиметься придбання безконтактного термометра, підприємство-платник ПДВ матиме право на податковий кредит, оскільки придбання безконтактного термометра є необхідністю для безпечного провадження

господарської діяльності підприємством і виконання вимог законодавства. Адже Законом України «Про охорону праці» [1] від 14.10.1992 р. № 2694-ХІІ передбачено забезпечення заходів з охорони праці; а стаття 18 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [2] від 06.04.2000 р. № 1645-ІІІ таки зобов'язує власників, керівників й інших посадових осіб підприємств сприяти здійсненню заходів щодо захисту населення від інфекційних хвороб, у тому числі коронавірусного захворювання. Серед таких заходів є й вимірювання температури тіла працівників, з метою виявлення симптомів інфекційного захворювання.

Придбання антисептиків й дезінфікуючих засобів для протирання рук, поверхонь, обробки інструментів чи обладнання, а також мийно-дезінфікуючих засобів для прибирання приміщень необхідно обліковувати у складі запасів на субрахунку 209 «Інші матеріали». Знову ж таки підприємство має право включити суму сплаченого ПДВ до податкового кредиту, а визнання в такому випадку негосподарського використання чи окремого об'єкта обкладення ПДВ є неправомірним. Це зумовлено тим, що такі купівлі продиктовані не примхою та бажанням підприємства, а нагальною необхідністю безпечно провадити господарську діяльність і вимогами як вище згаданого законодавства, так і Кодексу законів про працю [3], Законом України «Про охорону праці» [1], Постановою КМУ «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» [4] від 11.03.2020 р. № 211 тощо. Такі засоби «постачають» не безпосередньо працівникам для безкоштовної роздачі (і, відповідно, отримання додаткового блага), а для забезпечення безпечних умов праці та діяльності підприємства. Отже це матеріали є витратними, відносяться при використанні до витрат періоду.

Варто відмітити, що вартість антисептиків і дезінфікуючих засобів не може розглядатися як дохід конкретної фізособи (як працівника, так і клієнта, що відвідав підприємство), тому і не є об'єктом обкладення ПДФО і військовим збором. Важливо пам'ятати, що для обкладення ПДФО важливо, аби дохід фізособи можна було персоніфікувати, проте антисептиками та дезінфікуючими засобами зазвичай користується невизначене коло працівників. Тобто це можуть бути навіть відвідувачі та клієнти підприємства, а підстави та можливість для персоніфікації повністю відсутні, адже такі засоби використовують для забезпечення діяльності усього підприємства, а не надають у власність конкретних фізичних осіб.

Постанова КМУ «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» [4] від 11.03.2020 р. № 211 поряд із дезінфікуючими заходами вимагає використання захисних одноразових масок, рукавичок. Їх термін використання також досить обмежений, та становить точно менш ніж рік, тому такі засоби слід обліковувати на рахунку 22. Їх придбання та в подальшому передача працівникам не можна назвати постачанням товарів (адже передання права власності працівникам не відбувається) тому за такою операцією не потрібно

нараховувати податкові зобов'язання з ПДВ. Аналогічно і не виникатиме жодних зобов'язань із ПДФО і військового збору, адже немає персоніфікованого доходу фізичної особи, оскільки захисні маски й рукавички роздають у необхідній кількості всім працівникам, також їх можуть брати сторонні відвідувачі підприємства сфери послуг.

Отже, якщо працівники підприємств сфери послуг продовжують працювати під час карантину, на роботодавця покладається надзвичайно важливий обов'язок – забезпечити безпечними умовами праці кожного окремого працівника. Відповідно до діючого на даний час законодавства керівництво повинно забезпечити придбання та надання у користування працівникам засобів індивідуального захисту (масок, респіраторів, рукавичок, дезінфікуючих і миючих засобів тощо), а бухгалтерія – повинна належним чином відобразити дані операції придбання та надання у користування в системі обліку.

Література

1. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 р. № 2694-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
2. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 06.04.2000 р. № 1645-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>.
3. Кодекс законів Про працю від 10.12.1971 № 322-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
4. Постанова КМУ «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 11.03.2020 р. № 211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text>.

УДК 657.1

Лаговська О.А.,
д.е.н., професор,
професор кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку,
Державний університет “Житомирська політехніка”

БУХГАЛТЕРСЬКА ПРОФЕСІЯ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Нові умови функціонування бізнес-одиниць, зокрема, цифровізація бізнес-процесів, комунікаційні зміни, глобалізація, мінливість бізнес-середовища зумовлюють необхідність переосмислення процесу підготовки фахівців економічного спрямування та бухгалтерів, зокрема.

Так, цифровізація бізнес-процесів суб'єктів господарювання, призвела до зміни філософії реєстрації фактів господарського життя в обліковій системі, що

потребує системного врахування в навчальному процесі та потребує вибудови нової його логіки.

Вплив глобалізаційних процесів на темпи змін в бізнес-середовищі та посилення конкуренції на ринку праці, внаслідок завоювання іноземними представниками професії внутрішнього ринку праці через аутсорсинговий сервіс, ставить нові виклики перед претендентами на високооплачувані посади економічного профілю.

Задля врахування викликів сьогодення в процесі підготовки фахівців за спеціальністю «Облік і оподаткування» було вивчено запити стейкхолдерів. До складу респондентів увійшли в переважній більшості випускники Державного університету «Житомирська політехніка»:

- начальник управління кадрового забезпечення та розвитку персоналу Головного управління ДФС у Житомирській області;

- асистент ревізора компанії «Родик» (Швеція); директор парк-готелю «Чудодієво»;

- головний бухгалтер та фінансовий аналітик будмаркету «Епіцентр будматеріалів»;

- бухгалтер ФОП Томчук А.М. («Пак-Трейд»);

- головний бухгалтер ТОВ «Житомирський маслозавод»;

- бухгалтер з обліку і контролю операцій закордонних дочірніх компаній ТОВ «Інфопульс Україна»).

Вказаних респондентів можна віднести до умовних інсайдерів, обізнаних в особливостях навчального процесу даного закладу освіти.

Основна теза, що звучала від всього числа респондентів – це зміна філософії підготовки облікових фахівців через перехід від отримання на виході начального процесу бухгалтера, що здійснює просту реєстрацію фактів господарського життя, до бухгалтера-аналітика, що є ключовою постаттю прийняття управлінських рішень з елементами Big Data Analysis та інших технологічних інновацій.

Від респондентів було одержано пропозиції щодо зміни навчального процесу.

По-перше, зміна підходу до вивчення теорії бухгалтерського обліку одразу на базі певного професійного програмного продукту, що змінить уявлення студента про облікову систему та з першого дня навчання сформує системне бачення бізнес-процесів та вплив облікової дії на суміжні процеси та об'єкти.

По-друге, в ході навчального процесу студент повинен досконало опанувати мінімум дві іноземні мови професійного спрямування на рівні не нижче B2.

По-третє, введення до навчального процесу вивчення всіх новітніх методик бізнес-аналізу та управлінського обліку на рівні, достатньому для здачі іспитів за провідними сертифікаційними програмами, що існують для бухгалтерів та є визнаними в країнах ЄС. Це скорочує час на професійну адаптацію.

Підсумовуючи вважаю, що розвиток підходів до підготовки облікових фахівців повинен здійснюватись за наступними напрямками, шляхом:

1) формування креативного мислення, що є відмінним від традиційного підходу в підготовці бухгалтерів через превалювання підходу до навчання обліковому процесу через призму його регламентації. Досягнення креативності та системності економічного мислення випускниками спеціальності «Облік і оподаткування» є найпріоритетнішим завданням навчального процесу;

3) забезпечення орієнтації в цифровому просторі, набуття технічних навичок через вивчення технологічних інновацій, їх можливостей та стратегії застосування в діяльності конкретної бізнес-одиниці. Це потребує оволодіння прогресивними професійними бухгалтерськими програмами різного класу та відповідними мовами програмування як основи не тільки постановки технічного завдання програмісту, а й можливості налаштування програмного продукту власноруч під вимоги діяльності конкретної бізнес-одиниці;

4) володіння іноземними мовами професійного спрямування на рівні, не нижчому В2. Вимога знання англійської мови як найбільш поширеної в бізнесовій сфері та другої мови спілкування в Європейському союзі. ;

5) формування емоційного інтелекту як запоруки налагодження правильної комунікації в середині компанії із врахуванням різних протидій, емоційної насиченості посадової особи та суб'єктів взаємодій задля ефективного вирішення поставлених практичних завдань та запобігання так званому професійному вигоранню;

6) формування стратегічного бачення. Як вже зазначалось вище, бухгалтер повинен виступати одним із ключових суб'єктів управління та відходити від виключно тактичних дій, а приймати участь в розробці стратегії розвитку компанії, трансформації облікової системи за орієнтирами зміни.

7) дотримання принципів професійної етики.

УДК 657.22

Кушнір Л.А.,

к.е.н., доцент, викладач кафедри обліку і оподаткування,
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж

ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Сьогодні COVID-19 розуміється як явище, що вийшло за рамки охорони здоров'я, оскільки відбувається навантаження на бюджет країни, зростає кількість збиткових підприємств, рівень безробіття та відслідковується несприятлива кон'юнктура ринків.

Теперішній стан економіки країни характеризуються впливом факторів фінансово-економічної кризи, зниженням інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств, зменшенням обсягів прямих іноземних та вітчизняних інвестицій, скороченням кількості реалізованих інвестиційно-інноваційних проектів тощо.

Особливо проблемним питанням це стало в Україні в умовах всесвітньої епідемії Covid-19 та економічної кризи. Їх залучення в умовах анексії Криму та ескалації конфлікту на сході країни залишається недостатньо продуманим, суперечливим і малоефективним. Для забезпечення ефективного управління суб'єктами господарювання необхідне оперативне і достовірне облікове відображення інвестиційної діяльності в умовах економічної кризи та карантинних обмежень. За цих умов інвестиційна політика держави потребує вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління інвестиційною діяльністю шляхом впровадження сучасних методик її здійснення [1].

Оскільки метою інвестування є збільшення прибутку, то це передбачає відображення в обліку зіставлення інвестиційних витрат і вигод від інвестування.

Згідно з П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції», для відображення в балансі інвестицій, по яких неможливо достовірно визначити справедливую вартість, враховують зменшення їх корисності. Було визначено, що для фінансових інвестицій зменшення корисності будуть втрати економічної вигоди в сумі перевищення балансової вартості інвестиції над сумою, яку підприємство очікує отримати за час утримання інвестиції. Втрати від зменшення корисності фінансових інвестицій визнаються як інші витрати з одночасним зменшенням балансової вартості інвестицій [2]. Постійний контроль та інвентаризація інвестицій дозволить відслідкувати реальні зміни в обліку інвестора і фінансового стану об'єкта інвестування за певний період. Це в свою чергу дозволить визначити ефективність інвестицій.

Так, за підсумками 2020 року приріст прямих іноземних інвестицій в акціонерний капітал підприємств України рекордно скоротився - до \$760 млн, що складає лише 0,5% ВВП.

В цілому капітал іноземних інвесторів за 2020 рік скоротився на \$868,2 млн, що сталося вперше після 2015 року. Такі зміни обсягів іноземного капіталу визначаються динамікою трьох його складових - нові інвестиції в акціонерний капітал, реінвестовані доходи інвестора та борговий капітал інвестора.

Іншою складовою припливу прямих інвестицій вбачається реінвестований капітал підприємств з іноземними інвестиціями, які вже працюють на території України. Внаслідок пандемічної кризи посилилась збитковість цих підприємств, що призвело до формування негативних фінансових результатів і як наслідок – до зменшення іноземного капіталу в Україні, який вимушено спрямовувався на покриття збитків.

Якщо за 2016 - 2019 роки підприємства з іноземними інвестиціями реінвестували отриманого прибутку в економіку Україну на суму \$7,9 млрд, то за

підсумками 2020 року згенеровані збитки призвели до зменшення іноземного капіталу на \$1,3 млрд.

Збільшення дивідендів впливає на зменшення реінвестованого доходу прибуткових підприємств і в такий спосіб впливає на зменшення потенційного додаткового приросту іноземного капіталу в країні.

Всього за 2020 рік сплачено дивідендів та відсотків за прямими інвестиціями обсягом \$4,1 млрд, що становить 8,4% обсягу іноземного капіталу в Україні (в 2019 році було \$3,4 млрд, або 6,6%, відповідно).

Частина дивідендів припадає на банки з іноземним капіталом. У 2020 році вони отримали 5,0 млрд грн процентного доходу за депозитними сертифікатами та 3,8 млрд грн за ОВДП (разом близько \$330 млн). «Частину цього доходу було виведено з України через дивіденди». Особлива увага при цьому повинна приділяється обліку фінансових інвестицій [3].

Отже, за допомогою відображення в обліку достовірної оцінки, інвентаризації та контролю інвестицій, сформується корисна, правдива й доречна інформація для менеджменту підприємства у прийнятті рішень щодо інвестицій.

Література

1. Даньків Й.Я. Обліково-аналітичне забезпечення управління інвестиційною діяльністю суб'єктів господарювання. Науковий вісник Ужгородського університету. №2(56). 2020. URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/226263>.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0284-00>.

3. Уперше за п'ять років в Україні зменшились іноземні інвестиції. FinPost. URL: <https://finpost.com.ua/news/21027>

УДК 657

Лукинів З. В.,

аспірантка кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ОРЕНДНІ ВІДНОСИНИ В ПЕРІОД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Підприємство – це система, ефективність якої значною мірою залежить від розвитку та стабільності середовища, в якому вона функціонує. Варто зауважити, що навіть незначні коливання соціального середовища країни можуть як позитивно, так і негативно вплинути на економічну ситуацію та відносини з іншими країнами.

Для вітчизняних підприємств, зокрема агропромислового комплексу, пріоритетом є налагодження відносин та постійного зв'язку з населенням, тобто соціальним середовищем країни. Проведення різного роду соціальних заходів

та кампаній, спрямованих на розвиток інфраструктури, підтримку громад, стабільність виплат та легкість співпраці компанії з людьми, - основні умови формування сприятливого середовища.

Соціальні, політичні і військові конфлікти, екологічні катастрофи мають негативний вплив на розвиток та економіку будь якої країни. Наявність одночасно декількох факторів дисбалансу взагалі зупиняє розвиток економіки та сіє паніку серед населення [1].

Одним із стабілізуючих факторів української економіки виступають аграрні підприємства, діяльність яких ґрунтується на оренді землі, іншого майна. Основна частина земельного банку таких підприємств – це земельні ділянки (паї), частки, взяті в оренду чи суборенду у населення та фізичних осіб-підприємців. Ще одним гарантом ефективності діяльності такого підприємства є вливання іноземних інвестицій. З початком військового конфлікту на сході нашої країни інвестиції в українські підприємства різко скоротилася. Пристосування господарюючих суб'єктів до нових українських реалій мало негативний вплив на соціальне середовище, а саме на зменшення кількості малих підприємств, скорочення робочих місць, загострення конкуренції міжнародних компанії на українському ринку.

Основним чинником, що ускладнював роботу орендних підприємств з іноземними інвестиціями, при цьому були розбіжності в облікових підходах національного та міжнародного законодавства. Саме тому більшість підприємств розпочала реорганізацію та трансформацію облікової системи. Формування єдиного, зрозумілого підходу до організації та ведення обліку оренди для всіх його учасників одне із пріоритетних завдань.

Процес реформування будь якої системи, в тому числі облікової системи, досить довготривалий та багатоетапний. Одним із головних чинників, який ще більше ускладнює цей процес – це нові умови діяльності підприємств, спричиненні пандемією. Введення карантину майже у кожній країні негативно вплинуло на світову економіку, зупинивши роботу підприємств і організації усіх секторів економіки. Як наслідок, зниження рівня доходу, збільшення витрат привело до ліквідації великої кількості господарюючих суб'єктів малого та середнього бізнесу. Найбільше впливу зазнавали фірми у сфері обслуговування, а саме готельно-ресторанний, туристичний бізнес, частково торгівля.

Тимчасове припинення роботи не звільняє суб'єкт від виконання ним його зобов'язань перед працівниками, орендодавцями та державою. Запровадження державних програм на підтримку бізнесу лише частково полегшує тиск. Більшість підприємств сфери обслуговування використовують у своїй діяльності орендоване майно. Вагому частку витрат складали орендні та комунальні платежі. А тому бізнес, що використовує приміщення, залучені на умовах оренди, опинився у досить непростій ситуації. З одного боку, орендарі не можуть отримувати прибуток від використання таких приміщень і бажають уникнути сплати оренди, а з іншого боку, орендодавці зацікавлені в отриманні належних їх сум.

Введення карантину не тягне за собою автоматичне припинення орендних правовідносин, тобто, вважається, що орендар має право використовувати орендоване приміщення та сплачувати орендну плату.

Крім того, Цивільним Кодексом України передбачено відповідальність за самовільну несплату орендарем плати за договором оренди. Наслідком для орендаря за несплату може стати стягнення з нього належних до сплати сум орендної плати у повному обсязі, а також застосування санкцій за прострочення зобов'язання [2].

Сума орендних платежів може бути зменшена у випадку, коли договором передбачено форс-мажорні ситуації. Перелік ситуації, які можна визнати форс-мажором й порядок визнання таких подій передбачено та затверджено в Україні на законодавчому рівні. Орендний платіж, також можна змінити або відстрочити тільки у судовому порядку [3]. Не сплачувати оренду в період обмежувальних заходів, введених державою, орендар може лише у випадку повної відсутності доступу до орендованого ним майна. Звідси можна зробити висновок, що юридично орендар має більше прав ніж орендодавець. Звісно, якщо немає уточнень у договорі оренди майна.

Отож, введення на території України карантину та наявність військового конфлікту на Сході наклало свій відбиток якщо не на всі, то, принаймні, на більшість сфер суспільного життя.

Література

1. ТимошенкоЛ.М., СімаховаА.О. Соціально-економічний розвиток і його кероване забезпечення в умовах інноваційної моделі суспільної динаміки Механізм регулювання економіки, 2015, № 1. С. 68-77.

2. Цивільний кодекс України URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

3. Постанова КМУ «Деякі питання сплати орендної плати за державне майно під час дії карантину» № 611 від 15.07.2020 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-2020-%D0%BF#Text..>

УДК 657.1.011.56

Мазіна О.І.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Університет державної фіскальної служби України

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ПРАВА КОРИСТУВАННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ

Забезпечення розвитку людини як основного ресурсу від мікро- до глобального рівня є пріоритетним у світовій практиці як основа забезпечення потенційного розвитку будь якої держави. Тим не менше, відсутність належного облікового забезпечення даного ресурсу призводить до

безконтрольного процесу його знецінення і знищення, а значить і до втрати потенціалу будь-якого розвитку у майбутньому.

Наявність глобальних ініціатив Організації Об'єднаних Націй (ООН) стосовно розвитку людини та стосовно цілей сталого розвитку, є недосконалим механізмом, достатньо обмеженим і неефективним країнах з перехідною економікою, що призводить до втрати людського капіталу, як за рахунок знецінення, так і за рахунок переміщення (міграції в країни з кращими умовами і можливостями розвитку), з усіма подальшими наслідками стосовно втрати можливостей економічних і соціальних перетворень.

Вирішення проблемних питань отримання релевантної інформації стосовно стану, збереження та розвитку людського капіталу вбачається у використанні системи бухгалтерського обліку, як валідованої системи, що дає високий ступінь впевненості в тому, що сама система буде послідовно приводити до результатів, які відповідають її загальноприйнятим критеріям як і стосовно будь-яких інших об'єктів бухгалтерського обліку.

Основними дискусійними питаннями стосовно ідентифікації та відображення людського капіталу як активу є його контрольованість і можливість достовірної оцінки. Дискусійність контрольованості людського капіталу як активу полягає у його невіддільності від суб'єкта - власника, працівника. Негативним фактором також є неунормованість підходів до оцінки людського капіталу, що дає суттєве підґрунтя противникам визнання цього об'єкту активом, залишатися на своїх позиціях.

Погоджуючись з позицією науковців, які віддають належне значення та приділяють значну увагу до методичного забезпечення оцінки людського ресурсу з метою його відображення в системі бухгалтерського обліку [1; 2], а також долучаючи до цих розробок підходи науковців фізичної економіки [3; 4], в даному дослідженні приділена увага людському капіталу як об'єкту оренди у розумінні цього поняття міжнародним стандартом фінансової звітності (IFRS) 16 «Оренда» [5]. Важливе значення у такому підході відіграє і сама Концептуальна основа фінансової звітності, нова редакція якої була опублікована у 2018 році. Суттєві зміни в сучасній редакції Концептуальної основи фінансової звітності полягають у визначенні поняття активу, яким вважається існуючий економічний ресурс, при цьому, економічним ресурсом визначено «право, яке може принести економічні вигоди». Прийняття визначення активу, як права, що може принести економічні вигоди, посприяло виникненню і визнанню такого активу як «Право на користування майном», оцінка якого встановлюється введенням в дію у 2019 році МСФЗ 16 «Оренда». У цьому стандарті поняття оренди визначено як «... договір, за якою частина договору, згідно якого передається право користування активом протягом певного періоду часу в обмін на відшкодування», а орендовані активи відображаються в активах господарюючого суб'єкта - орендаря саме як «Право на користування майном». Оцінка такого активу здійснюється на основі первісної оцінки зобов'язання з оренди, яка, у свою чергу, формується як поточна дисконтована вартість майбутніх орендних платежів.

Отже, опираючись на сучасні підходи до визнання активу як права на користування майном (ресурсом) та використовуючи методичні підходи стосовно оцінки такого активу, визначені в МСФЗ 16 «Оренда», пропонується здійснювати оцінку такого активу як «Право користування людським капіталом» з метою відображення його у системі бухгалтерського обліку та звітності.

Трактування використання людського капіталу господарюючим суб'єктом як об'єкта орендних відносин, полягає у реальній можливості не відділяючи людський капітал від власника, передавати його у використання суб'єкту господарювання.

Якщо вважати трудовий договір, який заключається з висококваліфікованим працівником на термін більше ніж один рік, з визначеними умовами виконання такого договору зі сторони працівника та господарюючого суб'єкта, що можна вважати контролюючим фактором, як це і передбачено для визнання права користування активом (майном) у МСФЗ 16 «Оренда», та з відомою заробітною платою (можна використовувати при цьому мінімальну заробітну плату, або Єдину тарифну сітку як аналог орендного платежа), то в наявності у господарюючого суб'єкта будуть практично усі дані для розрахунку як зобов'язань по оренді людського капіталу так і активу «Право користування людським капіталом».

Література

1. Денисюк О., Покиньючерда В. Оцінка людського капіталу. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2016_1_9
2. Головай Н.М. Вкладення в людський капітал і заробітна плата: обліковий аспект. URL: <https://cutt.ly/Mc2L8og>
3. Мазіна О. Людський капітал: проблеми оцінювання і збереження. URL: <https://cutt.ly/7c2Xhgs>
4. Добия М. Человеческий капитал в экономической перспективе. Київ. Кондор. 2012. 240 с.
5. Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 «Оренда». URL: <https://cutt.ly/0c2Zt4l>

УДК 657.12

Малишкін О.І.,
д.е.н., професор,
Державний університет інфраструктури та технологій

ЧИ МАЄ БУТИ ОБ'ЄКТОМ ДОСЛІДЖЕНЬ ОБЛІКОВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ ЕКОЛОГІЧНА ЗВІТНІСТЬ ?

Показники екологічного стану юридичні особи розкривають як в офіційних формах статистичної та податкової звітності, так і в неформальних

звітах. Нормативи і традиції фінансової звітності не передбачають висвітлення показників еко-стану. Лише новий звіт про платежі на користь уряду (держави), який складають видобувні компанії у світі, в ЄС і в Україні частково заповнює цю прогалину - маса добутої з надр сировини, адреса, площа видобування, нараховані податки тощо. Крім того, за власним бажанням (неофіційно) провідні компанії світу та України надають у складі нефінансових звітів різні показники, які належать до категорії екологічних. До цього класу можна віднести ті показники, які віддзеркалюють вплив компанії в результаті виробничої (комерційної) діяльності на природне середовище – повітря, воду, землю, рослинний та тваринний світ. Показники і формати таких звітів не унормовані і тому відображають рівень розуміння керівництва компанії щодо проблем екології.

Вже загально прийнятим в бізнесі вважається висвітлення питань екології і кліматичних змін нарівні з соціальними та управлінськими аспектами. Такий підхід отримав назву ESG-звітності, детальну характеристику складових цього формату наведено у монографії Педро Матоса «ESG-принципи та відповідальне інституційне інвестування у світі» [1].

Чинники, які спонукають компанії додатково розкривати еко-показники, належать до категорії соціальної відповідальності бізнесу. На сьогодні це не тільки модно, але і має матеріальний інтерес у власників компаній. У бізнес-середовищі вже сформована категорія «відповідальне інвестування», яка означає, що компанії з еко-чистим виробництвом мають більше шансів на отримання інвестицій як з приватних, так і державних фондів.

Як запевняє Ю. Берещенко, директорка з розвитку бізнесу та зв'язків з інвесторами агрохолдингу Астарта, головна перевага ESG-звітності — доступ до фінансування, як до боргового, так і до акціонерного. Чим краще компанія дотримується ESG-вимог, тим на більші обсяги і на більш дешеву вартість капіталу, що залучається, може розраховувати [2].

Основними формалізованими звітами з екології виступають державні статистичні спостереження. До статистичної звітності на 2021 рік віднесено форми, що наведені у п. 3 таблиці. Складають форми юридичні особи та їхні підрозділи [3]. Певні еко-показники наводяться також у податковій декларації з екологічного податку. Зокрема, платники цього податку визначають суми податкового зобов'язання з екологічного податку у т.ч., штрафи, пені, за такими викидами:

- викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення;
- скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;
- розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах;
- утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензій строк.

Виникає питання: яка інформація еко-звітів є бухгалтерською або суміжною з бухгалтерським обліком і відповідно чи доцільно проблематику таких звітів досліджувати експертам і науковцям облікового профілю? Частково відповідь на це питання наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Склад показників еко-звітності підприємства

№	Назва	Характер показників	Хто складає	Джерела даних
Фінансова звітність (оприлюднюється)				
1	Звіт про платежі на користь держави	Натуральні /вартісні	Бухгалтер разом з менеджером	Первинні документи, реєстри бухгалтерських і не бухг. даних
Податкова звітність (не оприлюднюється)				
2	Податкова декларація екологічного податку	Вартісні	Бухгалтер	Первинні документи, реєстри бухгалтерських даних
Статистична звітність (не оприлюднюється)				
3	Звіт про екологічні збори та поточні витрати на охорону природи (ф. № 1-екологічні витрати)	Вартісні	Бухгалтер разом з менеджером	Первинні документи, реєстри бухгалтерських і не бухг. Даних
	Звіт про утворення, використання та знешкодження токсичних відходів (ф. № 1-токсичні відходи)	Натуральні	Бухгалтер разом з менеджером	Первинні документи, реєстри бухгалтерських і не бухг. Даних
	Звіт про викиди забруднюючих речовин і парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів (форма № 2-ТП (повітря))	Натуральні	Бухгалтер разом з менеджером	Первинні документи, реєстри бухгалтерських і не бухг. даних
Нефінансова звітність (оприлюднюється добровільно)				
	Екологічний звіт у довільній формі	Натуральні /вартісні	Фахівці з екології	Первинні документи, реєстри не бухг. даних

Джерело: складено автором.

Отже, значний обсяг еко-показників наводиться у натуральних одиницях, що спонукає до «не бухгалтерських» підходів до її організації та методик збору даних. У таких випадках процес збору, узагальнення та подання інформації може бути організований в рамках управлінського обліку. Натомість, коли потрібно наводити вартісні показники, такі звіти мають джерело з бухгалтерських рахунків фінансового обліку. Це свідчить про те, що еко-показники лежать на перетині бухгалтерської і не бухгалтерської інформації.

На думку І. Чалого, фахівці компанії (частіше це не бухгалтери) будь-якої галузі мають уважно проаналізувати свій бізнес з точки зору «кліматконтролю» і адекватно розкрити динаміку власних показників діяльності. Такий підхід може привернути увагу відповідального інвестора і пробудити в нього бажання вкласти кошти у відповідальний бізнес [4, с. 56].

На наш погляд, синергетичний ефект можуть дати дослідження, в яких беруть участь фахівці з екології та фінансово-бухгалтерського профілю. Перші мають визначати сутність проблематики, другі – пропонувати систематизований підхід до показників звітності.

Література

1. Педро Матос. ESG-принципи та відповідальне інституційне інвестування у світі. Критичний огляд досліджень. Львів, Видавництво Львівської політехніки-2020. URL : https://ua.cfaukraine.org/wp-content/uploads/2020/12/P.Matos_ESG-PRYNTSYPY_ebook.pdf.
2. Берещенко Ю. Переваги екозвітування. <https://nv.ua/ukr/biz/markets/maybutnye-dlya-biznesu-staliy-rozvitok-shcho-potribno-znati-pro-nogo-vzhe-sogodni-eksperti-50083754.html>
3. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0098-05#Text>
4. Практика МСФЗ, № 2/2021, С. 54-58.

УДК 657:004

Малюга Н.М.,
д.е.н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Поліський національний університету
Шкуліпа Л.В.,
к.е.н, доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ВАЖЛИВІСТЬ XBRL У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Технологічний стандарт XBRL дозволяє покращити якість та своєчасність фінансової звітності, але його застосування ускладнене не завжди достатньою обізнаністю працівників бухгалтерії, керівників різних ланок управління, а також виробників програмного забезпечення про МСФЗ та структуру функціонування таксономії XBRL на практиці.

Професія бухгалтера є особливо сприйнятливою до розвитку новітніх технологій та інновацій в бізнесі, а також впливу світових трендів збирання, обробки й аналізу інформації. XBRL пробудив нові ключові компоненти у бухгалтерській професії, які є важливими інструментами реформування фінансового звітування на глобальному рівні. Справжній престиж нашої

професії визначається не формальними правами, а об'єктивними потребами суспільства [1, с. 58], а серед найважливіших сучасних потреб суспільства є цифрова грамотність [2, с. 184].

Науковцями виявлена й обґрунтована така закономірність – від того, що сьогодні буде закладено в освіту економічних фахівців, те завтра буде реалізовано у державній економічній політиці, а відтак матиме вплив на все суспільство [2, с. 185]. А як показують сучасні вітчизняні дослідження, суб'єкти господарювання здебільшого спрямовують кошти на постійне підвищення кваліфікації працівників у приватних освітніх центрах, що «...відбувається на фоні тверджень про занепад системи вищої освіти» [3]. У зв'язку із цим для залучення та утримання студентів у закладах вищої освіти нагальними стають питання удосконалення підготовки фахівців обліково-економічних спеціальностей та необхідність розробки новітньої навчальної літератури, орієнтованої на провідну практику застосування цифрових технологій, для всіх етапів існування бухгалтерської професії.

Враховуючи вимоги українського законодавства подавати фінансову звітність МСФЗ-зобов'язаним підприємствам у форматі XBRL з 1 січня 2020 р. [4], заклади вищої освіти вже мають забезпечувати студентів обліково-економічних спеціальностей фаховими компетентностями щодо використання технологічного стандарту XBRL при формуванні звітності.

Проте, на сучасному етапі викладання облікових дисциплін існує декілька перешкод для впровадження у навчальний процес нової технології, а саме: не всі викладачі добре розуміють XBRL, оскільки це відносно нова тема для більшості; не всі зацікавлені розширити власні знання з XBRL; відсутність відповідної вітчизняної літератури, яка містить детальні роз'яснення щодо впровадження XBRL на основі Таксономії UA МСФЗ XBRL; наявність припущень, що знання XBRL все ще не набули актуальності – що в перспективі є темами для подальших досліджень і розвитку «технологічного» бухгалтерського обліку та аудиту.

Пропонується до розгляду така методика викладання XBRL для закладів вищої освіти, яка спрямована на побудову нових технологічних знань про XBRL у студентів обліково-економічних спеціальностей та закріплення нових навичок для аналізу тегованих даних та фінансових звітів. Для цього рекомендованою є інтеграція тем, пов'язаних із XBRL, у облікові дисципліни (окремі компоненти) в межах існуючих освітньо-професійних програм (табл. 1).

Так, на початку навчання вважаємо доцільним включити до дисципліни «Програмування» (або «Інформатика») вступне ознайомлення студентів із мовою XML, яка є стандартним засобом передачі інформації між підприємствами за допомогою інтернет-мережі, та її зв'язок із XBRL. Відповідно подача навчального матеріалу з дисципліни «Бухгалтерський облік (загальна теорія)» про загальні переваги та обмеження XBRL буде зрозумілою для студентів у поєднанні з отриманими знаннями з програмування.

Навчальні дисципліни, які рекомендується доповнити тематикою XBRL*

Навчальні дисципліни	Теми, що пропонуються
Програмування (або Інформатика)	1. Знання XML та її зв'язок із XBRL.
Бухгалтерський облік (загальна теорія)	1. Переваги та обмеження XBRL в обліку.
Інформаційні системи і технології в обліку, аудиті та оподаткуванні	1. Поточний статус XBRL та його термінологія. 2. Специфікація XBRL. 3. Впровадження XBRL у корпоративну програму / ERP-систему.
Управлінські інформаційні системи в обліку та оподаткуванні	1. Основні компоненти у постачанні XBRL-рішень (дизайн таксономії та її документів). 2. Особливості читання XBRL Таксономії та її документів для GAAP США та МСФЗ. Види таксономій. 3. Використання програм для Таксономії МСФЗ.
Консолідована фінансова звітність	1. Переваги та особливості XBRL для процесів консолідації звітів.

*Наводяться дисципліни, передбачені ОПП у Національній академії статистики, обліку та аудиту, та пропозиції щодо їх доповнення тематикою XBRL

При подальшому навчанні інтеграція в дисципліну «Інформаційні системи і технології в обліку, аудиті та оподаткуванні» загальних термінів та концепцій XBRL, акцент студентів на ролі користувачів забезпечить основу розуміння технологічного стандарту в роботі бухгалтера. Пояснення специфікації XBRL на цьому етапі також є важливим, оскільки це вводить у курс уявлення про технічний документ, який гарантує, що розробники таксономії та програмного забезпечення можуть створювати рішення щодо звітування.

Під час вивчення дисципліни «Управлінські інформаційні системи в обліку та оподаткуванні» студенти ознайомлюються зі змістом та структурою таксономії на основі XBRL, наприклад, «Altova XML spy», «Fujitsu Taxonomy Editor», або будь-якого іншого програмного забезпечення, в тому числі, українського виробника. На цьому етапі студенти навчаються створювати XBRL-таксономії та примірники її документів на основі демо-версії однієї із обраних програм.

На завершальних етапах навчання для поглиблення знань студентів про XBRL рекомендується дисципліна «Інноваційні технології в бухгалтерському обліку» (дисципліна передбачена ОПП другого магістерського рівня за спеціальністю 071 у Поліському національному університеті), яка охоплює такі питання, як впровадження XBRL в Україні, нові програмні забезпечення, їхні

поєднання з МСФЗ та НП(С)БО, особливості обліку хмарних обчислень, криптовалюти, комп'ютерний аудит, а також такі світові тренди розвитку бухгалтерського обліку за 2020-2021 рр. [5], як Blockchain, BigData, DataAnalytics, хмарні технології, штучний інтелект.

Запропонована методика викладання XBRL, спрямована на побудову нових технологічних знань про XBRL у студентів обліково-економічних спеціальностей та створення нових навичок для аналізу тегованих даних, забезпечить достатнім рівнем знань нинішніх випускників, які зможуть оцінити наслідки інноваційних технологій для сучасного національного та міжнародного звітування.

Література

1. Малюга Н.М., Пархоменко, В.М. Бухгалтерський облік (загальна теорія): конспект лекцій в схемах і таблицях: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2017. 66 с.

2. Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку: зб. Матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 20-й річниці створення кафедри аудиту; 10 грудня 2020 р. Київ, КНЕУ, 2020. 587 с.

3. Шкуліпа Л.В. Розвиток бухгалтерського обліку у вимірі міжнародних стандартів фінансової звітності та інноваційних технологій: методологія та практика: монографія. Ніжин: ТПК «Орхідея», 2020. 616 с. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3797610>

4. Maluga, N., Shkulipa, L. The Financial Reporting Taxonomy: Ukrainian Realities and International Experience. Economic and Business Administration Development: Scientific Currents and Solutions: I International Scientific-practical Conference. Kiev: NAU, 2020. pp. 232-235 <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3724614>

5. Accounting Trends for 2020/2021: New Forecasts & What Lies Beyond? URL: <https://financesonline.com/accounting-trends/>

УДК 657.1

Марчук У.О.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу

Павловська Х.Ю.,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ГОЛОВНОГО БУХГАЛТЕРА В ПРАВОВОМУ ПОЛІ УКРАЇНИ

У зв'язку з постійними змінами податкового та бухгалтерського законодавства, існує велика ймовірність помилок, які може допустити головний бухгалтер. Законодавством встановлена відповідальність головного бухгалтера

за дані, наведені у звітності, так як він є посадовою особою і підписує її, має певні права та обов'язки, та несе відповідальність за допущені ним порушення. Проте, нормативно-правовий аспект питання відповідальності бухгалтера потребує удосконалення, оскільки межі визначення виду відповідальності є не достатньо чіткими та можуть викликати сумніви [1].

Залежно від виду скоєного бухгалтером правопорушення передбачається дисциплінарна, матеріальна, адміністративна або кримінальна відповідальність. За порушення трудової дисципліни Кодексом законів про працю України від 10.12.1971 р. (далі - КЗпПУ) передбачається дисциплінарна відповідальність. Відповідно до ст. 147 КЗпПУ за порушення трудової дисципліни бухгалтеру можуть оголосити догану або у деяких випадках навіть звільнити.

За порушення трудової дисципліни Кодексом законів про працю України від 10.12.1971 р. (далі - КЗпПУ) передбачається дисциплінарна відповідальність. Відповідно до ст. 147 КЗпПУ за порушення трудової дисципліни працівнику, в тому числі бухгалтеру можуть оголосити догану або звільнити [2].

Як дисциплінарне стягнення, на підставі п. 3, 4, 7, 8 ст. 40 та п. 1 ст. 41 КЗпПУ, розглядається звільнення з підстав: систематичного невиконання працівником без поважних причин обов'язків, покладених на нього трудовим договором або правилами внутрішнього трудового розпорядку, якщо до працівника раніше застосовувалися заходи дисциплінарного чи громадського стягнення; прогулу без поважних причин; появи на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння; вчинення за місцем роботи розкрадання майна власника, встановленого вироком суду, що набрав законної сили, чи постановою органу, до компетенції якого входить накладення адміністративного стягнення або застосування заходів громадського впливу та інше.

Головний бухгалтер може бути притягнутим до матеріальної відповідальності тільки, якщо він виконує функції касира. В такому випадку з ним обов'язково повинен укладатись договір про повну матеріальну відповідальність. Адміністративна відповідальність регламентується Кодексом України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X (далі - КУпАП). Відповідно до ст. 9 КУпАП адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Адміністративна відповідальність полягає у застосуванні штрафних санкцій. У статтях 163-165 КУпАП наведено перелік правопорушень, за які передбачається адміністративна відповідальність і також розміри штрафних санкцій [3].

Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого Кримінальним Кодексом України від 05.4.2001 р. № 2341-III (далі - ККУ). Особа вважається невинною у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено

обвинувальним вироком суду [4].

Найчастіше підставою для порушення кримінальної справи проти головних бухгалтерів є порушення за такими статтями ККУ: 212 «Ухиляння від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів»; 212¹ «Ухиляння від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»; 364 «Зловживання владою або службовим становищем»; 366 «Службове підроблення»; 367 «Службова недбалість».

Особливої уваги, на мою думку, потребує таке правопорушення як приховування в обліку валютних та інших доходів. Відповідно до ст. 164 КУпАП за такого роду порушення бухгалтер повинен бути притягнутий до адміністративної відповідальності і заплатити штраф у розмірі від 8 до 15 н.м.д.г. Як показує практика, у більшості випадків приховування частини доходів здійснюється бухгалтером навмисно з метою зменшити базу оподаткування податку на прибуток (якщо підприємство знаходиться на загальній системі оподаткування), єдиного податку (якщо підприємство чи фізична-особа підприємець знаходиться на спрощеній системі оподаткування) або ж уникнути сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне страхування. Результатом такого роду порушень правил ведення бухгалтерського обліку є викривлення фінансової звітності [5]. Як уже було зазначено вище, статтями 212 та 212¹ ККУ за уникнення від сплати податків вважається кримінальним правопорушенням. Бухгалтер, який здійснив такого роду правопорушення, повинен заплатити штраф у розмірі від 300 до 2000 н. м. д. г. або повинен бути позбавленим права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 5 років [4].

Ще одним спірним питанням є способи притягнення до відповідальності бухгалтера, який не є штатним працівником компанії. Оскільки бухгалтер, що надає послуги за договором цивільно-правового характеру, не є найманим працівником, притягти його до дисциплінарної або матеріальної відповідальності згідно з КЗпП неможливо [2]. Бухгалтер, який надає підприємству послуги за договором, несе лише цивільно-правову відповідальність, передбачену укладеним із ним договором, наприклад, у вигляді штрафних санкцій чи відшкодування збитків. Але потрібно врахувати, що якщо бухгалтер за договором про надання бухгалтерських послуг здійснює функції, які відносяться до організаційно-наказових або адміністративно-господарських, то він може бути визнаний службовою особою і, відповідно, притягнутий до адміністративної або кримінальної відповідальності. Бачимо, що існує певна невідповідність щодо визначення нормативно-правовими джерелами виду відповідальності за певні правопорушення, вчинені бухгалтером.

Отже, можна зробити висновок про те, що КЗпПУ, КУпАП, ККУ та ЦКУ потребують вдосконалення; держава повинна переглянути перелік бухгалтерських правопорушень, що наведені у кожному із перелічених нормативно-правових актів. До обов'язків керівника підприємства належить створення необхідних умов для ведення бухгалтерського обліку згідно чинного законодавства, налагодження контролю за виконанням всіма співробітниками

формалізованих вимог бухгалтера щодо виконання затвердженого порядку документального оформлення та подання до бухгалтерської структури первинних документів. Все інше є зоною відповідальності головного бухгалтера суб'єкта господарювання, тобто, за допущені головним бухгалтером порушення, передбачається дисциплінарна, матеріальна, адміністративна та кримінальна відповідальність.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення 18.09.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2021).

2. Кодекс законів про працю України : закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Дата оновлення 15.04.2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 01.05.2021).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: постанова Верховної Ради України від 07.12.1984 р. № № 8074-10. Дата оновлення 27.04.2021. URL : <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 04.05.2021).

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення 23.04.2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 05.05.2021)

5. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI. Дата оновлення 23.04.2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 06.05.2021).

УДК 657.6:008

Муравський В. В.

д.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,

Шевчук О.А.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,

Західноукраїнський національний університет

ПРИНЦИПИ ОБЛІКУ У РЕАЛІЗАЦІЇ КІБЕРЗАХИСТУ ПІДПРИЄМСТВ

Формування цифрової економіки, активізація глобальних гібридних конфліктів, дистанціювання та ізольоване функціонування підприємств в умовах пандемії призвели до активізації кіберзагроз економічним системам на мікро та макрорівнях. Оскільки основним генератором економічної інформації є бухгалтерський облік, першочергово кіберзахисту потребує облікова інформація. Більшість кіберризиків у діяльності суб'єктів господарювання пов'язані з викраденням облікової інформації або зменшенням її якісних параметрів. Через дотримання якісних характеристик облікової інформації забезпечується економічна безпека підприємства. Якість інформації є проявом

її відповідності очікуванням стейкхолдерів. Порушення будь-якого з якісних параметрів облікової системи може призвести до втрати її корисності та, відповідно, економічної значимості для внутрішніх та зовнішніх користувачів. Оперування некоректною обліковою інформацією призводить у більшості випадків до економічних втрат підприємства. Прийняття управлінських рішень на основі хибної (викривленої або пошкодженої) облікової інформації є причиною завдання шкоди економічній безпеці підприємства.

Дії внутрішніх користувачів облікової інформації пов'язані з економічною діяльністю підприємства, а зовнішніх – також з функціонуванням інших суб'єктів господарювання. Відповідно, недотримання якісних параметрів системи обліку завдає подвійної економічної шкоди через прямі втрати від діяльності або бездіяльності менеджерів (власників і засновників) та опосередковані збитки чи недоотриману економічну користь від співпраці зі зовнішніми стейкхолдерами. Як наслідок, існує прямий зв'язок між економічною та кібербезпекою підприємств. Реалізація взаємозв'язку економічної та безпекової діяльності передбачає ідентифікацію й дослідження облікових механізмів впливу кіберзагроз на економічну безпеку підприємства.

Фундаментальним базисом бухгалтерського обліку є його принципи. На основі дослідження облікових принципів виявляються емпіричні зв'язки, закономірності розвитку та особливості бухгалтерського обліку, який перебуває під впливом сучасних тенденцій розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Через розкриття принципів обліку можливо обґрунтувати взаємозв'язок економічної та кібербезпеки підприємств. Активізація та ускладнення кіберризиків потребує перманентної адаптації й трансформації принципів обліку до внутрішніх та зовнішніх умов функціонування підприємства. Як наслідок, через принципи обліку відбувається прямий та реверсний вплив кіберризиків на показники фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. Особливості реалізації базових облікових принципів в умовах синхронного забезпечення економічної та кібербезпеки, що є фундаментальним методологічним рівнем їхнього взаємозв'язку, відображені у табл. 1.

Через дотримання фундаментальних принципів обліку відбувається реалізація його функцій щодо забезпечення належної якості облікової інформації. Якістю інформації, продукуюваної бухгалтерським обліком, є її здатність відповідати вимогам й очікуванням внутрішніх та зовнішніх користувачів. Кіберризики спрямовані на зменшення або блокування придатності облікової інформації до використання через недотримання її якісних параметрів. Забезпечення належної якості облікової інформації визначає якісний рівень взаємовпливу економічної та кібербезпеки підприємств. Основними якісними характеристиками інформації бухгалтерського обліку, на які орієнтовані кіберризики, є: достовірність, своєчасність, доступність, доцільність, надійність, порівнюваність та інші.

Незалежно від інформаційної підпорядкованості якісних параметрів облікової інформації чи їхнього групування за варіативними класифікаційними ознаками, економічна безпека залежить від активності кіберзагроз.

Таблиця 1

Реалізація принципів обліку та фінансової звітності в умовах забезпечення економічної та кібербезпеки

з/п	Принцип обліку та фін. звітності	Реалізація в умовах прояву ризиків економічній та кібербезпеці	Інформаційні наслідки кіберзагроз	Економічні наслідки кіберзагроз
1.	Повне висвітлення	Спотворення, підміна облікової інформації у процесі її передачі внутрішнім та зовнішнім користувачам через неповне (недостовірне) відображення фінансово-господарських явищ та процесів у системі рахунків і звітності.	Фальсифікація облікової інформації при передачі до внутрішніх та зовнішніх користувачів	Отримання економічної вигоди працівниками підприємства або третіми особами
2.	Автономність	Втрата інформаційної самостійності та автономності підприємством через несанкціоноване втручання в інформаційну систему для перманентного моніторингу сторонніми особами інформаційних процесів в обліку та управлінні.	Перманентний несанкціонований доступ до облікової інформації	Промисловий шпionаж, зменшення економічної самостійності
3.	Послідовність	Порушення послідовності підготовки і подання інформації та реалізації облікової політики, що є причиною несвоєчасного прийняття управлінських рішень	Несвоєчасна обробка облікової інформації	Порушення своєчасності управління
4.	Безперервність	Блокування, призупинення (перервність) фінансово-господарської діяльності підприємства та доведення його до банкрутства.	Блокування інформаційних потоків	Зменшення ринкової вартості, рейдерське захоплення, недобросовісна конкуренція.
5.	Нарахування	Приховування доходів або завищення витрат для уникнення оподаткування, виплати дивідендів тощо.	Фальсифікація облікової інформації для невиконання кредиторських зобов'язань	Фінансові втрати економічно пов'язаних стейкхолдерів-кредиторів.
6.	Превальювання сутності над формою	Викривлення облікових даних у момент їхнього збору та документування через спотворення сутності господарських операцій.	Фальсифікація облікових даних у момент їхнього збору	Отримання економічної вигоди працівниками підприємства або третіми особами
7.	Єдиний грошовий вимірник	Активізація ризиків у сфері електронних транзакцій унаслідок відмови від готівкових коштів на користь криптовалют поза національними валютними системами країн для забезпечення конфіденційності грошових операцій.	Хакерські атаки для доступу до електронних грошових сервісів	Викрадення коштів

Зокрема, кіберризика зорієнтовані на зменшення якості облікової інформації: достовірності – прийняття некоректних (хибних) управлінських рішень; своєчасності – прийняття запізнених управлінських рішень; доступності – неможливості отримання чи сприйняття інформації у процесі прийняття управлінських рішень; доцільності – блокування прийняття необхідних управлінських рішень; надійності – неможливість прийняття управлінських рішень у зв'язку з відсутністю довіри до інформації; порівнюваності – прийняття необґрунтованих управлінських рішень через неможливість оцінки та аналізу облікових показників; інших якісних параметрів інформації бухгалтерського обліку – завдання шкоди управлінню підприємством. Отже, реалізація кіберризиків є причиною зменшення ефективності системи управління, що призводить до економічної шкоди підприємству.

Усі якісні параметри облікової інформації в кінцевому випадку пов'язані з дотриманням її конфіденційності в умовах необхідності забезпечення економічної та кібербезпеки підприємства. Інформація бухгалтерського обліку регламентовано розподіляється на загальнодоступну і конфіденційну на основі виокремлення фінансового та управлінського обліку. Ідентифікація об'єктів обліку та поділ його на види визначає методичний рівень взаємозв'язку економічної та кібербезпеки підприємства.

Отже, імплементація комп'ютерно-комунікаційних технологій в усі соціально-економічні процеси призвела до активізації кіберзагроз функціонуванню підприємств. Кінцевою метою реалізації кібезагроз є отримання економічної вигоди третіми особами або завдання економічної шкоди суб'єктам господарювання. Існує пряма залежність між кіберризиками та економічним станом підприємства. Бухгалтерський облік доцільно позиціонувати як інноваційний механізм забезпечення взаємозв'язку між економічною та кібербезпекою підприємства.

Література

1. Муравський В.В. Комп'ютерно-комунікаційна форма обліку: монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 486 с.

УДК 657.1

Назарова І.Я.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОКОРПОРАТИВНОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Пандемія коронавірусної хвороби, запровадження пов'язаних з нею протиепідемічних заходів, викликаних необхідністю мінімізації контактів з метою недопущення зараження громадян, призвели до суттєвих зміни в обліку,

документуванні та передачі інформації. Зокрема, набув розповсюдження дистанційний обмін інформацією, відбулося зменшення особистих контактів між працівниками компаній, управлінським персоналом, а також частіше стало використовуватись віддалене спілкування із засновниками, партнерами та іншими контрагентами. Здійснення вищезазначених заходів стало можливим через використання системи електронного документообігу.

Трансформація системи документування відбувалася у різних напрямках в залежності від розмірів підприємств та обсягів облікової роботи. Зокрема, багато невеликих підприємств для зменшення під час пандемії особистих контактів між працівниками підприємства перейшли на ведення обліку і складання звітності спеціалізованими обліково-аудиторськими фірмами – аутсорсингове обслуговування. У малому бізнесі з цієї причини повноваження з ведення бухгалтерського обліку і складання звітності делегувались самозайнятим приватним особам з виконанням покладених на них обов'язків в домашніх умовах. В свою чергу, на великих підприємства і у корпораціях більш швидкими темпами почала впроваджуватись автоматизація бізнес-процесів з обробки документів: як всередині підприємства (щодо створення, узгодження, підписання, виконання і контролю з подальшою передачею документів в архів), так і ззовні, а саме щодо обміну необхідними документами з контрагентами (договорами, рахунками, накладними) та контролюючими органами (обміну листами, запитами, подання звітності) [1].

Однією з суттєвих перепон у впровадженні електронного документообігу, в тому числі і в корпоративних об'єднаннях, стали проблеми визнання внутрішньої електронної документації на внутрішньому та зовнішньому рівнях. На нашу думку, і це питання найближчим часом буде врегульоване, оскільки зараз йде посилене впровадження електронних ресурсів документування. В рамках проекту діджиталізації економіки вже переведено в електронний формат більшість документів зовнішнього користування, зокрема документування реєстрації суб'єктів господарювання, обміну звітністю, оформлення трудових відносин, реєстрації тимчасової неприцездатності тощо. Є вже перші кроки щодо визнання електронних документів внутрішнього користування (облікових реєстрів). Зокрема, 11 травня 2021 р. на сайті Міністерства фінансів України опублікований проект наказу «Про затвердження Змін до Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 № 356» [2]. Одним з пунктів запропонованих змін, є можливість використання поряд паперовими реєстрами бухгалтерського обліку реєстрів сформованих у електронній формі. Тобто ці два види реєстрів стають рівноцінними та мають однакову юридичну силу (за умови наявності обов'язкових реквізитів). Окрім того, після затвердження вищенаведеного проекту підприємствам дозволятимуть додатково розробляти власні облікові реєстри, враховуючи особливості своєї діяльності і технології обробки облікових даних, які матимуть містити обов'язкові реквізити, та затверджуватимуться у розпорядчому документі про організацію бухобліку.

Що є теж позитивним фактором для поширення внутрішнього електронного документообігу, оскільки дозволить розробляти облікові реєстри, які враховуватимуть усі можливості електронного обміну інформацією.

Формування та обмін внутрішніми електронними документами здійснюється, зазвичай, із використанням облікових програмних продуктів. На ринку таких програм є достатня кількість, проте багато з них не підходять для корпоративних об'єднань, оскільки не враховують їх специфіки.

У більшості корпоративних об'єднань процеси і роботи виконуються різними структурними підрозділами, що мають певний рівень господарської самостійності, проте здійснюють документування та облік операцій між собою на внутрішньокорпоративних умовах. Зважаючи на те, що зазвичай документування та облік ведуться кожним структурним підрозділом відокремлено, виникає необхідність об'єднання усієї корпоративної інформації в одній базі. Сучасна система автоматизації обліку та документування дозволяє зробити це з використанням найбільш оптимальним для таких цілей Систем планування ресурсів підприємства (Enterprise Resource Planning System), тобто ERP-систем.

ERP-системи дозволяють налагодити роботу всієї корпорації. Основне завдання даних систем полягає в автоматизації всіх бізнес-процесів підприємства, скороченні ручної праці і зменшенні неефективного витрачання робочого часу. Вони синхронізують діяльність всіх підрозділів, зберігають, обробляють і ведуть єдину базу даних об'єднання загалом, а також кожного підрозділу зокрема. В межах даної системи створюється єдиний простір, що об'єднує всіх співробітників корпорації в єдине інформаційне поле, де дані вносяться в систему один раз і стають доступними для всіх користувачів інформації відповідно до рівня доступу.

Загалом, класичні системи ERP, такі як SAP, Oracle, Microsoft, BAS, 1С:Підприємство, DeloPro, Галактика ERP тощо, є багатофункціональними. Зокрема, вони забезпечують управління інформацією щодо фінансів, виробництва, логістики, формування та розподілу запасів, реалізації, розрахунків з покупцями і постачальниками (замовлень і продажів), сервісного обслуговування, забезпечення якості продукції тощо. Таким чином, дані системи дозволяють об'єднати облік усіх стадій обліку і звітності починаючи з процесу налагодження виробництва, завершуючи реалізацією готової продукції та визначенням фінансових результатів.

Окрім того, оскільки внутрішньокорпоративне документування з використанням ERP-систем здійснюється в електронному форматі, це значно полегшує та пришвидшує процес обміну даними та їх узагальнення.

Електронне внутрішньокорпоративне документування, на даний час, дозволяє надійно зберігати і здійснювати зручний пошук документів, визначати черговість проходження внутрішніх документів на підприємстві (від створювача до виконавця), а також, що дуже важливо, дистанційно управляти базами даних корпорації. Окрім того, електронна система зберігання та обміну інформацією дає можливість формування більш чи менш деталізованих

аналітичних даних, залежно від потреб управлінського персоналу. Використання електронного формату для здійснення документування дозволяє із незначними затратами часу та ресурсів здійснювати формування різної звітності (фінансової, податкової, управлінської) на підставі об'єднаних даних як по корпорації загалом, так і за кожним відокремленим підрозділом окремо, з переходом від узагальнених даних до більш деталізованої звітності, а при необхідності - із зверненням до першоджерела інформації.

Незважаючи на те, що пандемія коронавірусу має негативний вплив на економіку України, вона дала великий поштовх до розвитку електронної системи внутрішнього документування, в тому числі у корпоративних об'єднаннях. Використання комп'ютерних інформаційних технологій та новітніх систем електронних ресурсів дозволило збільшити швидкість та розширити можливості обміну інформацією. Це, в свою чергу, призвело до скорочення витрат часу та коштів на оформлення документів, зменшило обсяг ручної праці, запобігло неефективному витрачання робочого часу, розширивши при цьому інформативність та можливості формування різного роду звітності.

Література

1. Задорожний З.-М.В., Крупка Я.Д., Назарова І.Я. Обліково-інформаційне забезпечення реорганізаційних процесів у надзвичайних умовах. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, Харків: ХІ УБС, 2020, 2(33), С. 139-148.

2. Проекти нормативно-правових актів у 2021 р. URL: https://mof.gov.ua/uk/legal_acts_drafts_2021-485.

УДК 657

Осмятченко В.О.,

д.е.н., професор, завідувач кафедри податкової політики,
Університет державної фіскальної служби України

ДУАЛЬНА ОСВІТА В ПІДГОТОВЦІ ОБЛІКОВЦІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

На сьогодні в Україні проводиться велика кількість реформ згідно „реанімаційного пакету”, зокрема реформа публічних фінансів, яка одним з пріоритетів передбачає забезпечення ефективності функціонування державної служби. Першочергового значення набуває кадрове забезпечення майбутнього державної податкової служби, оскільки від компетенцій молодих фахівців залежатиме результат реформ та реалізація цілісної державної політики сталого розвитку країни.

Відповідно до Закону України „Про вищу освіту” Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в

установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти.

Дуальна освіта є однією з нових форм навчання в Україні. Це система, яка дозволяє будувати сталі взаємозв'язки між роботодавцем та здобувачем освіти. Схему взаємозв'язку основних суб'єктів дуальної освіти, а саме взаємодії студентства та роботодавців за посередництвом держави з отриманням результату на мікро- та макрорівнях.

Для успішної реалізації реформи публічних фінансів в Україні та підвищення ефективності функціонування державної служби Університетом державної фіскальної служби України, Державною податковою службою України, Німецьким Товариством Міжнародного співробітництва (GIZ) та Київською школою економіки було підписано Меморандум про імплементацію елементів дуальної освіти та запроваджено перший в Україні пілотний проект з підготовки майбутніх фахівців за дуальною формою навчання на основі розробленої освітньо-професійної програми підготовки магістрів „Податкове консультування”. Він сприятиме не тільки кадровій підтримці реформи податкової служби, а також має бути корисним у цілому для посилення ефективності реформи системи державного управління. Адже, по суті – це натуральний експеримент, який дозволяє наблизити навчання до практики, а також зібрати інформацію, проаналізувати її та поширити позитивний досвід пілотного проекту на інші сфери державної служби.

Дуальну форму здобуття освіти можуть обирати здобувачі освіти, які навчаються за денною формою.

Навчальні дисципліни викладаються кваліфікованим професорсько-викладацьким персоналом УДФСУ, зокрема провідною фундаментальною кафедрою податкової політики, на якій працює 5 докторів наук, а також менторами Київської Школи Економіки. З метою якісної практичної підготовки органами Державної податкової служби України під дану програму було відібрано менторів з головного офісу ДПС, ГУ ДПС Києва, що проходять обов'язкове навчання у KSE.

В результаті аналізу 1,5 роботи дуальної освіти, представлено основні вектори подальшої успішної реалізації проекту. Менторам рекомендовано: пояснювати матеріал на прикладах, простою мовою; надавати чіткі завдання з конкретними термінами виконання; заохочувати студентів до прояву індивідуальності та доречної ініціативи; надавати аргументовану критику та розбирати помилки.

Студентам рекомендовано: виконувати завдання глибоко, вникати в суть питання; активно ставитись до роботи; проявляти зацікавленість та задавати питання; спокійно реагувати на критику та зауваження; заздалегідь попереджати про запізнення.

Організаторам рекомендовано: чітко планувати для учасників, що буде здійснено та втілено в рамках проекту; побудувати прозору системи матеріального стимулювання менторів за участь у програмі; організувати спільні зустрічі для учасників проекту; створити ком'юніті учасників програми

менторства, в рамках якого вони зможуть спілкуватися, допомагати та підтримувати один одного; проводити координаційні зустрічі; розробити методичні рекомендації для менторів; запровадити прозору систему матеріального стимулювання менторів; проводити координаційні зустрічі при виникненні складнощів та проблемних питань для оперативного їх вирішення та відпрацювання спільних дій для реалізації проекту.

Отже, в Університеті державної фіскальної служби України реалізується пілотний проект з підготовки магістрів за дуальною формою навчання для податкової та взагалі для державної служби, що сприятиме не тільки кадровій підтримці реформи податкової служби, а також буде корисним у цілому для посилення ефективності реформи системи державного управління.

УДК 33.025.12:657

Остапчук С.М.,

к.е.н., старший науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ТРАНСФОРМАЦІЇ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БУХГАЛТЕРА: ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІР

Діяльність сучасного бухгалтера давно вийшла за рамки виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передавання інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Бухгалтер самостійно почав приймати важливі для керівництва компаній рішення щодо оптимізації оподаткування та управління прибутком, застосовуючи професійне судження. Відтак професійна діяльність бухгалтера сьогодні – це ведення безпосередньо бухгалтерського обліку та підготовка звітності, нарахування і сплата податків та інших платежів, управління доходами і прибутком в інтересах власників підприємства та акціонерів. З огляду на такий широкий спектр напрямків роботи, регулювання діяльності бухгалтера здійснюється не лише через національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і звітності (які регулюють лише бухгалтерські процедури), але й через всі інші нормативно-правові документи, що стосуються оподаткування та використання прибутку.

Глобальні проблеми у сфері фінансів, що поглибилися в наслідок пандемії коронавірусу та нові тренди розвитку цифрової економіки, спричинили суттєві трансформації у сфері регулювання діяльності бухгалтера. Аналіз законодавчих ініціатив розвинутих країн світу свідчить, що сьогодні в глобальному вимірі помітна тенденція до посилення регулювання діяльності бухгалтера, запровадження більш жорсткіших правил оподаткування суб'єктів цифрової економіки. Наслідки таких змін вже відчули бухгалтери в ЄС, Австралії, країнах Азії.

В ЄС на тлі скандалів з витоками персональних даних користувачів таких гігантів цифрової економіки як Facebook та Google у регуляторів виникли занепокоєння з приводу того, що існуюча міжнародна податкова система не належним чином охоплює цифровізацію економіки, а захист персональних даних має бути кращим. Варто зазначити, що «справедливе» оподаткування – це лише один із напрямків змін, що вже стали відчутними. Інші аспекти посилення регулювання в Європі стосуються таких важливих питань як управління розподілом прибутків великих корпорацій, підвищення рівня відкритості звітної інформації щодо екологічних та соціальних проблем, подальшої уніфікації бухгалтерської практики в межах ЄС.

Не чекаючи завершення міжнародних переговорів щодо адаптації міжнародної податкової системи, які ведуться під егідою Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), декілька європейських країн вирішили продовжити односторонні заходи щодо оподаткування цифрової економіки. Близько половини всіх європейських країн ОЕСР або оголосили, запропонували або запровадили податок на цифрові послуги (Digital Services Tax, скорочено DST), який є податком на вибрані потоки валового доходу великих цифрових компаній [1]. Наприкінці 2020 року набрала чинності Шоста Директива Європейського Союзу про боротьбу з відмиванням грошей (AMLD6) [2]. Ця директива суттєво розширила повноваження відповідних контролюючих органів. Крім того, з метою підвищення прозорості в країнах ЄС на початку 2021 року національні реєстри прозорості було пов'язано по всій Європі через центральноєвропейську платформу.

В Австралії посилення регулювання професійної діяльності бухгалтерів відбулося внаслідок прийняття нових законів та впровадження заходів з підвищення прозорості бухгалтерського обліку та звітності. Знову ж таки, як і в ЄС, так і в Австралії більшість регуляторних змін стосується саме діяльності суб'єктів цифрової економіки. В червні 2020 року уряд країни оновив законодавство про трансфертне ціноутворення та запровадив потужний внутрішній податковий режим, що застосовується до великих корпоративних груп, в основі якого лежать чіткі правила протидії уникненню оподаткування та правила трансфертного ціноутворення. Крім цього, прийнято цілий ряд заходів щодо підвищення прозорості на основі даних бухгалтерського обліку, зокрема Звіт про країни (Country-by-Country) [3].

Країни Азії (які є переважно ісламськими) теж посилюють регулювання діяльності бухгалтерів, однак, головна мета таких змін – протидія фінансових махінаціям, які стосуються прибутку великих компаній. Цікаво, що одним із превентивних інструментів в цих країнах є ісламська професійна етика, яка одночасно є також складовою системи регулювання діяльності бухгалтера. Однак, як свідчить дослідження [4], ефективність саме ісламського варіанту професійної етики бухгалтера є значно вищою, внаслідок тісного зв'язку етичних норм в сфері управління фінансами з морально-релігійними переконаннями жителів цих країн.

Дещо по-іншому виглядає ситуація з регулюванням діяльності бухгалтерів в США. Попереднє політичне керівництво в особі президента Д. Трампа, більше уваги приділяло формування капіталу в середині країни, базуючись на підході, що регулювання не повинне заважити цьому процесу. Саме впливом політичних чинників можна пояснити відставання США в сфері посилення регулювання. Це підтверджують результати дослідження О.В. Паська [5] щодо теорій регулювання в контексті сучасної практики регулювання бухгалтерського обліку. Тому на сьогодні професійна бухгалтерська спільнота в США ще не стикнулася з тими змінами, що вже мали місце в інших регіонах світу. На нашу думку, тенденція посилення регулювання в майбутньому також торкнеться бухгалтерів в Америці, адже зміна політичного курсу країни та стрімкий розвиток цифрової економіки внесуть свої корективи.

Отже, в глобальному вимірі помітна чітка тенденція до посилення регулювання професійної діяльності бухгалтерів, що зумовлено необхідністю запровадити «справедливі» механізми оподаткування та підзвітності суб'єктів цифрової економіки.

Література

1. Asen E. What European OECD Countries Are Doing about Digital Services Taxes. Tax Foundation, March 25, 2021. URL: <https://taxfoundation.org/digital-tax-europe-2020/>
2. 6AMLD: EU's 6th Anti-Money Laundering Directive. Alessa. Tier1 Financial Solutions. January 5, 2021. URL: <https://tier1fin.com/alessa/blog/6amld-eu-6th-anti-money-laundering-directive/>
3. Australian Taxation Office. A strong domestic tax regime. 2020. URL: <https://www.ato.gov.au/General/Tax-and-Corporate-Australia/A-strong-domestic-tax-regime/>
4. Wahyudi T., Triadi R., Sari R. The influence of Social Identity, Love of Money and Machiavellian of Corporate Tax Accountants on Overpayment Tax Restitution Decision Making (Empirical Study of Corporate Taxpayers at Palembang Medium Tax Office). Облік і фінанси. 2020. № 4(90). С. 52-58.
5. Пасько О. В. Теорії регулювання в контексті сучасної практики регулювання бухгалтерського обліку. Облік і фінанси. 2018. № 2(80). С. 37-46.

АДАПТАЦІЯ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА ДО УМОВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

На розвиток бухгалтерського обліку за сучасних умов господарювання безпосередній вплив чинить цифровізація як тренд розвитку й надважливий фактор економічного зростання країни. Нині традиційні види господарської діяльності набувають цифрового формату. Цифровізація всіх сфер життя відкриває перспективи й для розвитку професії бухгалтера, адже сучасний бухгалтер – це експерт-аналітик, бізнес-трансформер, бізнес-партнер, бізнес-навігатор даних, радник керівника та власника підприємства, цифровий плеймейкер, комунікатор підприємства, знавець законодавства, агент змін, що забезпечує інтеграцію у міжнародний простір. У цьому аспекті цікавим є дослідження Асоціації дипломованих сертифікованих бухгалтерів (Association of Chartered Certified Accountants – ACCA), що визначає основні рушії змін, які матимуть найбільший вплив на професію, а також виокремлює технічні, етичні, міжособистісні вміння та навички, які будуть потрібні в майбутньому для всієї професії [1].

Професія бухгалтера значно розвиватиметься впродовж періоду до 2025 р. Хоча багато факторів впливатимуть на цю еволюцію, аналіз глобальних досліджень ACCA вказує на те, що превалюючими серед них будуть регулювання та управління, цифрові технології, очікування, глобалізація. Професійні коефіцієнти кожного бухгалтера відображатимуть їх компетенції та вміння у семи основних сферах: технічні навички та етика (TEQ) й досвід (XQ) будуть поєднані з інтелектом (IQ) та цифровою обізнаністю (DQ); міжособистісна поведінка, навички та якості відображатимуться у коефіцієнтах креативності (CQ), емоційного інтелекту (EQ) та зору (VQ). Подібно до того, як індивідуальні показники IQ можна підвищити (іноді досить суттєво) за допомогою відповідного викладання, досвіду, навчання та розвитку, так само можна максимізувати і TEQ, CQ, EQ, VQ та XQ.

Звіт Sage Practice of Now 2018 акцентує увагу на тому, що близько 66% бухгалтерів інвестували б у штучний інтелект [2]. Нещодавно проведене опитування дає підстави констатувати, що 58% бухгалтерів також вважають штучний інтелект способом підвищення загальної ефективності й з нетерпінням чекають прийняття відповідних програм для своїх господарюючих суб'єктів [3]. Ці цифри лише показують, що штучний інтелект трансформує галузь. Однак експерти не бачать, що штучний інтелект замінює людські ролі. Натомість штучний інтелект буде допомагати людям у прийнятті рішень та розширювати можливості прибуткового й поглибленого аналізу [4].

Згідно зі зведеними Міністерством цифрової трансформації даними (на підставі Eurostat, Global Cybersecurity Index, Global Connectivity Index, Global ICT Development Index) [5], Україна має один із найнижчих рівнів покриття швидкісним мобільним інтернетом – лише 66% проти середнього по ЄС у 84%. Відносно висока комп'ютеризація міських домогосподарств погіршується слабким забезпеченням закладів соціальної та публічної інфраструктури. Загальна оцінка цифрової грамотності всього населення свідчить про те, що 53% українців знаходяться нижче позначки «базовий рівень», водночас європейські країни, зокрема Німеччина, Чехія мають аналогічні показники на рівні вище 75% [5]. За таких умов стрімкий розвиток штучного інтелекту на глобальному рівні може стати не зовсім досяжним за вітчизняних умов, а повноцінне використання всіх можливостей, наданих цифровізацією, кардинально змінює підходи до роботи та вимоги, що висуваються до кваліфікації бухгалтера.

Облікові процедури в умовах цифровізації дозволяють оперативно здійснювати угруповання і впорядкування інформаційних потоків, уможливають їх прискорений рух, сприяють мінімізації ризиків виникнення помилок в обліку та звітності й інтеграції всіх рівнів обліку задля створення єдиної інформаційної бази, що становить собою підґрунтя для ухвалення якісних стратегічних і тактичних управлінських рішень, спрямованих на нарощування значень фінансових результатів та ефективного господарювання в майбутньому.

Таким чином, безперечно одне: сучасні бухгалтери зобов'язані крокувати в ногу з часом, постійно оновлюючи не лише професійні знання й уміння, але й удосконалюючи навички роботи з автоматизованими системами обліку, планування, ведення розрахунків, здійснення аналізу та забезпечення ефективного контролю. Від цього залежить не тільки їх персональна конкурентоспроможність на ринку праці, а й рівень конкурентоздатності України в глобалізованому середовищі загалом.

Література

1. Professional accountants – the future: Drivers of change and future skills. URL: <https://www.accaglobal.com/an/en/technical-activities/technical-resources-search/2016/june/professional-accountants-the-future-report.html>.
2. Accountants adoption of artificial intelligence expected to increase as clients' expectations shift. Sage, 2018. URL: <https://cutt.ly/VneuZyu>.
3. Sage Research Reveals that 90% of accountants worldwide believe there has been a cultural shift in the accountancy profession. URL: <https://cutt.ly/DneuGEh>
4. 11 Accounting Trends for 2021/2022: new forecasts & what lies beyond? URL: <https://financesonline.com/accounting-trends>.
5. Проект НЕС-2030 «Цифрова економіка та інформаційно-комп'ютерні технології (ІКТ)». URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>.

ШЛЯХИ ІТ ТРАНСФОРМАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ЗАГРОЗ

Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на сфери нашого життя неможливо переоцінити, сфера ІТ в Україні розвивається дуже динамічно. Зокрема, у 2012 році внесок ІТ в економіку країни становив 0,8% ВВП України, а у 2020 році – 3,9 % [1; 2]. Впровадження діджиталізації сприяє переходу значної частки економічних процесів у цифровий формат. З іншого боку, застосуванню цифрових технологій для підтримки функціонування бізнесу в дистанційному режимі сприяла пандемія COVID-19, за оцінками експертів НБУ впровадження карантинних обмежень мало позитивний вплив на ІТ-сферу [2]. Стрімкий розвиток ІТ-сфери сприяв розвитку бізнес-аналітичних, бухгалтерських, маркетингових, юридичних та ін. цифрових послуг.

Імплементация міжнародного досвіду, глобалізаційні економічні тенденції, розвиток інформаційних технологій вимагають вивчення теоретичного підґрунтя цифрової трансформації бухгалтерського обліку та вдосконалення професійних навичок бухгалтерів-аналітиків.

Україна приєдналася до Програми ЄС Interoperability Solutions for European Public Administrations 2 (ISA), проектів e-CODEX, e-Invoicing, а також ініціативи Single Digital Gateway [3]. Забезпечення електронної взаємодії з державними інформаційними ресурсами сприятиме формуванню єдиного цифрового простору. Доступ до публічної інформації забезпечить оптимізацію роботи бухгалтера, дасть можливість скористатись відкритими даними на офіційних веб-порталах державних органів, отримати контакти юридичних осіб або приватних підприємців, дані про їх платоспроможність, розмір статутного капіталу, історію звернень до суду, результати судових процесів, відомості про стан банкрутства та ін. Ці дані допоможуть прийняти зважене рішення про партнерство та розширити клієнтську базу. Інформація, стосовно ризикованості та наявності заборгованості як перед державним бюджетом, так і іншими установами у існуючих та потенційних контрагентів, дозволяє приймати рішення щодо встановлення лімітів по товарних кредитах, термінах їх надання та погашення.

ІТ-модернізації бухгалтерського обліку сприятимуть спеціалізовані програмні продукти для забезпечення сучасних форматів ефективного управління. Залежно від бюджету та обсягу операцій підприємства, при роботі бухгалтера є можливість як в ручному режимі вводити та аналізувати згадані вище дані, так і використовувати модулі, які підключаються до облікових та більш складних систем, зокрема: ERP (система планування ресурсів

підприємства), CRM (система управління взаємовідносинами з клієнтами), CSS (автоматизація служби підтримки та обслуговування клієнтів) та ін.

Проте не лише отримані дані стають джерелом конкурентної переваги, а й здатність бухгалтера оцінювати та синтезувати інформацію, робити аналітичні висновки та давати стратегічні пропозиції. Погоджуємося із Н.Л. Шишковою, що ефективним може стати саме поєднання новачій технологічного характеру (блокчейн, штучний інтелект, BigData) та облікових компетентностей [4, с. 147]. Зокрема, Мінцифри доручено до кінця 2022 року розроблення та затвердження опису цифрової компетентності (рамки цифрової компетентності) та відповідних рамок цифрових компетентностей для основних професійних груп за сферами економічної діяльності [5]. Розширення функцій бухгалтера базуватиметься, на нашу думку, на багатоаспектності професії, наявності цифрових компетентностей та їх поєднанні із компетентностями суміжних професій.

Отже, трансформація бухгалтерського обліку повинна втілювати досягнення сучасних інформаційних технологій, швидкість впровадження яких в облікову практику вітчизняних підприємств покращить якість управління на всіх рівнях та буде найбільшою конкурентною перевагою.

Література

1. Розвиток української ІТ-індустрії: аналітичний звіт / О.Шелест та ін. ; за заг. ред. О.Кубракова. URL: https://issuu.com/itukraine/docs/ukainian_it_industry_report_ukr
2. Погарська О. Оцінка впливу коронакризи на економіку України. Матеріали семінару НБУ для викладачів ЗВО (м.Київ, 02 червня 2020р.). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/The_impact_of_the_corona_crisis_Poharska_2020-06-02.pdf?v=4
3. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
4. Шишкова Н.Л. Перспективи ІТ-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практики. Економічний вісник. 2019. № 3. С. 146-159.
5. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#n13>

Садовська І.Б.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Нагірська К.Є.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Луцький національний технічний університет

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ФУНКЦІЙ ОБЛІКУ

Облік в системі економічних наук займає місце скромного споглядача за процесами, що відбуваються. Проте, усвідомлюючи свою неперевершену роль, постійно знаходиться в стані пошуку нових інструментів, методів і способів відображення у облікових моделях економічних процесів таким чином, щоб мати змогу оперативного виявлення економічних дисбалансів, які все більше розхитують економічну систему, а разом з тим екологічну і соціальну.

Світова економіка характеризується наявністю різноманітних дисбалансів. Серед вчених досить часто можна спостерігати висловлювання про те, що світова економіка є незбалансованою за своїми основними параметрами. Такий стан економіки створює ризики для довгострокового економічного зростання. Досить поширеним є поняття фінансових дисбалансів, для яких характерним є більш глибокі економічні процесів у світі, наприклад, нерівномірний розподіл природних ресурсів, дивергенція економічного розвитку.

Дисбаланс, за визначенням економічного словника, це порушення економічної рівноваги, збалансованості процесів, потоків у компанії, регіоні, державі, а за визначенням великого економічного словника - невірноваженість, незбалансованість, невідповідність доходів і витрат, активів і пасивів, дебету і кредиту. Тобто, ми чітко усвідомлюємо роль обліку у вчасному виявленні дисбалансових економічних ситуацій. Вчасне виявлення, достатній аналіз причин і пошук напрямів, методів чи інструментів їх усунення або виправлення, є основним завданням на сучасному етапі.

Облік з огляду на об'єктивні причини набуває нових функцій, які вже давно пропагуються вітчизняними вченими Кірейцевим Г.Г. і Жуком В.М. Можна навіть сказати, що з'явився новий стиль обліку, наприклад, інжиніринговий облік, інституційна теорія обліку. При цьому посилюється прогностична і моніторингова функції обліку, які на наш погляд, дозволять вплинути на попередження економічних дисбалансів, або хоча б пом'якшити їх дію на процеси сталого розвитку. Розвиток функцій обліку слід пов'язувати з його місією і цілями, які задаються інноваційними системами управління та глобалізаційними економічними процесами. Впливовим є також процес інтелектуалізації капіталу, що означає зміни пріоритетів з фізичного на інтелектуальний. Відповідно, економіка знань і всеохоплююча інформатизація суспільства, ставить нові завдання та вимагає перегляду і уточнення змісту функцій обліку.

Доцільно розділяти функції, які забезпечують організацію інформаційних потоків, та функції, що визначають зміст інформаційних потоків. До перших належать: розробка і впровадження систем обміну інформацією між різними сегментами підприємства і представлення інформації (підготовка різного роду внутрішніх управлінських звітів); аналіз інформації; прогнозування, передбачення і оцінка ризиків; планування діяльності, бюджетування. До других належать: координація діяльності підрозділів, сегментів організації або окремих співробітників; мотивація персоналу; контроль за виконанням планів і бюджетів. Окрім вищенаведених функцій, зарубіжні наковці виділяють ще дві додаткові функції: оптимізаційну та мотиваційну. Перша полягає у створенні підстав для найкращого вибору оптимальних варіантів діяльності. В оптимізаційних проблемах економічні категорії, які становлять предмет виміру в обліку, можуть виступати в подвійній ролі: критеріїв вибору або параметрів оптимізаційної моделі. Мотиваційна проявляється в забезпеченні інформацією про грошові кошти, доходи і фінансові результати, які надають можливість створення системи вимірювання і критерії оцінки, а також системи стимулювання для персоналу підприємства.

Цікавим і таким, що заслуговує на увагу, є підхід Дж. Россі [1], який носить назву «подвійна потрійність». Його подвійність пояснюється тим, що облік має інформаційні і психологічні аспекти. Психологічні аспекти є маловивченими. Вони стосуються поведінки економічного суб'єкта, причетного хоча б до однієї з функцій обліку. Психологічний аспект визначає юридичну сторону будь-якого економічного процесу, що підлягає обліковому відображенню. Джузеппе Россі, створивши оригінальну філософію обліку, ототожнював підприємство з живим організмом, визначаючи пріоритетною функцію виміру. Перше завдання в рамках функції виміру – визначити кількість і якість речей (їх числа, ваги, міри, ціни, вартості і т.д.), тобто трансформувати об'єктивну речовину в суб'єктивну інформацію. Звідси функція трансформації об'єкта через вимірювані параметри в інформаційну модель. Трансформація об'єкта пізнання в інформаційну модель – це облікова наука, яка вивчає через процес спостереження об'єкти (речі), ідентифікує їх, вимірює, пояснює, розкриває причини, відносини і наслідки (результати). Таким чином, завершальною є функція постійної орієнтації на результат. Цикл має бути завершеним, без цього не існує повноцінного обліку. Можна умовно розкласти діяльність на безмежну кількість процесів. Проте, кожен з них знаходиться під призмою трьох функцій: виміру, трансформації, орієнтації на результат.

Аналіз вищеописаних підходів до класифікації функцій обліку засвідчив необхідність виокремлення такої функції як функція інформаційного моніторингу. Система моніторингу відповідає за відбір, оцінку та інтерпретацію фінансових, економічних та інших даних, що впливають на процес прийняття інвестиційних і фінансових рішень.

Література

1. Соколов Я. В. Национальные школы бухгалтерского учета. Интернет-ресурс для бухгалтеров. URL: <http://www.buh.ru/document.isp?ID=386/>

Семенишена Н.В.,
докторантка кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПРИЧИНИ ТА ЧИННИКИ

Міжнародна та європейська інтеграція України, зміна векторної орієнтації економіки в напрямі забезпечення зростання її ефективності на базі використання енергозберігаючих технологій, ставлять нові вимоги до облікового відображення процесів діяльності українських суб'єктів господарювання. Відповідно до цього, відбувається зміна вимог до фахівців в сфері обліку та трансформується їхня професійна діяльність і компетентності. Окрім цього, активно поширюється явище надання послуг в галузі бухгалтерського обліку суб'єктами, котрі не є бухгалтерськими працівниками підприємства, а розвивають такий бізнес самостійно (zareestrovani yak fizichni osobi-pidpriemtsi чи юридичні особи). Суттєвий вплив на бухгалтерську професію мають також процеси реформування бухгалтерського обліку й перехід на міжнародні облікові стандарти. Натомість, сучасний стан бухгалтерської професії в Україні слід означити як консервативний. З огляду на це виникає об'єктивна потреба в зміні не лише сприйняття бухгалтерської професії, а й удосконаленні підготовки фахівців, її змісту та наповнення.

Актуальність дослідження такого напрямку суттєво посилюється ще й явищами, що пов'язані з інтернаціоналізацією обліку й активізацією застосування міжнародних стандартів фінансової звітності.

В наукових публікаціях зарубіжних авторів багато уваги приділяється питанню інституалізації бухгалтерської професії в контексті її розгляду через призму розвитку аудиту та послуг з підтвердження звітності.

Так Кен Х.Г., досліджуючи цю проблематику, робить висновок, що в сучасних умовах відбувається трансформація в бухгалтерській професії. Експериментування з особистістю рухає професію бухгалтера до комерціалізації не лише аудиторської практики, але, що ще важливіше, самої особистості аудитора та професії в цілому. Такі зміни є важливим питанням, оскільки можуть мати глибокі наслідки для ролі професії в ринковій економіці [3].

Досягнення прогресу в питаннях розвитку бухгалтерської професії є об'єктивною закономірністю, яка впливає з нових потреб, що виникають в процесі життєдіяльності людини. Підтвердженням цьому слугує виникнення інноваційних напрямів в бухгалтерії та відповідних трансформацій у бухгалтерській професії. За приклад можна навести новаторське дослідження інших зарубіжних науковців (Гібассір Д., Омарі С., Наккахе П.), які провели аналіз народження професії екологічного бухгалтера. Вони зробили спробу проаналізувати інституційну роботу, яка породжує нову професію та виявили

чинники, що призводять до диверсифікації в обліковій роботі й породжують щонайменше два її різних види, один з яких можна ідентифікувати як творчий. Їхні дослідження сприяють розумінню динамічного процесу професіоналізації, в якому різні суб'єкти мобілізують як творчі так і диверсифікаційні роботи [1, с.1447].

Загалом, зарубіжні науковці роблять акцент на впливовості різних інституцій на професійну бухгалтерську діяльність. Зокрема, Грінвуд Р., Суддабі Р. та Хінінгс Ц., досліджуючи роль професійних асоціацій у мінливій, високоінституціоналізованій організаційній галузі, припускають, що вони відіграють значну роль в легітимізації та окресленні моделей інституційних змін, ключовим етапом яких є «теоретизація», тобто процес, за допомогою якого організаційні недоліки свідомо пов'язуються з потенційними рішеннями. За цим правилом, регулюючі органи, такі як професійні асоціації, відіграють важливу роль у теоретизації змін, підтримуючи ендемічні інновації та сприяючи їх поширенню [2, с. 58-59].

Визнання суттєвості впливу регулювання на розвиток бухгалтерської та суміжних з нею професій, а також її зміст і особливості провадження визначають ключові характеристики й вимоги до людей, які реалізують покладені на них повноваження з ведення обліку, формування звітності, її підтвердження чи інші функції. В українській науковій думці цим питанням в останні роки приділяється все більше уваги. Однак, здебільшого – це дослідження інституційних засад бухгалтерського обліку, а не бухгалтерської професії.

Це ж саме стосується і облікових даних, які в останні роки все більше виступають в ролі інноваційного продукту, що здатний забезпечити зростання результативності діяльності суб'єктів господарювання завдяки використанню в якості бази розробки ефективних стратегій розвитку. З іншого боку, формування такого інноваційного продукту є результатом використання здібностей та праці конкретної людини, яка, виконуючи свої професійні обов'язки в рамках чинного законодавства, може вміло застосовувати власні узагальнюючі здібності для підготовки інтерпретованих облікових даних і їх репрезентації керівникам різних рівнів управління для прийняття ефективних рішень. Одним із вагомих чинників отримання відповідного рівня знань і умінь є не лише освітні заклади, а й участь в різних професійних організаціях, що можна узагальнено назвати інститутом бухгалтерів.

Література

1. Gibassier D., El Omari S., Naccache P. Institutional work in the birth of a carbon accounting profession. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. Vol. 33 No. 6, pp. 1447-1476. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-12-2014-1912>.
2. Greenwood R., Suddaby R., Hinings C. Theorizing Change: The Role of Professional Associations in the Transformation of Institutionalized Fields. *The Academy of Management Journal*. 45(1), 58-80. doi:10.2307/3069285.

3. Ken H. G. The Institutionalization of Commercialism in the Accounting Profession: An Identity-Experimentation Perspective. Auditing: A Journal of Practice. No35 (3): 99-117. DOI: <https://doi.org/10.2308/ajpt-51337>.

4. Metelytsya V., Petruk O., Rozheliuk V., Balla I., Medvid L. Institutionalization of the Accounting Profession: Ukrainian Case. Independent Journal of Management & Production. N. 12(3). P. s167-s186. DOI: <https://doi.org/10.14807/ijmp.v12i3.1534>.

5. Semenysheva, N., Khorunzhak N., Lazaryshyna, I., Yurchenko O., Ostapenko Y. Accounting Institute: on the Genesis and Impact of Management Revolutions. Independent Journal of Management & Production. N. 12(3). P. s243-s261. DOI: <https://doi.org/10.14807/ijmp.v12i3.1540>.

УДК: 657.6:004.453

Сисоєва І.М.,

к.е.н, доцент,

доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ

На даному етапі розвитку українського суспільства важливе місце займає функція контролю громадськості над процесами, що відбуваються у державі. Одним з важливих видів контролю є комплекс заходів, що спрямовується на зміну та покращення процесу реалізації соціальної політики, як держави так і окремих організацій.

Попри значний розвиток теоретичних, методологічних, організаційних та методичних положень аудиту, варто відмітити, що в сучасній економічній науці поки що відсутнє цілісне уявлення про інформаційне забезпечення соціального аудиту та його місце в системі соціально-економічних відносин.

Рис. 1. Зона формування соціальної цінності

Орієнтуючись на потреби суспільства та виклики сучасності з боку навколишнього середовища зона соціальної відповідальності формується саме у площині де перетинається економіка, екологічна політика та інтереси суспільства.

У процесі формування інформаційного забезпечення соціального аудиту мова йде про нефінансову звітність. Стандарти формування показників такої звітності, формують міжнародні інститути та організації, які диктують основні вимоги у сфері відображення результатів сталого розвитку.

У 2020 році інвестиції у соціальні фонди склали рекордні \$12,2 мільярда [2]. Стабільний приплив коштів у ESG активи (E - навколишнє середовище (англ. environment), S - соціальна справедливість (англ. social justice) та G – корпоративне управління (англ. corporate governance)) багато в чому пояснюється прибутковістю проектів, понад 70% таких фондів для всіх класів активів перевершили своїх конкурентів. У світі налічується понад 500 фондів, орієнтованих на забезпечення соціальної стійкості, які контролюють сукупно \$250 мільярдів у Європі і США. [3]

Необхідно наголосити, що не існує однозначної думки щодо загальної назви звітів про різні аспекти соціальної відповідальності бізнесу. У світовій та вітчизняній практиці використовуються такі дефініції, як «Соціальний звіт» (Social reporting), «Звіт із корпоративної соціальної відповідальності» (Corporate Social Responsibility Reporting), «Звіт із корпоративної відповідальності» (Corporate Responsibility Report), «Звіт із прогресу» (Progress Report), «Звіт зі сталого розвитку» (Sustainable Development Reporting) та ін. Названі форми звітів характеризуються: спільною метою – надати інформацію про результати діяльності підприємства у соціальній сфері та вплив на навколишнє середовище наявністю, переважно, нефінансової інформації, а даних про якісні та кількісні аспекти соціально-економічної діяльності; певними відмінностями, які пов'язані з висвітленням тих чи інших сфер соціальної діяльності підприємств, організацій та установ. [1, с.102-104]

У звітності зі сталого розвитку є три групи показників, які характеризують рівень її соціальної відповідальності: економічні, екологічні та соціальні показники. Підприємства інтегрують принципи соціальної відповідальності в корпоративну стратегію та бізнес-процеси.

Обґрунтуванням такої інтеграції є вплив на довгостроковий результат діяльності та на рентабельність бізнесу в цілому, тому її варто розглядати, як стратегічний актив. Окрім того, саме аспекти діяльності, що розкриваються у нефінансовій звітності і є одним із інформаційних джерел для соціального аудиту.

У рамках гармонізації українського законодавства із європейським, у 2019 році вперше великі компанії України готували звіт про управління. Це втричі підвищило кількість звітів в Україні великих компаній, однак складання такого звіту виявилось простою формальністю, що покладена на бухгалтерську службу, яка не зовсім зацікавлена у якості такого звіту.

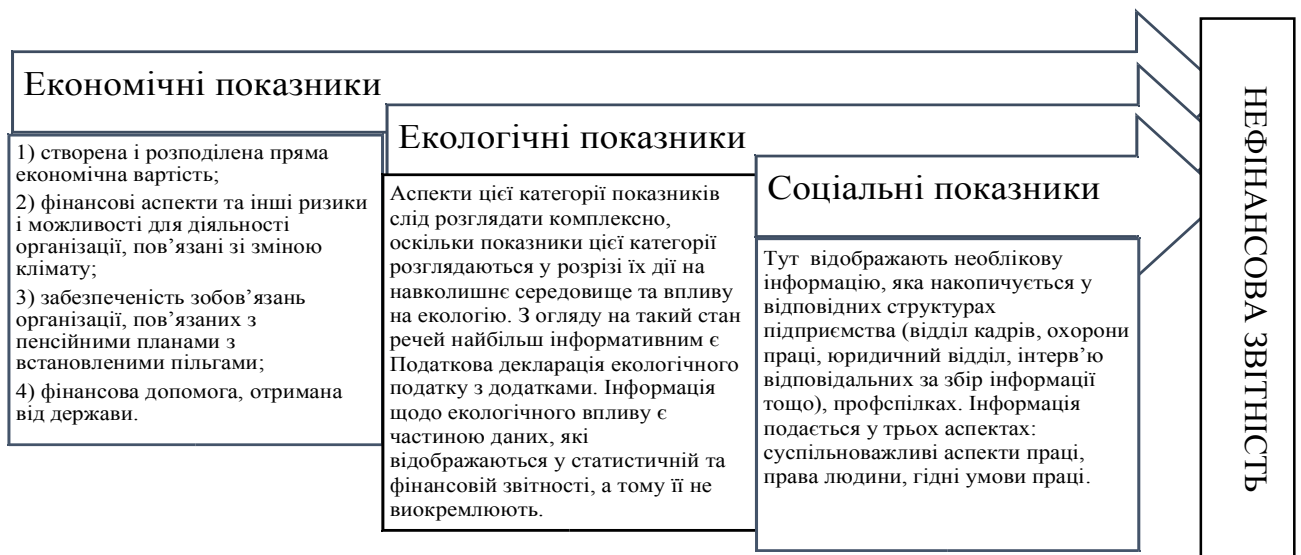

Рис. 1. Формування показників у звітності зі сталого розвитку згідно з Керівництвом GRI.

Складено авторами на основі даних [4]

Також варто відмітити, що звіт про управління зовсім не забезпечує ефективного діалогу між зацікавленими сторонами та організаціями, що є основоположним у процесі складання, оприлюднення та подання нефінансової звітності та процесу соціального аудиту.

Отже, для соціально відповідальних компаній нефінансові звіти мають стати вказівником того, куди вони рухаються і які цілі переслідують, а також інструментом для того, щоб:

- заявити та продемонструвати про місію своєї організації у сучасному світі;
- продемонструвати співробітникам, в якій компанії вони працюють, інвесторам - в яку компанію вони інвестують, а партнерам - з ким вони працюють та отримати відгук від них;
- налагодити чіткий діалог із громадськими організаціями та місцевими громадами запобігши тим самим претензіям з їх боку.

Наявна ситуація зі складанням нефінансової звітності в Україні не забезпечує зацікавлених користувачів у необхідній інформації, так як є достатньо формальною у своєму виконанні та не містить даних, що відповідали б запитам зацікавлених користувачів, а відтак не може слугувати підставою для діалогу з ними. Однак, ситуація не стоїть на місці і компанії, які отримують запит від суспільства чи планують залучення інвестицій мають змогу скористатись розробленим в міжнародній практиці інструментарієм для складання нефінансової звітності та налагодженням процесу соціального аудиту.

Література

- Король С. Нефінансова звітність підприємства Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2011. № 6. С. 102-113.
- McCabe C. ESG investing shines in market turmoil, with help from big tech. WSJ. URL: <https://www.wsj.com/articles/esg-investing-shines-in-market->

turmoil-with-help-from-big-tech-11589275801?emailToken=d1ba87f01e7542523177d9acb450c474AvG30u/m/ftZKcmATey7PLcNPtZp6BcfkZdBJ+RIvFyXc2n7Jul3LB0vonOwdyQfiH98RVY97EcC83VHF3M6q3Mqabr3QKkdv2M8igFFd (date of access: 15.05.2021).

3. Passive Sustainable Funds | Morningstar. Morningstar | Empowering Investor Success. URL: <https://www.morningstar.com/lp/passive-esg-landscape> (date of access: 15.05.2021).

4. Керівництво зі звітності у сфері сталого розвитку G4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/resource/library/Russian-G4-Part-One.pdf>. (дата звернення: 12.03.2021)

УДК: 657

Сокіл О.Г.,

д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ ЗАСОБИ МОНІТОРИНГУ ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЛОКАЛІЗАЦІЇ В РЕЗУЛЬТАТІ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Глобалізація - це процес світової економічної, політичної, культурної та релігійної інтеграції та об'єднання. У глобалізації є позитивні і негативні сторони. Переваги глобалізації: поліпшення механізму розподілу ресурсів, поліпшення якості життя, поліпшення добробуту сімей, посилення міжнародної координації, зниження загрози міжнародних конфліктів, локальних воєн [1].

Негативні моменти: руйнування промисловості, зростання безробіття і бідності. Це пов'язано з тим, що глобалізація розподіляється нерівномірно, і в той час як сильні компанії отримують величезні вигоди, менш конкурентоспроможні компанії втрачають свій ринок і стають непотрібними. Негативним проявом глобалізації також є зниження народжуваності [1].

Якщо порівняти Україну і Німеччину, то ми побачимо, що в 1991 р індекс глобалізації Німеччини був більш ніж в два рази вище індексу України. У 2020 році індекс глобалізації України збільшився в 2 з половиною рази в порівнянні з 1991 роком. У 2020 році ми можемо помітити, що Білорусь мала найнижчий індекс глобалізації серед проаналізованих країн [2].

Україна досі перебуває на карантині з 11 березня минулого року. Випадки коронавірусу в Україні становлять 1,3 відсотка від усіх випадків у світі, а кількість смертей від коронавірусу в нашій країні становить 1,2 відсотка від загального числа [2]. Економічні наслідки включають зниження реального ВВП на 4,4%, зниження попиту на експорт товарів і послуг, закриття магазинів, ресторанів, припинення міжнародних і національних рейсів, поїздів, падіння споживання, інвестиції в більшість секторів економіки [2].

Криза коронавірусу став найвпливовішим чинником, що торкнувся всі сфери діяльності країн і їх сталий розвиток:

- економіка України сильно залежить від імпорту (надмірна залежність від імпорту гальмує розвиток промисловості, викликає стан, коли імпорту не доповнює, а пригнічує виробництво. Імпорт споживає значні фінансові ресурси галузі, які не компенсуються доходами від експорту продукції.)

- у нашій країні спостерігається дисбаланс експорту з імпортом.

- ми спостерігаємо зниження експортно-імпортних торговельних потоків в багатьох країнах світу.

- на жаль, сальдо зовнішньої торгівлі України негативне.

- дуже важливо, що значна частина імпортованої продукції може проводитися в нашій країні.

Виникає питання, чи не варто Україні та іншим країнам перейти від політики глобалізації до локалізації? Методологія дослідження представлена на рис. 1.

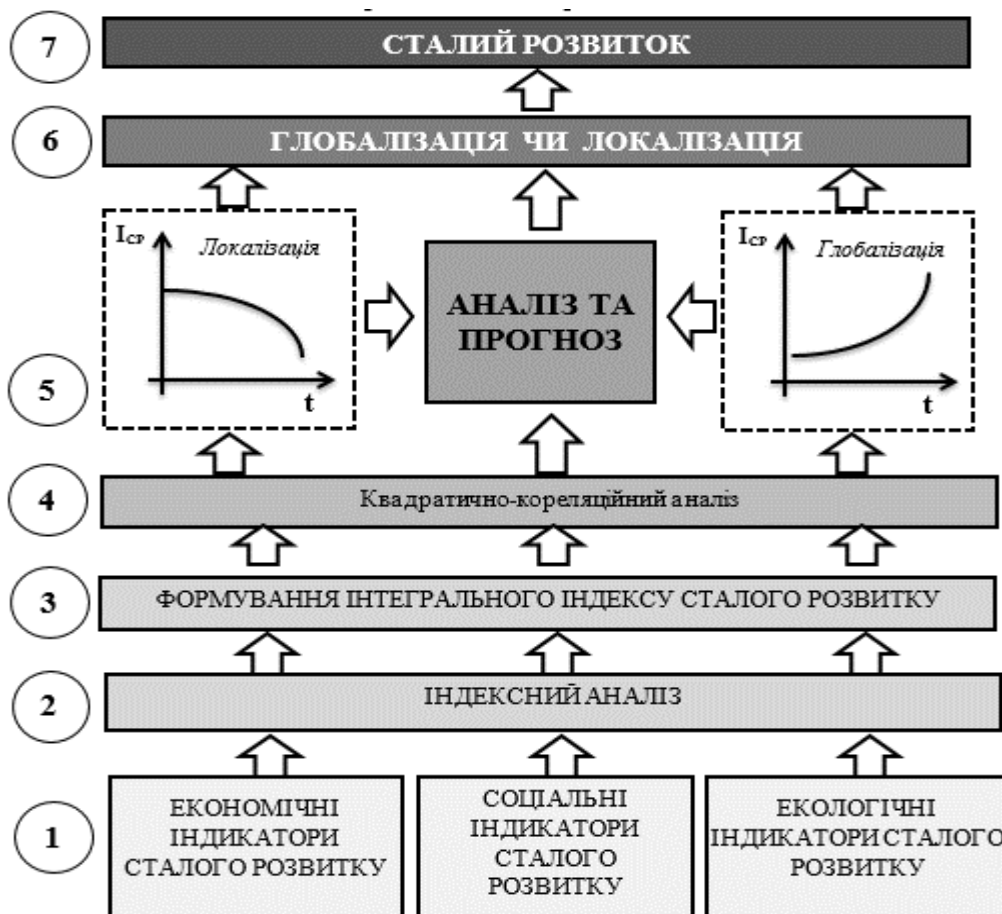

Рис. 1. Методологія дослідження

Пандемія гострого респіраторного захворювання COVID-19, викликана коронавірусом SARS-CoV-2, стала фактором, який змусив весь світ переглянути не тільки свої прогнози розвитку, короткострокову економічну і соціальну політику, а й наблизитися до формування власних пріоритетів на

довгострокову перспективу по-іншому. Уроки, отримані людством з цієї пандемії, можуть змінити не тільки моделі управління в майбутньому, а й соціальну поведінку людства від глобалізації до локалізації.

Своїми розрахунками ми спробували довести, що глобальний тренд глобалізації втрачає свої позиції серед країн і особливо тих, які активно розвиваються і / або перебувають на активній стадії внутрішніх змін і реформ.

Література

1. Глобалізація економіки [Електронний ресурс]. URL: https://pidru4niki.com/1524111563434/politekonomiya/globalizatsiya_ekonomiki.
2. Глобалізація і Україна [Електронний ресурс]. URL: <https://buklib.net/books/33782>.

УДК 338.43:637.5

Тарабан Н.О.,

аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

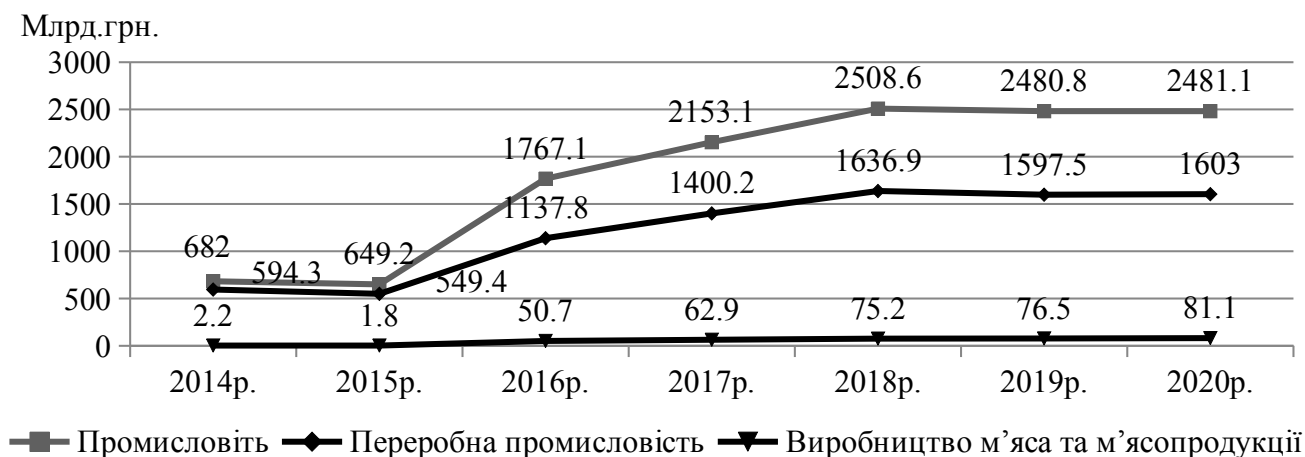
ВПЛИВ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЗА ЧАСІВ ПАНДЕМІЇ НА ЗБУТ ГОТОВОЇ М'ЯСОПЕРЕРОБНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Найважливішим економічним показником, що характеризує господарсько-фінансову діяльність підприємств м'ясопереробної галузі є процес збуту (реалізації) продукції, оскільки по завершенні цього процесу визначаються результати господарювання та ефективність виробництва підприємств загалом.

На сучасному етапі господарювання м'ясопереробних підприємств, як і більшості підприємств України, характеризується нестабільними тенденціями, причиною яких переважно залишаються складна епідеміологічна ситуація в країні, наслідки світової економічної кризи, постійні зміни в законодавчій базі, невисокий рівень інноваційногорозвитку.

Як наслідок такої нестальної економічної ситуації за останні роки спостерігаємо зменшення показника реалізації продукції, яку виготовили відтисняні промислові підприємства. Так, у 2019 році обсяги реалізації скоротилися на 27,8 млрд.грн. у порівнянні до 2018 року, а у 2020 році – на 27,5 млрд.грн. відповідно (рис.1). Таку ж тенденцію змін простежуємо й щодо реалізації продукції, яку виготовили переробні підприємства України в цілому: у 2019 році на 39,4 млрд.грн. менше ніж у 2018 році та у 2020 році менше на 33,9 млрд.грн.

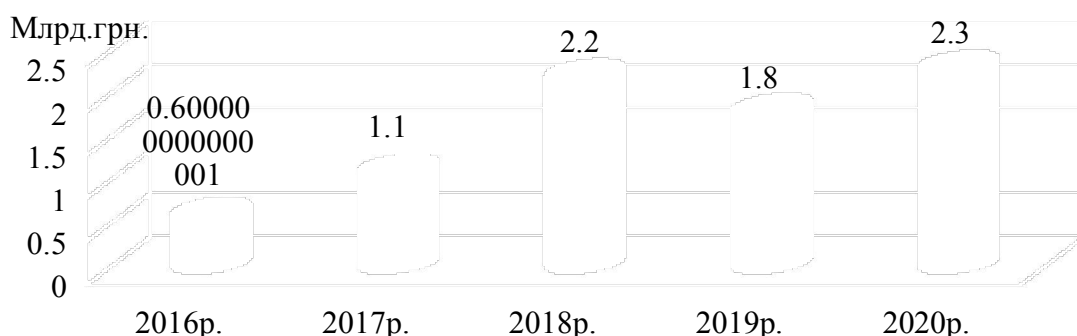

Джерело: Розроблено автором на основі даних Державної служби статистики [1]

Рис 1. Обсяги реалізації продукції виготовленої підприємствами України за 2014-2020 рр.

Теперішні умови невизначеності, дисбалансів вимушують управлінський персонал вітчизняних м'ясопереробних підприємств шукати шляхи та методи адаптації до нових процесів, які забезпечуватимуть їм можливість втримати набуті позиції на ринку, а також сприятимуть розвитку господарської діяльності, особливо в частині збуту продукції. Адже саме через збутову діяльність м'ясопереробні підприємства реалізують головну умову свого успішного функціонування – задоволення потреб споживачів.

Відповідно, суб'єктам господарювання, які займаються виробництвом м'яса та м'ясопродуктів вдалося наростити темпи приросту реалізації готової продукції. Як свідчать дані Державної служби статистики цей приріст становить 1,3 млрд.грн. у 2019 році та 4,6 млрд.грн. у 2020 році відповідно [1]. За цей період їм також вдалося налагодити кращий експорт щодо реалізації готової продукції за корн (рис.2).

Джерело: Розроблено автором на основі даних Державної служби статистики [1]

Рис. 2. Обсяг реалізованого за межі нашої країни м'яса та м'ясопродукції, виготовлених вітчизняними підприємствами за період 2016-2020рр.

Тож, у 2020 році вітчизняні м'ясопереробні підприємства досягли найбільшого розміру показника з реалізації своєї продукції закордон – 2,3 млрд.грн., що на 29,4% більше ніж у 2019 році.

Управління процесу реалізації продукції в умовах швидкозмінюваного середовища обумовлює необхідність постійного внесення змін у збутову діяльність м'ясопереробних підприємств, а це у свою чергу впливає на зміни в організації як обліку так і аналізу збутових витрат суб'єктів господарювання.

На нашу думку, одним із чинників підвищення ефективності збутової діяльності м'ясопереробних підприємств є застосування оптимізації збутових витрат, шляхом виявлення конкретних факторів, котрі б слугували резервами зниження цих витрат. Такими факторами можуть бути запровадження прогресивних систем та механізмів, які мінімізуватимуть витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу відділів маркетингу. Зокрема, застосування програмного забезпечення нового покоління, новітніх методів використання інтернет-технологій, комп'ютерних програм управління збутовою діяльністю.

Отже, впровадження інновацій у збутову діяльність м'ясопереробних підприємств сприятиме скороченню частини витрат на збут й оптимізації самої структури цих витрат, що в результаті призведе до максимізації прибутку.

Література

1. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення 22.05.2021р.)

УДК 657

Тенюх З.І.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
ЛНУ ім. Івана Франка

ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕРА В СУЧАСНИХ УМОВАХ: НОВІ ВИМОГИ ЧИ ОБМЕЖЕННЯ?

В сучасних умовах господарювання перед бухгалтерським обліком та, відповідно, професією «бухгалтер» ставляться все нові вимоги, адже обсяг інформації, необхідний зацікавленим користувачам, постійно зростає, та й запити користувачів зазнають швидких змін. На сьогодні бухгалтер – це не лише обліковець чи «рахівник». Все частіше професія «бухгалтер» асоціюється з професійним консультантом, радником керівництва або корпоративним аналітиком, що є висококваліфікованим спеціалістом у питаннях правового, податкового, митного та іншого законодавства, вітчизняних та міжнародних стандартів обліку.

Зважаючи на це, досить суперечливим є законодавче нововведення, сприченене прийняттям Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 № 361 (далі – Закон України № 361) [1], що вступило в силу з 28.04.2020, щодо включення до переліку суб'єктів первинного фінансового моніторингу суб'єктів господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку та здійснюють консультування з питань оподаткування.

Зокрема, згідно зі ст. 6 Закону України № 361, серед інших, до суб'єктів первинного фінансового моніторингу відносять такі спеціально визначені суб'єкти (крім осіб, які надають послуги в рамках трудових правовідносин): а) суб'єкти аудиторської діяльності; б) бухгалтери, суб'єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку; в) суб'єкти господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування [1].

Відповідно, до суб'єктів фінансового моніторингу віднесено і суб'єктів господарювання, і бухгалтерів, що надають послуги з бухгалтерського обліку. В свою чергу, суб'єктами господарювання згідно зі ст. 55 Господарського кодексу є : юридичні особи «...які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку» [2] та громадяни, іноземці, особи без громадянства «... які визнаються суб'єктами господарювання у разі здійснення ними підприємницької діяльності за умови державної реєстрації як підприємця без статусу юридичної особи» [2] (ст. 58 та ст. 128 Господарського кодексу). Бухгалтери, що надають послуги з бухгалтерського обліку, є особами, що провадять незалежну професійну діяльність та надають послуги за договорами цивільно-правового характеру.

Таким чином, суб'єктами фінансового моніторингу визнано юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, і осіб, які перебувають на обліку в ДПС як ті, що здійснюють незалежну професійну діяльність, якщо вони надають приватні бухгалтерські послуги. До суб'єктів фінансового моніторингу не належать бухгалтери, які є найманими працівниками, тобто працюють за трудовим договором, що чітко зазначено у Законі № 361.

Обов'язки таких суб'єктів фінансового моніторингу визначено у ст. 8 Законі № 361, серед яких варто виокремити обов'язок:

1. стати на облік у спеціально уповноваженому органі як суб'єкт первинного фінансового моніторингу;

2. повідомляти спеціально уповноважений орган:

– про порогові фінансові операції, що відповідають ознакам, визначеним Законом № 361;

– підозрілі фінансові операції (діяльність) або спроби їх проведення незалежно від суми, на яку вони(а) проводяться, - негайно після виникнення підозри або достатніх підстав для підозри, а також надавати обґрунтовані висновки, копії документів та іншу інформацію, на основі яких сформовано

підозру, та додаткову інформацію на запити спеціально уповноваженого органу [1].

При цьому, спеціально уповноваженим органом є Державна служба фінансового моніторингу України – орган, уповноважений Україною на виконання функцій підрозділу фінансової розвідки та є національним центром для отримання та аналізу: повідомлень про підозрілі операції, іншої інформації, яка має відношення до відмивання коштів, пов'язаних предикатних злочинів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення [3].

Фінансові операції є пороговими, якщо сума, на яку здійснюється кожна із них, дорівнює чи перевищує 400 тисяч гривень за наявності однієї або більше таких ознак:

1) зарахування або переказ коштів, надання або отримання кредиту (позики), здійснення інших фінансових операцій у разі, якщо хоча б один з учасників фінансової операції або банк такого учасника знаходиться в Ірані або Північній Кореї (країни, які не виконують рекомендації FATF);

2) фінансові операції з публічними діячами;

3) фінансові операції з переказу коштів за кордон, в тому числі, держав, віднесених Кабінетом Міністрів України до офшорних зон;

4) фінансові операції з готівкою (внесення, переклад, отримання коштів) [1; 4].

Чіткого визначення «підозрілих» фінансових операцій та їх граничних розмірів Закон № 361 не містить. Для розуміння критеріїв ризиковості доцільно розглянути критерії, визначені в Положенні про здійснення банками фінансового моніторингу, затвердженому Постановою Правління Національного банку від 19 травня 2020 року № 65. Зокрема, в Додатку 20 до зазначеного Положення подано понад 70 індикаторів підозрілості фінансових операцій, класифікованих за такими групами: 1. індикатори, що стосуються діяльності чи поведінки клієнта; 2. індикатори, що стосуються фінансових операцій клієнта; 3. індикатори за різними видами продуктів (послуг) [5]. Зазначимо, що дані критерії застосовуються саме банками, як суб'єктами фінансового моніторингу.

Підсумовуючи, можемо відзначити, що нові обов'язки у суб'єктів первинного фінансового моніторингу виникли, однак чіткі інструкції щодо того як їх виконувати та в яких конкретно випадках подавати інформацію про підозрілі операції клієнтів наразі відсутні. Це викликає багато запитань, зокрема і щодо ефективності та доцільності таких законодавчих нововведень щодо суб'єктів, що надають бухгалтерські послуги.

На підтвердження можемо навести наступні статистичні спостереження: за 2020 рік Державна служба фінансового моніторингу отримала від суб'єктів первинного фінансового моніторингу наступну кількість повідомлень про фінансові операції, які взяті на облік:

– від банківських установ: 4 675 432;

- від небанківських фінансових установ та організацій: 49 571;
- від спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу, до яких належать суб'єкти, що надають послуги з бухгалтерського обліку та аудиту: 534.

Отже, 534 операції за рік від спеціальних суб'єктів фінансового моніторингу проти 4,6 мільйона операцій від банків. Така диспропорція може говорити про дві речі: або вся сумнівна діяльність ведеться виключно через банки, або вимоги про постановку на облік і звітування на своїх клієнтів в Держфінмоніторинг просто не знайшли відображення в реальності і не виконуються [4].

Таким чином, бухгалтери, які надають незалежні професійні послуги, мають контролювати діяльність підприємства-клієнта (в межах отриманої інформації), і в разі потреби повідомляти про порушення Державну службу фінансового моніторингу в Україні. На нашу думку, таке нововведення є абсурдним та суперечить професійній етиці бухгалтера, який не має права розголошувати інформацію про діяльність підприємства, що не підлягає оприлюдненню. З іншого боку, бухгалтер зобов'язаний виконувати професійні дії в межах норм законодавства, що виключає необхідність здійснення такого контролю. До того ж, наведені статистичні дані свідчать про малоефективність запровадження зазначених нововведень.

Література

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Державна служба фінансового моніторингу України : офіційний сайт. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/pro-sluzhbu/zagalni-vidomosti/pro-derzhfinmonitoring.html>
4. Кисельов А., Оленич А. Правила фінансового моніторингу у 2021 році. LIGA360. URL: https://biz.ligazakon.net/aktualno/8459_fmmonitoring-2021
5. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : Постанова Правління Національного банку від 19.05.2020 № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>

НЕФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ: АНАЛІТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ

Нефінансова звітність - це така форма звітності, в якій відображаються показники, що характеризують середовище існування компанії, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сфері життя суспільства.

Аналіз нефінансової звітності дає можливість:

- співставити та оцінити результативність у сфері сталого розвитку відносно вимог законодавства, кодексів, стандартів діяльності та добровільних ініціатив, механізмів саморегуляції ринку ;

- розуміти вплив компанії на можливість досягнення сталого розвитку і сформулювати власні очікування щодо зусиль компанії у напрямку досягнення сталого розвитку ;

- порівняти результати діяльності різних структурних підрозділів організації, а також результати діяльності в різні моменти часу.

Суб'єкти нефінансової звітності:

- Працівники;
- Кредитори та інвестори;
- Бізнес партнери ;
- Державні органи;
- Акціонери;
- Неурядові організації;
- Споживач.

Існують різні форми подання цієї звітності. Зазвичай вона подається в довільній формі і структурі. Це може бути окремий звіт, а можуть бути включення до звичайної фінансової звітності.[1].

Стандартизована нефінансова звітність є більш інформативною, оскільки її легше аналізувати та порівнювати з іншими компаніями. Прикладами таких звітів є Звіт про прогрес реалізації принципів Глобального договору (СОР – Communication on Progress), Звіт зі сталого розвитку, підготовленого за вимогами системи GRI (Глобальної ініціативи зі звітності) .[2].

Найбільш популярними є стандартизовані звіти СОР та GRI. Звіт про прогрес реалізації принципів Глобального договору (ГД) ООН (далі – Звіт про прогрес) – це одна з найпоширеніших та найлегших до впровадження форм нефінансової звітності. Він є обов'язковим для компаній - підписантів Глобального договору ООН, тобто компаній та організацій, які зобов'язалися дотримуватись принципів ГД у своїй діяльності. Не існує єдино визначеної структури Звіту про прогрес, але він повинен містити такі основні елементи:

- заяву про підтримку Глобального договору у формі звернення за підписом генерального директора, голови правління або іншої вищої керівної особи в компанії;

- опис практичних дій (зобов'язань, політик, систем, заходів і проектів) для реалізації принципів ГД та партнерських проектів для досягнення Цілей розвитку тисячоліття з моменту приєднання до Ініціативи або з моменту опублікування останнього Звіту про прогрес;

- результати, оцінені, наскільки це можливо, із використанням показників GRI.

Система звітності GRI виступає для організацій основою розкриття інформації про свої результати щодо забезпечення сталого розвитку. Ця система застосовується організаціями будь-якого розміру, типу і місцезнаходження.

Основними елементами звітності за GRI є:

- Характеристика організації (опис компанії та її стратегії)
- Інформація про підходи до управління
- Показники результативності за економічною, екологічною та соціальною діяльністю компанії:

– Економічна діяльність характеризує вплив організації на економічне становище груп впливу, а також на економічні системи місцевого, національного і глобального рівнів. Показники GRI повинні відображати аспекти економічної результативності на ринках присутності та непрямого економічного впливу;

– Екологічна діяльність пов'язана із впливом організації на живі та неживі природні системи, включаючи екосистеми, землю, повітря і воду. В свою чергу, при звітуванні компанія може розкрити аспекти використання матеріалів, енергії, води, біорізноманіття, викидів і відходів, продуктів і послуг, надати інформацію про відповідність екологічним вимогам, про використання транспорту та інші загальні аспекти;

– Соціальна діяльність виражає вплив організації на соціальні системи, в рамках яких вона функціонує. Показники соціальної результативності, котрі компанія відображає у нефінансовому звіті, можуть вмещувати такі аспекти результативності, як підходи до організації і гідної праці, права людини, показники стосовно суспільства, відповідальність за продукцію.

Оскільки популярність та необхідність нефінансової звітності розвивається швидкими темпами, то країни почали створювати та нормативні акти та закони щоб стандартизувати таку звітність. Важливість нефінансової звітності зростає: все більше і більше компаній дотримуються принципів сталого розвитку та стійкого бізнесу,

Література

1. The Business Case for Corporate Responsibility by Arthur D. Little and Business in the Community URL://www.bitc.org.uk/document.rm?id=5253

2. Non-financial reporting EU rules require large companies to publish regular reports on the social and environmental impacts of their activities. URL://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/non-financial-reporting_en

УДК 657.1

Хорунжак Н.М.,
д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ОБЛІК В СФЕРІ ОСВІТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Освітня галузь є важливою складовою української економіки, яка формує її трудову ресурсну базу. Так чи інакше, кожна складова освіти має свій вплив на цей показник. Попри певну завуальованість прямого впливу окремих складових сфери освіти (наприклад, дошкільних закладів чи загально-освітніх шкіл) на нього, в комплексі, вони визначають не просто рівень освіти в державі, а формують якість і професійність її фахівців. На вагомість освіти вказує той факт, що в державному бюджеті на 2021 рік Міністерству освіти і науки України передбачені видатки обсягом 139,5 млрд грн, що на 26,6 млрд грн більше, ніж у 2020 році. В основному це кошти на збільшення заробітної плати з 1 січня на 20% та з 1 грудня 2021 року – на 8,4%. Із зазначеної суми загальнодержавні видатки (субвенції) становлять 103,7 млрд грн, що на 20,1 млрд грн більше, ніж торік [3]. Увага до освіти завжди є пріоритетом для розвинених країн. Звичайно, на їх фоні наведені вище дані є далеко не ідеальними, однак навіть маленькі зрушення здатні забезпечувати певні переваги та сприяти розвитку освітнього процесу. Попри складність формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами, прописаної відповідною урядовою постановою [7], наразі сформовано новий механізм фінансування освіти, а також змінено засади функціонування й управління низкою її закладів, що пов'язано з адміністративною реформою та створенням територіальних громад. В таких умовах також суттєво змінюється не лише система управління освітою, а й підхід до здійснення обліку. Загалом організація обліку в сфері освіти в умовах модернізації супроводжується потребою адаптації не лише до уведених національних бухгалтерських стандартів для державного сектору, а й врахування реорганізаційних змін, пов'язаних з децентралізацією.

Бенько І. та Сісюк С. зауважують, що залучення закладів освіти до сфери ринкових відносин привело до активного розширення напрямів підприємницької діяльності в даному секторі економіки, що зумовило підвищення вимог до системи обліку як інформаційної бази управління [1, с.147]. Таким чином однією з проблем, що ініціює процес дослідження шляхів

удосконалення системи обліку є дефіцит фінансового забезпечення діяльності бюджетних установ, який вимагає максимального використання усіх можливих важелів економічно обґрунтованого зниження їхніх видатків [8, с. 397]. Дугою, не менш вагомою причиною актуалізації досліджень проблем удосконалення обліку є реформування його методологічних і організаційних засад [2, с. 16].

Відповідно до прийнятих урядових рішень, новій системі адміністративно-територіального устрою базового рівня притаманні низка інноваційних характеристик, в тому числі, тих, що стосуються освіти. Зокрема, до децентралізації та створення територіальних громад, керівництво сільськими і селищними закладами освіти здійснювали відділи освіти районних державних адміністрацій. Будучи складовою вертикалі державної виконавчої влади вони повною мірою несли відповідальність за всі організаційні та ресурсні (в тому числі фінансові та кадрові) питання. Тепер підходи до управління та фінансування закладів освіти суттєво змінилися. Зокрема, згідно ст. 103 Бюджетного кодексу України освітня субвенція передбачена лише на оплату праці педагогічних працівників, які надають повну загальну середню освіту, у тому числі у закладах професійно-технічної та вищої освіти [4].

Крім цього, Бюджетним кодексом України визначено, що видатки на функціонування установ і закладів, які перебували у спільній власності районних рад з 1 січня 2021 року плануються та здійснюються з бюджетів територіальних громад, на територіях яких вони розміщені [4]. З іншого боку, витрати на утримання та розвиток матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти, з урахуванням припису статті 43 Закону України «Про загальну середню освіту», фінансуються за рахунок коштів засновника (засновників) цих закладів. Автономія органів місцевого самоврядування, на відміну від існуючої до децентралізації системи управління через відділи освіти районних державних адміністрацій, дає змогу повною мірою виконувати на місцях усі управлінські дії й забезпечувати краще функціонування освітніх закладів. Однак на відміну від відділів освіти районних державних адміністрацій, які функціонували тривалий час як складові вертикалі державної виконавчої влади та набули великого досвіду з питань управління освітою, органи місцевого самоврядування такого досвіду не мають. Це, наразі, серйозний виклик як для самих органів місцевого самоврядування територіальних громад, так і для новоутворених в них відділів освіти і їх фахівців. Окрім того, зміна підходів у фінансуванні освіти ставить перед органами місцевого самоврядування разом з отриманням відповідних бюджетних преференцій нові виклики та управлінські повноваження щодо взяття на себе складних завдань, пов'язаних з організацією ведення обліку в сфері освіти. Донедавна облік виконання кошторису освітніх закладів вели централізовані бухгалтерії, що були створені при управліннях освіти. Певним чином це дозволяло оптимізувати витрати бюджетних коштів, оскільки не потрібно було утримувати бухгалтерії (бухгалтерські служби) кожного закладу освіти. Згідно чинних зараз приписів здійснення бухгалтерського обліку в закладі загальної середньої освіти визначається керівником відповідно до

законодавства. За його рішенням бухгалтерський облік може здійснюватися самостійно закладом освіти або через централізовану бухгалтерію [5, с.7]. При цьому є низка особливостей, які слід врахувати, щоб не лише сформувати ефективну облікову систему й дотриматися чинних приписів, а й отримувати від неї якісну інформацію для обґрунтованих управлінських рішень.

Основним досить специфічним моментом є те, що при територіальних громадах створюється орган управління освітою, який не лише має бути юридичною особою, а й головним розпорядником бюджетних коштів. Своєю чергою це автоматично вимагає організації й ведення бухгалтерського обліку, що визначено ст. 22 Бюджетного кодексу України [4]. Щодо вирішення цього завдання можливі щонайменше два альтернативні варіанти: 1) формування власної бухгалтерської служби (з певними засторогами й вимогами, зокрема щодо посадових осіб); 2) організація взаємовідносин з питань ведення обліку з централізованою бухгалтерією (умови та зміст взаємозв'язку суб'єктів освіти з цією інституцією в результаті децентралізації суттєво змінилися).

Загалом логічно та економічно доцільно вирішувати питання щодо ведення обліку в сфері освіти територіальних громад через використання досвіду централізованих бухгалтерій з усіма необхідними поправками, які мають бути враховані згідно чинних нормативно-правових норм. Але альтернатива в організації обліку, пов'язана з потребою прийняття рішення щодо вибору самостійного ведення обліку закладом освіти (ввівши до штатного розпису посаду бухгалтера) чи через централізовану бухгалтерію (уклавши відповідний договір про ведення обліку), яке покладається на керівника освітнього закладу, також вимагає відповідних обґрунтувань, в тому числі економічних. Наразі такі методичні оцінки не практикуються і загалом не розроблені. Однак вони безумовно необхідні, адже, наприклад, при організації обліку в освітньому закладі для роботи бухгалтера неминучою є закупівля відповідного технічного й програмного забезпечення, а також інших засобів. До слова, питання участі освітніх закладів територіальних громад в закупівлях на основі тендерів також вимагає деталізації, наукових досліджень і відповідних нормативних й інструктивних роз'яснень. В перспективі такі напрями наукових пошукувань дозволять вирішити низку проблемних питань, пов'язаних з функціонуванням закладів освіти і ефективністю використання бюджетних коштів.

Література

1. Бенько І. Д., Сисюк С. В. Організація обліку фінансового забезпечення закладів освіти. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 11(4). С. 147-150.

2. Бенько, І. Д., Хорунжак Н. М., Гуцайлюк Л. О. Проблеми оплати праці та шляхи їх вирішення. Вісник Технологічного університету Поділля. 2002. Ч. 2, т. 2. С. 16-20.

3. Бюджет МОН на 2021 рік: майже 140 млрд грн для розвитку освіти і науки. Пресслужба Міністерства освіти і науки України. URL:

<https://mon.gov.ua/ua/news/byudzhet-mon-na-2021-rik-majzhe-140-mlrd-grn-dlya-rozvitku-osviti-i-nauki>.

4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 15.12.2020 р. №1081-IX.

5. Огляд законодавства у сфері освіти щодо повноважень та обов'язків органів місцевого самоврядування. Результати децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/182/osvita.pdf>

6. Про Державний бюджет України на 2021 рік : Закон України від 15.12.2020 р. №1082-IX (в редакції від 01.05.2021 р.).

7. Формула розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами: Постанова Кабінету міністрів України від 27.12.2017 р. №1088.

8. Хорунжак Н.М. Модель системи внутрішнього контролю витрат бюджетних установ на надання послуг. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 9-1. Ч. 3. С. 213-217.

УДК 657

Хоча Н.В.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Поширення пандемії COVID-19 стало серйозним викликом як для роботодавців, так і для найманих працівників. Запровадження Постановою КМУ «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19» № 211 від 11.03.2020 року[5] карантинних обмежень, що в першу чергу вимагали соціального дистанціювання працівників, змусило роботодавців надавати їм щорічні основні та додаткові оплачувані відпустки, відпустки без збереження заробітної плати, оголошувати простої або вдаватися до кардинальних заходів – звільнення працівників.

Значно краще становище мали працівники, які не були пов'язані з виробничими процесами та могли працювати дома дистанційно або за гнучким графіком. Внаслідок цього масового поширення набули надомна та дистанційна робота, що мають спільні та відмінні риси в їх організації та законодавчому регулюванні. 27 лютого 2021 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу» № 1213-IX від 04.02.2021 року, внаслідок чого у новій редакції викладено ст. 60 Кодексу законів про працю України (КЗпП України) [3], що стосується віддаленої роботи.

Відповідно до ст. 60² КЗпП України, дистанційна робота - це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими

приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [1]. При дистанційній роботі працівник розподіляє робочий час на власний розсуд, на нього не поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку, роботодавець забезпечує працівника необхідним обладнанням, програмно-технічними засобами, засобами захисту інформації, якщо інше не визначено трудовим договором. Працівник також має право на відключення – право на час для відпочинку, протягом якого працівник може переривати будь-який інформаційно-телекомунікаційний зв'язок з роботодавцем (тривалість періоду відключення визначається у трудовому договорі). Надомна робота визначається ст. 60¹ КЗпП України, а саме як форма організації праці, за якої робота виконується працівником за місцем його проживання або в інших визначених ним приміщеннях, що характеризуються наявністю закріпленої зони, технічних засобів (основних виробничих і невиробничих фондів, інструменту, приладів, інвентарю) або їх сукупності, необхідних для виробництва продукції, надання послуг, виконання робіт або функцій, передбачених установчими документами, але поза виробничими чи робочими приміщеннями власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу [1]. На працівника поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку, роботодавець повинен забезпечити працівника засобами виробництва, матеріалами та інструментами, якщо інше не передбачено трудовим договором, а також працівник має право на компенсацію за зношування (амортизацію) своїх засобів та інструментів, що використовуються для виконання надомної роботи.

Зважаючи на вищесказане, основними умови дистанційної чи надомної роботи мають бути визначені в трудовому договорі або у разі пандемії – наказі (розпорядженні) керівника підприємства, з яким працівник має бути ознайомлений протягом 2 днів з дня його прийняття. Також відповідно до ст.134. КЗпП України працівники, у разі укладання письмового договору, несуть повну матеріальну відповідальність за незабезпечення цілості майна та інших цінностей, переданих йому для зберігання та інших цілей [1]. Головними відмінностями між надомною і дистанційною роботою є те, що при надомній роботі працівник має погоджувати з роботодавцем місце виконання роботи та на нього поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку, натомість при дистанційній роботі працівник самостійно розподіляє час та визначає місце виконання покладених на нього обов'язків.

Активне використання новітніх форм організації праці спричинило виникнення у роботодавців нових завдань, а саме:

- ведення обліку робочого часу та контроль за його використанням в умовах віддаленої роботи працівників;
- ведення обліку нарахування та виплати заробітної плати та інших соціальних виплат при дистанційній чи надомній роботі;

- облік витрат, пов'язаних з використанням працівниками власних основних засобів, інших необоротних матеріальних активів чи інших витрат (вода, електроенергія), необхідних для виконання роботи дома.

Основою для нарахування заробітної плати є кількість виробленої продукції або кількість годин відпрацьованих робітником. Зміна умов праці, тобто виконання надомної чи дистанційної роботи, значно ускладнює контроль за використанням робочого часу. У роботодавців виникає питання щодо доцільності ведення Табелю обліку використання робочого часу при віддаленій роботі. У Листі Міністерства соціальної політики від 19.02.2019 р. № 30/1/204-19 роз'яснено, що «оплата праці надомників проводиться за відрядними розцінками за фактично виконані роботи або вироблену продукцію, що відповідає встановленим вимогам до її якості. Оскільки відповідно до п. 16 Положення про умови праці надомників, затвердженим постановою Держкомпраці СРСР і Секретаріату ВЦРПС від 29.09.81 № 275 надомники розподіляють робочий час на свій власний розсуд і оплата праці проводиться за фактично виконану роботу, таблиць обліку робочого часу на таких працівників не ведеться. Натомість роботодавець може вести реєстраційні листки робочих завдань, розрядні розцінки, норми виробітку, тощо» [6]. Щодо оплати праці при дистанційній роботі Державна служба України з питань праці, керуючись вимогами частини 2 статті 30 Закону України «Про оплату праці» [1], наголошує, що «на підставі таблиця обліку робочого часу здійснюється оплата праці за відпрацьовані працівником години (дні) роботи у відповідному місяці, виходячи з розміру годинної тарифної ставки/місячного посадового окладу» [7].

Вивчення, наведених вище законодавчих актів, свідчить про існування суперечностей в їх нормах. Зокрема, це стосується ст. 60¹ КЗпП України та чинного Положення про умови праці надомників. Фактично в цьому Положенні норми щодо розподілу робочого часу на власний розсуд працівника відповідають умовам дистанційної, а не надомної роботи. Зважаючи на це, якщо на підприємстві використовувалася відрядна форма оплати праці і працівник почав виконувати роботу вдома, то основну увагу потрібно приділяти рівню виконання норм виробітку та якості продукції, проте якщо використовувалась погодинна форма оплати праці, то ведення Табелю обліку використання робочого часу є необхідною підставою для нарахування заробітної плати. Погоджуємося також з позицією Державна служба України з питань праці щодо ведення Табелю обліку використання робочого часу при дистанційній роботі.

Перспективою подальших досліджень може стати порядок ведення обліку і оподаткування компенсації за зношування (амортизацію) власних засобів та інструментів працівника, а також інших витрат (вода, електроенергія), потрібних для виконання роботи віддалено.

Література

1. Кодекс законів про працю України: Закон № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу: Закон України від 04.02.2021 року № 1213-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213-20#Text>
4. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95#Text>
5. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19: Постанова КМУ від 11.03.2020 року № 211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020#Text>
6. Лист Міністерства соціальної політики від 19.02.2019 р. № 30/1/204-19. URL: <https://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/ministry-of-labor-and-social-policy/15136-30s-19.html>
7. Як здійснюється оплата праці при дистанційній роботі? / Державна служба України з питань праці. URL: <https://dsp.gov.ua/faq/iak-zdiisniuietsia-oplata-pratsi-pry-dystantsiinii-roboti/>

УДК 657

Шевчук В.О.,
д.е.н., професор,
професор кафедри аудиту та підприємництва,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

НООСФЕРНА ПАРАДИГМА ОБЛІКУ: «ТОЧКИ ОПОРИ» І ВЕКТОРИ УТВЕРДЖЕННЯ

Неупереджені відповіді на теперішні виклики, що стають реальними загрозами, необхідні з огляду не тільки на COVID-19. Істотних руйнацій зазнає питома сутність земної людини і планетарного середовища її життєдіяльності. Поставивши світ перед загрозами занепаду і навіть загибелі, небачені раніше виклики спричиняють необхідність зміни чинної облікової парадигми. Досліджуваний контекст Круглого столу вимагає від економістів, обліковців, статистиків адекватного фахового реагування на проблему посилення тиску на довкілля і людину, як його найпосутнішу складову.

Українству властиве природниче, а не тільки політичне бачення господарювання. Це передбачає трактування економіки як господарського освоєння сфер живого, неживого й розумного. Українець С. Подолинський належить до першопрохідців у дослідженні на природничих засадах освоєння

цих сфер. Чи не першим на прикладі учителя елементарної школи він показав специфіку сприяння введенню в бюджет людства додаткової сонячної енергії.

Якщо неупереджено вчитатися у симбіоз слів «учитель» і «людство» - можна розгледіти в С.Подолінському передвісника вчення про ноосферу. За викладами учителя потрібно бачити методику підрахунку вигід, отримуваних завдяки навчанню селян у вигляді «збільшення врожаю, тобто збільшення в бюджеті заощадженої людьми сонячної енергії» [1, с.264]. Це дає підстави для тверджень про ноосферне тлумачення обліку як джерела забезпечення модерних суспільств релевантною інформацією.

Задоволення сучасних потреб людства з одночасним захистом інтересів майбутніх поколінь засвідчує, що передумовою новітньої облікової парадигми повинна бути реальна модель справді сталого розвитку. Конструктивним зрушенням, визначальним для трансформації облікової парадигми, є становлення новітньої галузі світової економічної науки - екологічної економіки [2]. Її «піонером» іноземними науковцями визнаний д-р Сергій Подолінський. Вже згаданий учений, громадський і політичний діяч очолює світову когорту подвижників цієї перспективної наукової галузі – єдиний українець серед 12 «апостолів» принципово нової гілки сучасної світової науки.

Упродовж останніх десятиліть відбуваються зміни інформаційного та постінформаційного суспільств. Згідно з положеннями доповіді ЮНЕСКО “До суспільства знань” понад півтора десятиліття утверджуються відповідні типи суспільств (суспільства, засновані на знаннях) [3].

Важливо з’ясувати, якою має бути економічна, в т.ч. облікова інформація, адекватна, як сталому розвитку, такі вимогам екологічної економіки. Адже дослідники, захоплені процесами digital, прив’язують ці явища до змін облікової парадигми майже апологетично, вказуючи на діджиталізацію, блокчейн, IT-привнесення та інші новації як «панацею» від суспільно-господарських негараздів. Їхні аргументи не є достатніми. У неортодоксальній українській економічній думці задовго до названої доповіді ЮНЕСКО вибудована модель загальнолюдського пізнання у вигляді уявних дерев. Плоди цих метафоричних дерев являють собою визначений вид знань (життєствердний чи навпаки – смертоносний) [4, с.381-382].

Відтак надійність обліку, статистики, інших управлінських функцій, як і будь-якої стійкої конструкції, має забезпечуватися щонайменше трьома точками опори. Конструювання обліку передбачає наявність онтологічних, метрологічних та методологічних "точок опори" [5, с. 285-286]. Вже згаданий український інтелектуал М.Руденко доводив, що "для обліку подібних явищ потрібен метафізичний ключ" [4, с.166]. Зважаючи на синонімічність понять "метафізика" та "онтологія" [4, с.39], пріоритетними "точками опори" сучасного обліку є онтологічні засади.

Визначальним атрибутом розкриття сутності обліку є дефініція сучасної світової економічної науки. У виступах кандидатів у Президенти НАН України влітку 2020 р. зазначалося, що "у світі зараз номер один - це науки про життя», і підкреслювалося, що «60 % від усього фінансування науки ідуть на науки про

життя" [6, с.39]. У неортодоксальній українській науковій думці економічна наука визначається як та, "від якої залежить життя" [4, с. 481]. Ця дефініція докорінно відмінна від марксистської, за якою «бытие определяет сознание». Що більше: залежність життя від науки свідчить про субстанційний смисл дефініції. Її світоглядне розкриття поглиблює осягнення сутності як самої економіки, так і її змістовного відбиття в обліковій теорії і практиці.

Досліджувані онтологічні підвалини своєю чергою відкривають можливості нових підходів до вимірювання об'єктів обліку. Наявність фундаментального еталона для забезпечення адекватності вимірювань надає "можливість енергетичного обліку головних економічних процесів" [4, с.296]. Нові різновиди валют, зокрема, біткоїн, зміст забезпеченості якого годі збагнути, не надають адекватності вимірюванням об'єктів обліку. Міністерка фінансів США Джанет Йеллен нещодавно розкритикувала біткоїн. 22.02.21р. посадовиця заявила, що «він може бути надзвичайно нестабільним», «часто використовується у незаконних цілях». «Це – надзвичайно неефективний спосіб проведення транзакцій, і кількість енергії, споживаної при обробці цих транзакцій, приголомшує» [7]. За існуючими підрахунками, майнінг біткоїна та інших криптовалют поглинає 0,5% світового виробництва електроенергії [8]. Недавні обвали біткоїна засвідчують невпевненість у майбутньому криптовалют. Насторожує, що валюти в сфері крипто дуже залежать від «віри в продукт, який настільки сильний, наскільки сильна колективна віра в нього бази користувачів»

Існує також «стурбованість з приводу вуглецевого шлейфу біткоїнів... Гірше того, велика частина цього майнінгу залежить від китайської вугільної енергетики» [9]. Це посилює тривогу зарубіжних державних регуляторів щодо неефективності криптовалют.

На противагу цьому, вагомішими підставами метрологічних засад сучасного обліку вважаємо: властиву біологічній енергії здатність вимірювати саму себе; бачення вартості як визначального об'єкта вимірювань; розгляд об'єкта обліку з позицій теорії абсолютної додаткової вартості; прийняття за еталон вартості 1 т чи 1 ц зерна [4, с. 87-88, 396, 482]. Ідея зернового стандарту, висловлена М.Руденком близько двох десятиліть тому, заснована на засадах суспільного збагачення через примноження сонячної енергії.

Завдяки викладеним концептуальним засадам визнання та вимірювання об'єктів стає можливим їх подальше методологічне віддзеркалення в обліку. Розглядаючи проблему у контексті змін існуючої і формування новітньої облікової парадигми, вважаємо модифікацію чинної методології обліку логічним продовженням викладених вище онтологічних та метрологічних положень. Методологія фундаментальних чи прикладних наук, включаючи облік, являє собою сукупність прийомів, методів, застосовуваних у науковому пізнанні світу та практичній діяльності [10, с. 382]. Окреслення новітніх методологічних засад обліку здійснюємо, зокрема, шляхом дедуктивного підходу до основоположного елемента облікової методології - балансу [11].

Зосереджуючись на господарському освоєнні сфери живого і беручи злаки за основу економіко-енергетичних вимірювань, пропонуємо відповідну декомпозицію балансового узагальнення [12]. Його методологічна важливість полягає в тому, що балансове узагальнення, по-перше, є віддзеркаленням стану економічної рівноваги, а, по-друге, будується на засадах теорії "золотого перерізу", свого часу досліджуваній ще фундатором бухгалтерського обліку Л.Пачолі [13, с.173]. Пропоновані балансові узагальнення стосуються як суспільства загалом, так і окремих господарств. Верифікація цих моделей за допомогою класичної типології змін у балансі засвідчує прийнятність їх застосування на макро- і мікроекономічному рівнях.

Адекватні глобальним управлінським викликам ідеї подвижників європейської фізіократії та української наукової школи фізичної економії збіглися в часі з появою у XVIII-XXI ст. фундаментальних наукових розробок у галузі теоретичної і прикладної кібернетики. Тому доречно вести мову про управлінські дії, що можуть мати внутрішню, орієнтовану назовні та зовнішню спрямованість. Облік повинен надати забезпечення релевантною інформацією кожного вказаного вектора управлінських дій. Основою обліку як функції управління покликане стати поєднання новаторських ідей Ф.Кене і А.-М.Ампера, С.Подолінського і Б.Трентовського, В.Вернадського та Н.Вінера, М.Руденка і В.Глушкова. Симбіоз новацій цих подвижників істотно впливає на існуючу парадигму теорії і практики обліку [14].

Пропоноване концептуальне окреслення новітньої парадигми обліку передбачає його побудову на онтологічних, метрологічних та методологічних засадах, що забезпечують прикладному економічному знанню статус рятівного. Викладені положення рекомендуємо використовувати як основу запровадження STEM-освіти з метою теоретичного і практичного опанування обліку, статистики та інших управлінських функцій, що надають релевантну для управління фактографічну інформацію.

Література

1. Подолінський С. Вибрані праці. Упорядник Л.Я.Корнійчук. К.: КНЕУ, 2000. 328 с.
2. Екологічна економіка - Вікіпедія [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Ecological_economics.
3. *К обществам знания. Всемирный доклад ЮНЕСКО. Париж: ЮНЕСКО, 2005. 239 с.*
4. Руденко М. Енергія прогресу. Вибрані праці з економії, філософії і космології. К.: «Кліо», 2015. 680 с.
5. Шевчук В.О. Новітній каркас побудови обліку: Концептуальне окреслення "точок опори" // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 308 с.

6. Комісаренко С. «Наука і суспільство – цей зв'язок має бути просто органічним». Виступ кандидата у Президенти НАН України // Світогляд, 2020, №5, с. 36-49.

7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://suspilne.media/107414-golova-minfinu-ssa-rozkritikuvala-bitkoin/>

8. Майнінг - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

9. [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://nv.ua/ukr/opinion/kriptovalyuta-yak-mask-obvaliv-bitkojin-ostanni-novini-50159936.html>

10. Методологія / Новий словник іншомовних слів / За ред. Л.І.Шевченко. - К.: АРІЙ, 2008. 672 с.

11. Шевчук В. Трансформація економіки та модифікація обліку: методологічні аспекти взаємодії // Економіка України, 1997. - №4.

12. Шевчук В. Проблеми управління рівноважним довгостроковим розвитком економіки на засадах фізичної економії // Облік і фінанси, 2016. - №4.

13. Конфорович А.Г. Колумби математики. - К.: Рад. школа, 1982. - 223 с.

14. Shevchuk V. Modern informative and innovative principles of nature management in the context of creating the latest economic picture of the world / Information and Innovation Technologies in Economics and Administration. Monograph. – Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, 2019. 267 p.

УДК: 331.54:657(37)

Шендерівська Ю. Л.,

аспірантка,

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕРА В РИМСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Розвиток професії бухгалтера в період існування Римської республіки характеризується значною зацікавленістю населення в обліковій практиці. Як зазначає Т. М. Малькова, «Абстрактні науки Рим цікавили мало. Однак фінансовою сферою і її юридичним регулюванням римляни займались серйозно» [1, с. 193]. Римське право забезпечувало чітке регулювання як державного, так і приватного обліку. Юристи визнавали важливість бухгалтерії і наполягали на публічності облікової інформації банків. Широка юридична практика прискорювала розвиток системи бухгалтерського обліку в Римській республіці.

В державному секторі економіки серед осіб, які виконували облікові функції, особлива роль відводилася квесторам – малочисельній групі високорангових фінансових чиновників, які зберігали ключі від скарбниці,

відповідали за розрахунки з державою, її архіви та стягнення штрафів, а також вели облік доходів і видатків держави, займались видачею коштів. Умовно кажучи, серед іншого квестори виконували функції головних бухгалтерів держави. До них були прикріплені писарі, які вели детальний облік майна і розрахунків.

На початковому етапі розвитку давньоримської облікової системи посаду квестора займали представники аристократії і тривалий час їхню діяльність не контролювали (вони самі були свого роду контролерами). Статус професії був відповідний. До I ст. н. е. чисельність квесторів зросла (з двох до двадцяти) і стати ними могли вже представники і нижчих прошарків суспільства. Також з'явилася посада куратора – контролера квесторів [1, с. 206].

Ще однією важливою державною економічною посадою був цензор. Особи, які займали цю посаду, раз на 5 років здійснювали перепис вільного населення та визначали розмір податків, належних до сплати (раби звільнялися від сплати податків). Використовуючи сучасну термінологію, можна говорити про те, що цензори відповідали за ведення статистичного і податкового обліку в Римській республіці. На посаду цензора обиралися лише громадяни високого соціального статусу та бездоганної репутації.

Розмір податкових платежів розраховувався на підставі облікової книги господарства, яку був зобов'язаний вести кожен господар (в тому числі ремісник чи купець). А якщо громадянин мав велике господарство, то до ведення обліку залучали вілика – управляючого маєтку.

В приватному секторі економіки окремо варто виділити аргентаріїв (банкірів) та публіканів (відкупників зобов'язань державі). Перші в більшості випадків походили з вершників (торгово-лихварська знать), тому, на відміну від ранніх грецьких трапезитів, мали вищий статус і вплив у суспільстві. Їхня діяльність контролювалася державою і вимагала ведення трьох облікових книг: книга реєстрацій господарських операцій (адверсарія – частково виконувала роль первинних документів), книга доходів і видатків (за неї банкір ніс юридичну відповідальність) і книга клієнтів [1, с. 228].

Публікани займались відкупом податків та інших зобов'язань державі, тобто вони самі вносили належні суми податків до скарбниці, а потім збирали кошти у населення. Розрахунки з державою вимагали ретельного обліку. Відповідно публікани мали окремий штат писарів, які займались веденням облікових книг. Діяльність публіканів була доволі руйнівною для населення, оскільки державний контроль за нею не здійснювався і всюди мали місце зловживання (податки збирались з великим надлишком). Не дивлячись на це, публікани мали суттєвий вплив і вагоме становище в суспільстві.

З огляду на вищеописане можна зробити висновок, що в Стародавньому Римі облік був присутній на усіх рівнях суспільно-економічного укладу. Хоча окремої і єдиної професії бухгалтера не існувало, проте його функції виконували: квестори, цензори, писарі, господарі маєтків, вілики, аргентарії.

Римляни проявляли значну приватну ініціативу у веденні обліку і соціальний статус цього виду діяльності був значно вищим, ніж у Греції, однак

залежав від соціального статусу фінансового службовця. Тобто не особи, які отримували посаду, набували високого соціального статусу, а навпаки – посади ставали престижними тому, що їх обіймали впливові жителі держави. Ще однією суттєвою рисою є тісний зв'язок бухгалтерського обліку та юриспруденції, що є аналогічним до сучасної ситуації.

Література

1. Малькова Т. Н. Древняя бухгалтерия: какой она была? М.: Финансы и статистика. 1995. 304.
2. Woolf A. H. A short history of accountants and accountancy. London: GEE & CO. (Publishers) Ltd., 34 Moorgate Street, E. C. 1912. 254 p.

УДК 657:331.102.24

Яшишена В.В.,

д.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування,

Пилявець В.М.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування,

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ

Розвиток цифрової економіки супроводжується посиленням ролі інформаційних технологій, розробками в сфері штучного інтелекту, структурними змінами більшості господарських процесів. Це породжує песимізм і невпевненість в майбутньої затребуваності багатьох видів професійної діяльності.

Характерним прикладом служить бухгалтерська професія, перспективи якої продовжують обговорюватися не перший рік. Особливий резонанс викликають заяви про поступове відмирання професії, незважаючи на дискусійність багатьох наведених аргументів і висновків. Складно уявити собі цифрову економіку, що функціонує без головного ресурсу інформаційного суспільства. Формуються в системі бухгалтерського обліку відомості використовуються постійно ширшим колом приватних і громадських, внутрішніх і зовнішніх користувачів: акціонерами, інвесторами, регуляторами, фіскальними, митними, статистичними, антимонопольними органами та ін.

Нестабільна оцінка майбутнього існування бухгалтерського обліку вже зараз сприяє зниженню престижу цієї професії, помітно скорочує приплив вмотивованою молоді, негативно позначається на затребуваності бухгалтерського освіти. Для подолання негативних наслідків викладеної ситуації важливо визначити ключові компетенції бухгалтера майбутнього, досліджувати вплив процесів інформатизації економіки та їх вплив на зміст бухгалтерської професії в перспективі.

Як відомо професія бухгалтера виникла 6000 років тому, і протягом усього цього часу бухгалтер займався урахуванням конкретних об'єктів, керуючись своїми знаннями, вміннями та практичними навичками. У процесі свого розвитку професія бухгалтера зазнає змін і зі звичайного обліковця бухгалтер перетворюється в активного учасника процесу управління господарюючим суб'єктом

Сьогодні складно собі уявити навіть невелике підприємство без бухгалтера. Діяльність же великого підприємства просто неможлива без бухгалтерії! Навіть під час кризи останніх років без представників цієї професії не обійтися, тому і існує на ринку праці постійний попит на бухгалтерів. Що змінюється з часом, так це вимоги до бухгалтерів, характеру або обсягом їх роботи.

Робота бухгалтера в майбутньому буде істотно відрізнятися від сучасної роботи фахівця з обліку. Програмне забезпечення стане досконалішим, дозволяючи бухгалтеру поступово перетворюватися в аналітика, спостерігаючи за правильністю виконання всіх бухгалтерських операцій. Невід'ємним елементом сучасного бухгалтера та бухгалтера майбутнього стає комп'ютер та спеціалізоване програмне забезпечення за допомогою якого можна істотно заощадити час бухгалтера.

Комп'ютеризація багато в чому позбавила бухгалтера від рутинної боку ведення обліку. Процес перенесення даних первинних документів по регістрах і формування звітності став практично повністю виконуватися програмою. У зв'язку з цим бухгалтер не перестав, як передбачали скептики 1990-х, замислюватися над методологією обліку, а, навпаки, саме методологія обліку стала займати визначальне місце в його роботі. Саме налаштування бухгалтерських програм, що відображають обирану компанією облікову і податкову політику, стали головними питаннями формування фінансової звітності. В управлінському ж обліку завданням стало визначення змісту і форматів інформації, що отримують менеджери, тобто методології створення унікальної управлінської звітності компанії, максимально відповідає специфіці її господарської діяльності та інформаційним запитам конкретних внутрішніх користувачів.

Ведення бухгалтерського обліку як процедури перенесення даних первинних документів з регістра в реєстр не тільки автоматизувати, але і значно прискорились. Дані, що вводяться з первинних документів стали змінювати зміст облікових даних від аналітичних реєстрів до звітності буквально миттєво. Збулася мрія теоретиків ХХ століття про щоденному балансі. Тепер баланс і будь-яка інша форма як зовнішньої, так і внутрішньої звітності може складатися не те що щодня, а просто безперервно, в режимі реального часу, відображаючи зміни у фінансовому становищі компанії, вироблені здійснюються нею господарськими операціями.

Ці технічні новації, по-перше, істотно зняли питання відставання швидкості надання звітності від реальних запитів осіб, які беруть управлінські рішення, а по-друге - значно посилили аналітичні функції обліку, перемістивши

увагу бухгалтера в сферу оцінки сформованих даних і їх аналізу. І не випадково світовий конгрес бухгалтерів 2014 року в Римі відзначив фактичне злиття функцій бухгалтера та фінансового менеджера в реаліях сучасної економіки.

Окремо тут слід відзначити і нові можливості обміну даними. Організація електронного документообігу дозволяє отримати цифрову версію первинного документа в будь-якій точці планети практично одночасно з його складанням. З'явилася можливість відстеження показників економічної діяльності підприємств практично в реальному режимі часу також незалежно від місця розташування одержувача інформації. Інтернет дозволяє з будь-якою періодичністю надавати звітність компанії певному колу осіб в необхідному для них форматі.

Бухгалтер майбутнього повинен буде знати не тільки методологію бухгалтерського обліку, а й різні схеми оподаткування, методи податкового планування, цивільне та адміністративне законодавство, а також мати практичний досвід роботи в якості бухгалтера в одній або декількох галузях (виробництво, будівництво, оптово-роздрібна торгівля, послуги, розважальний бізнес, громадське харчування, страхове бізнес та ін.). Необхідно, щоб бухгалтер знав одну або кілька спеціалізованих бухгалтерських програм.

В подальшому зміст професії змінюється під впливом стрімкого технічного прогресу і вимог ринку. Головна мета бухгалтера в майбутньому - бути правою рукою власника. Щоб впевнено вести справи і виграти в боротьбі з конкурентами, власникам зараз як ніколи раніше необхідно вести бізнес гнучко, приймати нестандартні рішення, прораховувати ситуацію на кілька ходів вперед. Дати інформацію про фінансові показники компанії, своєчасно попередити про негативні наслідки і передбачати нові можливості - це і є функція сучасного бухгалтера.

Професія бухгалтера буде адаптуватися під нові реалії та умови ведення бізнесу. Частка ручної праці буде скорочуватись, поступаючись місцем аналітичній роботі. При складанні звітності стає важливим не тільки точне відображення фінансових результатів, економічних показників - ця функція якраз і буде автоматизуватися, - але і застосування фінансових оцінок, суджень. У функції бухгалтера майбутнього буде входить забезпечення керівництва компанії повної достовірної оперативної фінансової інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень, виявлення сильних і слабких сторін організації, ефективне і активна взаємодія з іншими її службами, професійне судження, вироблення точної облікової політики.

Тому говорити про те, що професія бухгалтера зникне, не тільки передчасно, але і безпідставно. Впровадження автоматизованих інтелектуальних систем для електронного зберігання документів і складання звітності стане не загрозою, а додатковим інструментом, управляти яким без залучення людських ресурсів неможливо.

Одже логічним є висновок про те, що загроза зникнення професії бухгалтера на сьогоднішній день немає. А ось нових можливостей для розвитку - маса. Для чого майбутнім бухгалтерам необхідно вчитися грамотно

працювати з правової аналітичною інформацією, підвищувати кваліфікацію, прислухатися до думок експертів і освоювати суміжні професійні області та нові інформаційні технології.

Література

1. Майбутнє професії бухгалтера URL:<http://vobu.ua/ukr/other/student/item/maibutnie-profesii-bukhhaltera-2>
2. The Future for Accounting. URL: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/preparing-future-ready-professionals/discussion/future-accounting>
3. Future of Accounting Profession: Three Major Changes and Implications for Teaching and Research. URL: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/preparing-future-ready-professionals/discussion/future-accounting-profession-three-major-changes-and-implications-teaching-and-research>.